Prof. Maria Boatcă Prof. Silvestru Boatcă Prof. dr. Marcel Crihană

În conformitate cu programele şi manualele scolare elaborate şi aprobate de MINISTERUL EDUCAŢIEI şi CERCETĂRII

pentru gimnaziu,
liceu,
bacalaureat
şi admiterea în facultate

gramatica limbii române

EXPLICATĂ ŞI CU EXERCIŢII

Ediţia a II-a
revizuită şi adăugită

Niculescu 2000

Prof. Maria Boatcă Prof. Silvestru Boatcă Prof. dr. Marcel Crihană

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

EXPLICATĂ ȘI CU EXERCIȚII

pentru gimnaziu,
liceu,
bacalaureat
și
admiterea în facultate

Ediția a II-a revăzută și adăugită

Scanned with OKEN Scanner

Editura **EDIT- CONSTRUCT 2000**
Strada Centurii Nr. 1
București
Tel. 7724546; 3351049

Culegere și tehnoredactare computerizată
EDIT-CONSTRUCT 2000
Coperta: arh. Mădălina Sonea

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE este un îndreptar destinat elevilor care studiază, în clasă şi în afara ei, limba română, precum şi candidaţilor la concursurile de admitere în licee, şcoli profesionale şi facultăţi (Academia de Educaţie Fizică şi Sport, Academia de Poliţie, Arhivistică, Biblioteconomie, Birotică, Cibernetică, Colegiul de Administraţie şi Secretariat, Drept, Filologie, Filozofie, Jurnalistică, Kinetoterapie, Muzeografie, Sociologie, Teologie ortodoxă).

Sunt prezentate sintetic noţiunile teoretice cerute de programele şcolare la zi, şi in extenso texte aplicative rezolvate în vederea consolidării cunoştinţelor cerute la examene.

Lucrarea are în vedere: FONETICA ŞI PUNCTUAŢIA, MORFOLOGIA, SINTAXA PROPOZIŢIEI ŞI A FRAZEI. La acestea se adaugă noţiuni de stil şi stilistică încorporate în fiecare capitol în parte, precum şi subiecte date la admiterea în licee şi şcoli profesionale, facultăţi în ultimii ani cu rezolvările şi baremele cerute la examene.

Prezentul volum nu elimină posibilitatea folosirii manualelor şcolare, ca şi a altor instrumente privitoare la studiul limbii române cum ar fi „Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie" sau „Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic" editate de Academia Română.

Deci, lucrarea se adresează celor interesaţi, pentru un motiv sau altul, de studiul limbii române, în vederea formării deprinderilor de scriere şi exprimare corectă şi expresivă.

AUTORII

Scanned with OKEN Scanner

LISTĂ DE ABREVIERI

A. = atribut
A.adj. = atribut adjectival
Ac. = acuzativ
acc. = accentuat(ă)
act. = activă
adv. = adverb, adverbial, adversativ(ă)
art. = articol, articulat
A.s.ap. = atribut substantival apozițional (apoziție)
A.s.gen. = atribut substantival genitival
A.s.prep. = atribut substantival prepozițional
A.pron. = atribut pronominal
AT = propoziție subordonată atributivă
C. = complement
c.ag. = complement de agent
CA = propoziție subordonată completivă de agent
c.c.cz. = complement circumstanțial de cauză
c.c.e. = complement circumstanțial de excepție
c.c.ins. = complement circumstanțial instrumental
c.c.l. = complement circumstanțial de loc
c.c.o. = complement circumstanțial opozițional
c.c.r. = complement circumstanțial de relație
c.c.soc. = complement circumstanțial sociativ
c.d. = complement direct
CD = propoziție subordonată completivă directă
CE = propoziție subordonată circumstanțială de excepție
c.i. = complement indirect
CI = propoziție subordonată completivă indirectă
CINS = propoziție subordonată circumstanțială instrumentală
CL = propoziție subordonată circumstanțială de loc
c.c.m. = complement circumstanțial de mod
c.c.t. = complement circumstanțial de timp
CM = propoziție subordonată circumstanțială de mod
CO = propoziție subordonată circumstanțială opozițională
com. = comun
CNS = propoziție subordonată circumstanțială consecutivă
c.c.ct. = complement circumstanțial condițional
c.c.cv. = complement circumstanțial concesiv
c.c.cns. = complement circumstanțial consecutiv
c.c.s. = complement circumstanțial de scop
CR = propoziție subordonată circumstanțială de relație
CS = propoziție subordonată circumstanțială de scop (finală)
CSOC = propoziție subordonată circumstanțială sociativă
CT = propoziție subordonată circumstanțială de timp

Scanned with OKEN Scanner

CT = propoziție subordonată circumstanțială condițională

CUM = propoziție subordonată circumstanțială cumulativă

CV = propoziție subordonată circumstanțială concesivă

CZ = propoziție subordonată circumstanțială de cauză

D. = dativ

dem. = demonstrativ

dezv. = dezvoltată

disj. = (coordonare) disjunctivă

encl. = enclitic

e.p.s. = element predicativ suplimentar

f. = feminin

G. = genitiv

ger. = gerunziu, gerunzial(ă)

h(ot.) = hotărât

impf. = imperfect

imper. = imperativ(ă)

ind. = indicativ

inf. = infinitiv

interj. = interjecție, interjecțional

intr. = intranzitiv

invar. = invariabil

juxt. = (coordonare prin) juxtapunere

loc. = locuțiune

m. = masculin

m.m.c.p. = mai mult ca perfect

morf. = morfologic

N. = nominativ

n. = neutru

neacc. = neaccentuat

neg. = negativ(ă)

neh(ot). = nehotărât

nume pred. = nume predicativ

numer. = numeral

P. = predicat

part. = participiu

pas. = pasivă

pers. = persoana, personal

p.c. = perfect compus

pl. = plural

P.N. = predicat nominal

pos. = posesiv

PP = propoziție principală

PR = propoziție subordonată predicativă

pr. = propriu

PS = propoziție secundară

pref. = prefix

prep. = prepoziție, prepozițional

prez. = prezent

procl. = proclitic

pron. = pronume, pronominal

P.V. = predicat verbal

R. = regent(ă)

refl. = reflexiv(ă)

s(ubst.) = substantiv

S. = subiect

SB = propoziție subordonată subiectivă

sg. = singular

sup. = supin

sup(erl.) abs. = superlativ absolut

sup(erl.) rel. = superlativ relativ

super. = de superioritate

tr. = tranzitiv

V. = vocativ

val. = cu valoare de

var. = variabil

viit. = viitor

voc. = vocală, vocalic(ă)

Scanned with OKEN Scanner

FONETICA ŞI ORTOGRAFIA

Fonetica este o parte a gramaticii care se ocupă cu studierea sunetelor vorbirii.

Strâns legate de ea sunt **ortoepia**, care vizează pronunţarea corectă a sunetelor (şi a cuvintelor), şi **ortografia**, care are în vedere scrierea adecvată.

Sunetele vorbirii nu se confundă cu literele, care sunt corespondente, mai mult sau mai puţin fidele, ale sunetelor.

Alfabetul reprezintă totalitatea literelor unei limbi, cel al limbii române având 28 de litere, cu formele şi „denumirile" următoare:

a, A (a); ă, Ă (ă); â, Â (â); b, B (be); c, C (ce); d, D (de); e, E (e); f, F (fe); g, G (ghe); h, H (ha); i, I (i); î, Î (î); j, J (je); k, K (ka); l, L (le); m, M (me); n, N (ne); o, O (o); p, P (pe); r, R (re); s, S (se); ş, Ş (şe); t, T (te); ţ, Ţ (ţe); u, U (u); v, V (ve); x, X (x); z, Z (ze).

Din nevoia scrierii unor cuvinte de altă origine decât cea română, se întrebuinţează şi alte litere, în mare măsură, de altfel, „românizate" de mai multă vreme:

q, Q (chiu); w, W (dublu ve); y, Y (igrec); ü, Ü (iu).

Ceea ce se numeşte în lingvistică **principiu fonetic**, care precizează că în limba română sunetele se scriu aproximativ cum se aud, este valabil numai în parte, abaterile de la această regulă fiind mult mai numeroase decât se mai crede. De exemplu, grupurilor de litere următoare se spune că le corespunde câte un singur sunet:

ce, ci, che, chi, ge, gi, ghe, ghi.

Cât este, însă, de adevărat că în pronunţarea acestora se aude un singur sunet (şi nu mai multe)?

În cuvinte ca: iepure, iezer, ienupăr, în ce măsură se aude sunetul redat de litera i?

Este necesar, de aceea, să se cunoască o **anumită scriere** în funcţie de o **anumită pronunţare**. Se pronunţă, bunăoară, cu „cs" cuvintele următoare care au în corpul lor litera „x": **taxator, taxă, axă, pix, fix, expoziţie, excavator, exclamaţie, oxigen, experienţă, explicaţie, excursie, excepţional**. Se pronunţă cu „gz" cuvintele: **exemplar, exemplu, exact, există, examen, exerciţiu, exersează**.

Vocala este sunetul care se rosteşte fără ajutorul altor sunete: **a, ă, e, i, î, o, u**.

Semivocala seamănă cu vocala, dar nu se poate rosti singură, ca în cuvintele: **silabă, cercei, şcoală**.

Într-un anumit context, o vocală poate avea valoarea unui cuvânt (este un cuvânt):

Cumpăr o carte şi două caiete. A şti multe despre viaţă e foarte necesar. I s-a făcut dor de o excursie la munte.

De cele mai multe ori însă vocalele, prin accentuarea lor în pronunţare, au rolul de a

Scanned with OKEN Scanner

face diferenţieri morfologice. De pildă astfel se deosebeşte timpul prezent de timpul perfect simplu al unor verbe:

arúncă; adúnă; alúngă; sugrúmă; consúmă - indicativ prezent

aruncă'; adună'; alungă'; sugrumă'; consumă' - indicativ perfect simplu

Consoana este un sunet care se rosteşte cu ajutorul unei vocale. Limba română fiind o limbă de tip consonantic, numărul consoanelor întrece cu mult pe acela al vocalelor (19 faţă de 7): b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, z.

Grupurile de litere **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi**, care sunt alcătuite dintr-o consoană (1-2 litere) şi o vocală (ca şi consoanele propriu-zise), ar putea fi adăugate şi ele categoriei consoanelor.

Realitatea sonoră diferenţiază câteva consoane în: **surde** şi **sonore**.

Sunt considerate **surde** consoanele: p, c, t, f, s, ş; **sonore** sunt considerate: b, g, d, v, z, j.

Vorbirea în şoaptă atenuează opoziţia surd-sonor în sensul că sonoritatea dispare, consoanele respective pronunţându-se toate surde: p, c, t, f, s, ş.

În ce priveşte realitatea sonoră desemnată de litera „x" trebuie precizat că aici este vorba de un grup de o vocală şi de două consoane cu o sonoritate îndeajuns de clară, pentru a nu ezita în definirea ei.

Diferenţierea cuvintelor prin sunet privit nu prin realitatea materială, ca în practică, ci prin rolul său în cuvânt, verificabilă, cum am văzut şi în cazul vocalelor, este la fel de relevantă şi în cazul consoanelor.De exemplu cuvintele **bal, hal, cal, mal, şal, val** se deosebesc unul de altul printr-un singur sunet (cel iniţial) şi totuşi fiecare are înţelesul lui bine precizat, diferit de al celorlalte, graţie tocmai sunetului deosebitor, adică fonemului. Întâlnirea întâmplătoare a unor grupuri consonantice în cuvinte este adesea un impediment în pronunţare, în special în cazul persoanelor neinstruite. De exemplu cuvintele: **expeditor, experienţă, explicaţie, exploatare** etc. sunt pronunţate: **espeditor, esperienţă, esplicaţie, esploatare**. Cuvântul **scenă** este pronunţat **şcenă**. Cuvântul **proprietate** este pronunţat **propietate**, cuvântul **independenţă - indepedenţă**, cuvântul **apropriat - apropiat** ş. a.m. d.

O vocală şi o semivocală care se întâlnesc în aceeaşi silabă alcătuiesc un **diftong**: **ş**coală, soare, **i**arbă, eleşteu, sătean, drumeag, deasă, înseamnă, ceaţă, proprii, linii, oraşului, ocean, exerciţiu, plecau, obicei, iar, ceapă, bou.

Un grup de o vocală şi două semivocale, în aceeaşi silabă, formează un **triftong**: **iau (i-au)**, **miau (mi-au)**, **ce-ai**, **ceai**, făceai, torceau, peţeai, pridideau, coseai.

Două vocale alăturate aflate în silabe diferite alcătuiesc un **hiat**:

hiat, fiat, epopee, poezie, aerian, cereale, ideal, alee, licee, agreez, creez, ştiinţă, fiindcă, poem, poet, duel, perpetuez, librărie.

Silaba este sunetul (vocala) sau grupul de sunete conţinând o vocală care se pronunţă cu un singur efort respirator. Când silaba coincide cu însuşi cuvântul rostit, acest cuvânt se numeşte **monosilabic** şi, în acest caz, nu se pune problema respectării

Scanned with OKEN Scanner

nici unei reguli de despărțire a cuvintelor în silabe: **ac, an, as, au, băț, bici, blam, bon, bun, iar, cat, cost, dar, dres, dur, eu, fag, gang, gras, har, iau, jar, lac, loc, prin, prag, râs, sat, șanț, teu, țap, văr**.

Pentru cuvintele alcătuite din mai multe silabe există o seamă de reguli de despărțire în silabe la capăt de rând. Cele mai importante din acestea sunt:

– când o consoană este așezată între două vocale, despărțirea se face înaintea consoanei: a-**pă**, ma-**re**, ca-**să**, pa-**să**, lu-**nă**, fi-**re**, re-**pe**-de, re-**te**-vei, fa-**ce**, ca-**re**, pla-**ce**, ia-**dă**;

– când apare un grup de două consoane despărțirea se face între consoane: **car-te**, ceaș-că, pas-tă, ber-bec, lef-ter, lap-te, plic-ti-sea-lă, lan-sat, brus-cat, ier-bi-vor, lă-cus-tă, pleaș-că, car-tof;

– în cazul unui grup de trei sau mai multe consoane despărțirea se face între prima și a doua consoană a grupului: mon-stru, cin-ste, pas-tra-mă, con-stant, pe-des-tru, con-tra-gere, con-trast, cas-tra-vete;

– când în grupul de două consoane una este **l** sau **r** grupul trece în întregime la silaba următoare: sti-**clă**, soa-**cră**, a-**cră**, pro-**cla**-ma-ție, sfe-**clă**, ra-**blă**, i-**cre**, pro-**cre**-a-ție, ta-**blă**, ma-**slu**, ca-**dre**;

– când apar două vocale în hiat despărțirea se face între cele două vocale: hi-at, fi-at, a-ici, a-u-de, co-o-pe-ra-ție, zo-o-lo-gie, a-e-ri-an, a-e-ro-drom;

– la cuvintele compuse despărțirea în silabe se face ținându-se seama de părțile componente, atunci când cuvântul este analizabil: in-e-gal (nu i-ne-gal), ne-sta-bil (nu nes-ta-bil), sub-li-ni-a (nu su-bli-ni-a).

În scrisul cotidian - din școală, acte publice etc. - este încălcată foarte frecvent regula care cere ca înainte de **p** și **b** să se folosească în scris (dar și în vorbire) întotdeauna **m**: îmbelșugat, îmblânzit, îmbobocit, îmbolnăvi, îmbrăca, îmbrăcăminte, îmbujora, îmbiba, îmbuna, îmbina, îmbunătăți, îmbucătăți, îmbogăți, împacheta, împăca, împădurire, împărăție, împărți, împinge, împleti, împodobi, împotriva, împrăștia, împrietenit.

Rezumând, despărțirea cuvintelor în silabe se face după criterii **fonetice** și după criterii **morfologice**. Criteriile fonetice impun o pronunțare corectă a cuvintelor, altfel, despărțirea în silabe se face greșit. Felul în care sunt despărțite în silabe cuvintele următoare, de exemplu, poate deruta pe necunoscători, căci câteva din regulile știute cu certitudine par încălcate: **au-gust**, (deci nu a-u-gust), **boj-deu-că** (nu boj-de-u-că), **mau-so-leu** (nu ma-u-so-leu).

Iată acum și exemplul a două cuvinte despărțite după criterii morfologice, a căror despărțire în silabe poate deruta:

bin-o-clu (deci nu bi-no-clu), pentru că „bin" provine din latinescul „bini" (= câte doi), care nici acolo nu se despărțea în silabe;

chint-e-sen-ță (nu chin-te-sen-ță) formația „chint" provenind și ea din latinescul „quinta" (= a cincea), inseparabilă în silabe, ca și „bini".

Practicarea unei exprimări corecte presupune, de asemenea, un **accent**, adică

Scanned with OKEN Scanner

pronunțarea anumitor silabe din cuvinte și a unor cuvinte din propoziții cu o intensitate sporită față de celelalte. Unele silabe sunt, deci, **accentuate**, altele, **neaccentuate**. În limba română, accentul poate sta, în principiu, pe orice silabă, adică este liber și are valoare fonologică, întrucât deosebește unul de altul cuvinte care altminteri s-ar confunda: cópii / copíi; lă'turi / lătúri; ácele / acéle; nóta / notá; úrmă / urmă'; úmblă / umblă'; manévra / manevrá.

Un cuvânt format din mai mult de două silabe nu are numai o silabă accentuată, ci două, eventual trei, după numărul total al silabelor lui: **dés- fă-tá-re; pré-pe-lí-ță; spón-so-ri-zá-re; cón-** subs- tan- ți- a- li- **tá-te; în'-tran-si-gén-ță.**

În asemenea cuvinte unele accente sunt principale, altele, secundare (silabele cu accent principal au fost subliniate în cuvintele folosite ca în exemplele de mai sus).

În mod curent, accentul cade pe penultima sau pe antepenultima silabă, mai puțin pe silaba din urmă. Numărătoarea se face de la ultima silabă a cuvântului spre prima. Această stare de lucruri este rezultatul unui proces istoric. Cuvintele latinești, care la început de tot alcătuiau marea majoritate a vocabularului, se accentuau ori pe penultima (accentare **paroxitonă**), ori pe antepenultima silabă (accentuare **proparoxitonă**). Schimbările fonetice la care a fost supusă limba de-a lungul timpului datorită unor influențe diverse - în rândul cărora trebuie inclusă, obligatoriu, influența limbii franceze - au determinat înmulțirea cuvintelor accentuate pe ultima silabă (accentuare **oxitonă**): augúr, amatór, actór, animál, gladiatór, măseá, stéa, erám, fulár, regizór, șofér.

Specifică limbii române este, totuși, **accentuarea paroxitonă**.

Diferențe de accent de un real interes se înregistrează în pronunțarea regională a unor cuvinte:

a) în Moldova: Ștéfan, bólnav, dúșman, frâ'nghie, gíngaș, léșin;

b) în Muntenia: Ștefán, bolnáv, dușmán, frânghíe, gingáș, leșín.

Neologismele prezintă și ele diferențe de accentuare, dar nu de la grai la grai, ca mai sus, ci de la individ la individ. Bunăoară cuvintele: **fenomen, academie, profesor, vestibul, epocă, antică** ș. a., accentuate greșit de către unii, sunt pronunțate corect, după normele ortoepice în vigoare, de către alții, astfel: fenomén, academíe, profesór, vestibúl, antícă.

La nivelul frazei, accentul cade asupra elementelor principale ale acesteia - cuvinte, sintagme sau propoziții. În jurul acestora se grupează celelalte elemente constitutive, întocmai cum, într-un cuvânt, silabele neaccentuate (sau cele slab accentuate) se grupează în jurul silabei (silabelor) accentuate. Consecința acestui fapt este că unele cuvinte sunt puse în inferioritate, față de altele, deoarece ele nu se accentuează niciodată. Este cazul prepozițiilor, al conjuncțiilor, al articolelor și al pronumelor neaccentuate.

Exemple de accente în frază (unde am subliniat cuvintele sau grupurile de cuvinte accentuate):

„Și satul, văzând că acest om **nu se dă la muncă nici în ruptul capului**, hotărî **să-l spânzure**, pentru a nu mai da pildă de lenevie și altora." (I. Creangă)

„Ca **să schimbăm** acum întâia oară / Sapa-n condei și brazda-n călimară, / Bătrânii

Scanned with OKEN Scanner

au adunat printre plăvani / Sudoarea muncii sutelor de ani."/ (T. Arghezi)

În același timp, trebuie recunoscut că, în funcție de arta recitării, accentuarea poate avea în vedere alte elemente decât acelea subliniate mai sus.În orice caz, ea există ca fenomen ortoepic și limba literară nu poate face abstracție de ea.

Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație, redactat în cadrul Academiei, stabilește o multitudine de reguli de scriere și de pronunțare corectă, pentru a pune ordine într-un domeniu în care, din cauza înțelegerii diferențiate a problemelor limbii, abaterile sunt frecvente, ceea ce atrage după sine încălcarea în continuare a normelor de exprimare corectă la nivelul vocabularului, apoi la nivel morfologic, sintactic ș. a. m. d. Reproducem o parte din aceste reguli:

1. Se scrie și se pronunță **a**, nu **ea**, după literele **ș** și **j** în rădăcina cuvântului: **șa, șade, șapte, șase,; deja, jalbă, jale, jar** (nu șea, șeade, șeapte, șease, dejea, jealbă, jeale, jear).

2. Substantivele cu rădăcina terminată în **ș** și **j**, cînd sunt articulate, se scriu și se pronunță cu **a**, nu cu **ea**: **coaja, plaja, ușa** (nu coajea, plajea, ușea).

3. Se scrie și se pronunță **ă**, nu **e**, după **ș, j**, la nominativ - acuzativul singular al substantivelor și adjectivelor feminine de declinarea I: **fruntașă, tușă, uriașă, ușă, coajă, grijă, plajă, șarjă** (nu fruntașe, tușe, uriașe etc.).

4. Se scrie și se pronunță **e**, nu **ă**, după literele **ș, j** în rădăcina cuvântului: **înșela,șes, ședea, jecmăni, jelanie, jelui, jeratic** (nu înșăla, șăs, șădea, jăcmăni, jălanie, jălui, jăratic).

5. Dintre formele paralele: **străin** - strein, **creăm** - creiem, sunt considerate literare **străin** și **creăm**.

6. În formele verbale: **agreez, creez**, scrierea și pronunțarea cu **e** sunt justificate morfologic prin prezența terminației - **ez** adăugată la rădăcina verbală, terminată în **e** (agre-ez, cre-ez). Gerunziul verbului **a crea** este **creând** (nu creind).

7. La sfârșitul unor pronume și adverbe: **aceeași, aceiași, același, aceleași, însăși, însuși, înșiși, iarăși, totuși**,se scrie **i** și se pronunță **i** scurt, nesilabic.

Auxiliarul **aș** al condițional-optativului precum și interjecția **aș!** (ei **aș!**) se scriu fără **i**.

8. Se scrie și se pronunță **i**, nu **e**, în sufixul **-atic**: **îndemânatic**, tomnatic, (nu îndemânatec, tomnatec)

9. Se scrie și se pronunță **e-e** nu **ee**, în **alee, idee, licee** (nu aleie, ideie, liceie).

10. Se scrie și se pronunță **i-i**, nu **i**, în **ființă** (**fi** + suf. **-ință**), **știință** (**ști** + suf. **-ință**), **fiindcă** (**fi** + **ind** + **că**) (nu finţă, ştinţă, findcă).

11. Se scrie și se pronunță **oe**, nu **oie**, în **poem, poet, poezie** (nu poiem, poiet, poiezie).

12. Se scrie și se pronunță **ea**, nu **ia**, după **ch, gh** când există forme alternative cu **e**: **blochează - blochez, cheag - închega, cheamă - chem, tinichea - tinichele, gheață - ghete, gheață - ghețuri, înghețată - îngheța, veghează - veghez** (nu chiamă,

Scanned with OKEN Scanner

chiag, blochiază etc.).

13. Se scrie şi se pronunţă **ea**, nu **a**, după **ş, j** în cuvintele formate cu sufixele **-eală, -ean**: **greşeală, oblojeală, mureşean, orăşean, clujean** (nu greşală, oblojală, mureşan, orăşan, clujan).

14. Formele articulate ale următoarelor nume de zile se scriu şi se pronunţă cu **ea**, nu cu **ia**: **lunea, marţea, miercurea** (nu lunia, marţia, miercuria, vineria). Excepţie: **joia**.

15. Se scriu şi se pronunţă cu **ea**, nu cu **a**, cuvintele: **seamă, seară, searbăd** (nu samă, sară, sarbăd).

16. Se scriu şi se pronunţă: **asiduu, continuu, perpetuu** (nu asidu, continu, perpetu).

17. Se scrie şi se pronunţă **s**, nu **z**, în cuvintele: **chermesă, premisă, sesiune** (nu chermeză, premiză, seziune).

18. Prefixul **des-** înainte de **b, d, g, l, m, n, r** şi **v** şi înainte de vocale se scrie şi se pronunţă **dez-**: **dezbatere, dezdoi, dezgropa, dezlega, dezmierda, deznoda, dezrădăcina, dezveli, dezamăgi, dezarma, dezumfla** (nu desbateré, desdoi, desgropa, deslega, desmierda, desnoda, desrădăcina, desveli, desamăgi, desarma, desumfla).

La 17 februarie 1993, Academia Română a hotărât revenirea la „â" şi „sunt" în grafia limbii române, în spiritul ortografiei interbelice. Mai exact, s-a stabilit atunci să se respecte în scris următoarele reguli:

– litera **î** să se folosească întotdeauna la începutul şi la sfârşitul nemijlocit al cuvântului: îl, îmbărbătez, împărat, înger, îşi, îţi, întrebare; amărî, coborî, doborî, hotărî, tărî, urî;

– de asemenea, să se folosească şi în corpul cuvintelor când, prin compunere, **î** de la începutul respectivelor cuvinte ajunge medial: neîmpăcat, neîndurat, neînsemnat, preînălţat, preîntâmpinat, într-însul;

– în toate celelalte cazuri se va scrie în corpul cuvintelor **â**:

bând, când, gât, rât, cânt, făcând, vânt, veşmânt, curând, România, român, românesc, românime.

A doua măsură stabilită de Academie constă în modificarea câtorva forme flexionare în cazul folosirii - în vorbire şi scriere - a verbului **a fi**, de asemenea în spiritul ortografiei interbelice: **sunt** (eu, ei, ele) în loc de: sînt (eu, ei, ele); **suntem**/sântem; **sunteţi**/sânteţi.

În legătură cu semnele ortografice şi cele de punctuaţie, **Îndreptarul**... precizează: „Semnele ortografice sunt înrudite cu semnele de punctuaţie. Uneori chiar semnele de punctuaţie se folosesc ca semne ortografice. De exemplu, punctul marchează de obicei abrevierile."

În orice caz, **semnele ortografice**, care marchează relaţii între diverse unităţi morfologice şi fonetice, sunt:

Punctul (.) - utilizat în scriere la abrevieri.

Cratima (-), folosită şi ca **liniuţă de despărţire** a cuvintelor şi ca **liniuţă de unire**,

Scanned with OKEN Scanner

în acest caz marcând rostirea împreună a două sau a mai multor cuvinte, precum şi a cuvintelor cărora le lipsesc sunete, dar formează corp comun cu cuvântul vecin.

Mai concret, cratima se foloseşte:

a) la scrierea cuvintelor compuse prin juxtapunere: **floarea-soarelui, drum-de-fier, argint-viu, Gura-Humorului;**

b) la scrierea pronumelor personale în dativ şi acuzativ, forma neaccentuată, în poziţie enclitică sau intercalată: urmăreşte-**mă**, văzându-**l**, dându-**i**-**l**, să-**mi** spui, a-**şi** adăuga;

c) la scrierea pronumelor personale în dativ şi acuzativ, forme neaccentuate, aflate în poziţie proclitică: **m**-ai alungat, **mi**-ai demonstrat, **te**-am aşteptat, **ţi**-am spus;

d) la adjectivele pronominale posesive legate de substantivele denumind grade de rudenie sau de relaţie socială: maică-**mea**, frate-**meu**, stăpână-**sa**;

e) la scrierea pronumelor reflexive în dativ şi acuzativ, forma neaccentuată: **s**-au pregătit, **şi**-au încălţat, v-aţi supărat;

f) la formele scurte (folosite în limba vorbită) ale verbului **a fi**:

-s: Unde-**s** notiţele mele?

-i: Cine-**i** de vină?

S-: **S**-acasă toţi?

I-: **I**-acolo cu toţi ceilalţi;

g) la scrierea formelor inversate ale timpurilor verbale compuse:

– perfectul compus: „Plecat-**am** nouă din Vaslui..." (V. Alecsandri)

– viitorul: Mâine în zori de zi, pleca-**vom** împreună.

– condiţional-optativul prezent:

„Închinare-**aş** şi n-am cui..."

„Duce-m-**aş** şi m-**aş** tot duce..." (Folclor)

h) la contopirea într-o silabă a două cuvinte ori a două silabe existente, iniţial, în două părţi de vorbire, aceste cuvinte fiind:

– pronume personal + pronume personal: **Ea-i** spune.

– pronume demonstrativ + pronume personal: Aceasta-**mi** scrie?

– pronume interogativ + pronume personal: Cine-**mi** dictează?

– adverb + pronume personal: Unde-**i** duc?

– prepoziţie + numeral: Flori de-o vară...

– conjuncţie + pronume personal: Vino, că-**ţi** dă;

i) la contopirea într-o silabă a unui cuvânt cu prima sau ultima silabă a altui cuvânt: Lumea-**i** veselă şi tristă. **I**-ascunde adevărul;

j) la contopirea într-o silabă a ultimei silabe dintr-un cuvânt cu prima silabă a cuvântului următor: El prăvale-acum o stâncă.

k) în formele ritmate şi repetiţii: **hodoronc-tronc, calea-valea, lute-lute, trosc-pleosc;**

Scanned with OKEN Scanner

l) între două numerale, pentru a arăta că indicaţia numerică e aproximativă: Îmi trebuie **patru-cinci** mii de lei. În clasă erau **zece-dolsprezece** elevi;

m) la separarea desinenţelor şi a articolului hotărât enclitic la substantivele obţinute prin abreviere din iniţialele cuvintelor: P. T. T. R.-ul; O. N. U.-lui.

Apostroful (') marchează absenţa accidentală, în rostire, a unor sunete:

a) din interiorul unui cuvânt: „Intri, închizi lumina, tragi perdelele şi te-ncui, pe dinuntru: cupeu de serviciu, **ca'va-s'-zică sepa'at...**" (I. L. Caragiale)

b) de la sfârşitul unui cuvânt după care urmează o consoană: „**Mam'mare** doarme cu puişorul în braţe." (Idem)

c) cu care se încheie o propoziţie de la sfârşitul unui vers (din necesităţi de rimă): „...se temeau, se temeau amar,/că s-a supăra moşneagul şi-l va da pe **uşă-afar'**/."

d) utililizarea apostrofului este corectă numai acolo unde suprimarea unei vocale nu provoacă legarea a două cuvinte: **pân'la, cin'te crede?, un'te duci?**

Semnele de punctuaţie despart unităţile sintactice după raporturile stabilite între părţile de propoziţie (ori elemente ale părţilor de propoziţie), propoziţii şi fraze, marchează intonaţia, corespund pauzei în vorbire şi se folosesc în conformitate cu normele gramaticale.

Şirul **semnelor de punctuaţie** începe firesc cu **punctul** (.), semn marcând o pauză care se face în vorbire între propoziţii sau între fraze independente ca înţeles şi sfârşitul acestora.

Uneori, şi o propoziţie subordonată poate fi separată de regenta ei prin punct:

Am citi din nou romanul lui Sadoveanu. **Pe care l-am citit şi în vacanţa din vara trecută.** (AT)

Uniţi-vă pentru înfrăţire şi pace. **Ca să albă neamurile răgaz să contribuie fiecare la progresul umanităţii.** (CS)

Du-te şi tu cu dânşii acolo. **Dacă te interesează problema.**(CŢ)

Bunicul meu băga aţa în ac fără ochelari. **Deşi avea 80 de ani.** (CV)

Punctul se mai foloseşte şi la sfârşitul unei propoziţii interogative indirecte:

M-a întrebat tata **câte medii de 8 voi avea anul acesta.**

Se mai pune, în fine, după abrevieri de acest tip: I.S.M.B., P.N.L., I.O.V.R. etc.

Semnul întrebării (?) marchează intonaţia propoziţiilor sau a frazelor interogative: **Cine lipseşte azi de la şcoală? Tu ai luat premiul întâi? Unde fugi? „Zici fum?"** (G. Coşbuc) **„Dar ce are, râle?"** (D. R. Popescu)

În dialoguri, când răspunsul la o întrebare este imposibil, pentru că oricare ar fi el rămâne nesatisfăcător sau pentru că se ştie anticipat, în locul enunţului se pune, de asemenea, semnul întrebării: – De ce-i fi fiind aşa de rău?

– ?

Când propoziţia este în acelaşi timp şi exclamativă, se pune sau semnul întrebării urmat de semnul exclamării, sau invers, în funcţie de intonaţia predominantă:

Pe mine îndrăzneşti tu să mă loveşti, păcătosule, râiosule?!

Scanned with OKEN Scanner

Dumneata vorbeşti de cinste şi corectitudine!?

Semnul exclamării **(!)** marchează grafic intonaţia frazelor şi a propoziţiilor exclamative sau imperative. Se pune, apoi, după interjecţiile şi vocativele care exprimă stări afective şi sunt considerate independente. Exemple:

„Vai, ce lună şi ce bine! / Şi bădiţa nu mai vine."/ (Folclor)

„Ce de mai ţepi aş face, stejar, din codrul tău!" (V. Alecsandri)

„Bruh! Mi-i frig." (M. Eminescu)

„Ce miros, ce căldură, ce lumină!" (Barbu Delavrancea)

„Vai! vai! se tângui mama." (M. Sadoveanu)

„Hai repede, înainte, repede!" (Camil Petrescu)

Într-o înşiruire de exclamaţii, semnul exclamării se pune după fiecare termen al şirului, pentru că starea sufletească respectivă este potenţată de fiecare termen în parte: **Licenţiat în drept! tânăr eminent! caracter mare! idei generoase!**

Pentru a se marca creşterea gradată a intensităţii vocii, se folosesc uneori mai multe semne ale exclamării: **„Ionel! Ionel!! Ionel!!!"** (I. L. Caragiale)

În situaţia în care îşi exprimă îndoiala sau ironia faţă de cele afirmate în propoziţie, autorul utilizează, pus în paranteză, un semn al exclamării: (!). În acest caz, respectivul semn ţine locul lui **sic** (cuvânt latin: „chiar aşa").

Virgula **(,)** delimitează grafic unele părţi de propoziţie în cadrul propoziţiei şi unele propoziţii în cadrul frazei.

În propoziţie se pune virgula:

– între elementele subiectului multiplu: **Chipul, gura, ochii** erau ca şi altădată.

– între elementele numelui predicativ multiplu: Sala era **largă, înaltă, luminoasă**.

– între atribute de acelaşi fel: Părul **gălben, moale, undulos** îi cădea pe umeri în valuri.

– între complemente de acelaşi fel:

– **„Danţul, muzica, pădurea**. / Pe acestea le-ndrăgii."/ (M. Eminescu)

– înaintea şi în urma unei apoziţii explicative: Ioana, **sora mea**, cântă minunat la pian.

– înainte şi în urma unui substantiv în cazul vocativ: **Copii**, nu rupeţi florile din parcuri! Haideţi cu mine, **fraţilor**! Vino, **băiete**, şi pune umărul la toate!

– înaintea cuvântului **şi** care precedă alte cuvinte într-o enumerare:

Ar fi extraordinar ca omul să fie **şi** frumos, **şi** deştept, **şi** pur, **şi** bun.

La nivelul frazei virgula se pune:

– între propoziţii juxtapuse, fie principale, fie secundare:

Citeam, îmi însemnam tot timpul câte ceva, reflectam din când în când asupra celor citite, esenţializam şi începeam să mă gândesc la un comentariu cât mai obiectiv (între propoziţii principale juxtapuse).

Am cerut elevilor mei să fie atenţi la ore, să reţină esenţialul din expunerea mea,

Scanned with OKEN Scanner

să-şi ia notiţe şi să încerce să înţeleagă materialul prezentat. (între propoziţii secundare - CD - juxtapuse).

– CI, când precedă regenta: **Cui a făcut petiţia**, aceluia să-i mulţumească.

– CL, când precedă regenta: **Unde cetatea e mai tare**, acolo bate turcul mai puternic.

– CT, când precedă regenta: **Când am aflat vestea**, atunci m-am gândit la măsurile de luat.

– CM, când precedă regenta: **Cum îţi vei aşterne**, aşa vei dormi.

– CS, în aceeaşi poziţie: **Ca să fiu sigur de neuitarea ta**, de aceea îţi împrospătez tot timpul amintirile.

– CZ, în general, şi când precedă regenta, şi când urmează după ea: **Cum nu aveam la mine bani**, nu am cumpărat cartea dorită. Nu te aştept, **pentru că nu am destulă răbdare**.

– CŢ, de regulă, şi înaintea regentei, şi în urma acesteia: **Dacă mă asculţi**, îţi va fi bine. Merg cu tine, **dacă mă mai aştepţi puţin**.

– CV, idem: **Deşi aţi jucat mai bine**, aţi pierdut meciul. Nu am ajuns la timp, **cu toate că am plecat devreme de acasă**.

– CNS, care stă mereu după regentă, se desparte de aceasta, în general, prin virgulă: Era atât de obosit, **că adormea din picioare**. Mergea repede, **astfel încât abia mă puteam ţine după el**.

Virgula nu se întrebuinţează în situaţii ca următoarele:

– între subiect şi predicat;

– între verbe şi complementele directe şi cele indirecte aşezate după ele;

– între propoziţiile subordonate SB şi PR şi regentele lor;

– între propoziţiile subordonate CD, CI, CL şi regentele lor, când sunt postpuse faţă de acestea.

Punctul şi virgula (;) marchează o pauză mai mică decât cea redată prin punct. Fiind mai mult un mijloc stilistic decât unul gramatical, **punctul şi virgula** se întrebuinţează după preferinţa celui care scrie. Iată un exemplu de exprimare în care este folosit acest semn de punctuaţie:

„– Calul să-ţi trăiască, Făt-Frumos - îi mai zise ea - ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mâncam fript, acum însă m-ai mâncat tu pe mine; să ştii că până azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele până aicea; câţiva nebuni care s-au încumetat a o face au ajuns până în câmpia unde ai văzut oasele cele multe." (P. Ispirescu)

Iată acum şi un exemplu din care se poate înţelege că, de cele mai multe ori, **punctul şi virgula** pot fi înlocuite cu punctul, pur şi simplu, fără nici o pierdere de sens, ba chiar cu un anume profit de natură stilistică:

„Pentru că aţi fost cuminţi. Pentru că nu aţi bătut azi toba cu vătraiele în fundul cazanului de rufe. Pentru că nu aţi aruncat farfuriile pe geam. Pentru că nu aţi rupt vârful de la toate creioanele, pe care le ascut o dată pe zi. Pentru că nu aţi lăsat apa deschisă, ca

Scanned with OKEN Scanner

să înece casa. Pentru că nu mi-ați uns clanța cu dulceață. Pentru că nu mi-ați băgat cutia de tutun în foc. Pentru că nu ați îndreptat ceasornicul cu ciocanul, nici nu mi l-ați prăjit. Pentru că nu mi-ați fiert pantofii. Pentru că nu mi-ați scos nici un ochi și nici nu mi-ați croit hainele din nou, haidem să mergem dimpreună cu Grivei, scumpii mei copii, fetița Tătuțului și băiatul Măicuții, afară pe câmp." (T. Arghezi)

Două puncte (:) anunță vorbirea directă sau o enumerare, o explicație, o concluzie și marchează totodată o pauză, în general mai mică decât pauza indicată de punct.

Acest semn se poate întrebuința după cuvinte ca: **de exemplu, astfel, anume, ca, iată**, care anunță explicări, precizări, exemplificări făcute de vorbitor la ceea ce s-a spus anterior.

Se pun două puncte înaintea unei propoziții care exprimă o concluzie sau o consecință: Poarta țarinei e deschisă: intră pe ea.

Uneori, acest semn de punctuație apare și între propoziții principale cauzale, pentru a accentua raportul de cauzalitate dintre cele două propoziții: „Veniți: privighetoarea cântă și liliacul e-nflorit!" (Al. Macedonski)

Semnele citării sau ***ghilimelele*** („", « ») se folosesc atunci când se reproduce întocmai un text spus sau scris de cineva.

Dacă vorbirea directă se termină cu semnul întrebării sau al exclamării, atunci ghilimelele se pun după aceste semne.

Titlurile operelor literare, de artă sau de știință, precum și ale publicațiilor, când acestea sunt reproduse într-o frază, se pun între semnele citării. In alt context (de pildă când apar în bibliografii) ele se subliniază, reproducerea tipografică urmând a se face cu litere cursive ori cu aldine.

Uneori, în cadrul unui citat, este nevoie de două rânduri de ghilimele. În astfel de cazuri, se folosesc ambele tipuri de semne ale citării, ghilimelele franțuzești («») încadrându-le pe celelalte. De exemplu:

«Deci Goga și Iosif aparțin - sincronic vorbind - aceleiași ideologii, ceea ce-i deosebește însă este diferențierea „precizată înăuntrul cadrelor estetice". Dar oare sunt unele și aceleași pentru amândoi, aceste cadre estetice?» (Perpessicius)

Linia de dialog (–) se folosește pentru a marca intervenția în vorbire a persoanelor (personajelor). Bunăoară:

„– Ai venit? Și glasul i se păru fetiței aspru. Răspunse cam întristată:

– Am venit!

Femeia întrebă blând:

– Ai luat premiu?

– Am luat!" (M. Preda)

Linia de pauză (-) se utilizează în interiorul propoziției sau al frazei pentru a delimita cuvintele și construcțiile incidente sau apozițiile explicative:

Moșneagul nostru - Ilie Aldea lui Ion - era om vechi.

Scanned with OKEN Scanner

„Ajutorul, un înotător de forță - **premiul întâi la băi de mare la Constanța** - zise cu aer grav..." (Gh. Brăescu)

Parantezele rotunde **( )** sau ***drepte*** **[ ]** arată un adaos în interiorul unei propoziții sau al unei fraze. Când fraza se încheie odată cu explicația din paranteză, se pune punct după ultima paranteză:

M-am prezentat acolo eu însumi (Era normal s-o fac, nu?).

Paranteza dreaptă se mai numește și **croșet** (sau **croșetă**) și se întrebuințează în munca editorială pentru a marca un fragment de text eliminat dintr-un motiv sau altul.

Punctele de suspensie **(...)** marchează o pauză mare în cursul vorbirii. Ele au, de cele mai multe ori, valoare expresivă: „Te văd așa... distrat și cam nervos." (I. L. Caragiale)

Cratima **(liniuța de unire și de despărțire)** se folosește:

– în repetiții, când cuvântul repetat formează cu cel rostit inițial o unitate: **încet-încet, bine-bine, gânduri-gânduri, rânduri-rânduri;**

– în interiorul unei expresii: **calea-valea, câine-câinește, ici-colo, nitam-nisam, talmeș-balmeș, trosc-pleosc;**

– între două numerale, pentru aproximație: **doi-trei, cinci-șase, zece-douăzeci;**

– între cuvinte care arată limitele unei distanțe sau ale unui interval de timp: **Șoseaua București-Ploiești, Perioada 1 ianuarie-31 martie.**

Reținerea unor situații în care anumite cuvinte se scriu cu ori fără cratimă poate fi facilitată de exemple de ortograme (cu omofone) ca acestea:

a-i / **ai**: Dorința de **a-i** face bine era mare. Tu **ai** numai note mari la fizică.

c-ai / **cai**: Mă bucur mult **c-ai** înțeles. Mă pricep foarte puțin la **cai**.

c-ar / **car**: Am înțeles **c-ar** fi de acord cu mine. Ce bine ne-ar prinde acum un **car**!

ce-ai / **ceai**: **Ce-ai** să-mi spui? N-ai vrea un **ceai** fierbinte?

ce-i / **cei**: **Ce-i** cu tine aici? Nu-mi plac **cei** mincinoși.

că-i / **căi**: Știu **că-i** mai bine așa. S-o luăm pe alte **căi**.

i-a / **ia**: **I-a** spus și lui vestea cea bună. **Ia** și tu ceva la tine!

i-ar / **iar**: Asta **i-ar** aduce un beneficiu sigur. M-am supărat pe tine **iar**.

i-au / **iau**: E bine că **i-au** retezat-o. **Iau** și eu parte la acest concurs.

l-a / **la**: **L-a** chemat urgent acasă. Ai fost și tu **la** vernisaj?

l-or / **lor**: **L-or** aștepta și pe el? Care sunt meritele **lor**?

m-ai / **mai**: **M-ai** așteptat atât de mult! **Mai** vino și tu pe la mine!

mi-e / **mie**: **Mi-e** dor de mare și de munți. **Mie** ce-mi rămâne de făcut?

v-or / **vor**: Vă **v-or** duce și pe voi la teatru. **Vor** ei așa ceva de la tine?

s-ar / **sar**: **S-ar** cuveni să ai mai mult respect. Copiii **sar** de bucurie într-un picior.

s-au / **sau**: **S-au** apucat de învățat la fizică. Înveți ca lumea **sau** mă supăr pe tine?

Regulile de scriere corectă sunt numeroase și greu de respectat, uneori chiar și de către persoanele instruite. Se scriu greșit și destul de frecvent, iată, cuvinte care se

Scanned with OKEN Scanner

termină în **i**. Este necesară, de aceea, trecerea în revistă a câtorva din situațiile în care se găsește această literă:

A) Se scriu cu un **i** următoarele cuvinte, care sunt:

– verbe la participiu, plural, folosite în construcții pasive: **așteptați, bătuți, criticați, deranjați, iubiți, maltratați, opriți, supărați, ascultați, văzuți, vizați;**

– substantive provenite din adjective și adjective la numărul plural, nearticulate: **albaștri, arțăgoși, bătrâni, bolnavi, ciudați, deștepți, galbeni, leneși, negri, nervoși, proști, suri, tineri, verzi;**

– pronumele și adjectivele pronominale posesive: **noștri și voștri;**

– verbul **a fi** ca auxiliar;

a) la modul infinitiv, timpul perfect: **a fi** desenat, **a fi** scris, **a fi** cântat, **a fi** mers, **a fi** alergat, **a fi** așteptat;

b) la modul indicativ, timpul viitor anterior: **va fi** văzut, **va fi** plecat, **va fi** cântat, **om fi** așteptat, **veți fi** reușit, **oi fi** căzut, **or fi** obosit;

c) la modul conjunctiv, timpul perfect: **să fi** dansat, **să fi** scris, **să fi** muncit, **să fi** fost, **să fi** văzut;

d) la modul condițional-optativ, timpul perfect: **aș fi** aflat, **ar fi** cântărit, **am fi** învățat, **ați fi** perseverat, **ai fi** strigat.

B) Se scriu cu doi **i**:

a) numele de arbori, substantive la nominativ, articulate cu articolul hotărât **-i**: **alunii, brazii, carpenii, cireșii, duzii, fagii, frasinii, gorunii, măslinii, merii, nucii, paltinii, piersicii, pomii, prunii, salcâmii, stejarii, copacii;**

b) substantivele provenite din adjective și adjectivele, la nominativ plural, articulate cu articolul horât **-i**: **albaștrii, bătrânii, bolnavii, ciudații, deștepții, inteligenții, leneșii, negrii, proștii, tinerii, verzii, voinicii;**

c) verbul **a fi** la:

– modul conjunctiv, timpul prezent, când are valoare predicativă: ... **să fii** și tu acolo la ora două;

– modul imperativ, forma afirmativă: **Fii** cuminte, Cristian!

– modul conjunctiv, timpul prezent, când are valoare auxiliară (când verbul de conjugat este la diateza pasivă): ... **să fii** și tu ascultat.

C) Cu trei **i** se scriu substantivele masculine la nominativ singular, de tipul: **copiii, fiii**, ca în aceste enunțuri: **Copiii** merg adesea pe urmele părinților lor. Există părinți care, din anumite cauze, nu-și recunosc **fiii**.

Scanned with OKEN Scanner

Un detaliu edificator privind ortografia unor adjective poate fi pus în evidenţă cu sprijinul exemplelor următoare:

Sg.	pl. neart.	pl. art. hot.
albiu	albii	albiii
arămiu	arămii	arămiii
argintiu	argintii	argintiii
auriu	aurii	auriii
cenuşiu	cenuşii	cenuşiii
mijlociu	mijlocii	mijlociii
propriu	proprii	propriii
răbduriu	răbdurii	răbduriii

Chiar dacă nu pune probleme de o prea mare dificultate, folosirea consoanei duble **nn** în scrierea unor cuvinte impune o rigurozitate care nu poate fi ignorată. Iată câteva exemple de cuvinte de acest tip cu prezentarea, în paralel, a termenilor în cazul cărora dublarea consoanei este o greşeală:

Scrierea cu un singur „n":

(a) (se) încânta; (a) înainta; înaripat; (a) înaripa; (a) (se) întrema; (a) (se) îndopa; (a) (se) îndestula; (a) (se) însera; (a) (se) înavuţi; (a) învârsta.

Scrierea cu doi „n": (a) (se) înnămoli; înnăscut; (a) înnebuni; (a) înnegri; (a) (se) înnegura; (a) (se) înnora; (a) (se) înnopta; (a) (se) înnoda; (a) (se) înnoi; (a) (se) înnoroia.

Nefolosirea semnelor diacritice în cazul majusculelor este o greşeală ortografică certă, chiar dacă de o mai mică importanţă. Trebuie, deci, să se scrie majusculele în cauză astfel: **Ă, Î, Ş, Ţ** (nu A, I, S,T).

EXERCIŢII REZOLVATE:

1. Alcătuiţi şase-şapte enunţuri care să conţină cuvinte formate cu sufixele **-eală** şi **-ean** precedate de **ş, j**: A cuprins-o dintr-odată o sfârşeală inexplicabilă. Mi s-a rupt căptuşeala la blană. Nu există greşeală de neiertat. Un orăşean vede lucrurile altfel decât un om de la ţară. Ştii ce este un zaporojean? Când pui prăjeala în mâncare?

2. Care este pluralul următoarelor cuvinte: **mixt, ortodox, fix, bruscă, chinez, francez, irlandez** etc. ? Formaţi enunţuri cu 4 din aceste cuvinte.

Pluralul: **micşti, ortodocşi, ficşi, bruşte, chinezi, francezi, irlandezi.**

Enunţurile: Ei erau **ortodocşi**, ceilalţi catolici. Schimbările **bruşte** de presiune ne afectează tensiunea arterială. **Chinezii** sunt un popor foarte harnic. Le recunoaştem **francezilor** preeminenţa în artă şi literatură.

3. Gândiţi-vă la cinci cuvinte în care litera „**x**" să se pronunţe „cs" şi la cinci cuvinte în care această literă se pronunţă „gz". Alcătuiţi enunţuri unde cuvintele respective să îndeplinească diverse funcţii sintactice.

Scanned with OKEN Scanner

„cs" Am văzut pe strada noastră un **excavator** uriaș. (c. d.)

„cs" **Oxigenul** și apa întreţin viaţa pe Pământ. (S.)

„cs" Deschiderea **expoziţiei** s-a făcut la ora 10. (a.)

„cs" Când te-ai întors din **excursie**? (c. c. l.)

„gz" Am cumpărat două **exemplare** din **Baltagul**. (c. d.)

„gz" Soluţia **exerciţiului** este în manual. (a.)

„gz" Fiica mea **exersează** la pian. (P.V.)

„gz" Georgescu nu se împacă bine cu **existenţa** sa zilnică. (c.i.)

„gz" La radio s-a transmis acum un minut ora **exactă**.(a.)

4. Formulaţi enunţuri cu cuvintele de mai jos, respectând, potrivit normelor în vigoare, accentuarea lor. Explicaţi sensul lexical al acestor cuvinte şi motivaţi-le ortografia: cómis / comís; clása / clasá; manévra / manevrá; nóta / notá; véselă / veselă.

În romanul **Fraţii Jderi**, Manole Păr-Negru era cómis (arh., boier din divanul domnesc care avea în răspundere herghelille domnului; accentul pe penultima silabă este specific românesc).

Ce năzdrăvănie ai mai comís? (vb. cu sensul de „a înfăptui", aici la participiu; accent pe ultima silabă - influenţă a limbii franceze)

Clása noastră este foarte curată. (subst. cu sensul de „sală de clasă"; accent pe penultima silabă)

Dosarul se va clasá. (vb., formă de infinitiv prezent, cu sensul, după viitorul de aici, de „va fi considerat soluţionat"; accent pe penultima silabă, ca toate verbele de conjugarea I la acelaşi mod şi timp).

Manévra a reuşit (subst. cu sensul de „mişcare"de un anumit tip, după francezul „manoevre"; accentul pe penultima silabă).

A manevrá un tren nu este un lucru prea uşor. (vb. infinitiv prezent, cu sensul de „a dirija"; accentul pe ultima silabă, ca la toate verbele de la infinitiv prezent).

Nóta 10 de la matematică m-a bucurat foarte mult. (subst., cu sensul de „calificativ" acordat pentru cunoştinţele dovedite de cineva; accent pe penultima silabă).

Ce-şi notá colegul tău în carnet? (vb., ind., impf., cu sensul de „a-şi însemna"; accent pe ultima silabă ca la toate verbele de la acest timp).

Eşti atât de véselă, azi, Maria, de ce? (adj. cu sensul de „bucuroasă"; accentul pe antepenultima silabă).

Cât te-a costat această vesélă? (subst. cu sensul de „totalitatea vaselor folosite la bucătărie"; accentul pe penultima silabă).

5. Subliniaţi în cuvintele date diftongii şi triftongii; grupaţi-i după caracteristici:

treacă, piatră, tăia, voios, iepure, memoriu, roată, steaua, piuă, alai, răi, său, câine, leu, scatiu, doi, tablou, cuib, pleosc, vreo, copii, molâu, pauperitate, lăcrămioară, cosea, lupoaică, piei, leoarcă, păreau, tăiau, tăiai.

Diftongi: **treacă, piatră, tăia, voios, iepure, memoriu, roată, steaua, piuă, alai, răi,**

Scanned with OKEN Scanner

său, câine, leu, scatiu, doi, tablou, cuib, pleosc, vreo, copii, molâu, pauperitate.

Triftongi: lăcrămioară, coseal, lupoaică, piei, leoarcă, păreau, tălau, tălai.

6. Găsiți 6 substantive cu două forme de plural, de genuri deosebite și alcătuiți enunțuri cu ele pentru a demonstra această particularitate a lor.

derivat pl. **derivați / derivate**: Prin această experiență am obținut mai mulți **derivați** pe bază de carbon. Am alcătuit câteva propoziții cu ajutorul **derivatelor** substantivale cu sufixul **-lune**.

curent / pl. **curenți / curente**: **Curenții** electrici nu trec prin orice fel de corp. **Curentele** literare sunt un fel de școli în care se practică anumite tipuri de scris.

corp / pl. **corpi / corpuri**: În apa filtrată se văd niște **corpi** străini. **Corpurile** oamenilor începură a transpira imediat.

glob / pl. **globi / globuri**: **Globii** oculari i se măriră la maximum. Am agățat în pomul de Crăciun toate **globurile** de la tine.

câmp / pl. **câmpi / câmpuri**: Bate **câmpii**, nu face altceva! Pe **câmpuri** era o animație neobișnuită.

timp / pl. **timpi / timpuri**: Nu știu cum funcționează concret un motor în patru **timpi**. **Timpurile** de azi sunt la fel ca acelea de totdeauna.

7. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte. Precizați ce reguli ați respectat:

a) contrar, vârstă, distractiv, castravete, constant, cinstit, asprime, astronaut, distribuție, pistrui;

b) portavion, transatlantic, altundeva, prescurtat, dezarticulat, untdelemn, anorganică, nesperat, desperat, despre.

a) con-trar, vâr-stă, dis-trac-tiv, cas-tra-vete, con-stant, cin-stit, as-pri-me, as-trona-ut, dis-tri-bu-ție, pis-trui.

(Este vorba, aici, de existența grupului de trei consoane, în cazul căruia despărțirea se face imediat după prima din cele trei consoane.)

b) **port-a-vi-on**, **trans-a-tlan-tic**, **alt-un-de-va**, **pre-scur-tat**, **dez-ar-ti-cu-lat**, **unt-de-lemn**, **an-or-ga-ni-că**, **ne-spe-rat**, **de-spe-rat**, **de-spre**.

Aici s-a aplicat regula care cere ca, în cazul derivatelor cu prefixe, prefixele să nu se despartă în silabe.

8. Motivați ortografia cuvintelor subliniate din următorul text:

S-au dus anii copilăriei, ca un stol de păsări speriate de amurguri aprinse sau de amurguri înăbușite sub frunze. **S-au** speriat și **s-au** pierdut de noi, iar toamna noastră e tristă și goală. De vreți să ne faceți un dar, toamnelor, **opriți-le** goana, **să-i** ajungem din urmă, sau să le putem mirosi măcar urmele trecerii prin frunzele moarte.

S-au = pron. reflexiv în acuzativ și verb auxiliar (a avea); este elidată vocala **e**, pentru evitarea hiatului;

opriți-le = două elem. morf. diferite - un verb la imperativ și un pronume personal în acuzativ, formă neaccentuată. Astfel de elemente se despart prin cratimă;

să-i = două elemente morf. diferite - o conjuncție și un pronume personal în acuza-

Scanned with OKEN Scanner

tiv, forma neaccentuată. Cratima mai marchează şi elidarea vocalei î de la pronume.

EXERCIŢII DE REZOLVAT

1. Găsiţi 5 cuvinte în care să existe litera „x", care se pronunţă „cs" şi cinci cuvinte în care această literă se pronunţă „gz" şi alcătuiţi propoziţii dezvoltate cu ele.

2. Găsiţi diftongii, triftongii şi hiaturile din dialogul de mai jos şi subliniaţi-i cu o linie, cu două şi, respectiv, cu trei linii:

Dialog cu Ionuţ despre ceai.

– În caz de boală, Ionuţ, ai obiceiul să bei ceai?

– Ceai? Cum să nu, ceai de tei, de sunătoare...

– Doamne! Şi cum îl bei: fierbinte, reîncălzit...

– Cum se poate. Îl iau cum mi-l dau ai mei şi îl beau numaidecât.

– Şi când te doare în continuare? Tot ceai...?

– Ceai. În copilăria dintâi mai scânceam. Mieunatul, însă, mi-e în general străin.

– Ştii, Ionuţ, ceaiul, cred eu, calmează sau adoarme, dar boala n-o tămăduieşte.

– Nu-i adevărat. Boala încetează sau înaintează mai încet. Ştiai asta?

– Numai cu ceai?

– Numai cu ceai.

– Şi în restul vremii ce făceai?

– Când scăpam de boală? Citeam, scriam, mă odihneam...

– Şi ceai nu mai consumai?

– Rareori. Începeam să beau lapte şi răcoritoare. Dar tu, când ţi-e rău ce iei?

– Tot ceai, bineînţeles. Ce credeai?

– Păi vezi? Oare ce-ai avut, loază, cu ceaiul meu?

3. Despărţiţi în silabe cuvintele următoare şi apoi subliniaţi cu o linie diftongii, cu două triftongii şi cu o linie şerpuită vocalele în hiat:

poezie, creier, gheară, credeau, noiembrie, proiect, creioane, îndoială, ianuarie, bietul, cooperaţie, ştiinţă.

4. Cum e corect?

mătuşă / mătuşe; infirmerie / infermelie; aşa / aşia; tochitură / topitură; aceia / aceea (f. sg.); briceag / birceag; piftele / chiftele; castravete / crastavete; acoaladă / acoladă; aleie / alee; antebelic / antibelic; basma / bazma; cataclism / cataclizm; egzemă / eczemă; isbândă / izbândă; şurup / şurub; bună stare / bunăstare.

Motivaţi-vă opţiunea pentru fiecare termen în parte.

5. Analizaţi predicatele din enunţurile de mai jos. Corectaţi, în prealabil, formele verbului a fi în funcţie de context:

Era bine să fii ascultat şi tu cu mai mult respect faţă de profesor.

Fi cinstit toată viaţa!

Aceştia să fie oaspeţii aşteptaţi?

Scanned with OKEN Scanner

Ar fii fost cu toţii de faţă la lansarea acelei cărţi.

„Fii-voi nor?" (L. Blaga)

6. Alcătuiţi propoziţii cu adverbele: **deunăzi, astfel, iarăşi, totuşi, dincotro, oriîncotro.** Motivaţi ortografia lor.

7. Alcătuiţi propoziţii în care să utilizaţi, despărţite prin cratimă:

– un pronume personal + un pronume personal;

– un pronume demonstrativ + un pronume personal;

– un pronume interogativ + un pronume personal;

– un pronume nehotărât + un verb (copulativ);

– o conjuncţie + un pronume personal.

8. Explicaţi de ce s-a folosit cratima în cuvintele omofone (nu şi omografe) din enunţurile de mai jos: **Mai** mergem o dată acolo? **M-ai** luat în râs. **Sar** şi eu cât pot.**S-ar** supăra ea, oare, pe mine? **S-au dus** şi ei acolo, ce să facă? Îţi îndrepţi conduita **sau** ce faci? **Vor** şi ei ciocolată? **V-or** duce acolo şi **n-o** să ştiţi de ce **v-au** dus. **Ne-am** aşteptat la aşa ceva. Popescu nu e **neam** cu nimeni. **Iau** şi eu ce pot lua. **I-au** cam supărat.

9. Motivaţi ortografia cuvintelor subliniate din textele de mai jos:

a) „**De-abia** când se înnoptă **de-a binelea** flăcările mari izbucniră prin acoperiş ca o coroană luminoasă, scăpărând milioane de scântei." (L. Rebreanu)

b) „**Du-i răspuns**, Ivane, că poruncesc să moară de acum înainte trei ani de zile, **de-a rândul**; numai oameni tineri." (I. Creangă)

c) „Tăciunele **şi-l ia** , **de-a dreptul** cu mâna, din focul de vreascuri asupra căruia veghează." (Geo Bogza)

d) „Copilo, tu eşti gata/**De-a pururea** să plângi!"/ (G. Coşbuc)

10. Puneţi cratima în cuvintele în care ea este obligatorie din enunţurile de mai jos unde aceasta s-a folosit greşit ori întrebuinţarea ei s-a omis intenţionat.

„Sau dus zilele babei şi nopţile vegherii..." (V. Alecsandri)

Mingea s-a dus dea dura până la picioarele mesei.

„Mor troienii cu drag aduceri-a-minte..." M. Eminescu)

Mai ţi-i la mine ca altădată?

Ţie cum ţi sa părut filmul?

Sar cuveni să te porţi cu ceva m-ai multă reverenţă.

C-a tine nu m-ai e nimeni în oraş.

Mia adus mi-a împrumutată la Predeal.

S-au mergi cu mine, sau nai să mă m-ai vezi niciodată.

11. Analizaţi sintactico-morfologic cuvintele subliniate şi motivaţi-le ortografic:

a) „**Ia**, am treabă la împăratul; feciorul meu se prinde că **i-a** face podul." (I. Creangă)

b) „După ce **l-a strâns grămadă**, îl ia, îl duce la vizuină şi începe **a-l** mânca, că **tare-i mai era foame**." (Idem)

Scanned with OKEN Scanner

c) „E **mai** şi încă mă simt tânăr sub înălţimea înstelată...” (Al. Macedonski)

d) „Auzi, auzi, o întrerupse **tată-său** şi mai **ai** obraz să te atingi de **surorile tale** cele mai mari?” P. Ispirescu)

e) „Degeaba, tot al meu eşti dumneata, oricât **m-ai** combătut odinioară.” (L. Rebreanu)

f) „Se vede că **l-a** alergat nebuneşte.”

g) „Când îl văd **târându-se**, leneş şi deşirat, oamenii **nu mai pierd** o singură clipă, şi pornesc să strângă vitele, **la** adăpost de prăpăd.” (Geo Bogza)

12. Motivaţi folosirea semnelor ortografice şi de punctuaţie din textul de mai jos:

„Domnul se uită lung la un pahar ce stă pe masă aproape gol, şi din care a băut impiegatul.

– Mă rog, dacă nu vă supăraţi, aveţi apă?

– Da.

– E rece?

– Potrivită.

– Nu-i puneţi gheaţă?

– Ba da.

– Aşa? îi puneţi gheaţă?

– Fireşte.

– E flir... e firl...? ăsta...

– Da, avem filtru.

– Monşer! te superi dacă te-oi ruga pentru un pahar cu apă?” (I. L. Caragiale)

Test complex.

Cu o rândunică nu se face primăvară (numeral cardinal cu valoare adjectivală).

Faceţi enunţuri cu adverbul „tot” (A **tot** mers) şi cu adjectivul „tot” (**Tot** norodul a participat la înscăunare).

Arătaţi cum sunt formate derivatele: ţărănime, tufiş, brădet, cânepişte.

Ţărănime = ţăran + sufixul colectiv „**-ime**”

tufiş = tufă + sufixul colectiv „**-iş**”

brădet = brad + sufixul colectiv „**-et**”

cânepişte = cânepă + sufixul colectiv „**-işte**”

„Vine noaptea pe furiş”. Ce e „pe furiş”? Găsiţi un sinonim al lui.

„pe furiş” este locuţiune adverbială de mod, CCM = tiptil, pe ascuns.

Ce fel de derivate sunt: „un tremur”, „un cânt”, „un picur”, „un alint”?

Sunt substantive post-verbale prin eliminarea sufixului gramatical al verbului - derivare regresivă.

Scanned with OKEN Scanner

VOCABULARUL (LEXICUL)

Se defineşte ca **totalitatea cuvintelor** unei limbi. Limba română are circa 120.000 de cuvinte (care se mai numesc şi **vocabule** - de aici denumirea de **vocabular**) Acestea se împart în două:

– **vocabularul fundamental (de bază)** - aproximativ 1.500 de cuvinte;

– **masa vocabularului** - celelalte cuvinte.

VOCABULARUL FUNDAMENTAL

Vocabularul fundamental conţine cuvinte indispensabile vieţii de zi cu zi a majorităţii oamenilor, înţelese de toţi vorbitorii limbii, indiferent de gradul lor de instrucţie, grupate (sau care se pot grupa) pe categorii, după realităţile pe care le desemnează:

– **părţi ale corpului omenesc**: cap, frunte, păr, braţ, picior, piept, mână, ureche, ochi, umăr;

– **grade de rudenie**: tată, mamă, bunic, soră, frate, cumnat, socru, cuscru, văr, unchi;

– **animale**: lup, urs, găină, raţă, gâscă, elefant, cal, berbec, bou, vultur, maimuţă, leu, tigru, capră;

– **plante şi arbori**: copac, iarbă, floare, stejar, măr, brad, cireş, viţă-de-vie, cais, gorun, grâu, porumb;

– **termeni legaţi de natură**: vreme, timp, zi, noapte, seară, an, anotimp, lună, iarnă, toamnă, primăvară;

– **termeni religioşi**: biserică, Crăciun, cruce, înger, (a) împărtăşi, Dumnezeu, utrenie, lumânare, preot, botez, sfânt, slujbă, Bobotează;

– **zilele săptămânii şi lunile anului**: luni, marţi, joi, duminică, ianuarie, mai, septembrie, noiembrie, decembrie;

– **cuvinte despre locuinţă şi alimente**: casă, fereastră, poartă, pâine, uşă, horn, sobă, mâncare, vatră, vin, brânză, făină;

– **cuvinte care exprimă însuşiri**: roşu, iute, înalt, deştept, inteligent, omenos, rău, simpatic, zgârcit, bun, evlavios, darnic;

– **cuvinte care arată numărul**: doi, patru, şaptezeci, cinci sute patru zeci şi doi, şapte mii, un milion;

– **(nume de acţiuni)**: a sta (stare), a merge (mergere), a pleca (plecare), a scrie (scriere), a cânta (cântare), a vedea (vedere), a aştepta (aşteptare), a înălţa (înălţare);

– **cuvinte de legătură**: cu, de, la, pe , sub, în, spre, şi, însă, ci, sau, ori, deşi, dacă, pentru că, deoarece, cu condiţia să;

– **nume de persoane**: Vasile, Gheorghe, Maria, Constantin, Dimitrie, Ioana, Paraschiv, Ştefan, Alexandra.

Scanned with OKEN Scanner

Având un caracter pronunţat romanic, limba română cuprinde în vocabularul său fundamental multe cuvinte de origine latină. Asemănările între cuvintele celor două limbi sunt foarte mari - diferenţele, abia sesizabile, fiind tipice, se pot explica printr-o evoluţie în timp cunoscută cu exactitate azi chiar de către nespecialişti.

Iată câţiva din termenii de o certă popularitate de acest tip:

aqua/apă; aurum/aur; caelum/cer; campus/câmp; caput/cap; cena/cină; decem/zece; densus/de(n)s; ferrum/fier; fumus/fum; cognatus/cumnat; gelu/ger; herba/iarbă; frater/frate; homo/om; lupus/lup; manus/mână; mater/mamă; novus/nou; laudare/lăudare; oculus/ ochi; octo/opt; ovum/ou; pater/tată; pilus/păr; populus/popor; prunus/prun.

Acelaşi caracter romanic al limbii române îl demonstrează şi existenţa, în limbajul persoanelor instruite, a numeroaselor expresii, propoziţii şi maxime celebre, alcătuite, toate, din cuvinte pe care atât limba română în formare, cât şi limba din epocile care au urmat, le-au preluat în mod cât se poate de firesc.

Exemple:

labor omnia vincit = munca învinge totul

mea culpa = vina mea

non multum, sed multa = nu mult, ci multe

opera omnia = opera integrală (a cuiva)

persona (non)grata = persoană (ne)dorită, (in)dezirabilă

primum vivere, deinde philosophari = întâi să trăieşti, apoi să filosofezi

primus inter pares = cel dintâi între cei asemenea

sine ira et studio = fără mânie şi părtinire

si vis pacem, para bellum = dacă vrei pace, pregăteşte-te de război

tertium non datur = al treilea e de prisos

verba volant, scripta manent = vorbele zboară, ceea ce este scris rămâne

MASA VOCABULARULUI

În ceea ce priveşte **masa vocabularului**, contactele populaţiei româneşti fiind, de-a lungul istoriei, mai numeroase şi mai variate decât în cazul altor popoare, urmele lexicale din limba română nu au putut fi numai latineşti. Din aceste contacte a rezultat o structură lexicală de o originalitate sui-generis, limba noastră asimilând, pe lângă cele aproximativ 25% cuvinte de origine latină (veche şi literară), mulţi termeni de alte origini, în proporţii diverse, ca de pildă:

– **cuvinte de origine slavă** = 8% - bici, bârlog, castravete, cofă, dragoste, glas, horn, iubire, pustiu, ţintă, (a) (a)zvârli;

– **cuvinte de origine greacă** = 2% - cais, cărămidă, condei, dascăl, folos, hârtie, ieftin;

– **cuvinte de origină germană** = 2% - blat, haltă, lagăr, şlep, şopron, şurub, wolfram;

Scanned with OKEN Scanner

– **cuvinte de origine maghiară** = 2% - a alcătui, a bănui, a bântui, bir, meşteşug, rămăşag, vamă;

– **cuvinte de origine turcă** = 4% - bacşiş, bucluc, cafea, calabalâc, chibrit, cioban, duşman, geam, halva, tutun;

– **cuvinte de origine franceză** = 38% - (a) croşeta, (a) epuiza, avanscenă, afiş, antreu, apartament, bază, birou, boxer, cartuş, cercetător, chiuvetă, compleu, costum, capricios, decodificare, frecvenţă, gentil, langaj, misiune, mizanscenă, monstruos, pardesiu, picher, remorcher, sufleur, şofer, uzină;

– **cuvinte de origine engleză** = circa 3% - blugi, container, computer, fotbal, lider, miting, week-end;

– **cuvinte de origine daco-getică** = baci, boltă, brad, brânză, fluier, gorun, grumaz, măgură, murg, scapăr, scrum, urdă, vatră, viezure.

După vechimea şi apartenenţa cuvintelor la diverse categorii socioprofesionale, vocabularul limbii române cuprinde:

– **arhaisme** - cuvinte vechi, ieşite din uzul curent al limbii: arnăut, capichihaie, durdă, liubov, sâneaţă, spătar, stoliţă, stolnic;

– **neologisme** - cuvinte nou intrate în limbă, fie prin împrumuturi din alte limbi, fie fiind formate pe tărâm autohton: sejur, management, fair-play, week-end, creanţă, permisiv, (a) decodifica, fiabilitate, redundanţă, sponsor;

– **regionalisme** - cuvinte folosite numai în anumite zone ale ţării (în Moldova - **moldovenisme**, în Muntenia - **muntenisme**, în Ardeal - **ardelenisme**): curechi, ţug, păpuşoi, perjă, cucuruz, iruc, balmuş, hlandari, julfă, ciamur, barabule, iorgan, oghial;

– **termeni argotici** (elemente de argou): vocabular „secret", cunoscut numai unor categorii de vorbitori:

a) **răufăcătorilor şi „şmecherilor"**: bulău, caft, chift, (a) se bunghi, di granda, gioarsă, farfuză, (a) ciripi, sticlete, păpică, pârnaie, metalist, (a) şuti, paraşută, gorilă, hamleţi, baştan, şiş, bos, mociolivă;

b) **militarilor**: (a lua în) colimator, biban, ciumeg, macaroană, pifan, trupete, veteran;

c) **elevilor şi studenţilor**: prof (profă), dirig (dirigă), (a avea) boabă, a da clasă cuiva, a fi pe bune, fomist, haios, holist, copiuţă, belfer, codiţă;

- **elemente de jargon (jargoane)**: vocabular „împestriţat" cu cuvinte din alte limbi neasimilatate, care conferă limbii un caracter de artificialitate, de preţiozitate. Acestea pot fi:

a) **de origine greacă**: **bei-mu** (prinţul meu), **a cabulipsi** (a umili), **cabufilie** (preţuire a scrisului frumos), **clironom** (moştenitor), **didascal** (dascăl), **ipochimen** (persoană), **a ipolipsi** (a stima), **psihi-mu** (sufleţelul meu), **vivlion** (carte);

b) **de origine franceză**: **demoazelă, langaj, monşer, a blesa, a bulversa, a acroşa, a tuşa;**

c) **de origine engleză**: **darling, five o'clock, high-life, I'm sorry;**

Scanned with OKEN Scanner

d) **de origine italiană**: **un bel giorno** (într-o zi), **bambina** (copilă), **bacio** (sărut), **ragazzi** (băieţi), **giovinezza** (tinereţe).

SEMANTICĂ

Fie simultan, fie înainte de a fi discutate din punct de vedere gramatical (sub aspect morfologic şi sintactic) ori stilistic (sub raport literar-artistic), cuvintele pot fi luate în discuţie în regim semantic, pe linia formei şi/sau a sensului lor. Aici se includ cinci categorii de cuvinte de etimologii şi aspecte diverse şi anume: sinonimele, antonimele, paronimele, omonimele, cuvintele polisemantice.

Sinonimele sunt cuvinte cu aproximativ acelaşi sens şi cu forme diferite, în contexte date:

ageamiu / începător / peticar; cizmar / ciubotar / pantofar / şuster; drapel / steag / stindard / flamură; cucuruz / porumb / păpuşoi; făcăleţ / mestecău / culeşer; nea / omăt / zăpadă; victorie / biruinţă / izbândă / succes; strădanie / stăruinţă / perseverenţă / travaliu; copil / prunc / cocon / ţânc; balivernă / bazaconie / tâmpenie; temperatură / arşiţă / fierbinţeală.

Antonimele sunt cuvinte cu sens opus în contexte date. Ele nu se grupează ca sinonimele, indiferent de număr, ci sunt perechi cu aceeaşi valoare morfologică:

– **substantive**: bunăvoinţă / reavoinţă; binefăcător / răufăcător; hărnicie / lene; biruinţă / înfrângere; inteligenţă / prostie; pace / război.

– **adjective**: frumos / urât; rău / bun; înalt / scund; rece / cald; alb / negru.

– **verbe**: a urca / a coborî; a pleca / a rămâne; a se bucura / a se întrista; a aduna / a risipi; a râde / a plânge; a lega / a dezlega; a înnoda / a deznoda.

– **adverbe** (şi adverbe provenite din substantive): aici / acolo; încoace / încolo; repede / încet; devreme / tîrziu; ziua / noaptea; da / nu (ba); aproapele / departele.

– **pronume** (şi adjective pronominale): mulţi / puţini; toţi (toate) / nici unul (nici una).

Paronimele sunt cuvinte care formal se deosebesc foarte puţin (diferă o literă sau două), deosebirea radicală fiind de sens. Specific este faptul că se pot confunda, unele dintre ele chiar cu cea mai mare uşurinţă. Ca şi antonimele, paronimele se discută numai perechi.

Dăm câteva exemple dintre cele mai cunoscute: arbitrar / arbitral; complement / compliment; eminent / iminent; familiar / familial; literar / literal; orar / oral; ordinar / ordinal; prepoziţie / propoziţie; temporar / temporal.

Iată şi câteva exemple de paronime mai puţin cunoscute: altitudine / atitudine; alunică / aluniţă; cunoştinţă / conştiinţă; a colabora / a corobora; dependenţă / dependinţă; fantă / fentă; glaciar / glagial; hagiu / hangiu; a investi / a învesti; lăcaş / locaş; eroare / oroare; a repara / a repera.

Omonimele sunt cuvinte aproximativ cu aceeaşi formă şi cu sens diferit, neînrudite semantic între ele: **car, port, păr, moţ, lin, somn, vor, var, (v-ar), sare, poartă**.

În enunţuri:

Bunul gospodar îşi face vara sanie, iarna **car**. (= căruţă, subst., c.d.)

Scanned with OKEN Scanner

Car acum toată mobila dintr-o cameră în alta. (vb., pred. verbal)

Vaporul a intrat în **port**. (subst. , c.c.l.)

Port o haină şi un pantalon gri. (vb. pred. verbal)

V-ar trebui şi vouă un televizor color. (pron. pers. şi vb. aux)

Pentru curăţenia şcolii trebuie cât mai mult **var**. (subst. S.)

Cuvintele polisemantice au şi ele aceeaşi formă şi sens diferit, dar se înrudesc semantic, adică au sensuri cu o bază comună. De exemplu, cuvântul **cheie**, indiferent de context, desemnează obiectul (instrumentul) cu care se descuie (sau se descifrează) ceva. Exemple de cuvinte polisemantice: **ochi, faţă, cheie, vatră, broască, ţap, capră, toc.**

În propoziţii:

Unii dispun de un **ochi** foarte critic.

M-am oprit în pădure, în faţa unui **ochi** de apă.

Ţi s-a dus un **ochi** la ciorap.

În **faţa** şcolii s-a oprit o maşină.

Vântul l-a lovit drept în **faţă**.

Ia cheia şi descuie uşa!

Munca e **cheia** tuturor succeselor.

Focul în **vatră** s-a stins acum două minute.

S-au întors în ţară, la **vatră**.

A introdus imediat cheia în **broască**.

Pe mal, în iarbă, era o **broască** de un verde foarte plăcut.

Ţapul este un animal uneori agresiv.

Berea se bea cu halba, nu cu **ţapul**.

Colegul meu de bancă sare foarte corect **capra**.

Capra vecinului dă lapte puţin.

Tocul ochelarilor mei e nou.

Eu scriu cu stiloul, nu cu **tocul**.

Sensurile omonimelor sunt legate de pronunţarea lor, adică de felul în care sunt accentuate anumite silabe. De aici denumirea de **omografe** - omonime cu formă grafică identică - şi **omofone** - omonime care se pronunţă la fel. Există, prin urmare, cuvinte **omografe şi omofone** ca: **port, poartă, păr, moţ, sare** etc. şi există, cele mai multe, cuvinte **omofone dar nu şi omografe**: **var / v-ar; c-ar / car; sar / s-ar; mai / m-ai; cai / c-ai; neam / ne-am; sau / s-au**; există cuvinte **omografe, dar nu şi** omofone, cu diferenţe de pronunţare (marcate, în exemplele care urmează, cu câte un accent ascuţit): ácele / acéle; adúnă / adună'; consúmă / consumă'; lă'turi / lătúri; prefáţa / prefaţá; sugrúmă / sugrumă'; venétic / venetíc; véselă / veselă.

Există, în sfârşit, omonime care nu-şi schimbă sensul prin accentuarea lor diferită

Scanned with OKEN Scanner

(întâlnită frecvent în practica vorbirii): **ántic / antíc; carácter / caractér; dúminică / dumínică; profésor / profesór; regízor / regizór.**

MIJLOACE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

Bogăția vocabularului de azi se datorează deopotrivă factorilor interni și influenței factorilor externi de-a lungul istoriei limbii române. Procesele evoluției lingvistice în plan lexical sunt însumate toate în ceea ce se numește **formarea cuvintelor**. Primul dintre acestea este **derivarea**, adică formarea de cuvinte noi (derivate) pe temeiul **cuvintelor de bază** ori al **radicalilor** (rădăcinilor) de cuvinte la care se adaugă prefixe ori/și sufixe. Un fragment din tabloul vast al **derivării cu prefixe** (și cu **prefixoide** - formații noi, cu o anumită vogă) se poate înfățișa astfel:

ne- : neclar, neascultător, nedemn, neregulă, necredincios, nepăsător, nerăbdare, nedigerat, nefolositor;

a- (an-) : apolitic, agramat, analfabet, anistoric, abiotic, acefal, acotiledonat, anaerob, apatrid;

in- (im-) : inapetență, incapabil, inapt, inegal, incertitudine, imprecizie, imposibil, impardonabil, imbatabil;

în- (îm-) : încifrat, încredere, (a) (se) îngălbeni, (a) întrece, îmbătrânire, îmbucurător, împătimit;

des- (dez-) : (a) descoase, (a) despărți, (a) desprinde, (a) dezbate, (a) (se) dezobișnui, dezafectat, dezumanizat;

re- : (a) readuce, refăcut, reciclat, (a) regăsi, (a) rescrie, recondiționare, renăscut, reconfortabil;

sub- : subdezvoltat, submediocru, subcarpatic, subansamblu;

trans- : transfigurat, transbordat, transatlantic;

ante- : antevorbitor, antebraț, antepenultim, antebelic;

anti- : antitanc, antiaerian, antiacvatic, antișoc;

pre- : preșcolar, pretimpuriu, preambalat, prenatal, preziuă;

inter- : interșcolar, intercontinental, intertextual;

prea- : (a) preamări, preabun, preaplin;

răs- (răz-) : (a) răsuci, (a) (se) răzgândi, (a) răzbate, răsculat, răscopt, răstălmăcit;

stră- : străbun, străvechi, strănepot, strămoș, străroman;

super- : supermagazin, superputere, superlong;

arhi- : arhicunoscut, arhiplin, arhiabundent;

auto- : autobază, autobuz, autocamion, autogară;

moto- : motocicletă, motonavă, motopompă;

navo- : navomodel, navomodelism;

astro- : astronavă, astronomic, astronautică;

Scanned with OKEN Scanner

foto- : **fotografic, fotosinteză, fotoreporter.**

Derivarea cu prefixe rămâne şi azi în limba română un procedeu productiv de formare a cuvintelor. În ce priveşte derivarea cu sufixe (adăugarea de sunete sau grupuri de sunete la urma cuvintelor de bază sau a radicalilor), trebuie reţinută mai întâi existenţa **diminutivelor** şi a **augmentativelor**. Diminutivarea (adăugarea de sufixe şi obţinerea de cuvinte care desemnează obiecte mai mici decât acelea desemnate de cuvintele de bază) capătă forme ca acestea:

-aş: copilaş, iepuraş, îngeraş, băieţaş, cuţitaş,fluieraş;

-uţ: (uţă-): pătuţ, căruţ, băncuţă, copiuţă, ghetuţă, cămăşuţă, drăguţă, ceşcuţă;

-ică: bombonică, păpuşică, frumuşică, dulcică, alunică, păsărică;

-iţă: bădiţă, bărdiţă, fetiţă, copiliţă, alunită, rochiţă;

-icică: bunicică, burticică, cărticică;

-işor (işoară): multişor, lăptişor, acrişor (acrişoară), bunişor (bunişoară);

-ior: dulăpior, pantofior, ciorăpior, cărucior, cârnăcior;

-el: scăunel, ghiozdănel, mărunţel, frumuşel.

Derivatelor de aici, obţinute cu ajutorul sufixelor diminutivale, li se adaugă cele realizate cu sufixe **augumentative** (care desemnează obiecte mai mari decât cele desemnate de cuvintele de bază):

-oi: băboi, fătoi, măturoi, burtoi, băieţoi, iepuroi, cuţitoi, bărbătoi;

-ălău: fătălău, căscălău, prostălău, tontălău;

-ăraie: apăraie, fumăraie, lemnăraie, vinăraie;

-an: băietan, sărăcan, bogătan, (cu var. ardeleană „bogotan"), prostovan;

-andru: flăcăiandru, băieţandru, căţelandru.

O categorie specială de derivate în sensul că au formă de singular dar conţin grupuri de obiecte, sunt **substantivele colective** obţinute prin sufixarea unor cuvinte de bază şi a unor radicali:

-ime: ţărănime, boierime, sărăcime, muncitorime, tinerime, ţânţărime, dăscălime, profesorime;

-et: tineret, păsăret, făget, nucet, frăsinet, omenet;

-iş: brădiş, stejăriş, păduriş, aluniş, frunziş;

Originea etnică este denumită, de regulă, cu cuvinte derivate cu sufixele: **-ez** (la plural **-ezi**) şi **-ean**:

-ez: chinez, portughez, olandez, japonez, francez, irlandez, filipinez;

-ean: moldovean, muntean, oltean, crişean, maramureşean, ardelean;

O mulţime de sufixe ajută la formarea cuvintelor derivate care denumesc profesii, ocupaţii sau preferinţe:

-or: forjor, frezor, învăţător, sudor, trefilor, actor;

-tor: cocător, croitor, aviator, scriitor, constructor;

-ist: artist, dentist, laminorist, textilist, furnalist, betonist, caloriferist, ceferist,

Scanned with OKEN Scanner

dinamovist, depechist, complotist;

-aş: căruţaş, poştaş, plutaş, breslaş, meseriaş;

-giu (-agiu): geamgiu, iaurtgiu, giuvaergiu, macaragiu, sacagiu, bragagiu, cafegiu, camionagiu;

-er: şofer, liftier, bufetier, frizer, matriţer, cabanier;

-iţă: actriţă, chelneriţă, doctoriţă, sudoriţă, pictoriţă, librăriţă, rockeriţă;

Cu sufixul **-eşte** adăugat substantivelor sau adjectivelor se obţin adverbe de această factură: vultureşte, bătrâneşte, hoţeşte, tinereşte, şmechereşte.

Adăugându-se aceloraşi cuvinte (şi radicali de cuvinte) sufixul **-esc (-ească)** se obţin adjective: vulturesc, bătrânească, tineresc, omenească.

După modelul limbii italiene, pentru formarea anumitor adverbe de mod se foloseşte sufixul **-mente**: esenţialmente, finalmente, necesarmente, eminamente, francamente, socialmente.

Adjective interesante nu numai gramatical, ci şi stilistic, în sensul că, în anumite contexte, ele devin epitete de o valoare artistică sau alta, se obţin cu ajutorul sufixelor **-iu** şi **-os**:

auriu, argintiu, vişiniu, arămiu, albiu, cărămiziu, cenuşiu, fricos, băţos, aţos, arţăgos, mânios, generos, pântecos, fălos.

În sfârşit, pentru denumirea stărilor sufleteşti şi a unor trăsături moral-intelectuale (a unor atitudini etc.), limba română dispune de o categorie foarte numeroasă de derivate. Câteva exemple din acestea:

-ătate: bunătate, strâmbătate, vecinătate, seninătate;

-itate: facilitate, fragilitate, colegialitate, sinceritate, rigiditate, afinitate;

-ime: agerime, isteţime, prospeţime, frăgezime, ascuţime;

-eţe: tristeţe, robusteţe, blândeţe, fineţe, concreteţe;

-enie: şiretenie, lăudăroşenie, supuşenie;

-itudine: (in)aptitudine, corectitudine, latitudine, amplitudine, plenitudine.

Un procedeu de formare de cuvinte noi la fel de productiv ca derivarea este **compunerea**, care în limba română este de două feluri:

– **prin alăturare** (când elementele alcătuitoare sunt puse alături, nu sunt contopite), aceasta făcându-se:

• **fără cratimă**: Băile Herculane, cincizeci şi doi, de pe, ca să, de pe sub, Delta Dunării, nici unul, nici una, ceea ce, cel ce , Gara de Nord;

• **cu cratimă**: câine-lup, Râmnicu-Vâlcea, nord-estic, tată-mare, roşu-portocaliu, ochiul-boului;

– **prin contopire** (aglutinare), când elementele care alcătuiesc cuvântul compus se întrepătrund până la pierderea sensului lor iniţial: **botgros, dreptunghi, scurtcircuit, Câmpulung, Delavrancea, binefacere, binevoitor, douăzeci, dacoromân, oarecare, altfel, oriunde, despre, aşadar**.

Scanned with OKEN Scanner

Din punct de vedere morfologic, cuvintele compuse au ca elemente constitutive următoarele părți de vorbire:

• subst. în N. + subst. în G. = subst. comp. în N.: **Boala-copiilor, Calea-Laptelui, Calea-Robilor, calul-popii, laptele-cucului, mătasea-broaștei, traista-ciobanului, Poala-Maicii-Domnului;**

• subst. în N. + subst. cu prep. = subst. comp. în N.: **floare-de-colț, iarbă-de-pușcă, sfeclă-de-zahăr, vierme-de-mătase, viță-de-vie;**

• subst. + subst., ambele neart. și în N. = subst. comp. în N.: **câine-lup, copil-minune, om-amfibie, pasăre-liră, pasăre-muscă;**

• adjectiv + adjectiv = adjectiv (compus): **galben-auriu, galben-portocaliu, galben-verzui, roșu-deschis, roșu-maroniu, roz-alb, verde-albăstriu;**

• verb + subst. = subst./adj.: **frige-linte, încurcă-lume, papă-lapte, linge-blide, zgârie-brânză;**

• alte adjective obținute prin compunere: **atotputernic, atotcuprinzător, binevenit, consubstanțial, atotștiutor, dreptcredincios, omnipotent, omniprezent;**

• adverbe obținute prin aglutinare: **altcândva, altcumva, altundeva, bunăoară, cumsecade, nelavreme, nicicând, nicicum, nicidecum, niciodată, niciunde.**

Elemente lexicale compuse foarte interesante - îndeosebi sub raport stilistic - sunt locuțiunile. Exemplificăm:

– locuțiuni substantivale: **aducere aminte, aruncătură de ochi, băgare de seamă, facere de bine, făcător de bine, ducă-se-pe-pustii, ucigă-l-toaca;**

– locuțiuni adjectivale: **coate-goale, mațe-fripte, lasă-mă-să-te-las, împușcă-n-lună, scârța-scârța-pe-hârtie.**

Substantivele proprii compuse prezintă de asemenea un interes neobișnuit din punct de vedere expresiv. Considerând că și acestea pot fi așezate cu un folos anume în diverse categorii, le amintim pe cele mai cunoscute:

a) **nume de familie**: Ababei, Acatrinei, Aciocârlănoaiei, Aghiorghiesei, Airinei, Amariei, Asimionesei, Avădanei, Bățroș, Bounegru, Bouroș, Mălaimare, Nicăpetre, Sânpetru;

b) **nume de scriitori**: C. Dobrogeanu-Gherea, Dumitru S. Panaitescu-Perpesicius, Ștefan Aug. Doinaș, Tudor Teodorescu-Branișteș, Raicu Ionescu-Rion, Al. Tzigara-Samurcaș, I. Al. Brătescu-Voinești, Hortensia Papadat-Bengescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mihai Moșandrei;

c) **nume de personaje literare**: Agerul-pământului, Barbă-cot, Bate-Munți-în-capete, Bătrânul-din-pădure, Făt-Frumos-din-lacrimă, Furga-Murga, Limbă-Dulce, Mai-nimica-toată-de-om, Muma-Pădurii, Neagu-Rupe-piele, Omul-de-flori-cu-barba-de-mătasă, Păsări-Lăți-Lungilă, Pipăruș-Petru, Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne, Știrba-Baba-Cloanța ș. a.

d) **nume de locuri**: Baia-de-Aramă, Baia-de-Criș, Cetatea-de-Baltă, Podul-Turcului, Poiana-Mărului, Roșiorii-de-Vede, Sânicolaul-Mare, Valea-Mărului, Valea-Uliului,

Scanned with OKEN Scanner

Vatra-Dornei.

Un tip aparte de compunere este **abrevierea**, procedeu prin care se obţin cuvinte noi prin prescurtarea mai multor cuvinte iniţiale: **ceferist, Tarom, Agromec, Sida** etc.

Ca un exerciţiu de descoperire a varietăţii vocabularului limbii române - mai rar pentru îmbogăţirea acestuia - se cere elevilor să găsească **familia lexicală** a unui cuvânt. Aceasta are în vedere fiecare cuvânt cu un sens lexical anume, diferit de sensul celorlalte cuvinte care pornesc de la acelaşi **cuvânt de bază** sau de la acelaşi **radical**. De exemplu, familia lexicală a cuvântului **român** este: **România, românesc, românime, românistică, românofil, românofob(!)** ş.a.

Familia, se observă, are ca punct de plecare cuvântul de bază (în cazul de faţă **român**). Alteori, familia lexicală se bazează pe un radical, pe o rădăcină de cuvânt (la care se adaugă, ca mai sus, prefixe şi sufixe).

Exemple: **munc**: muncă, (a) munci, muncitor, (muncitorească), muncit, nemuncit, muncitoreşte;

grădin: grădinar, grădină, grădinărie, grădinărit, grădiniţă, grădinuţă;

Cel mai interesant mijloc (intern) de îmbogăţire a vocabularului a fost şi rămâne în continuare **schimbarea valorii gramaticale**. Cunoscută ca atare este mai întâi categoria *substantivelor provenite din alte părţi de vorbire*. De pildă:

- substantiv provenit din adjectiv: **negrul, roşia, galbenul, albul, seninul, verdele**;
- substantiv provenit din adverb: **greul, uşorul, aproapele, departele**;
- substantiv provenit din numeral: **zecele, doiul, mia, suta, milionul**;
- substantiv provenit din pronume personal: Discutăm azi despre **eul** câtorva dintre noi;
- substantiv provenit din verb la participiu: **cititul, scrisul, înotul, aşteptatul, auzitul, văzutul**;
- substantiv provenit din verb la gerunziu: Pe partea cealaltă a zidului era un **intrând** lat de o jumătate de metru;
- substantiv provenit din interjecţie: **fâşul, oful, hopul**.

Alte situaţii:

Iarnă - substantiv: **Iarna** este un anotimp frumos.

Iarnă - adverb: **Iarna** ne dăm cu săniuţa.

Rău - adjectiv: Radu nu este un copil **rău**.

Rău - adverb: Câinele vecinului muşcă **rău**.

Deasupra - adverb: Înotătorul a ieşit **deasupra**.

Deasupra - prep.: Bărcuţa plutea **deasupra** apei.

Iar - conjuncţie: Gina scrie, **iar** Angela citeşte.

Iar - adverb: „**Iar** te-ai cufundat în stele..." (sens: „din nou") (M. Eminescu)

Îmi - pronume personal: **Îmi** împrumuţi stiloul tău?

Îmi: - pronume reflexiv: **Îmi** încalţ pantofii cumpăraţi ieri.

Scanned with OKEN Scanner

În literatură se găsesc adjective provenite din substantive cu o valoare artistică deosebită. Bunăoară:

„– Dacă vrei dragoste-aprinsă, / Adă-mi gură neatinsă / Şi o inimă **fecioară** / Ca apa de la izvoară."/ (Folclor)

„Cu vreo câteva tulee, / Mă, tu semeni a femeie/

Ai picioare / **Domnişoare**..."/ (T. Arghezi)

Majoritatea pronumelor devin adjective pronominale când stau lângă substantive (cu care se acordă în gen, număr, şi caz).

Tot prin schimbarea valorii gramaticale unele substantive proprii devin substantive comune, ca de exemplu: **americă, adămască, olandă** (ţesături), **biblie** (un exemplar din **Biblie**, prin extensie: „carte de căpătâi"), **napoleon, ludovic** (bani francezi), (o) **mărăşească** (o) (ţigară de Mărăşeşti), **harpagon** (zgârcit, după personajul lui Molière), **hamleţi** (argou, pantaloni strânşi pe picior).

Valoarea gramaticală a cuvintelor depinde, de asemenea, de contextul în care acestea apar. În funcţie de această particularitate, pe tărâm lexical se vorbeşte despre **sensul cuvintelor**, care poate fi: ***sens de bază, sens secundar, sens figurat.***

Iată, de exemplu, cuvântul **gură** folosit cu cele trei sensuri:

• ***sens de bază***: În **gură** se găsesc dinţii şi limba.

• ***sens secundar***: Mai taci din **gură**!

• ***sens figurat***: „Pe-un picior de plai, / Pe-o **gură** de rai."/ (Mioriţa)

În timp ce sensurile secundare sunt mai numeroase decât cele de bază, cele proprii sunt mult mai puţine decât cele figurate. Inventivitatea artistică este o sursă inepuizabilă de noi valori lexicale, pe aceasta bazându-se în mare măsură înnoirile artei. Sensul figurat al cuvintelor pune, la intersecţia lexicologiei cu stilistica, şi problema existenţei unor tropi ca: **metonimia, sinecdoca, eufemismul, antonomaza** ş. a. Din toate, au importanţă mai mare ca fenomene lingvistice următoarele:

• **sinecdoca** (tropul prin care se înlocuieşte întregul printr-o parte din acel întreg, generalul prin particular sau invers):

Omul a cucerit întregul pământ. Colegul meu de cameră este **un Peciorin**, nu altceva.

„**Românul** are şapte vieţi / În pieptu-i de aramă..."/ (V. Alecsandri)

• **eufemismul** (cuvântul sau expresia cu o formă care ascunde adevărul despre realitatea la care se referă):

„venerabil" sau „în vârstă" se foloseşte pentru „bătrân";

„nemanierat" - pentru „bădăran";

„cu chef" - pentru „beat";

„mai puţin sclipitor" - pentru „prost";

„neîngrijit" - pentru „murdar";

„prudent" - pentru „fricos", „laş".

Scanned with OKEN Scanner

• **antonomaza** (înlocuirea unui nume prin epitetul care l-a însoţit de multe ori, sau a unui nume comun printr-unul propriu ori invers):

„Bardul de la Mircești" - pentru Alecsandri;

„Luceafărul poeziei românești" - Eminescu;

„Poetul țărănimii" - G. Coşbuc;

„Poetul florilor" - D. Anghel;

„Un Babel de neamuri" - felurime de neamuri;

„Aristarc" - un critic imparţial etc.

Mijlocul extern de îmbogăţire a vocabularului cunoscut şi la îndemâna tuturor este **împrumutul din alte limbi**. Cu mai multă sau mai puţină necesitate vorbitorii limbii române apelează frecvent la limbile străine - îndeosebi la franceză şi engleză - pentru denumirea de obiecte, situaţii sau idei noi. Cuvintelor propriu-zise li se adaugă, de cele mai multe ori cu un înţeles sporit, expresiile. Exemple: **à la longue** (pe un timp îndelungat), **à tout prix** (cu orice preţ), **deux pièces** (îmbrăcăminte compusă din două piese), **coup-papier** (cuţit de tăiat hârtie), **en-titre** (titular), **fraîche** (proaspăt), **please!** (vă rog!), **play-boy** (băiat de viaţă), **hors-concours** (în afara concursului), **rendez-vous** (întâlnire), **mot-a-mot** (cuvânt cu cuvânt), **dezetatizare** (transformarea instituţiilor de stat în instituţii private), **I'm sorry** (îmi pare rău), **coup d'oeil** (aruncătură de ochi).

O consecinţă a apelului de acest tip la limbile străine este apariţia aşa-numitelor **dublete lexicale** (după limba / limbile din care sunt împrumutate cuvintele): subţire / subtil; (a) spune / (a) expune; (a) închina / (a) înclina; (a) săruta / (a) saluta; (a) sfârşi / (a) săvârşi.

În limbajul comun, se întâlnesc şi dublete mai puţin „subtile" ca acelea de mai sus: basc / bască; beret / beretă; bocanc / bocancă; cartof / cărtofă (şi cartoafă); călăuz / călăuză; cojoc / cojoacă; croşet / croşetă; fruct / fructă; lăcat / lăcată; monogram / monogramă; poem / poemă; rod / roadă; sistem / sistemă; tranşeu / tranşee; ţol / ţoală.

Folosit cu măsură, procedeul conduce la singura urmare firească a lucrurilor: îmbogăţirea vocabularului.

Greşeli - abateri gramaticale

Folosirea neîngrijită a vocabularului generează uneori **greşeli - abateri gramaticale** - care, cel mai frecvent, lezează simţul estetic, ba chiar bunul simţ în materie de limbaj. Şi fiindcă acestea sunt utilizate în acest fel de o masă mare de vorbitori - mai puţin instruiţi, evident - ele sunt considerate **greşeli tipice**. Asemenea greşeli sunt:

Hiperurbanismul - pronunţarea (uneori şi scrierea) unor cuvinte prin înmuierea forţată a unor consoane („orăşenizarea" limbajului): oraşi în loc de **oraş**; erea în loc de **era**; aşia în loc de **aşa**; uşe în loc de **uşă**; tuşe în loc de **tuşă**; plaje în loc de **plajă**; dupe în loc de **după**; topitură în loc de **tochitură**.

Etimologia populară - cuvântul sau expresia folosit(ă) „după ureche", pe baza asemănării învelişurilor sonore:

Ai adus **lăcrămaţia**? (reclamaţia)

Ce animal **domnestic** îţi place ţie? (domestic)

Scanned with OKEN Scanner

Vecinul meu suferă de **pedepsie**. (epilepsie)

Au spus-o **ambii vorbitori** ai mei. (antevorbitori)

Ai puţin **aţifelnic**? (acid fenic)

Eşti mare **pisică oloagă**, ce mai? (psiholoagă)

Pleonasmul - fenomenul de limbaj care constă în repetarea inutilă a unui cuvânt (a unei expresii) cu un sens care deja s-a comunicat:

În clipa aceea o **babă bătrână** urcă în tramvai.

Te-aş urma, **dar însă** nu am încredere în tine.

Avansaţi în faţă!

Coboară, domnule, **jos**!

Urcaţi sus, vă rugăm!

Am fost **surprins pe neaşteptate**.

Nu avem **cele mai optime** condiţii de viaţă şi de muncă.

Jocul echipei „Dinamo" a fost **mai superior** decât al echipei „Steaua".

Cacofonia - grupul de sunete care, obţinut prin asociere în pronunţare, sugerează cuvinte inestetice:

Ar trebui **ca casa** aceasta să fie curată ca un pahar.

Nu ştiu **ca căminul** vostru să aibă ceva camere libere.

Să avem mai multă grijă pentru **ca** copiii noştri să-şi vadă în primul rând de învăţătură.

Mi-ai făcut un **serviciu ciudat**.

Din această cauză nici nu insistăm asupra fenomenului. De altfel, Iorgu Iordan nu-i acordă nici o importanţă în teorie, iar în exprimarea proprie nu ocoleşte nici un fel de cacofonie.

Cu excepţia celor 3 - 4 cacofonii clasice (Ion Luca Caragiale, biserca catolică, Banca Comercială, tactica cavaleriei), asemenea asociaţii de sunete pot fi evitate în general, prin intercalarea în enunţ a unor cuvinte adecvate sensului comunicării.

Clişeul verbal - formularea stereotipă, grupul de cuvinte oarecum fix care, prin folosirea repetată în comunicare, lezează simţul estetic al limbii. Este componenta de bază a „limbii de lemn":

„Luând cuvântul, cutare a ridicat problema..."

„La şedinţa de azi participă din partea... cutare, a cărui prezenţă o salutăm..."

„În această operă literară este vorba despre..."

„În timpul regimului de tristă amintire..."

„Acestea toate sunt de pe vremea odiosului şi a sinistrei..."

„Comentatorul se axează în jurul câtorva teme ale poeziei..."

„Implantarea managementului performant este azi o instituţie naţională în România."

Scanned with OKEN Scanner

Licența poetică - abaterea gramaticală comisă de un scriitor (poet în primul rând), din necesități prozodice (mai ales metrice):

„Iată vin în cale /Se **cobor** la vale/Trei turme de miei/Cu trei ciobănei..."/ (Miorița)

„Dar deschideți poarta, turcii mă-**nconjor**..." (D. Bolintineanu)

„Cavalerii **trage** spadele din teacă." (Idem)

„Fulgii **zbor**, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi." (V. Alecsandri)

„Flori albastre **tremur** ude în văzduhul tămâiet..." (M. Eminescu)

EXERCIȚII REZOLVATE

1. Găsiți familiile lexicale ale cuvintelor: **fac, învăț, pământ, țară.**

fac: facere, factor, făcător, făcătură, refacere, făcut, nefăcut, contrafăcut, (a) desface, prefăcut;

învăț: dezvăț, învățat, învățător, învățătură, neînvățat, reînvățat, învățătoresc, învățătorește;

pământ: împământare, împământenire, pământean, pământiu, pământos, pământesc, nepământean, neîmpământenire, neîmpământare, reîmpământenire;

țară: desțărat, țăran, țărănime, țărănism, țărănoi, țărănos, țărănuș.

2. Se dau cuvintele: **altădată, departe, bineînțeles, cumsecade, deodată, nicicând, altfel, devreme, nicicum.**

Ținând seama de sensul lor, alcătuiți câte un enunț cu fiecare din ele. Folosiți-le apoi, în alte enunțuri, despărțind elementele care le compun.

Rezolvare:

- **Altădată** ne descurcam mai bine în rezolvarea unor probleme esențiale.

De o mare timiditate, fratele meu stă tot timpul **deoparte**.

Bineînțeles că am greșit enorm.

Ești un băiat **cumsecade**.

Deodată zgomotele au amuțit.

Nu vom uita **nicicând** unele umilințe de odinioară.

Trebuie să procedăm **altfel**.

În fiecare dimineață mă scol **devreme**.

Nu mă gândesc la asemenea probleme **nicicum**.

Fixează, te rog, **altă dată** pentru întâlnirea noastră!

De o parte din necazuri am scăpat.

Nu am fost niciodată **bine înțeles** în intențiile mele.

Trebuie să știm **cum se cade** să te porți în astfel de împrejurări.

Avem nevoie oricând **de o dată** la care să știm că suntem așteptați acolo.

Nu m-am speriat **nici când** s-a tras cu arma în mine de la cincizeci de pași.

Aș vrea **alt fel** de a scrie și a citi.

Scanned with OKEN Scanner

Avem nevoie de **vreme bună**, ca să ne putem bucura în voie de week-end.

Nu mă interesează **nici cum** îți aşterni, **nici cum** dormi.

3. Găsiți câte două perechi de antonime în cadrul fiecărei părți de vorbire şi alcătuiți enunțuri cu toate cuvintele respective.

Rezolvare:

a) Antonimele

– **substantive**: hărnicie - lene, biruință - înfrângere

– **adjective**: alb - negru

– **verbe**: a urca - a coborî, risipeşte - adună

– **adverbe**: încet - repede, devreme - târziu

– **pronume**: mulți - puțini, toți - nici unul

– **prepoziții**: cu - fără, împotriva - pentru

– **interjecții**: ptru! - hai!, marş! - cuțu!

b) Enunțurile: **Hărnicia** aduce bucuria şi păstrează sănătatea; Cu **lenea** nu ajungi niciodată la un liman bun; Iarna, câmpul e **alb**; Suflet **negru** ce eşti, m-ai pierdut pentru totdeauna ca prieten! Iată un cățel **frumos**; Gestul acela mi s-a părut **urât**; **Urcă**, domnule, ce faci? Au **coborât** repede poteca şi-au pornit-o spre casă; Mergi prea **încet**; **Repede** te mai superi, amice! În fiecare zi mă scol **devreme**; Ionescu vine uneori **târziu** la şcoală;În sală se adunaseră **mulți**, dar până la urmă au rămas **puțini**; Ori pleacă **toți**, ori nu pleacă **nici unul**! **Cu** sau **fără** motiv, cert e că sora mea s-a supărat tare pe mine. Calul a fost oprit brusc: **ptru**! **Hai**! zise din urmă vizitiul şi calul porni; **Marş**! îi strigă el câinelui venit prea aproape de masa lor; **Cuțu**! l-au strigat alții înapoi.

4. Găsiți cuvinte antonime în versurile şi proza care urmează. Arătați valoarea lor morfologică:

a) „Trăim bucurii ori mâhniri/Nopți zbuciumate ori calme,/Zile voioase ori triste,/Albe şi negre cucoare..."/ (N. Labiş)

b) „Dacă stăm strâmb şi judecăm drept, se cuvenea să mărturisesc că de mulți ani nu eram nici sănătos, nici bolnav, nici fericit, nici nefericit." (Z. Stancu)

Rezolvare:

a) **bucurii - mâhniri** (subst.); **zbuciumate - calme** (adj.); **voioase - triste** (adj.); **albe - negre** (adj.)

b) **strâmb - drept** (adv.); **sănătos - bolnav** (adj.); **fericit - nefericit** (adj.)

5. Găsiți omonimele cuvintelor: **păr, fus, poartă,** şi **somn** şi alcătuiți cu fiecare dintre ele enunțuri.

În fața casei noastre creşte un **păr** foarte înalt. Omul îngrijit trece zilnic cu peria prin **păr**. Firul se adăuga pe **fus** cu repeziciune. La ce **fus** orar suntem noi aşezați? Monica **poartă** o rochie foarte elegantă. Am stat la **poartă** jumătate de ceas; De cinci minute m-a cuprins un **somn** mortal. Vecinul meu mănâncă foarte des saramură de **somn**.

Scanned with OKEN Scanner

6. Alcătuiți enunțuri prin care demonstrați polisemantismul cuvintelor: **ochi, țap, carte.**

După cafeaua de dimineață, am mâncat un **ochi** bine prăjit. Iarăși ți s-a deșira un **ochi** la ciorap! Ți-am văzut cu toții vânătaia de la **ochi**. În fața acelui **ochi** de apă m-am simțit întotdeauna vrăjit. Berea se bea cu halba, nu cu **țapul**. **Țapul** acela împungea foarte frecvent. S-a găsit, în fine, **țapul** ispășitor! Cine are **carte** are parte. De ziua ta ți-am dăruit o **carte** extrem de interesantă;Taie o **carte**! „Eu i-am scris mândruței **carte**...” (Folclor)

7. Alcătuiți enunțuri în care să folosiți următoarele perechi paronimice:

vers - viers; eminent - iminent; maistru - maestru; a învesti - a investi; a colabora - a corobora.

Nici un **vers** nu m-a încântat din această poezie. Privighetoarea are un **viers** de înger, nu altceva. Iată un profesor **eminent**. Pericolul devenise **iminent**. Vecinul meu e **maistru**. I-a aplicat o lovitură de **maestru**. L-a **învestit** cu demnitatea de episcop. În ce afaceri ai **investit** banii? Am **colaborat** cu el la această lucrare. **Coroborate**, veștile erau de-a dreptul contradictorii.

8. Arătați prin rescriere care este paronimul potrivit în următoarele combinații sintactice:

bazin ***carbonier / carbonifer***; calotă ***glacială / glaciară***; greutăți ***familiale / familiare***; notație ***literală / literară***; ***libret / livret*** de economii; păcat ***original / originar***; ***virtuos / virtuoz*** al pianului; ***a gira / a gera*** o întreprindere.

carbonifer; glaciară; familiale; literară; libret; originar; virtuoz; a gira.

9. Precizați prin rescriere care este forma corectă din următoarele perechi de cuvinte:

aeropag - areopag; asambla - ansambla; cotigent - contingent; escadrilă - excadrilă; fascicol - fascicul; genuflexiune - genoflexiune; inopinat - inopinant; indemnizație - îndemnizație; juristprudență - jurisprudență; ostatec - ostatic; preerie - prerie; paliativ - paleativ; prooroc - proroc; respectos - respectuos; saorosant - sacrosanct; siringă - seringă.

Rezolvare: **areopag, jurisprudență, asambla, ostatic, contingent, paliativ, escadrilă, prerie, fascicul, proroc, genuflexiune, respectuos, inopinat, sacrosanct, indemnizație, seringă.**

10. Subliniați forma corectă din următoarele combinații semantice:

calotă glacială / **glaciară**; locuință **temporară** / temporală; **iluzie** / aluzie a realității;

teren petrolier / **petrolifer**; țesut **inervat** / enervat;

11. Alcătuiți enunțuri cu cuvintele: **captiv, capriciu, animozitate, inadvertență, incertitudine**. Scrieți funcția sintactică pe care o are fiecare din aceste cuvinte în propoziție.

Deschise ușa și dădu drumul **captivului**. (c.i.) Acesta este un **capriciu**, nimic altceva. (nume pred.) Cum de a apărut **animozitatea** asta între voi? (S.) Ați descoperit o **inadvertență**, dar poate că mai sunt și altele. (c.d.) Plutim tot timpul **în**

Scanned with OKEN Scanner

incertitudinea cea mai obositoare. (c.i.)

12. Determinaţi arhaismele, neologismele, termenii tehnici, regionali, argotici şi de jargon din enunţurile următoare. Precizaţi tipul fiecăruia şi funcţia sintactică în propoziţie: **Culeşerul** serveşte la mestecatul mămăligii. Artileristul îl disprețuieşte pe **pifan**. În stradă erau doi bărbaţi şi o **farfuză** puţin cam **doapă**. Înainte de a fi **domnitor** Alexandru Ioan Cuza a fost **pârcălab** de Galaţi. Despre **fiabilitate** se ştie azi la noi atât de puţin! Cu un asemenea **langaj**, nu ajungi prea departe. **Tangajul** era cam mare şi corabia pârâia. Pe Popescu l-a prins folosind **copiuţa** la extemporal. Ştii ce este un **ciamur**? **Clironomul** a refuzat moştenirea ce i se cuvenea. E un **haios**, ce mai! Era robit cu totul **liubovului**.

În limba română există unele **redundanţe** greu de înţeles.

La prăşitul de al doilea al **păpuşoiului** era o căldură înăbuşitoare.

Rezolvare:

• **regionalisme**: culeşerul (subiect), ciamur (subiect), (al) păpuşoiului (atribut);

• **termeni argotici**: (pe) pifan (c. direct), farfuză (subiect), doapă (atribut), copiuţă (c. indirect), haios (nume pred.);

• **termeni tehnici**: artileristul (subiect), tangajul (subiect);

• **arhaisme**: domnitor (c. direct), pârcălab (nume pred.), clironomul (subiect), liubovului (c. indirect);

• **neologisme**: (despre) fiabilitate (c. indirect), (cu un)... langaj (c.c. cumul.), redundanţe (subiect).

EXERCIŢII DE REZOLVAT

1. Găsiţi familiile lexicale ale cuvintelor: **apă, muncă, bun,** şi **vechi** şi alcătuiţi enunţuri cu câte două din derivatele fiecărui cuvânt de bază.

2. Cum e corect: pătrat sau patrat; indepedenţă / independenţă; uşe / uşă; era / erea; sfinxi / sfincşi; anticameră / antecameră; bruşte / brusce; bice / biciuri; ştia / ştiia; mixşti / micşti.

Daţi explicaţii acolo unde credeţi că este nevoie de adăugat ceva la ceea ce aţi făcut în exerciţiul de mai sus.

3. Daţi 10-15 exemple de cuvinte formate prin compunere. Alcătuiţi o scurtă compunere gramaticală, cu titlul pus de voi, folosind cât mai multe cuvinte compuse.

4. Care formă din cele două din paranteză se potriveşte pentru contextul dat? Motivaţi.

Îi pune beţe-n (roţi - roate). Câte bordee, atâtea (obicee - obiceiuri). Carul are patru (roţi - roate). Viaţa în (cămine - căminuri) era veselă. Are nevoie de două (coli - coale). Cartea are (coperţi - coperte) groase. L-a băgat în (boli - boale).

5. Găsiţi cuvinte cu sens asemănător pentru următoarele vocabule: **drapel, jertfă, solemn, sfânt, năzuinţă**.

Formaţi câte o propoziţie cu aceste cuvinte.

Scanned with OKEN Scanner

6. Scrieţi câte un sinonim pentru cuvintele: **liman, colb, a contempla, fluid, crispat, feeric, mijloc, năzuinţă, venerat, primordial, fantezie, alternanţă, pivot.** Alcătuiţi, în final, câte un enunţ cu fiecare din sinonimele găsite.

7. Se dă cuvântul **antiaeriană.** Arătaţi părţile componente ale acestui cuvânt şi apoi, de la radical, formaţi familia lexicală. Unuia din componenţii familiei găsiţi-i sinonimul pe care îl veţi introduce într-o propoziţie.

8. Găsiţi cuvinte cu înţeles asemănător pentru **legământ** şi cu înţeles opus pentru **ospitalier**. Alcătuiţi câte o propoziţie cu cuvintele date.

9. Găsiţi sinonimele cuvintelor: **undă, culb** şi construiţi cu fiecare (în propoziţii sau fraze) câte o figură de stil.

Daţi antonimele cuvintelor: **obişnuit, pitic** şi construiţi (în propoziţii sau fraze) câte o figură de stil.

10. Formulaţi expresii în care să intre cuvintele: **ochi, inimă, bun**. Precizaţi înţelesul lor.

11. Se dă cuvântul **solitar**. Indicaţi sinonimul, antonimul şi paronimul lui şi alcătuiţi câte un enunţ cu fiecare dintre ele.

12. Alcătuiţi enunţuri cu cuvintele: **o dată / odată; numai / nu mai; de o parte / deoparte; întruna / într-una; cumsecade / cum se cade; nici când / nicicând; niciunde / nici unde.**

13. Se dau enunţurile: Am văzut o pereche de doi porumbei. Nu era o stăncuţă, ci o cioară neagră. Aş vrea o jumate de salam. Un'te duci, omule? Nu-ţi ştiu bine indentitatea. Am luptat mult pentru indepedenţa ţării.

Sunt corecte enunţurile acestea? Dacă nu, scrieţi-le încă o dată operând corecturile care se impun.

14. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi şi şase neologisme. Subliniaţi aceste neologisme.

15. Determinaţi arhaismele, neologismele, termenii tehnici, regionali, argotici şi de jargon din enunţurile următoare, precizaţi tipul fiecăruia şi funcţia sintactică în propoziţie: Dimitrie Cantemir era în adolescenţă capichehaie la Constantinopol. Vasile a luat repede ţugul şi a plecat. Vecinul meu a stat la pârnaie de vreo trei ori. Pe toamnă, studentul a avut două codiţe. Pe un bel giorno, l-a părăsit pentru altul. Împreună cu dascălul de istorie, elevii au făcut o vizită la muzeul din localitate. „Mă plec broască la pământ/ Şi-mi întind durda spre vânt..."/ (Folclor). Nenorocirea lui Dănuţ m-a bulversat pentru toată viaţa. O demoazelă sprintenă traversă în fugă strada pe la semafor. În plutonul meu eu eram veteran. Ai fost luat în colimator şi nu mai ai scăpare. Vivlionul mă aştepta, nedeschis niciodată, pe noptieră.

16. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi cât mai mulţi termeni tehnici şi ştiinţifici (pe care îi veţi sublinia cu o linie şi, respectiv, cu două linii).

Scanned with OKEN Scanner

ADDENDA

SINONIMIE, PARONIMIE, OMONIMIE, ANTONIMIE

SINONIM (fr., gr.) s.n., adj. 1 - s.n. - element lingvistic (cuvânt, afix, formă flexionară sau construcţie sintactică) echivalent ca sens cu altul. 2 - adj. (despre cuvinte, afixe etc.) - care are acelaşi înţeles cu altul.

DICŢIONAR DE SINONIME

Luiza Seche, Mircea Seche, Irina Preda: **Dicţionar de sinonime** (Ediţie revăzută şi adăugită), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

ABILITATE s. - destoinicie, dexteritate, dibăcie, ingeniozitate, iscusinţă, isteţie, isteţime, îndemânare, pricepere, ştiinţă, talent, uşurinţă, (pop.) meşteşug, meşteşugire, (înv. şi reg.) meşterie, (reg.) apucătură, pricepuţie, (înv.) iscusire, marafet, practică.

ABSOLUT adj., adv. 1 - adj. adânc, complet, deplin, desăvârşit, perfect, profund, total. 2 - adv., completamente, integral, (înv. şi pop.) sadea. 3 - adj. suveran, total. 4 - adj. necondiţionat, suprem, imperios, stringent, (rar) neapărat,. 5 - adv. bineînţeles, cert, desigur, firește, garantat, indiscutabil, natural, negreşit, neîndoielnic, neîndoios, normal, precis, sigur. 6 - adv. aidoma, aievea, asemenea, chiar, deopotrivă, exact, identic, întocmai, (înv. şi pop.) aşişderea.

AFIRMA vb. 1 - a declara, a mărturisi, a relata, a spune, a zice, (pop.) a cuvânta, (înv.) a mărturisi. 2 - a se auzi, a se spune, a se şopti, a se vorbi, a se zice, a se zvoni. 3 - a arăta, a exprima, a manifesta. 4 - a pretinde, a susţine, (grecism înv.) a pretenderisi. 5 - a se evidenţia, a se impune, a se remarca.

ANULA vb. 1 - (jur.) a abroga, a desfiinţa, a infirma, a invalida, a suprima, (pop.) a strica, (înv.) a surpa. 2 - (jur.) a desface, a rezilia. 3 - a contramanda, a revoca. 4 - a desfiinţa, (fig.) a ridica. 5 - (fig.) a răsturna. 6 a neutraliza, a paraliza. 7 - a elimina, a înlătura, a scoate, a şterge, a tăia, (reg.) a stricui. 8 - a anihila, a contracara, a împiedica, a zădărnici.

ASCUŢIT adj. 1 - tăios, (înv. şi reg.) tăietor, (înv.) ager, simcelat, simcelos. 2 - înţepător. 3 - piţigăiat, (rar) plutitor, (reg.) înţiglat. 4 - acut, înalt, (reg.) ţiflitor. 5 - strident. 6 - adânc, intens, mare, pătrunzător, profund, puternic, violent, viu.

BĂRBAT s. 1 - om. 2 - soţ, (pop.) domn, (înv. şi reg.) mărit, soţie, (reg.) gospodar, mireaz, (înv.) căsnic, căsar, căsaş, căsător, (eufemistic) dânsul.

BRAVURĂ s. 1 - bărbăţie, curaj, eroism, neînfricare, vitejie, (pop.) voinicie. 2 - cutezanţă, dârzenie, încumetare, îndrăzneală, neînfricare, semeţie, temeritate, mărinimie.

BUNICĂ s. - mamă mare, (pop.) bună, (înv.) mătuşă, moaşă, (reg.) bâtă, maică, mamaie, mamancă, mamă bătrână, mamă bună, (prin Transilv.) babă, (Mold.) iacă.

Scanned with OKEN Scanner

CAPRICIU s. 1 - chef, fandoseală, fason, fiţă, maimuţăreală, moft, naz, poftă, prosteală, sclifoseală, toană, (pop. şi fam.) pârţag, scălămbăială, scălămbăire, scălămbăitură, (pop.) fasoleală, hachiţă, izmeneală, pandalie, (înv. şi reg.) marghiolie, nacafa, pală, (reg.) marghioleală, năbădaie, toancă, zâmbic, (Transilv.) pont, (reg.) sucă, (înv.) schimonosire, schimonositură, (grecism înv.) paraxenie, (fam.) bâzdâc, farafas, tic, marafet, (fam. fig.) boală, dambla. 2 - (muz.) fantezie.

CITIT adj. 1 - cult, cultivat, educat, instruit, învăţat, (rar) şcolit, (înv.) pedepsit, politicit. 2 - erudit, savant, (livr.) doct, (pop.) ştiut, (înv. şi reg.) pricopsit, ştiutor.

CUVIINCIOS adj. - decent, politicos, respectuos, (livr.) reverenţios.

DESĂVÂRŞIRE s. 1 - perfecţionare 2 - deplinătate, plenitudine, plinătate, plineală. 3 - perfecţiune, (livr.) impecabilitate, (rar) sublimitate. 4 - puritate.

DISTINS adj. 1 - ales, deosebit, rar, superior, remarcabil. 2 - eminent, ilustru. 3 - fin, select, stilat, subtil, (fam.) şic, subţire. 4 - manierat, politicos. 5 - aristocrat, bun, înalt, mare, nobil, mărit, slăvit. 6 - elegant. 7 - academic, solemn, (livr.) elevat.

DUR adj. 1 - rezistent, solid, tare, tenace, (pop.) ţeapăn, vârtos. 2 - agresiv, bătăios, brutal, coleric, impulsiv, iute, nestăpânit, violent.

EFEMER adj. - pieritor, schimbător, temporar, trecător, vremelnic, (livr.) pasager, (înv.) petrecător, piericios, pierit, stricăcios, temporal, (fig.) călător.

EMOŢIONA vb. 1 - a impresiona, a înduioşa, a mişca, a tulbura, (fig.) a atinge, a pătrunde. 2 - a sensibiliza.

FALSITATE s. 1 - inexactitate, neadevăr, neexactitate, netemeinicie. 2 - duplicitate, făţărnicie, ipocrizie, minciună, perfidie, prefăcătorie, viclenie, vicleşug, (livr.) fariseism, machiavelism, prefăcătură, procleţie, (fig.) iezuism, mascaradă.

FERCHEŞ adj. - aranjat, cochet, dichisit, elegant, ferchezuit, gătit, îngrijit, spilcuit, (pop. şi fam.) sclivisit.

FUMURIU adj. 1 - cenuşiu, gri, plumburiu, sur, (rar) prăfuriu, şoreciu. 2 - brumăriu.

GĂZDUI vb. - a adăposti, a primi, (pop.) a pripăşi, a sălăşlui, (înv.) a conăci.

GRUP s. 1 - bandă, buluc, ceată, droaie, gloată, grămadă, mulţime, pâlc, stol, liotă, ciurdă. 2 - tabără. 3 - categorie, clasă, grupare, tagmă, rânduială.

GUVERNA vb. - a cârmui, a conduce, a dirigui, a domni, a stăpâni, (înv. şi pop.) a oblădui, (înv.) a bîrui, a chivernisi, a duce, a ocârmui, a povăţui.

HARNIC adj. - activ, muncitor, neobosit, neostenit, silitor, sârguincios, vrednic, zelos, (livr.) laborios.

IMAGINARE s. - concepere, creare, elaborare, inventare, născocire, plănuire, plăsmuire, proiectare, realizare, scornire.

JOC s. 1- joacă, zbenguială, zburdălnicie,. 2 - (cor.) dans, săltare. 3 - (sport) dispută, întâlnire, întrecere, meci, partidă.

LIMBAJ s. 1 - limbă, vorbire. 2 - grai. 3 - exprimare. 4 - stil. 5 - verb.

MEDIOCRU adj. 1 - comun, mijlociu, potrivit. 2 - obscur. 3 - modest, redus, scăzut.

Scanned with OKEN Scanner

MOTIVAȚIE s. 1 - îndreptățire, justificare, motivare, rațiune, temei, (livr.) legitimare, (pop.) noimă, (înv.) rezon. 2 - argument, motiv. 3 - scuză, răspuns.

NECUPRINS adj., s. 1 - adj. imens, infinit, nefinit, nelimitat, nemărginit, nemăsurat, nesfârșit, nețărmurit, ilimitat. 2 - s. enormitate, imensitate, nemărginire, vastitate.

NOCIV adj. 1 - dăunător, negativ, păgubitor, periculos, prejudiciabil, primejdios, rău, stricător, vătămător, (livr.) pernicios. 2 - contraindicat, neindicat, nepotrivit.

OBRĂZNICIE s. - aroganță, impertinență, insolență, măgărie, necuviință, neobrăzare, nerușinare, sfruntare, trufie, tupeu, (rar) semeție, (livr.) morgă, prezumție, țâfnă.

OZONAT adj. - bun, curat, nealterat, nestricat, nevătămător, neviciat, oxigenat, proaspăt, pur, purificat, salubru, sănătos, tare.

PATETIC adj. - duios, emoționant, impresionant, înduioșător, mișcător, răscolitor, tulburat, vibrant, (rar) răvășitor, (înv.) simțitor.

PETIȚIE s. 1 - cerere, (înv. și pop.) jalbă, (înv. și reg.) suplică, rugare, (înv.) răvaș. 2 - memoriu.

PRECEPT s. 1 - învățătură, normă, principiu, regulă, (pop.) poruncă, (înv.) mărturie. 2 - povață, recomandare.

RAȚIONA vb. - a chibzui, a cugeta, a gândi, a judeca, a medita, a reflecta, a semui.

REVOLTĂ s. - răscoală, răzmeriță, răzvrătire, rebeliune, tevatură, revoluție, ridicare, burzuluială, rocoșitură, zaveră, zurbă, tulburare.

SATISFACȚIE s. - bucurie, desfătare, mângâiere, mulțumire, plăcere.

SFIOS adj. - rușinos, sfiicios, timid, (rar) sfielnic, (reg.) decent, pudic.

SUCCES s. - izbândă, reușită, ispravă, victorie, audiență.

TINDE vb. - a aspira, a dori, a jindui, a năzui, a pofti, a pretinde, a râvni, a ținti, a urmări, a visa, (rar) a stărui, a jelui, a nădăjdui.

TRUC s. - stratagemă, subterfugiu, șiretenie, șiretlic, șmecherie, tertip, viclenie, vicleșug, chichiță, chițibuș, manevră.

URSITĂ s. - destin, fatalitate, menire, noroc, predestinare, soartă, zodie, destinație, orândă, rânduială, scrisă, soroc, ursitoare, (fig.) stea.

VIGOARE s. 1 - dinamism, energie, forță, impetuozitate, putere, robustețe, tărie, vitalitate, vlagă, voinicie, (fig.) sevă. 2 - bărbăție, energie, vehemență.

ZĂDUF s. (met.) - arșiță, canicula, călduri, dogoare, fierbințeală, nădușeală, pârjol, toropeală, zăpușeală, vipie, (fig.) cuptor.

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMENE:

1. Găsiți cel puțin trei sinonime ale cuvintelor: **harnic, nociv, ursită** și alcătuiți cu acestea propoziții.

2. Alcătuiți câte trei propoziții pentru fiecare din următoarele cuvinte: **zăduf, anula,** și **capriciu** în care să apară sensul de bază, sensul secundar și sensul figurat.

Scanned with OKEN Scanner

3. Stabiliţi câte trei sinonime pentru verbele: **a raţiona, a tinde, a afirma** şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

4. Daţi sinonimele cuvântului **absolut** şi alcătuiţi propoziţii cu ele.

5. Realizaţi o compunere în care să folosiţi sinonimele cuvântului **abilitate**.

6. Să se indice sinonime neologice pentru următoarele cuvinte: **a tinde, truc, obrăznicie, vigoare, cuvîncios**.

7. Să se indice, prin sinonimie lexicală, sensul cuvintelor, în anumite contexte: **a anula, dur, efemer**.

PARONIM (fr., gr.) s.n. - cuvânt asemănător prin sonoritate sau prin grafie cu alt cuvânt, dar deosebit de acesta ca sens.

DICŢIONAR DE PARONIME Constantinescu, S. - **Dicţionar de cuvinte perechi**, Ed. Albatros, Bucureşti, 1976.

ABILITATE - AGILITATE

a - s.f. - Calitatea omului de a fi abil, priceput, iscusit, dibaci.

b s.f. - Calitatea omului de a fi agil, suplu, sprinten, îndemânatic.

ACCIDENTAL - ACCIDENTAT

a - adj. - Care apare întâmplător, care constituie un element secundar, neesenţial.

b - adj. 1 - (Persoană) care a suferit un accident. 2 - (despre terenuri, relief) cu accidente.

ADAGIO - ADAGIU

a - adv., s.n. (muz.) 1 - adv. (rar) lent. 2 - s.n. - (Parte dintr-o) compoziţie muzicală care se cântă într-o mişcare lentă.

b - s.n. (rar) - Maximă, sentinţă, aforism.

ADJUTANT - ADJUVANT

a - s.m. - Ofiţer care îndeplineşte, pe lângă un comandant sau un şef militar, atribuţii similare unui secretar.

b - s.n. - (Medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament.

ALOCUŢIUNE - ELOCUŢIUNE

a - s.f. - Cuvântare ocazională scurtă.

b - s.f. - Mod de exprimare a ideilor, a gândurilor etc.

APROPIERE - APROPRIERE

a - s.f. - Mod de a (se) apropia şi rezultatul ei.

b - s.f. - Acţiunea de a-şi însuşi un lucru străin.

ARBITRAL - ARBITRAR

a - adj. - Hotărât de arbitru. Alcătuit din arbitri.

b - adj. - Făcut din bunul plac, după propria apreciere.

Scanned with OKEN Scanner

ARITMOGRAF - ARITMOGRIF

a - s.n. - Aritmometru, înregistrator.

b - s.n. - Joc de cuvinte încrucișate, constând din înlocuirea cu cifre a literelor în așa fel încât o anumită cifră să reprezinte aceeași literă în toate cuvintele jocului.

ATLAS - ATLAZ

a - s.n. **1** - Culegere de hărți, grafice, desene asupra unui subiect dat, sistematizată după anumite criterii cu scopul de a da un ansamblu coerent. **2** - Prima vertebră cervicală, de formă circulară.

b - s.n. - Țesătură pentru căptușeli, fețe de plapumă, lucioasă pe o singură față.

BĂIAȘ - BĂIEȘ

a - s.m. - Bărbat care lucrează într-o baie publică.

b - s.m. (reg.) - Lucrător într-o mină.

BRAVADĂ - BRAVURĂ

a - s.f. - Provocare, cutezanță, sfidare.

b - s.f. - Vitejie, bărbăție, curaj.

CAMPANILĂ = CAMPANULĂ

a - s.f. - Clopotniță în formă de turn înalt, construită pe lângă o biserică.

b - s.f. (bot.) - Clopoțel.

CARBONIER - CARBONIFER

a - adj. - Care se referă la cărbune.

b - adj., s.n. **1** - adj. (Despre roci, formații sau terenuri) Care conțin zăcăminte de cărbuni. **2** - (Despre o ramură industrială) Care se ocupă cu extracția și cu prelucrarea cărbunelui.

COMPLEMENT - COMPLIMENT

a - s.n. **1** - Ceea ce se adaugă la ceva (spre întregire, completare). **2** - (lingv.) Parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb.

b - s.n. **1** - Cuvânt de laudă adresat cuiva; amabilitate, mângâiere. **2** - (la pl.) Salutări trimise prin intermediul cuiva. **3** - Plecăciune, reverență.

CONCORDANT - CONCORDAT

a - adj. - Care concordă.

b - s.n. - Convenție încheiată de papă cu diferite state pentru stabilirea statutului și a privilegiilor bisericii catolice în acele state.

CREATIV - CREATOR

a - adj. - Care se referă la acțiunea de a crea.

b - adj., s.m. și f. **1** - adj. (Persoană) care creează. **2** - s.m. Dumnezeu.

CURATIV - CURATOR

a - adj. - Care vindecă.

b - s.m. (dr.) - Persoană care exercită drepturile și execută obligațiile decurgând din curatelă.

Scanned with OKEN Scanner

DEFERENȚĂ - DIFERENȚĂ

a - s.f. - Respect, considerație, stimă.

b - s.f. - Deosebire, lipsă de asemănare.

DEPENDENȚĂ - DEPENDINȚĂ

a - s.f. - Faptul de a fi dependent.

b - s.f. - Încăpere (baie, bucătărie etc.) care constituie un accesoriu al unei clădiri.

DISIMILARE - DISIMULARE

a - s.f. - (lingv.) (Despre sunetele vorbirii) - Modificare; dispariție prin disimilație.

b - Ascundere; mascarea adevăratei înfățișări a lucrurilor; camuflare, mascare.

EMERSIUNE - IMERSIUNE

a - s.f. - Stare în care se găsește un corp scufundat parțial sau total într-un lichid.

b - s.f. - Afundarea unui corp într-un lichid; scufundare.

EMIGRAȚIE - IMIGRAȚIE

a - s.f. - Expatriere.

b - s.f. - Faptul de a emigra.

EMINENT - IMINENT

a - adj. - Remarcabil, superior, excepțional.

b - adj. - Caracterul a ceea ce este iminent; care se produce, nu poate fi oprit.

ENERVA - INERVA

a - vb. I tranz. și refl. - A (se) înfuria; a (se) indispune.

b - vb. I tranz. (Despre un organ sau țesut) - A prezenta o inervație.

EXALTA - EXULTA

a - vb. I tranz. și refl. - A (se) înflăcăra, a (se) entuziasma peste măsură.

b - vb. I intranz. - A simți o mare bucurie, a fi fericit.

FACTIC - FAPTIC

a - adj. - Care se referă la acțiunea de a crea, de a alcătui, de a forma.

b - adj. - Care ține de fapte, care se referă la fapte, care înregistrează faptele.

FAMILIAL - FAMILIAR

a - adj. - Privitor la familie, care ține de familie; destinat familiei.

b - adj. **1** - (Despre exprimare, limbaj) Neafectat, obișnuit, nepretențios. **2** - Cunoscut.

GERA - GIRA

a - vb. I tranz. - A administra în numele altuia.

b - vb. I traz. (dr.) - A face un gir; a garanta un gir.

GLACIAL - GLACIAR

a - adj. - De gheață, rece ca gheața.

b - adj. - Care se referă la procesul sau la timpul de apariție al glaciației.

Scanned with OKEN Scanner

INJUSTEȚE - INJUSTIȚIE

a - s.f. - Lipsă de justețe; inexactitate, neadevăr.

b - s.f. Nedreptate.

INSTRUMENTAL - INSTRUMENTAR

a - adj. - (Despre compoziții muzicale) Care se execută cu ajutorul instrumentelor.

b - s.n. - Totalitatea instrumentelor necesare într-o activitate.

INVESTI - ÎNVESTI

a - vb. IV traz. - A face o investiție.

b - vb. IV tranz. - A acorda unei persoane un drept, o funcție, o demnitate.

ÎNVOIALĂ - ÎNVOIRE

a - s.f. - Înțelegere, învoire.

b - s.f. - Aprobare, permisiune, încuviințare.

LIBRET - LIVRET

a - s.n. 1 - Textul unei compoziții. 2 - Libret de economii.

b - s.n. - Livret militar.

LITERAL - LITERAR

a - adj. - Cuvânt cu cuvânt, textual.

b - adj. - Referitor la literatură.

ORDINAL - ORDINAR

a - adj. - Care arată ordinea.

b - adj. - Obișnuit, normal, grosolan, josnic.

ORDINATOR - ORDONATOR

a - s.n. - Calculator numeric universal.

b - s.m. și s.f. - Ordonator de credite (în bancă) bugetare.

ORIGINAL - ORIGINAR

a - adj. 1 - Care constituie primul exemplar. 2 - (Despre idei, opere) Propriu unei persoane, unui autor. 3 - (și subst.) Ieșit din comun, neobișnuit, excentric.

b - adj. - Care își trage originea, obârșia, forma de început, de origine; inițial.

PEDANT - PENDANT

a - adj. (și subst.) - Cu pretenții de erudiție.

b - s.n. - Obiect simetric, pereche.

PETROLIER - PETROLIFER

a - adj., s.n. 1 - adj. Referitor la petrol. 2 - s.n. Navă specială pentru transportul petrolului.

b - adj. - Care conține petrol, bogat în petrol (Despre terenuri, zăcăminte etc.).

REGENTĂ - REGENȚĂ

a - adj. (lingv.) (Despre propoziții) - Căreia îi este subordonată una sau mai multe propoziții.

Scanned with OKEN Scanner

b - Consiliu de regenţă - organ colectiv care exercită prerogativele monarhului lipsit de capacitatea de exerciţiu (minor, bolnav etc.).

TEMPORAL - TEMPORAR

a - adj. - Care indică timpul.

b - Care e de scurtă durată, momentan, trecător.

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMENE

Alcătuiţi propoziţii folosind cuvintele paronime şi respectând sensurile menţionate: **abilitate / agilitate; atlas / atlaz; creativ / creator; enerva / inerva; glacial / glaciar; literal / literar; temporal / temporar.**

OMONIM (fr., gr.) s.n., s.m. şi f. 1 - Cuvânt identic ca formă şi ca pronunţare cu alt cuvânt, de care diferă însă ca sens (şi ca origine). 2 - s.m. şi (rar) f. - Persoană care poartă acelaşi nume cu altcineva; tiz.

DICŢIONAR DE OMONIME, Mic dicţionar enciclopedic, Ed. Enciclopedică Română, Bucureşti, 1972.

ABATE (lat.) vb. II tranz. şi refl. 1 - A (se) îndepărta de la un drum apucat. 2 - refl. - A se opri în treacăt undeva. 3 - (Despre fenomene ale naturii, calamităţi, necazuri) A se produce pe neaşteptate.

ABATE (it., lat.) s.m. 1 - Superior al unei abaţii. 2 - Titlu onorific acordat unor preoţi catolici; persoană care poartă acest titlu.

AER (lat.) 1 - Amestec de gaze care formează straturile inferioare ale atmosferei. 2 - Văzduh, atmosferă. 3 - Înfăţişare, aspect.

AER (slv.) s.n. - Văl, de obicei ornamentat cu imaginea lui Hristos, cu care se acoperă vasele liturgice.

AI interj. - Hai.

AI interj. - Exclamaţie care exprimă durere, spaimă, uimire.

AI interj. - Exclamaţie familiară cu sens interogativ.

AI (lat.) s.m. - (bot., reg.) Usturoi.

ALFA s.m. invar. - Numele primei litere din alfabetul grecesc, corespunzând sunetului „a".

ALFA (fr.) s.m. invar. - Plantă erbacee originară din Algeria, din care se fac coarde, fibre.

ALPACA (germ.) s.f. 1- Animal rumegător, forma domestică a lamei. 2 - Stofă fină pentru îmbrăcăminte de vară.

Scanned with OKEN Scanner

ALPACA (germ.) s.f. - Aliaj inoxidabil de cupru, nichel şi zinc.

ALTOI (magh.) s.n. - Ramură mică detaşată dintr-o plantă-mamă.
ALTOI (magh.) vb. IV tranz. 1 - A practica altoirea. 2- (fig. fam.) A lovi, a bate.

AMENDA vb. I tranz. - A aplica unei persoane o amendă.
AMENDA (fr.) vb. I tranz. 1- A aduce amendamente. 2 - A îmbunătăţi unele însuşiri.
ANALOG (fr., lat.) adj. 1 - Care prezintă o analogie; asemănător. 2 - (biol.) (Despre organele unor animale) Care au funcţii identice, dar se deosebesc ca structură şi origine.
ANALOG (ngr.) s.n. - Pupitru înalt pe care se ţin cărţile spre a fi citite la oficierea slujbei în biserica ortodoxă.

APORT (fr.) interj. - Strigăt cu care vânătorul îndeamnă câinele să-i aducă vânatul împuşcat sau un obiect.
APORT (fr.) s.n. - Contribuţie a unei persoane sau a unei colectivităţi la o acţiune.

APUS s.n. 1 - Trecerea unui astru sub orizont, asfinţit. 2 - (fig.) Declin, decădere. 3 - Punct cardinal opus răsăritului. 4 - Occident.
APUS adj. - Dispărut pentru totdeauna, trecut.

ARA (fr.) s.m. - Papagal mare din America de Sud.
ARA (lat.) vb. traz. - A tăia şi a răsturna brazda cu plugul.

ARĂMĂRIE s.f. - Meseria de arămar.
ARĂMĂRIE s.f. - Atelier sau magazin cu obiecte de aramă. Obiecte de aramă.

ARIE (lat.) s.f. - Teren special amenajat pentru treieratul plantelor cultivate.
ARIE (lat), după fr.) s.f. 1 Măsură pentru suprafeţe. 2 - Zonă de răspândire a unui fenomen.
ARIE (it.) s,f, (muz.) - Compoziţie muzicală care face parte dintr-o operă.

ASCENDENT (fr., lat.) adj. - Care urcă sau care se dezvoltă progresiv.
ASCENDENT (fr., lat.) s.n., s.m. 1 - Rudă în linie dreaptă dintr-o generaţie anterioară. 2 - Autoritate morală, influenţă dominantă.

ATLAS (fr.) s.n. - Culegere de hărţi, grafice, planşe, desene.
ATLAS (fr.) s.n. - Prima vertebră cervicală.

Scanned with OKEN Scanner

BAC (fr.) s.n. - Platformă plutitoare care servește la transportul oamenilor și al vehiculelor.

BAC (germ.) - Element al sculelor și al dispozitivelor de strângere (menghine) cu care se prind piesele în vederea prelucrării lor.

BAIE (sl.) s.f. 1 - Cufundare (a unei părți) a corpului în apă. 2 - Apă, soluție în care se îmbăiază cineva.

BAIE (magh.) s.f. (reg.) - Mină (de aur, de cărbuni).

BAN s.m. 1 - Marfă care îndeplinește rolul de echivalent general cu celelalte mărfuri. 2 - A suta parte dintr-un leu.

BAN s.m. 1 - (Din sec. X, la slavii de sud) Titlu purtat de unii demnitari. 2 - (În sec. XIII-XVI, în Ungaria) Dregător regal. 3 - (În evul mediu, în Țara Românească) Reprezentant al Domnului în Oltenia.

BANC (fr.) s.n. 1 - Ridicătură de nisip. 2 - Grup de pești.

BANC (fr.) s.n. 1 - Masă pe care pot fi montate dispozitive. 2 - Postament. 3 - Banchetă.

BANC (germ.) 1 - Numele unui joc de cărți. 2 - Glumă, anecdotă, minciună.

BANCĂ (fr., germ.) s.f. - Scaun lung.

BANCĂ (fr.) s.f. - Instituție bancară.

BANDĂ (fr., germ.) s.f. - Fâșie flexibilă din metal, cauciuc, hârtie etc., cu care se leagă.

BANDĂ (fr.) - Grup de oameni asociați în vederea unui scop; prieteni, șleahtă, clică.

BAR (fr.) s.m. - Unitate de măsură pentru presiune.

BAR (engl., fr.) - Local public, cabaret.

BAREM (bg.) adv. - Măcar, cel puțin.

BAREM (fr.) 1 - Tabel în care sunt prevăzute valorile unor elemente. 2 - Normă.

BARETĂ (fr.) - Bentiță; plăcuță dreptunghiulară.

BARETĂ (fr.) (rar) - Căciuliță de postav sau de catifea.

BILĂ (fr.) s.f. - Lichid secretat de ficat.

BILĂ (fr.) s.f. - Obiect sferic de metal etc.

BILĂ (fr.) s.f. - Piesă tronconică din lemn.

Scanned with OKEN Scanner

BOB (sl.) s.n., s.m. - Fruct sau sămânță a unor plante.
BOB (fr., germ.) - Sanie de metal.

BOR (fr.) - Element chimic.
BOR (fr.) s.n. - Marginea răsfrântă în afară a unei pălării.

BROASCĂ (lat.) - Batracian; țestoasă, râioasă.
BROASCĂ s.f. - Mecanism montat la uși.

BURSĂ (fr.) - Ajutor acordat unui elev sau unui student.
BURSĂ (fr.) s.f. - Formă de piață unde se negociază hârtii de valoare.

CAP (lat.) s.n. - Extremitatea superioară a corpului omenesc. Capătâi. Individ, om. Minte, judecată. Viață.
CAP (fr.) s.n. - Proeminență a uscatului.

CARIERĂ (fr.) s.f. - Exploatare minieră.
CARIERĂ (fr.) s.f. - Profesie, ocupație.

COPCĂ (bg.) - Sistem din metal pentru prinderea a două părți ale unei confecții.
COPCĂ s.f. - Spărtură făcută în gheața unui râu, în pământ, într-o șiră de paie.

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMENE:

1. Formulați propoziții pornind de la următoarele omonime: **alfa, altoi, analog, bancă, barem, casă.**
2. Dați exemple de alte omonime și alcătuiți propoziții.
3. Precizați funcția sintactică a unor omonime în diverse texte.

ANTONIM (fr. anti + gr. onime „nume") s.n. Cuvânt care, considerat în raport cu altul, are înțeles exact opus.

DICȚIONAR DE ANTONIME, Mic dicționar enciclopedic, Ed. Enciclopedică Română, București, 1972.

ALB (lat.) s.n., s.m., adj. - Culoare obținută prin suprapunerea tuturor componentelor spectrului luminei zilei; este culoarea zăpezii, a laptelui.
NEGRU (lat.) s.n., adj. - Culoare a corpurilor care nu reflectă deloc lumina incidentă, absorbind-o în întregime; este culoarea funinginii, a cărbunilor.

Scanned with OKEN Scanner

BUN (lat.) adj., subst., adv. - Care are însuşiri pozitive. 1 - Care face sau se poartă bine; binevoitor. Care îşi îndeplineşte obligaţiile morale şi sociale legate de o anumită situaţie. Îndatoritor, amabil. 2 - (Despre acţiunile oamenilor) Corect, cuviincios, frumos, milos. 3 - Cuminte, ascultător. 4 - Plăcut, agreabil. 5 - (Despre mâncăruri, băuturi etc.) Gustos, apetisant, ales. 6 - Bogat, abundent, îmbelşugat. 7 - Liniştit, calm, fără griji, fericit. 8 - Apt, potrivit. 9 - (Despre organele corpului sau funcţiile lor) Care funcţionează bine, normal.

RĂU (lat.) adj., adv., s.n. I - adj. (şi subst.) 1 - Care are însuşiri negative, care face, în mod obişnuit, neajunsuri, neplăceri altora. (substantivat) - Ceea ce provoacă neajunsuri, necazuri altora. Care denotă, exprimă răutate. 2 adj. - Care nu convine într-o anumită circumstanţă. 3 - Care este contrar legilor morale. II adj. - Care prezintă defecte.

CORECT (fr., lat.) 1 - Conform regulilor dintr-un domeniu dat, cum trebuie. 2 - (Despre oameni) Care are o atitudine, o purtare ireproşabilă; cinstit.

INCORECT (fr. lat.) adj. - Care nu este corect; greşit, eronat, inexact. Necinstit, neonest, înşelător.

DREPT (lat.) adj., prep.,s.n. - Care merge de la un punct la altul fără ocol, fără abatere; direct.

NEDREPT adj. (şi adv.) - Care nu este conform cu dreptatea; inechitabil, incorect, injust; ilegal.

EFEMER (fr., gr. ephemeros, „care durează o zi") adj., s.f. - De foarte scurtă durată; trecător, vremelnic.

ETERN (it., lat.) adj. (şi adv.) - Care există dintotdeauna; care nu va înceta niciodată să existe, nepieritor, veşnic.

FRIG (lat.) s.n. - Temperatură scăzută a mediului ambiant care dă senzaţia de rece.

CALD (lat.) adj. - Care posedă căldură, a cărui temperatură este superioară mediului ambiant sau a corpului omenesc; care dă senzaţia de căldură.

SUS (lat.) adj. - (Indică locul unde se află ceva sau cineva) Într-un loc mai ridicat sau mai înalt (decât altele); deasupra.

JOS (lat.) adv., adj. - La nivelul pământului sau aproape de pământ; într-un loc mai puţin ridicat (decât altul).

TINEREŢE s.f. - Partea din viaţa omului între copilărie şi maturitate.

BĂTRÂNEŢE s.f. - Stadiu în evoluţia organismelor care apare după maturitate şi se caracterizează prin scăderea treptată a funcţiilor fiziologice; vârstă înaintată a cuiva.

Scanned with OKEN Scanner

STĂ (lat.) vb. I intranz. - A se opri din mers, a rămâne pe loc.

MERGE (lat.) vb. III intranz. - A se mişca dintr-un loc în altul; a se deplasa, a umbla.

Absolute: mic - mare; tânăr - bătrân; lumină - întuneric; plin - gol; repede - încet; blând - aspru; scump - ieftin; totdeauna - niciodată.

Formate cu prefixe:

ne-: vinovat - nevinovat; onorabil - neonorabil

in-: cult - incult; coerent - incoerent; dependent - independent; adaptat - inadaptat

im-: ponderabil - imponderabil

i-: mobiliza - imobiliza; lizibil = ilizibil; mobil - imobil

des-, dez-: a înnoda - a deznoda; a lega - a dezlega; a articula - a dezarticula; interes - dezinteres; umflat - dezumflat.

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMENE:

1. Realizaţi propoziţii cu următoarele antonime: **bun / rău; frig / cald; merge / stă;**
2. Daţi exemple de antonime şi alcătuiţi propoziţii cu ele.
3. Sesizaţi în 3-4 texte date antonimele şi realizaţi enunţuri cu acestea.
4. Formulaţi enunţuri pentru fiecare exerciţiu în care să se ilustreze polisemia cuvântului: **ochi** - organ al văzului, de ciorap, boului; **câmp** - vizual, ogor; **braţ** - organ, macaralei, robotului; **picior** - organ, podului; **gură** - de canal, organ.
5. Daţi sinonime pentru cuvintele: **pricină** - cauză, motiv; **părere** - idee, opinie, evidenţă, impresie; **vină** - acuză, vinovăţie; **act** - document, acţiune; **persoană** - individ, om, subiect.
6. Formulaţi enunţuri în care cuvitele de mai jos să facă parte din expresii frazeologice: **cale** - calea-valea, cale-întoarsă, i-ai tăiat calea, a luat-o la vale; **cap** - a-şi bate capul, a bate la cap. Locuţiuni: **băiat de bani gata** (locuţiune adjectivală); **a fi în afara legilor** (locuţiune adjectivală).

Reţineţi formele literare

a mia / a miea
adăuga / adăoga
areopag / aeropag
al optulea / al optălea
al sutălea / al sutelea
al zecelea / al zecilea
alandala / halandala
alineat / aliniat
asambla / ansambla
avocat / advocat
bancnotă / bacnotă
binoclu / benoclu
blacheu / placheu
calcifica / calcifia
capot / capod
caramelă / caramea
carbid / carbit
casierie / caserie
celălalt / celălant
chiftea / piftea

Scanned with OKEN Scanner

clarvăzători / clarivăzători
clovn / claun
coajă / coaje
completa / complecta
contingent / contigent
corigent / corijent
delapida / dilapida
delincvent / delicvent
descriind / descrind
deseară / diseară
disertaţie / dizertaţie
dividend / divident
după / dupe
excavator / escavator
escortă / excortă
expropria / expropia
fascicul / fascicol
ferfeniţă / ferfeliţă
filigran / filigram
funeralii / funerarii
genuflexiune / genoflexiune
graham / grâhan
hebdomadar / hebdomader
icter / ihter
impieta / împieta
indemnizaţie / îndemnizaţie
ingurgita / îngurgita
inopinat / inopinant
iredentism / iridentism
istm / ism
itinerar / intinerar
întreprindere / intreprindere
Japanolog / Japonolog
jocheu / jochei
jurisconsult / juristconsult
jurisprudenţă / juristprudenţă
jurisdicţie / juristdicţie
lănţug / lănţuc
lăscaie / lescaie
laitmotiv / leitmotiv
liber-cugetători / liberi-cugetători
mănăstire / mânăstire
maiou / maieu
marşarier / marşalier
mic-burghez / mici-burghezi
milieu / mileu
molton / monton
mucenici / măcinici
nou-născuţi / noi-născuţi
nou-veniţi / noi-veniţi
orchestră / orhestră
ostatic / ostatec
pătrat / patrat
paliativ / paleativ
pasămite / pasă-mi-te
patinoar / patinuar
pedagogie / petagogie
petic / petec
pilug / chilug
pirostrie / pirostie
piure / pireu
plebiscit / plebicist
pogrom / progrom
postmeridian / posmeridian
preşedinţie / preşidenţie
preerie / prerie
prozodie / prosodie
răuvoitori / răivoitori
reşou / reşeu
remuneraţie / renumeraţie
respectuos / respectos
revelion / reveion
revendicare / revindicare
reziduu / rezidu
ridicol / ridicul
sacrosanct / sacrosant

Scanned with OKEN Scanner

serviciu / servici
sesiune / seziune
seringă / siringă
solariu / solar
start / ştart
şifonier / şifoner
şoricar / şorecar
şosetă / sosetă
şuter / şutor
târâş-grăpiş / târâş-grăbiş
tăiţei / tăieţei
tirbuşon / tirbişon

tomnatic / tomnatec
transcendental / transcedental
turcoaz / turcuaz
ţigară / ţigare
ultraj / ultragiu
urticarie / urticare
vanitos / vanituos
vesteji / veştezi
vehicul / vehicol
verosimil / verosibil
viespe / viespie

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIA

Partea gramaticii care studiază regulile modificării şi formării cuvintelor se numeşte **morfologie**.

Sunt zece părţi de vorbire şi anume:

1. Substantivul 2. Articolul 3. Adjectivul 4. Numeralul 5. Pronumele 6. Verbul 7. Adverbul 8. Prepoziţia 9. Conjuncţia 10. Interjecţia.

Cuvinte flexibile şi neflexibile

Dintre cele zece părţi de vorbire, primele şase au o parte care rămâne neschimbată, numită **rădăcină**, şi o parte schimbătoare, numită **terminaţie**.

	rădăcină	terminaţie
luptă	lupt	ă
lupte		e
lucrez	lucr	ez
lucrează		ează

Excepţii: unele cuvinte îşi modifică nu numai terminaţia, ci şi rădăcina (masă-mese); (văd-vede-vezi).

Cuvântul a cărui formă se schimbă după raportul pe care îl are cu celelalte cuvinte din propoziţie se numeşte cuvânt **flexibil** (schimbător).

Celelalte părţi de vorbire au forme neschimbătoare, din care cauză se numesc cuvinte **neflexibile**.

PĂRŢILE DE VORBIRE

a) **Flexibile**

1. Substantivul: **carte, elev, muzeu.**
2. Articolul: **nişte cărţi, ale colegilor.**
3. Adjectivul: călătorie **lungă şi obositoare.**
4. Pronumele: **El** vorbeşte **despre sine. Cine** a venit? **Fiecare** îşi cunoaşte datoria.
5. Numeralul: **cinci, tustrei, câte doi, jumătate, însutit, de opt ori, al doilea.**
6. Verbul: **a lucra, a vedea, a bate, a citi, a urî, a coborî.**

b) **Neflexibile**

7. Adverbul: **acolo, atunci, aşa, degrabă.**
8. Prepoziţia: **prin, spre, sub, de la, de după, de pe lângă.**

Scanned with OKEN Scanner

9. Conjuncţia: **sau, ori, şi, fiindcă, să, dacă.**

10. Interjecţia: **oh! vai! iaca! pleosc! oac!**

EXERCIŢII:

Subliniaţi cu o linie cuvintele flexibile şi cu două linii cuvintele neflexibile din următorul text:

a) „Dar nu-mi era somn. M-am lungit pe brânci lângă foc, ascultând somnul târlei şi visele Oltului. O frumuseţe albastră, negrăită, se lăsa din stele pe pământ, se sfâşia în crestele alburii ale munţilor, se muta în cerneala văgăunilor." (G. Galaction)

b) „Când s-au depărtat de-o puşcătură de noi, cei trei câini s-au luat glonţ după el, da' când a fost la marginea pădurii, dihania cea mare s-a întors ca fulgerul către ei." (I. Agârbiceanu)

SUBSTANTIVUL

Definiţie: partea de vorbire flexibilă care denumeşte obiecte (fiinţe, lucruri, fenomene, acţiuni, stări, însuşiri, relaţii etc.)

A. Felul substantivelor

1. **comune** (denumesc obiecte de acelaşi fel)
   - a) **simple** (formate dintr-un singur cuvânt):
     - – bărbat, elev, pădure, drum (fiinţe şi lucruri)
     - – bunătate, urâţenie, frumuseţe (însuşiri)
     - – alergare, luptă, muncă (acţiuni)
     - – prietenie, colegialitate (relaţii dintre oameni)
   - b) **compuse**: bunăvoinţă, floarea-soarelui.
2. **proprii** (denumesc anumite obiecte, spre a le deosebi de altele de acelaşi fel)
   - a) **simple**:
     - – Marta, Alexandru (nume de persoane)
     - – Grigorescu, Arghezi (nume de familie)
     - – Lăbuş, Joiana (nume de animale)
     - – Siret, Dunărea, România (denumiri geografice)
     - – Premial, Uzina Tractorul (nume de întreprinderi)
     - – Baltagul, Luceafărul (nume de opere literare)
     - – Libertatea, Cotidianul (nume de ziare, reviste)
     - – Berbecul, Jupiter (nume de corpuri cereşti)
     - – pastă „Colgate", biscuiţi „Albatros" (nume de produse industriale)
   - b) **compuse**: Scufiţa Roşie, Carul-Mare, Unirea Principatelor, Anul Nou, Ziua Victoriei, Cluj-Napoca, Ştefan cel Mare, Dor-Mărunt.

Scanned with OKEN Scanner

B. Genul substantivelor: masculin: **un** elev (sg.) **doi** elevi (pl.); feminin: **o** elevă (sg.) **două** eleve (pl.); neutru: **un** tablou (sg.) **două** tablouri (pl.).

C. Substantive epicene (au o singură formă pentru a denumi ambele sexe): **ţânţar, gândac, cărăbuş, greier, vultur, privighetoare, cuc, balenă, potârniche, cunoştinţă, haimana, pentru feminin; dar şi custode, ministru, pentru masculin.**

D. Substantive mobile

Sunt nume de fiinţe care prezintă forme deosebite pentru genul masculin şi feminin. De exemplu:

a) **Masculin**: copil, profesor, vânzător, farmacist, jucător, prieten.

Feminin: copilă, profesoară, vânzătoare, farmacistă, jucătoare, prietenă.

(Procedeul cu ajutorul căruia putem forma substantive feminine din cele masculine sau invers se numeşte **moţiune**.)

b) **Masculin**: băiat, frate, bărbat, moş, cocoş, ţap.

Feminin: fată, soră, femeie, babă, găină, capră.

(Se pot întrebuinţa cuvinte diferite pentru a denumi fiinţe de sex opus.)

EXERCIŢII:

Subliniaţi cu o linie substantivele epicene şi cu două linii substantivele mobile din următorul text:

„M-a întâmpinat o doamnă între două vârste, cu şorţ albastru închis. Prima sală era pentru şah. Un profesor bătrân se plimba printre jucători. Într-o sală, impresionant de mare, două profesoare tinere predau cursuri de balet. Fete şi băieţi executau figuri explicate de maestru.

În muzeu, vitrine cu vulturi împăiaţi, vèveriţe, privighetori, alături de mica pasăre a paradisului, atrag atenţia." (Al. Sahia)

E. Numărul substantivelor

a) **singular** (care arată un singur lucru sau o singură fiinţă): elev, şcoală, clasă, femeie, om.

b) **plural** (care arată mai multe fiinţe sau lucruri): elevi, şcoli, clase, femei, oameni.

F. Aspecte privind numărul substantivelor

a) substantive **defective de număr** (n-au decât formă de singular sau de plural)

– **numai singular**: Craiova, Dunărea, Cluj, Siret, secară, orz, linte, cinste, aluminiu, aur, fier, petrol, var.

– **numai plural**: Carpaţi, Bucureşti, Galaţi, Bucegi, icre, tărâţe, ochelari, zori, plete, fiare (cătuşe), friguri (febră), câlţi, blugi.

b) substantive: **colective** (denumesc o **totalitate** de obiecte, o cantitate)

– 1. **au formă de singular şi înţeles de plural**: popor, stol, brădet, tufiş, grup, nisip, prundiş, ceată.

Scanned with OKEN Scanner

– 2. **au formă numai de singular**: tinerime, studenţime, omenire, muncitorime, ţărănime, nobilime, şcolărime.

c) substantive **cu forme multiple de singular sau de plural**

– 1. cu **forme multiple de singular**: oaspe - oaspete; pântec - pântece.

– 2. cu **forme multiple de plural**:

– cu **acelaşi înţeles**: boli - boale; coli - coale; roţi - roate; vremi - vremuri.

– cu **înţeles diferit**:

cap - capi (de oşti), capete (de animale), capuri (termen geografic);

corn - coarne (de vite), corni (copaci), cornuri (produse de panificaţie).

Atenţie!

La substantivul „boală" (pluralul curent „boli") se admite forma de plural mai veche „boale" în expresia „a băga în boale". Pluralul „roate" este şi el permis în expresiile „a merge ca pe roate", „a pune (cuiva) beţe în roate". „Obicei" are pluralul „obiceiuri", dar varianta „obicee"este tolerată, pentru rimă, în proverbul „câte bordee, atâtea obicee".

EXERCIŢII

1. Subliniaţi cu o linie substantivele la numărul singular şi cu două linii la numărul plural. Analizaţi-le arătând: felul lor (simple sau compuse, comune sau proprii, mobile sau epicene), genul şi numărul.

a) „Sunt treizeci şi doi de ani de când m-am întâlnit întâi cu marele meu învăţător Ion Creangă. Eram un ţânc bălănel, cu capul mare şi cu privirea sfioasă. Şi învăţam la domnu Trandafir, într-o odaie care mi se părea atunci grozav de mare - pe care mai târziu, cu ani în urmă, am regăsit-o mică, meschină şi întunecoasă. Acolo în bănci lungi, crestate cu cuţitaşele, stăteau îngrămădite toate odraslele gospodarilor din Vatra-Paşcanilor, de la bucherii cei mai neînsemnaţi, până la flăcăuaşii din clasa a cincea." (M. Sadoveanu)

b) „Pe umeri pletele-i curg râu - / Mlădie ca un spic de grâu, / Cu şorţul negru prins în brâu, / O pierd din ochi de dragă."/ (G. Coşbuc)

c) „Din zori şi până-n noapte tot grâul să răsară, / În el să se ascundă porumbii osteniţi, / Şi când flăcăi şi fete vor secera la vară, / În valuri mari de aur să-noate rătăciţi!" (V. Alecsandri)

d) „Care cu poveri de muncă / Vin încet şi scârţâind; / Turmele s-aud mugind. / Şi flăcăii vin pe luncă / Hăulind. / Cu cofiţa pe-ndelete, / Vin neveste de la râu; / Şi cu poala prinsă-n brâu / Vin cântând în stoluri fete / De la grâu"/ (G. Coşbuc)

G. Declinarea substantivelor

Cazurile = formele pe care le iau substantivele (pronumele, numeralul etc.) pentru a exprima funcţiile lor sintactice în propoziţie.

În limba română substantivul are cinci cazuri: **nominativ, acuzativ, dativ, genitiv** şi **vocativ**.

Articolul şi prepoziţia sunt părţi de vorbire cu rol de **instrumente gramaticale**

Scanned with OKEN Scanner

pentru exprimarea cazurilor.

Totalitatea formelor şi a construcţiilor cazuale ale unui substantiv constituie **declinarea** acelui substantiv.

Declinarea substantivelor cu articol hotărât (omul, oamenii, casa, casele) se numeşte **declinare articulată**, iar declinarea fără articol hotărât (om, oameni, casă, case) şi fără articol nehotărât (idem) se numeşte **declinare nearticulată**.

Funcţiile sintactice ale substantivelor

I. Nominativ (N)

Funcţie sintactică:

1. **Subiect** (cine? ce?)

Elevul conştiincios învaţă întotdeauna. (Cine învaţă?)

2. **nume predicativ** (ce este? ce devine? ce pare?)

Prietena mea **este Ileana**. (Cine, ce, cum este subiectul?)

3. **atribut substantival apozitional** (care?)

Bădiţa **Vasile** este dascăl. (Care?)

II. Acuzativ (Ac).

Funcţie sintactică:

1. **complement direct** (pe cine? ce?)

O suliţă de foc străpunge **perdeaua** de arbori. (Ce străpunge?)

2. **complement indirect** (de cine? de ce?)

Tăcură, învăluiţi **de umbrele** amurgului. (Învăluiţi de ce?)

3. **complement circumstanţial** (unde? când? cum?)

În valuri, curge lumina **pe văl**. (Unde curge?)

4. **atribut substantival prepoziţional** (care? ce fel de?)

Nici o adiere **de vânt** nu se simte. (Ce fel de adiere?)

5. **nume predicativ** [de (din, pentru) ce?, pentru (de la) cine? de unde este ?]

Aşternutul era **de nişte pânză** albă. (Din ce era aşternutul?)

III. Genitiv (G)

Funcţie sintactică:

1. **atribut substantival genitival** [al (a, ai, ale) cui?]

Azi a sosit o nepoată **a mamei**. (A cui nepoată?)

Veneau spre mine freamătul **copacilor**, mugetul depărtat **al vitelor**, ciripitul **vrăbiilor**. (Al cui freamăt? muget? ciripit?)

2. **complement circumstanţial** (loc) (unde?)

Scanned with OKEN Scanner

Sunt folosite prepoziții sau locuțiuni (**asupra, deasupra, (în) contra, împotriva, înaintea, înapoia, de-a lungul, în jurul**)

Păsările zburau împotriva **vântului**. (Unde zburau?)

Coborâm de-a lungul **pârâului**. (Unde coborâm?)

3. **complement indirect** (asupra cui?)

Au năvălit asupra **femeilor** și a **copiilor**. (Asupra cui au năvălit?)

4. **nume predicativ**

Dar tot meritul este **al poporului** român. (Al cui este?)

IV. Dativ (D)

Funcție sintactică: **complement indirect** (cui?)

El trimise o pungă cu bani **argatului**. (Cui trimise?)

V. Vocativ (V)

Cazul chemării, al strigării. Fără funcție sintactică.

Atenție! Substantivele în vocativ se despart întotdeauna prin virgulă de alte cuvinte sau prin semnul exclamării (când se exprimă o poruncă, un îndemn insistent).

Se folosesc substantivele care denumesc persoane sau animale (personificate) ori elemente ale naturii (personificate).

– Haide, **Irino**, pune mâna pe seceră!

– „Ce te legeni, **codrule**,/ Fără ploaie, fără vânt,/ Cu crengile la pământ?"/ (M. Eminescu)

– „Sări, **coniță**, varsă spirtul!" (I. L. Caragiale)

Declinarea cu articol hotărât a substantivelor

Cazul	**nr.**	**masculin**	**neutru**	**feminin**
N-Ac.	Sg.	omul fratele codrul fiul	dealul teatrul fluviul numele	casa basmaua vulpea câmpia
G-D	Sg.	omului fratelui codrului fiului	dealului teatrului fluviului numelui	casei * basmalei vulpii câmpiei **
V	Sg.	omule! fiule! codrule!	dealule!	

Scanned with OKEN Scanner

Cazul	nr.	masculin	neutru	feminin
N-Ac.	Pl.	oamenii fraţii codrii fiii ***	dealurile teatrele fluviile numele	casele basmalele vulpile câmpiile.
G-D-V	Pl.	oamenilor fraţilor codrilor fiilor	dealurilor teatrelor fluviilor numelor	caselor basmalelor vulpilor câmpiilor

* Singurele substantive care îşi schimbă forma la G-D sunt substantivele feminine, la numărul singular.

** Articolul hotărât **-i** se adaugă la forma de G-D singular nearticulat: case - casei; vulpi - vulpii.

*** Substantivele masculine nearticulate, care se scriu la plural cu doi **i**: (nişte) copii, fii, ulii - când sunt articulate, se scriu: **copiii, fiii, uliii** (ultimul **i** este articol)

Declinarea substantivelor cu articol nehotărât

Cazul	nr.	masculin	neutru	feminin
N-Ac.	Sg.	un om un frate un codru un fiu	un deal un teatru un fluviu un nume	o casă o basma o vulpe o câmpie
G-D	Sg.	unui om unui frate unui codru unui fiu	unui deal unui teatru unui fluviu unui nume	unei case unei basmale unei vulpi unei câmpii
V		omule! frate! codrule! fiule!	dealule! fluviule!	vulpe! câmpie!

Singurele substantive care îşi schimbă forma la cazurile G-D sunt substantivele feminine, singular. La aceste substantive G-D este indicat şi prin forma substantivului şi prin forma articolului nehotărât (unei).

Multe substantive nu au forme specifice pentru vocativ; în acest caz se foloseşte forma de N pentru a exprima o chemare: **frate!, tată!, mamă!**

La substantivele masculine şi neutre, la singular şi la plural, precum şi la pluralul substantivelor feminine, G-D este indicat **numai prin formele articolului**: **-lui, -lor; unui, unor.**

Scanned with OKEN Scanner

N-Ac.	Pl.	**nişte** oameni **nişte** fraţi **nişte** codri **nişte** fii	**nişte** dealuri **nişte** teatre **nişte** fluvii **nişte** nume	**nişte** case **nişte** basmale **nişte** vulpi **nişte** câmpii
G-D	Pl.	**unor** oameni **unor** fraţi **unor** codri **unor** fii	**unor** dealuri **unor** teatre **unor** fluvii **unor** nume	**unor** case **unor** basmale **unor** vulpi **unor** câmpii

La masculin şi la feminin plural se folosesc forme ale vocativului terminate în **-lor**, identice cu ale G-D plural articulat: **fraţilor! fiilor!** etc.

V	Pl.	**fiilor!** **fraţilor!** **codrilor!** **oamenilor!**	**dealurilor!** **fluviilor!**	**vulpi!** **câmpii! / câmpiilor!** **case! / caselor!** **basmale! / basmalelor!**

Mijlocul sigur de verificare îl constituie faptul că substantivele la V reprezintă persoana a II-a (tu, voi) căreia i se adresează vorbitorul; pe când la celelalte cazuri, substantivele reprezintă persoana III-a (el, ea, ele).

Declinarea substantivelor proprii

Cazul	**masculin**	**feminin**	**cu forme de masculin**	**cu forme de feminin**
N (cine? ce?)	Ion	Maria	Siretul	Bistriţa
A (pe cine? ce?	(pe) Ion	(pe) Maria	Siretul	Bistriţa
G [al(a, ai,ale) cui]	lui Ion	Mariei	Siretului	Bistriţei
D(cui?)	lui Ion	Mariei	Siretului	Bistriţei
V	Ioane! Ion!	Mario!	Siretule! (personificat)	Bistriţă! (personificată)

Atenţie! Subsantivele proprii masculine, precum şi cele feminine terminate în consoană, sau numele împrumutate din alte limbi, primesc articolul **lui** înaintea substantivului: **lui** Ion, **lui** Carmen, **lui** Irinel, **lui** Jeni. În mod obişnuit, numele de persoane de genul feminin primesc articol hotărât la sfârşit: Mariei, Ilincăi, Floricăi.

Declinarea substantivelor proprii - nume geografice compuse

a) Două substantive în acelaşi caz: N-Ac.: Târgu-Neamţ; G-D: Târgu-Neamţului

b) Două substantive, al doilea în genitiv: caz: N-Ac.: Vatra-Dornei
caz: G-D: Vetrei-Dornei

c)Două substantive legate prin prepoziţie: caz: N-Ac.: Baia-de-Criş
caz: G-D: Băii-de-Criş

Scanned with OKEN Scanner

d) Un substantiv şi un adjectiv: caz: N-Ac.: Valea Mare; caz: G-D: Văii Mari

H. Ortografia substantivelor (simple şi compuse)

I. Se scriu cu majusculă:

1. Substantivele proprii simple ce denumesc persoane, animale, localităţi, ape, munţi întreprinderi, ziare, titlurile operelor literare: **Ion, Maria, Tudor, Vasile, Georgescu, Joiana, Murgu, Iaşi, Dunărea, Carpaţii, Libertatea, Cotidianul, Electronica, „Ion", „Baltagul"**.

2. Numele de persoane se reproduc aşa cum sunt scrise de purtătorii lor: **Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Alfred de Musset, La Fontaine, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare**.

3. Numele corpurilor cereşti: **Soarele, Luna, Pământul, Jupiter, Uranus, Neptun**.

4. Denumirile evenimentelor (de excepţie) calendaristice: **Renaşterea, Unirea Principatelor, 24 Ianuarie, Anul Nou, Ziua Victoriei**.

5. Denumirile organizaţiilor de stat şi politice naţionale şi internaţionale, ale întreprinderilor şi instituţiilor: **Parlamentul României, Organizaţia Naţiunilor Unite, Facultatea de Limba şi Literatura Română, Liceul de Electronică Industrială**.

6. Cuvintele iniţiale ale formulelor de politeţe: **Domnia sa, Excelenţa sa**.

7. Numele ordinelor şi medaliilor de stat: **Medalia Muncii, Meritul Cultural**.

8. Numele punctelor cardinale, când au sensul *ţinuturile din* (apus, din răsărit etc.) sau care constituie al doilea termen al unui toponim compus: **Apusul, Răsăritul, Ploieşti-Sud, Tecuci-Nord, Timişoara-Vest** etc.

9. Termeni precum „baltă", „bulevard", „deal", „lac", „mare", „pas", „piaţă", „stradă", „vârf" - fac parte din denumire şi deci se scriu cu literă mare: **Vârful cu Dor, Piaţa Operei, Marea Roşie, Strada 12 Aprilie, Cândeşti-Deal**.

10. Numele produselor industriale: **„Gloria"** (radio), **„Miraj"** (cremă, săpun), **„Cristal"** (pastă de dinţi).

II. Se scriu cu iniţială mică:

1. Numele punctelor cardinale: **sud, nord, orient, occident, miazăzi**.

2. Numele de popoare: **român, italian, francez, bulgar, american**.

3. Numele zilelor săptămânii şi ale lunilor: **luni, marţi, joi, vineri, ianuarie, martie, iulie**.

4. Numele obiectelor de învăţământ: **română, matematică, fizică, biologie**.

5. Denumirile funcţiilor de stat politice şi militare: **primar, senator, preşedinte, ministru**.

6. Denumirile serviciilor, secţiilor: **secretariat, contabilitate, direcţie**.

7. Numele unor obiecte denumite după oraşul sau ţara de origine: **olandă, americă, astrahan**.

III. Se scriu într-un cuvânt:

1. Substantivele comune compuse formate din cuvinte întregi, existente şi

Scanned with OKEN Scanner

independent în limbă, care prezintă un grad avansat de unitate: **untdelemn, primăvară, bunăstare, bunăvoie, mlazăzi.**

2. Substantivele compuse din două substantive unite prin vocabula de legătură **o**: **dacoromân, istroromân, macedoromân.**

3. Numele proprii compuse cu un grad avansat de unitate semantică: **Câmpulung, Sândominic, Sânandrei** etc.

4. Substantivele compuse din abrevieri: **pal** (plăci aglomerate), **Rompres.**

IV. Se scriu cu linuță de unire (cratimă):

1. Numele de personaje din basme și povestiri: **Făt-Frumos, Harap-Alb, Sfarmă-Piatră, Zâna-Zânelor, Voinic-de-Plumb.**

2. Numele personajelor istorice și literare, formate din nume propriu de persoană și dintr-un substantiv comun care arată **rangul, gradul, funcția**: **Verde-Împărat, Sinan-Pașa, Mihnea-Vodă cel Rău, Mihai Viteazul.**

4. Substantivele cu formă de N-Ac., al căror prim termen se modifică în flexiune: **câine-lup (câinele lup), redactor-șef (redactorului șef), zi-muncă (zile-muncă).**

5. Substantivele neologice compuse cu numeralul **prim**: **prim-ministru, vice-prim-ministru, prim-vicepreședinte.**

6. Substantivele precedate sau urmate de un adjectiv, al căror prim termen se modifică în flexiune: **bună-credință (bunei-credințe), rea-voință, bună-cuviință.**

7. Compusele dintr-un substantiv în N și un substantiv în G sau compusele cu două substantive legate prin prepoziție: **floarea-soarelui, ochiul-boului.**

8. Compusele cu prepoziția **după**: **după-masă, după-prânz.**

9. Compusele din verbe însoțite de substantive sau pronume, având aspectul unor scurte propoziții: **zgârie-brânză, nu-mă-uita, du-te-vino, pierde-vară, gură-cască, papă-lapte, zgârie-nori.**

J. Locuțiuni substantivale:

Sunt grupurile de cuvinte care au înțelesul unui substantiv. Ele provin din locuțiuni verbale, prin substantivarea verbului la infinitivul lung. Pot avea forme pentru singular și plural, articulate sau nearticulate, se pot declina, dar nu se pot analiza separat.

Locuțiuni verbale	Locuțiuni substantivale	Sensul locuțiunii
a aduce aminte	aducere aminte	amintire
a-i părea rău	părere de rău	căință, regret
a băga de seamă	băgare de seamă	atenție, grijă
a ține minte	ținere de minte	memorie
a lua aminte	luare-aminte	atenție, grijă

Exemple: „Și **păreri de rău** trecute / Cad pe inima-i trudită"/ (G. Topîrceanu)
El asculta cu **luare-aminte.**

Scanned with OKEN Scanner

„M-or troieni cu drag **aduceri aminte**." (M. Eminescu)

Model de analiză: El asculta cu mare **luare-aminte**.

Morfologic: locuţiune substantivală (atenţie, grijă); feminin, singular, nearticulată, Ac.;

Sintactic: complement circumstanţial de mod (Cum asculta?)

Atenţie! Analiza completă a substantivului se face astfel: 1. substantiv sau locuţiune substantivală; 2. simplu sau compus; 3. comun sau propriu; 4. genul; 5. numărul; 6. cazul; 7. articulat sau nearticulat; 8. funcţie sintactică; 9. valoare stilistică.

Model de analiză:

„Harap-Alb îşi aduce atunci aminte de aripa cea de furnică, o scoase de unde-o avea strânsă (...) şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci minune mare! Numai ce încep a curge furnicile cu droaia, (...) câtă frunză şi iarbă." (Ion Creangă)

– **Harap-Alb** = substantiv propriu, compus, format prin alăturare, genul masculin, numărul singular, cazul N, funcţia de subiect.

– **de aripa** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât **a**, cazul Ac. cu prepoziţie, funcţia sintactică de complement indirect.

– **de furnică** = substantiv comun, simplu, genul feminin,numărul singular, nearticulat, cazul Ac. cu prepoziţie, funcţia sintactică de atribut substantival prepoziţional.

– **foc** = substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, inclus în locuţiunea verbală „dă foc", cazul Ac., funcţia de complement direct.

– **cu o bucăţică** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, însoţit de articolul nehotărât **o**, cazul Ac. cu prepoziţia simplă **cu**, funcţia sintactică de complement circumstanţial instrumental.

– **de iască** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, defectiv de plural, nearticulat, cazul Ac. cu prepoziţie, funcţia sintactică de atribut substantival prepoziţional.

– **minune** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, nearticulat, cazul N, funcţia sintactică de nume predicativ [**a fost** (subînţeles) **minune**].

– **furnicile** = substantiv comun, simplu, epicen, genul feminin, numărul plural, cazul N, articulat cu articolul hotărât **-le**, funcţia sintactică de subiect.

– **cu droaia** = substantiv comun, simplu, colectiv, genul feminin, numărul singular, articulat, cu articolul hotărât **a**, cazul Ac. cu prepoziţie, funcţia sintactică de complement sociativ.

–**câtă frunză şi iarbă** = locuţiune adjectivală cu sensul de: multe (furnici) în cadrul căreia există două substantive nearticulate comune, simple, genul feminin, numărul singular, cazul N, funcţia sintactică de element predicativ suplimentar.

K. Valoarea stilistică a substantivului

Cele mai obişnuite figuri de stil realizate cu ajutorul substantivelor sunt: **epitetul, comparaţia, personificarea şi metafora**.

Scanned with OKEN Scanner

a) Epitetul

Substantivul cu valoare stilistică de epitet poate denumi: metale (aur, argint), pietre prețioase (smarald), culori (frunze **de aramă**, raze **de aur**). Sunt **epitete metaforice** foarte expresive, deoarece provin din comparații (raze ca de aur, frunze ca de aramă).

Exemplu:

„De treci codri **de aramă**, de departe vezi albind / Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii **de argint**."/ (M. Eminescu)

b) Comparația

Substantivul cu valoare stilistică de comparație poate însoți un alt substantiv, un adjectiv, un verb sau un adverb și poate avea funcția sintactică de atribut, coplement (al unui adjectiv, verb, adverb) sau de nume predicativ.

Legătura dintre cei doi termeni se face prin adverbe de comparație **(ca, decât, cât, asemenea)** sau prin verbe copulative (norii **par** palate)

Exemplu:

„Trecut-au anii **ca nori lungi** pe șesuri." M. Eminescu)

„În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec / Somnoros pe nas **ca popii glăsuiește**- ncet un cântec." (M. Eminescu)

c) Personificarea

Personificarea se realizează atribuind unui obiect însușiri sau acțiuni omenești. Ea se poate realiza prin folosirea substantivelor în cazul vocativ.

Exemplu:

„Să o fac, o **suflet**, ca din nou să tremuri / Cu mâna mea în van pe liră lunec."/ (M. Eminescu)

d) Metafora

Ca figură de stil, metafora este rezultatul exprimat al unei comparații. Se înlătură termenul de comparat și elementul de legătură (adverb de comparație sau verb copulativ) realizându-se astfel și inversarea raportului sintactic (substantivul cu valoare stilistică de metaforă capătă o forță expresivă mult mai mare).

De exemplu: **norii ca jăraticul** (comparație cu funcția de atribut) devine **jăraticul norilor** (metaforă). Forța expresivă a crescut.

Exemplu:

„S-a ivit pe culme **Toamna / Zâna melopeelor, / Spaima florilor și Doamna / cucurbitaceelor**." (G. Topîrceanu)

„**Izvoare zdruncinate** (...) / Ele sar în **bulgări fluizi** peste prundul din răstoace, / **În cuibar rotind de ape**, peste care luna zace."/ (M. Eminescu)

Model de comentariu (pentru metaforă)

În poezia „Călin (File din poveste)", M. Eminescu sugerează, prin fericite îmbinări de cuvinte, că natura este bogată și impresionează prin unicitate, prin frumusețe și

Scanned with OKEN Scanner

prospețime. E o natură paradisiacă, sărbătorească. Și dacă cele mai multe epitete impresionează prin frumusețe („**mândra** glăsuire", „văzduhul **tămâiet**", „râuri **sclipitoare**"), metaforele uimesc: când coboară în „ropot **dulce**": „Ele (izvoarele) sar în **bulgări fluizi** peste prundul din răstoace, / În **cuibar rotind de ape**, peste care luna zace"./

Deci poetul „vede" cum apa curge în rotocoale, ca niște „bulgări fluizi", și ei curgători, iar „cuibar de ape" (metaforă) e foarte plastic zis și foarte frumos. Având substantivul la plural („ape"), imaginea capătă și tremurul de furnicar al undelor. „Peste care luna **zace**" (personificare) e o imagine de completare, din cele mai familiare poetului, care dă tabloului un punct de răcoare în mișcarea cuibului de ape, iar inversiunea folosită, cu verbul la sfârșit („zace"), dă versului o putere absentă din construcția directă.

Așadar, Eminescu posedă meșteșugul de a da cuvintelor relief, culoare, duritate sau însuflețire.

EXERCIȚII

1. **Faceți analiza completă a cuvintelor (substantivelor) subliniate din următorul text:**

„Trect-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri
Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nțelese, pline de-ntelesuri
O, ceas al tainei, asfințit de sară.
Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mâna mea în van pe liră lunec." (M. Eminescu - **Trecut-au anii**)

2. **Faceți comentariul principalelor figuri de stil din aceste versuri.**

Model de comentariu

„Trecut-au **anii ca nori lungi** pe șesuri", primul vers al poeziei, conține o comparație inedită, prin asocierea termenilor „ani"-„nori", în care al doilea termen („nori") creează o imagine vizuală foarte expresivă, sugerând efemeritatea clipei. Abundența vocalei semiînchise „u", în alăturare cu unele consoane lichide, dă și senzația de curgere.

„Povești și doine, ghicitori, eresuri, / Ce fruntea-mi de copil o-nseninară"/ este o personificare (metaforică) dezvoltată deosebit de sugestiv, în primul rând grație amplorii ei, apoi datorită paralelei care se creează între substantivul „nori", din primul vers, și verbul „înseninară" - nucleul acestei personificări.

În „**cu**-a tale **umbre** azi **în van** mă-mpresuri, / O, **ceas al tainei, asfințit de sară**"/, poetul creează o tulburătoare metaforă, în care deslușim senzația de sufocare, amplificată din nou de prezența vocalei „u" (**cu**, **umbre**, mă-mpresuri) între consoane vibrante, de această dată.

Scanned with OKEN Scanner

Prin folosirea unui substantiv în vocativ („o, suflet") şi prin simpla adresare, Eminescu creează o personificare, în a cărei structură sesizăm o notă elegiacă pronunţată.

Poetul îşi exprimă, în structurile acestor strofe, regretul pentru anii din viaţă pe care i-a lăsat în urmă şi care nu se mai pot întoarce; concepţia sa despre lume s-a schimbat, şi viziunea lui asupra vieţii nu mai este nici ea aceeaşi, deci ceea ce el găsea în trecut încântător, nu mai are astăzi aceeaşi valoare.

Recapitulare

Analiza			Exemple
Clasificare	comune		**Un flor** rece îi trece prin **vine** (I. Creangă)
	proprii		**Otilia** i se păru lui **Felix** orientată. (G. Călinescu)
	simple		**Tată**, eu cred că mie mi se cuvine această cinste. (I. Creangă)
	compuse	prin alăturare	**Coate-goale** se scoală şi dumnealui. (I. L. Caragiale)
		prin abreviere	De cumpărarea celor două întreprinderi de către **CFR** era învinuit. (Camil Petrescu)
	locuţiuni		M-or troieni cu drag / **Aduceri-aminte** (M. Eminescu)
Flexiune	genul	masculin	**Tânărului** i-o fi somn. (G. Galaction)
		feminin	O **floarea-soarelui**, uitată, se scutură. (D. Anghel)
		neutru	Tu să şezi la **grajd** nedezlipit (I. Creangă)
		epicen	Cât **vulturul** eşti falnic şi cât **albina** harnic. (V. Alecsandri)
	numărul	singular	**O dihanie** a dat peste dânşii. (I. Creangă)
		plural	Între Predeal şi Buşteni văzusem în jurul cantoanelor **gropile** de lup. (Camil Petrescu)
	cazul	nominativ	**Mâncarea** este elixirul vieţii. (G. Călinescu)
		genitiv	Faţa era a **unei femei** slabe. (G. Călinescu)
		dativ	Cum facem gropile, le săpăm să fie aranjate în linie, în pătrat sau romboidal, conform **regulamentului**. (Camil Petrescu)
		acuzativ	Are şi contacte-legi încheiate cu **consorţiul**. (Camil Petrescu)
		vocativ	Hei, **nepoate**, gata eşti? (I. Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

Flexiune	determinare	articulat	cu art. hot. enclitic	Dansul meu i-e timpul ecou. (Ana Blandiana)
			cu art. hot. proclitic	Titi e băiatul **lui Simion**. (G. Călinescu)
			cu art. nehot.	**O răzăşie** e destul de mare. (I. Creangă)
		nearticulat		Un cavaler cu ochi de vultur, cu inima de **fată** mare, / Cu braţ de **fier**, cu mâna albă, de zbucium şi de luptă dornic. / Pe-un piept de **stâncă** solitară şi-a-ntemeiat un cuib statornic. (O. Goga)
Substantive **defective** de număr: – au numai singular (aur, ciment, cinste, farmec, grâu, miere, petrol)				... Şi care diseară / E **miere** şi ceară. (T. Arghezi) **Grâul**, / Falnicul, / Voinicul, / Ofilit îşi pleacă spicul. (Adrian Păunescu)
– au numai plural (Bucureşti, Bucegi, câlţi, Iaşi, tăiţei, zori)				Sfârşit de veac în **Bucureşti**.(Ion Marin Sadoveanu) Răsar, în **zori** de vremuri nouă, nevinovate, dalbe flori (V. Voiculescu) Ferfeniţele-i atârnă / Şi pe ochi, pe nara cârnă / Şi se-ncurcă şi descurcă, / Parcă-i scos din **câlţi** pe furcă. (T. Arghezi)
Substantive **colective** (aluniş, cârd, mulţime, omenire, pădure, popor, stol, turmă)				Fiind băiet **păduri** cutreieram. (M. Eminescu) Decebal către **popor**. (G. Coşbuc)
Substantive **mobile** (profesor/ profesoară, copil/ copilă, lup/ lupoaică, leu/ leoaică				**Leoaica** alene capul întorcând / Spre a sa vecină, răspunde zicând: / De-a ta fericire nu-s geloasă eu, / Eu pe an fac unul, dar acela-i **leu**. (G. Sion)

Valoarea stilistică a substantivului

epitet	De treci codri **de aramă**, de departe vezi albind. (M. Eminescu)
comparaţia	Trecut-au anii **ca nori lungi** pe şesuri. (M. Eminescu)
personificarea	Să fac, o, **suflet** ca din nou să tremuri. (M. Eminescu)
metafora	**Izvoare** zdrumicate. Ele sar în **bulgări fluizi** peste prundul din răstoace. (M. Eminescu)

ARTICOLUL

Este singura parte de vorbire flexibilă care nu are un înţeles de sine stătător şi nu poate îndeplini funcţia de parte de propoziţie. El însoţeşte substantivul şi alte părţi de

Scanned with OKEN Scanner

vorbire care se declină (pronume, adjectiv, numeral) având rolul de a arăta în ce măsură un obiect este cunoscut vorbitorilor.

I. **După sens**, articolul poate fi:

1. Articol **hotărât**:
   a) Articol **hotărât propriu-zis**: **-l, -le, -a, -lui, -i, -lor(fetiţa)**
   b) Articol **posesiv (genitival)**: **al, a, ai, ale (al fetiţei)**
   c) Articol **demonstrativ (adjectival)**: **cel, cea, cei, cele, (cea harnică)**
2. Articol **nehotărât**: **un, o, unui, nişte, unor (o fetiţă)**

II. **După poziţie**, articolul poate fi:

3. Articol **enclitic** (articol hotărât propriu-zis) (postpus): **fetiţa**
4. Articol **proclitic**:
   a) articol **posesiv (genitival)**
   b) articol **demonstrativ (adjectival)**
   c) articol **nehotărât**

1. Articolul hotărât propriu-zis (enclitic)

Se alipeşte, de obicei, la sfârşitul substantivului. El are un rol important în declinarea articulată a substantivelor: face posibilă deosebirea dintre cazurile N-Ac. şi G-D. De exemplu:

sg.:	N-Ac.	m., n. f.	**-l, -le** **-a**	**elevul, muntele, locul** **eleva**
	G-D	m., n. f.	**-lui** **-i**	**elevului, muntelui, tocului** **elevei**
pl.:	N-Ac.	m f., n.	**-i** **-le**	**elevii, munţii** **tocurile, elevele**
	G-D	m., f., n.	**-lor**	**elevilor, munţilor,** **elevelor, tocurilor**

Atenţie!

Articolul hotărât **are genul, numărul şi cazul substantivului pe care îl însoţeşte.**

Articolul hotărât propriu-zis poate fi **proclitic** (cuvânt de sine stătător) **la G-D** în următoarele situaţii:

a) când însoţeşte nume de persoane: **lui Ion, lui Carmen, lui Jeni;**

b) înaintea substantivelor „moş”„nene”, „bade”, urmate de un nume propriu: **lui moş Ion, lui badea Gheorghe;**

c) înaintea substantivului „vodă”: **lui vodă;**

d) înaintea substantivelor care denumesc lunile anului: **zilele lui ianuarie;**

e) înaintea unor substantive nearticulate: **lui frate-meu.**

Scanned with OKEN Scanner

2. Articolul nehotărât (proclitic)

Însoţeşte substantivul în declinarea fără articol hotărât, ajutându-ne să deosebim numărul sau cazurile substantivului. În analiza gramaticală, articolul nehotărât (care se aşează **înaintea** substantivelor) trebuie luat împreună cu substantivul pe care îl însoţeşte.

sg.	N-Ac.	m., n. f.	**un elev, un stilou** **o floare**	**un** **o**
	G-D	m., n. f.	**unui elev, unui stilou,** **unei flori**	**unui** **unei**
pl.	N-Ac.	m., n. f.	**nişte elevi, nişte stilouri** **nişte flori**	**nişte** **nişte**
	G-D	m., f. n.	**unor elevi, unor flori** **unor stilouri**	**unor** **unor**

3. Articolul posesiv (genitival)

Este proclitic (**al** colegului, **al** lui, **al** său, **al** doilea). El însoţeşte **un substantiv** ori **un pronume** la G sau intră în componenţa **pronumelor posesive** şi a **numeralelor ordinale**. Articolul posesiv reprezintă o singură parte de vorbire, formele lui fiind:

sg. m., f., n.: **al**, **a** pl. m., f., n,: **ale** lui Ion

sg. m., f.: **al** meu, **a** mea pl. m., f.: **ai** mei, **ale** mele.

Articolul posesiv, care precedă un substantiv sau un pronume cu funcţia de atribut, se acordă în gen şi număr cu substantivul determinat. De exemplu:

O carte **a** lui Ion; nişte *cărţi* **ale** lui Ion.

O carte **a** colegului meu; nişte *cărţi* **ale** colegului meu.

O carte **a** colegilor mei; nişte *cărţi* **ale** colegilor mei.

Declinarea articolului posesiv			
sg.	m., n., f.	N-Ac: G-D:	**al, a** —
pl.	m., n. f.	N-Ac: G-D: N-Ac: G-D:	**ai** **alor** **ale** **alor**

Exemple: a) *Viitorul* (s.n.) este **al oamenilor** harnici.

b) *Şcoala* (s.f.) este **a oamenilor** harnici.

c) Am trimis o scrisoare **alor mei**.

d) Bucuria **alor mei** e mare când mă întorc acasă.

Scanned with OKEN Scanner

4 Articolul demonstrativ (adjectival)

Însoţeşte un **adjectiv** sau un **numeral**, făcând legătura între aceste părţi de vorbire şi substantivul pe care îl determină. De exemplu: drumeţii **cei doi**, trandafirul **cel alb**, locul **cel dintâi**. Articolul demonstrativ ajută la formarea numelor proprii masculine (Ştefan **cel** Mare) şi a gradului superlativ al adjectivelor sau adverbelor (**cel** mai harnic, **cel** mai uşor); nu are singur înţeles, nu poate fi parte de propoziţie, iar în analiza gramaticală se ia împreună cu partea de vorbire pe care o însoţeşte.

sg.	m.	N-Ac.:	**cel** harnic
		G-D:	**celui** harnic
	f.	N-Ac.:	**cea** frumoasă
		G-D:	**celei** frumoase
pl.	m.	N-Ac.:	**cei** harnici
	f., n.	N-Ac.:	**cele** frumoase
	m	G-D:	**celor** harnici
	f.	G-D:	**celor** frumoase

EXERCIŢII:

1. Găsiţi adjectivele cele mai potrivite precedate de articolul demonstrativ (adjectival), la următoarele substantive: **luptă, victorie, întrecere, alegere.**

2. Construiţi câte două propoziţii în care să se afle: un substantiv la genitiv, un adjectiv pronominal posesiv, un numeral, toate însoţite de articolul posesiv **al, ai.**

3. Analizaţi articolele din următorul text: „Asta-i fata moşneagului cea cuminte, îi răspunse moş Costache, făcând aluzie la o veche cunoştinţă a Vioricăi, din cel dintâi basm al nopţilor copilăriei." (M. Sadoveanu)

ADJECTIVUL

Este partea de vorbire flexibilă care exprimă o calitate a unui obiect şi se acordă cu substantivul determinat.

Exemple: (o) zi **frumoasă** - (nişte) zile **frumoase**
(un) cuvânt **înţelept** - (nişte) cuvinte **înţelepte**
(un) băiat **isteţ** - (nişte) băieţi **isteţi**

Locuţiunile adjectivale: Sunt un grup de două sau mai multe cuvinte care prezintă o unitate de sens şi care au împreună valoarea unui adjectiv.

Exemple: om **cu judecată** = chibzuit; scriitor **de geniu** = genial; om **cu stare** = înstărit, bogat; lucru **de căpetenie** = principal, important; om **de nimic** = netrebnic, josnic; om **de treabă** = bun, cinstit; zare **de foc** = roşie; bătaie **în lege** = adevărată; drum **cu bolovani** = greu; dragoste **de fiu** = filială.

Scanned with OKEN Scanner

Locuțiunile adjectivale se comportă ca adjectivele; pot avea grade de comparație (un om **foarte** de treabă) și pot fi însoțite de articolul demonstrativ (adjectival): omul **cel** de treabă, omul **cel** cu judecată.

Adjectivele pot fi:

1. **variabile**

a) cu **două terminații**: **frumos, bun, negru, greu, lung, alb, roșu** (elev **bun**, elevi **buni**, elevă **bună**, eleve **bune**)

b) cu **o singură terminație**: **dulce, limpede, mare, verde, subțire, rece** (pară **dulce**, pepene **dulce**)

2. **invariabile** :

aievea, gata, cumsecade, ferice, atroce, asemenea, așa, motrice, bej, gri, kaki, maro, sadea, doldora (om / oameni; femeie / femei **cumsecade, ferice**)

3. **simple** (după numărul cuvintelor prin care sunt exprimate):

bun, rău, harnic, cald, isteț, leneș, frumos.

4. **compuse** (după numărul cuvintelor prin care sunt exprimate):

- prin **contopirea** elementelor: **cumsecade** (după cum se cade), **atotștiutor** (din a tot știutor), **atotputernic** (din a tot puternic);
- prin **alăturarea** elementelor componente: **alb-argintiu, galben-auriu, tehnico-științific, social-politic.**

Exemple: carte tehnico-științifică, cărți tehnico-științifice.

Gradele de comparație ale adjectivelor

I. **Pozitiv**: mare, lin, frumos, înalt (grădină **mare**, grădinile **cele mari**)

II. **Comparativ**:

1. **de superioritate**: **mai** limpede (**decât, ca, față de, în comparație cu**)
2. **de inferioritate**: **mai puțin** limpede
3. **de egalitate**: **la fel** (tot **așa**, tot **atât**) de limpede

III. **Superlativ**:

1. **relativ**: **cel mai** limpede (*de superioritate*),
   cel mai puțin limpede (*de inferioritate*)
2. **absolut**:

a - (adverbe): **foarte** limpede, **tare** limpede

b - (adverbe sau locuțiuni adverbiale): **extraordinar, grozav, minunat, neînchipuit, din cale afară de** limpede

c - (expresii diferite): **foc de** frumos, frumos **nevoie mare**

d - (repetarea adjectivului): o apă **limpede, limpede**, o pădure **mare, mare**

Scanned with OKEN Scanner

Nu au grade de comparație următoarele adjective: **complet, egal, întreg, mort, viu, unic, perfect, principal, strămoșesc, muncitoresc, major, minor, inferior, superior, interior, exterior, posterior, anterior, optim, minim, suprem, oral, maritim, substanțial, veșnic, capital, absolut, definitiv, deplin, desăvârșit, enorm, fundamental, general, maxim, secundar.**

Acordul adjectivului cu substantivul *se realizează în gen, număr și caz.*

Model de analiză a adjectivului:

„Se spune /[1] că în Eminescu, natura crease pe **cel mai mare** liric **modern** /[2] și că, **geloasă** pe **propria**-i operă, i-a plăcut /[3] să sfărâme de timpuriu **minunata** oglindă /[4] în care s-a răsfrânt atât de încântător /[5]."

– **cel mai mare** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil, cu o singură terminație, gen masculin, numărul singular, cazul Ac. (acordat cu substantivul „liric"), gradul superl. rel. de superioritate.

– **modern** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil, cu două terminații, genul masculin, numărul singular, cazul Ac. (acordat cu substantivul „liric"), gradul pozitiv.

– **geloasă** = atribut adjectival, cu nuanță cauzală, exprimat prin adjectiv simplu, variabil cu două terminații, genul feminin, numărul singular, cazul Ac. (se acordă cu substantivul „natura"), gradul pozitiv.

– **minunata** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil, cu două terminații, genul feminin, numărul singular, cazul Ac. (acordat cu substantivul „oglindă"), gradul pozitiv (sens de superlativ).

– **propria** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil cu două terminații, genul feminin, nr. singular, cazul Ac. (acordat cu subst. „operă"), gradul pozitiv.

Funcțiile sintactice ale adjectivului sunt:

1. **atribut adjectival** - **adjectivul** în relație cu **substantivul** (ex: **cel mai mare** liric **modern**...)

2. **nume predicativ** - când **adjectivul** este în relație cu **subiectul**, prin verbul de legătură (ex: Omul **nu e** niciodată **bătrân**, când e vorba de învățătură. Merele **erau rotunde** și **proaspete**)

3. **complement (circumstanțial de timp)**: „**De mic** eu te știam pe tine..." (M. Eminescu)

Schimbarea valorii gramaticale a adjectivului

1. Omul **leneș** aleargă mai mult = **adjectiv**
   Leneșul mai mult aleargă = **substantiv**

Adjectivele devenite substantive se comportă ca orice substantiv.

2. Omul **slab** înaintează greu = **adjectiv**
   Ea muri chirăind **slab** de tot = **adverb**

Scanned with OKEN Scanner

Ortografia adjectivelor

a) Adjectivul care stă după substantivul determinat este **întotdeauna nearticulat enclitic**: prietenul (cel) **bun**, un prieten **bun**.

b) Când adjectivul se află înaintea substantivului, el poate fi articulat enclitic sau nearticulat: **bunului** prieten, unui **bun** prieten.

c) Adjectivele terminate la masculin singular nearticulat în **-iu (cenuşiu, argintiu, zglobiu, arămiu, castaniu, vişiniu)** se scriu la plural nearticulat cu doi **i**, iar la plural articulat cu trei **i**:

N - Ac. sg. i din rădăcină	N - Ac. pl. este semnul pluralului	Plural articulat i articol hotărât
(un) copil **zglobiu** (un) copac **argintiu**	(nişte) copii **zglobii** (nişte) copaci **argintii**	**zglobiii** copii **argintiii** copaci

d) Se scriu cu cratimă:

– **franco-italian, româno-bulgar** (cele două adjective indică originea etnică)

– **nord-american, sud-american** (numele unui punct cardinal + originea etnică)

– **aşa-zis, înainte-mergător, sus-numit** (compuse din adverb + adjectiv)

Valoarea stilistică a adjectivului

Adjectivul, ca mijloc de exprimare artistică, este folosit de obicei în descrieri. El poate avea **rol de epitet** al substantivului şi al verbului. Epitetele prin care se atribuie fenomenelor însuşiri omeneşti au o valoare stilistică mai bogată, deoarece ele contribuie şi la **personificarea** obiectelor; în interiorul unor **comparaţii** sau **metafore** descoperim deseori epitete care au rolul de a nuanţa mai pregnant stări, trăiri, acţiuni.

Pentru exemplificare luăm un fragment din poemul eroic al lui V. Alecsandri **Dan, căpitan de plai**:

„**Bătrânul** Dan trăieşte ca şoimul **singuratic**	epitet + comparaţie
În peşteră de stâncă, pe-un munte **păduratic**	
.....	
Vechi pustnic, rămas **singur** din timpul său afară,	adjectiv > adverb
Ca pe un gol de munte o stâncă **solitară**,	comparaţie + epitet
Dincolo de morminte el **trist** acum priveşte	adjectiv > adverb
O **tainică** fantasmă ce-n zare s-adânceşte,	metaforă + repetiţii + epitet
Fantasma **drăgălaşă** a verdei tinereţi	
Ce fuge de răsuflul **geroasei bătrâneţi**.	personificare + epitet
Şi zice: «**Timpul rece** apasă-umărul meu	epitet
Şi cât m-afund în zile, tot simt că e mai greu!	
O! lege-a nimicirei, o! **lege nemiloasă**!	epitet

Scanned with OKEN Scanner

Când, când s-a toci oare a vremei **lungă coasă!»**	metaforă + repetiţie
Apoi el pleacă fruntea şi cade în visare,	personificare + comparaţie +
Iar **munţii albi** ca dânsul, **se-nclină**-n depărtare."	+ epitet

Observăm că poemul este realizat cu mijloacele cele mari ale artei, judecând după prezenţa, în fragmentul de mai sus, a unor epitete, comparaţii, metafore, personificări, repetiţii; V. Alecsandri creează un erou miraculos de puternic în luptă, care-i îngrozeşte pe duşmani: Dan. Autorul realizează un **portret complex**, fizic şi moral, acestui personaj, devenit simbol al vitejiei poporului român în lupta pentru libertate şi independenţă, pentru păstrarea specificului strămoşesc.

Să urmărim acum **varietatea de procedee artistice** (directe şi indirecte) de care se slujeşte V. Alecsandri, pentru a realiza portretul eroului său, Dan, observând rolul important jucat de adjective.

În prima secvenţă, autorul prezintă **aspectul exterior** al personajului său şi mediul în care vieţuieşte: „**Bătrânul** Dan trăieşte ca şoimul **singuratic**", „pe-un munte **păduratic**"; cele trei epitete ale substantivului, exprimate prin adjective variabile cu două terminaţii, exprimă însuşiri, anticipând, în cadrul comparaţiei „ca şoimul singuratic", trăsătura morală cea mai de seamă a eroului: curajul (prin referirea la „şoim"). Ideea de singurătate a lui Dan e reluată în versul următor („**Vechi** pustnic..") prin schimbarea valorii gramaticale a unui adjectiv în adverb („rămas **singur**"); comparaţia („Ca pe un gol de munte o stâncă **solitară**"), în cadrul căreia remarcăm epitetul „solitară", în fericită îmbinare cu substantivul „stâncă", nuanţează ideea de solitudine a unui brav erou, mai ales prin marea lui putere de sugestie.

Bătrânului oştean, care a împlinit un secol de viaţă, zădărniciile îi amintesc mereu de bătrâneţe („Timpul **rece** apasă-umărul meu"), de aceea epitetul sugerează şi nefiinţa; altă dovadă este şi versul „Dincolo de morminte el **trist** acum priveşte" - în care adjectivul „trist" şi-a schimbat valoarea gramaticală devenind adverb de mod - continuă să stea de strajă ţării, aşa cum l-a „deprins Ştefan".

Momentele de supremă fericire (amintirile din tinereţe) când ţara-i striga: „La luptă, Dane" sunt impresionant subliniate de două metafore, deosebit de sugestive: Dan priveşte „O **tainică** fantasmă ce-n zare s-adânceşte, / Fantasma **drăgălaşă** a **verdei** tinereţi / Ce fuge de răsuflul **geroasei** bătrâneţi"/, în cadrul cărora epitetele - postpuse sau antepuse - nuanţează ideea, punând în antiteză cele două vârste ale omului: cea fericită, tinereţea, (subliniată de îmbinările „**tainică** fantasmă", „fantasma **drăgălaşă** a **verdei** tinereţi"), şi cea a neputinţei (personificată de autor - de vreme ce are „răsuflu"), calificată prin prezenţa epitetului „**geroasei** bătrâneţi".

Aceste momente de fericire alternează cu meditaţiile solitarului erou legate de eterna temă a morţii: „O, **lege nemiloasă! / Când, când** s-a toci oare a vremei **lungă coasă!**"/ În acest exemplu, prin ilustrarea ideii de trecere ireversibilă a timpului şi de iminenţă a morţii, epitetele se îmbină fericit cu alte mijloace stilistice: metafora, repetiţia şi exclamaţia retorică (Ele punctează demnitatea celui care începe să constate că bătrâneţea este vârsta neputinţei: „el pleacă fruntea şi cade în visare").

Scanned with OKEN Scanner

„Iar **munţii, albi** ca dânsul, se-nclină-n depărtare" - versul final este o inspirată împletire între o personificare (munţii se-nclină în semn de respect), un epitet şi o comparaţie: „munţii **albi** ca dânsul", în care un rol esenţial joacă epitetul („alb") menit să simbolizeze, pe parcursul poemului, onoarea şi cinstea (prin alte îmbinări ca **„albeaţa** din obraz", „faţa **albă**", „fruntea **albă**", „mormânt **curat** şi **alb**"). În opoziţie cu aceste sintagme se vor afla cuvintele „pată", „ruşine", „rugină", sugerând dezonoarea.

Iscusita îmbinare a metaforei cu personificarea, comparaţia şi cu epitetul conferă fragmentului comentat un înalt conţinut emoţional.

EXERCIŢII:

Faceţi analiza completă a adjectivelor din următorul text, arătând: 1. adjectiv sau locuţiune adjectivală; 2. variabil sau invariabil; 3. genul; 4. numărul; 5. cazul; 6. articulat sau nearticulat; 7. gradul de comparaţie; 8. funcţia sintactică; 9. valoarea stilistică.

„Codrii **uriaşi**, ca o mână de vreascuri **netrebnice**, se svârcoleau neputincioşi şi ţipau de usturime **înnăduşită**...greerul, cântăreţ **neobosit** al zilelor de vară, amuţise istovit sub umbra înălţimii **ocrotitoare** a ierburilor, veveriţa pusese frâu zburdălniciei sale **neobosite**... Cât despre mine, lungit, cum stăteam în fundul **cel mai adânc** al peşterii mele, fără teamă de priviri **iscoditoare**, îmi făceam socoteală, cum aş putea împărtăşi posterităţii **depărtate** simţirile mele **deosebite**" (Calistrat Hogaş - **Pe drumuri de munte**)

Recapitulare

Analiza			Exemple
Clasificare	simple		Un fior **rece** îi trece prin vine. (I. Creangă)
	compuse locuţiuni		Un volum de versuri inedite...solicită în mod necesar câteva explicaţii **istorico-literare**. (I. Minulescu)
	propriu-zise		Azi, ca un sfânt dintr-o icoană veche, / Blând îmi răsai cu faţa ta **blajină**. (O. Goga)
	prov. din participiu		La Căpâlna, un sat **adunat** ca într-o căldare, în fundul unei văi adânci, ne-am adunat. (L. Blaga)
	prov. din pronume		Şi doritor de lumină, în **această** dimineaţă scăldată de soare, a întins aripile. (Emil Gârleanu)
	prov. din numeral		**Pe două** perini bine potrivite... Ana se liniştea. (H. P. Bengescu)
	variabil: o term.		Atributul de divină i-a fost acordat poetei de către **marele** prozator. (Al. Vlahuţă)
	variabil: două term.		Vâlcea e o livadă **încântătoare**. (Al. Vlahuţă)
Flexiune	Acord	gen număr, caz	Paul se vedea prăbuşit... o zi şi o noapte, şi încă o zi şi încă o noapte. (M. Sebastian)

Scanned with OKEN Scanner

Flexiune	Comparație	pozitiv	... spânzurătoarea **nouă** și **sfidătoare** înfiptă la marginea satului, întindea brațul cu streangul. (L. Rebreanu)
		comp. de super.	Filozoful îl întovărășește pe poet în claritatea **mai profundă** a gândirii. (Al. Balaci)
		comp de egal.	Cred că eram **tot atât de sinceri**. (Camil Petrescu)
		comp. de inf.	Nu era **mai puțin onorabilă**. (G. Călinescu)
		super. relativ	Personalitatea e incapabilă de **cel mai mic efort**. (Camil Petrescu)
		super. abs.	Era **sănătos tun**. (G. Călinescu)
	fără grade de comp.		A cerceta evoluția scrierii **chirilice**, înseamnă, evident, a-i urmări mersul și dezvoltarea. (E. Vârtosu)

Valoarea stilistică a adjectivului

epitet	**Bătrânul** Dan trăiește. (V. Alecsandri)
metaforă	O **tainică** fantasmă ce-n zare s-adâncește. (V. Alecsandri)
personificare	Ce fuge de răsuflul **geroasei bătrâneți**. (V. Alecsandri)
comparație	Iar munții albi **ca dânsul**, se-nclină-n depărtare. (V. Alecsandri)

NUMERALUL

Numeralul este partea de vorbire flexibilă care exprimă numărul, determinarea numerică a obiectelor, ordinea obiectelor prin numărare.

De ex: În sala de lectură erau cam **nouăzeci** de cititori, între **șapte** și **zece** ani (cuvintele subliniate arată **numărul obiectelor**);

Doi și cu **doi** fac **patru** (cuvintele subliniate arată **numărul aritmetic**);

După ceasul **al cincilea** au fâlfâit perdelele ceții (cuvintele subliniate arată **ordinea obiectelor**).

Numeralele pot fi:

A. **Cardinale** (exprimă un număr fără referire la obiecte sau la numărul obiectelor): **câți? câte? de câte ori?**

1. **propriu-zise** (exprimă numărul obiectelor):

a) **simple**: unu (un), una (o), zece, sută, mie, milion, miliard

b) **compuse**: unsprezece, doisprezece, douăzeci și cinci, o sută două zeci și trei etc.

Scanned with OKEN Scanner

2. **fracționare** (exprimă fracții): unime, doime, pătrime, jumătate.

3. **colective** (exprimă însoțirea a două sau a mai multor obiecte: amândoi, amândouă, ambii, ambele, tustrei, tuspatru, tuscinci, câteșitrei, câteșitrele, câteșipatru, toți / toate trei, toți / toate patru.

4. **multiplicative** (arată în ce proporție crește o cantitate): îndoit, întreit, dublu, triplu, însutit, înmiit, înzecit.

5. **distributive** (exprimă repartizarea și gruparea numerică a obiectelor): **câte unu**, câte doi, câte patru, câte zece, doi câte doi, unul câte unul, câte zece-douăzeci (aproximația).

6. **adverbiale** (de repetiție) (arată de câte ori se îndeplinește acțiunea sau în ce raport se află o calitate a unui obiect față de altul): o dată, de două ori, de trei ori, de zece ori (substantivele „dată", „ori" + „o" - o dată; prepoziția „de" - de cinci ori).

B. **Ordinale** (exprimă ordinea numerică sau locul pe care îl ocupă obiectul sau acțiunile într-o înșirare) (**al câtelea? a câta?**): **întâiul, întâia, cel dintâi, primul, prima, al doilea, a doua, al treilea, a treia**; locuțiuni: **cel (cea) din urmă, ultimul, cel de al doilea**.

Numeralul ordinal cu valoare adjectivală se acordă cu substantivul determinat în gen, număr și caz.

Exprimarea aproximației numerice (numere neprecise)

Numeralele cardinale de diferite feluri (excepție cele colective) se folosesc în diverse construcții care arată aproximația numerică (numărul aproximativ) al obiectelor: **trei, patru** zile; **trei-patru** zile, o **sută-două** de oameni, **sute** și **sute** de oameni, **vreo cinci** copii, **aproape (cam, circa, aproximativ) douăzeci** de copii, **câțiva** elevi, **câteva** eleve, **puțini** copii.

După **structură**, numeralele cardinale propriu-zise sunt:

1. **simple** (și neanalizabile): unu, una, doi, două, trei - până la zece inclusiv, sută, mie, zero (care, exprimând o mulțime vidă, poate fi considerat numeral cardinal negativ), milion, miliard.

2. **compuse**:

– numeralele de la unsprezece la nouăsprezece;

– numeralele pentru zeci, sute, mii, milioane, bilioane, numărate: douăzeci, două sute, două mii, câte trei, câte cinci, douăzeci și trei de mii etc.

– numeralele savante (puțin folosite): bilion, trilion.

Atenție! Numeralul corespunzător lui **1** este singurul numeral cu **forme diferite** pentru **valoarea adjectivală** sau **substantivală** (pronominală) și, în același timp, numeralul cardinal cu cea mai bogată flexiune; are numai singular.

Sg.	m. și n.	N-Ac. G-D	**un** **unui**	valoare **adjectivală**	**unu(l)** **unula**	valoare **substantivală**
	f.	N-Ac. G-D	**o** **unei**		**una** **unela**	

Scanned with OKEN Scanner

3. **derivate** (cu sufixul „ime" de la numeralul cardinal propriu-zis): **doime, treime, pătrime, o doime, două treimi, cinci zecimi** (acest tip de numeral a căpătat o răspândire mai mare prin sport, unde se vorbește de zecimi și sutimi de secundă).

Valorile și funcțiile sintactice ale numeralului:

a) **valoare adjectivală** (numeralul însoțește un substantiv): **Amândoi** *copiii* au luat premiu; El porunci celor **două** *slugi* să intre. **Sute** *de tunuri* detunau de dincolo de râpă. (ele sunt atribute adjectivale)

b) **valoare substantivală** (numeralul e folosit singur, îndeplinind aceleași funcții sintactice ca și substantivul):

1. **Subiect**:	**Cei doi** s-au îmbarcat astăzi.
2. **Nume predicativ**:	Meritele **sunt ale celui de-al doilea**.
	Locurile **sunt ale celor doi**.
3. **Complement**:	Îi aștept **pe cei doi** diseară.
4. **Atribut**:	Hotărârea **celor doi** a rămas nestrămutată.

c) **valoare adverbială** (numeralul determină un verb, adjectiv sau alt adverb): complement circumstanțial: Vânzând ziare a **câștigat înzecit**; El a alergat **de două ori** mai repede.

Ortoepia și ortografia unor numerale

1. Numeralele **întâiul** și **primul** se scriu la N-Ac. cu doi **i**: primii oameni, întâii oameni.

2. Numeralul **întâia** la G-D, când este nearticulat, se scrie cu un singur **i**, iar când este articulat se scrie cu doi **i**: (al) clasei întâi, al întâii clase.

3. Numeralele ordinale de la **unsprezece** până la **nouăsprezece** se pronunță și se scriu corect astfel (ele se scriu într-un cuvânt): al unsprezecelea, al doisprezecelea, al nouăsprezecelea, spre deosebire de: douăzecilea, al treizecilea (formate de la douăzeci, treizeci).

4. Numeralele formate de la **sută** și **milion** se scriu corect: al o **sută**lea, al **milio**nulea, al trei **sute**lea.

5. Când se folosesc cifre romane, numeralele ordinale se scriu precedate de articolele „al", „a" și urmate de -„lea", -„a". **Exemple**: Napoleon al III-lea, Congresul al II-lea, secolul al XX-lea, clasa a X-a.

6. Este incorectă omiterea prepoziției „de" între numeral și substantiv. Corect spunem: **douăzeci de lei, treizeci de elevi, patruzeci de oameni.**

7. Numeralul **întâi** se comportă ca un adjectiv cu o singură terminație. Corect vom spune:

f. banca **întâi**	față de: banca **a doua**
n. anul **întâi**	față de: anul **al doilea, clasa a treia**

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

Model de analiză

Încă *din clasa* **a doua** de gimnaziu începusem a scrie și a ilustra, pentru mine și *pentru* **doi-trei** *prieteni*, un roman haiducesc în mai multe tomuri.

– **a doua** = numeral ordinal, simplu, cu valoare adjectivală, acordat (în gen, număr, caz) cu substantivul „clasa", gen feminin număr singular, cazul Acuzativ, funcție de atribut adjectival.

– **doi-trei** = numeral cardinal propriu-zis simplu, arătând aproximația numerică, genul masculin, cazul Acuzativ, valoare adjectivală, funcție sintactică de atribut adjectival.

Faceți analiza morfo-sintactică a numeralelor din următoarele texte:

1. „Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de liceu, intra în strada Antim."(G. Călinescu)

2. „Domnișoara din dosul ghișeului ignora cu desăvârșire existența celor zece oameni rezemați de gratii, făcând coadă și schimbând picioarele pe cimentul ud de zăpada topită a încălțărilor." (Camil. Petrescu)

3. „Iuga ridică arma la ochi după primele lui cuvinte. Răsunară două detunături... atât de apropiate parcă a doua ar-fi fost ecoul celei dintâi. Fața lui Trifon Guju se ciurui ca de vărsat negru." (L. Rebreanu)

Recapitulare

Clasificare			Exemple
Cardinal	simple		Și era **una** la părinți. (M. Eminescu)
	compuse		Asta face **două sute** lei. (M. Preda)
Ordinal			Puse tarnițele legându-i (...) cu căpăstrul: pe **cel de-al doilea** de coada **celui întâiu**. (I. Creangă)
Adverbial	Propriu-zis		**Întâi** apăruse pe estradă un individ cu bluză galbenă. (I. Zamfirescu)
	Ordinal (adverbial)		**A doua oară** însă refuză. (G. Călinescu)
Operațional	Multiplicativ	simple	Se silesc a da faptului o importanță **de o mie de ori mai mare**. (N. Filimon)
		locuțiuni	Se adună la o cifră **de patru ori mai mare**.(N. Filimon)
	Fracționar	compuse locuțiuni	Eram însurat **de doi ani și jumătate**. (Camil Petrescu)
		colectiv	Începură a-l boci **amândouă** (I. Creangă)
		distributiv	Înghesuiau **câte patru-cinci** într-o groapă. (Camil Petrescu)

Scanned with OKEN Scanner

PRONUMELE

Pronumele este parte de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv.

De exemplu:

– „Am să vă citesc o poveste scrisă anume pentru voi și care se cheamă **Capra cu trei iezi**".

– „În mine pătrunse o înfiorare caldă, ca totdeauna când se pregătea să ne citească domnu Trandafir ceva...

– **Asta** e scrisă de Ion Creangă, cel care a făcut și cartea pe care se trudesc bucherii noștri. **Eu** mă uitai cu coada ochiului, la a **mea**." (M. Sadoveanu)

Cuvintele „vă", „voi", „care", „se", (în) „mine", „ne", „ceva", „asta", „care", (pe) „care", „se", „eu", „mă", (a) „mea" înlocuiesc substantive.

Eu (povestitorul) mă uitai la **a mea** (cartea); scrisă anume pentru **noi** (școlarii); să **ne** (școlarilor) citească **ceva** (o bucată de lectură). **Asta** (povestea) e scrisă.

După rolul pe care îl au în vorbire, pronumele pot fi:

I. Pronume cu forme **personale** (pentru a arăta persoane diferite): **eu, tu, el; al meu, al tău; însumi, însuți, însuși.**

1.**personale**: **dânsul, dânsa, dânșii, dânsele**; 2. **reflexive;**

3. **de întărire;** 4. **posesive**

II. Pronume **fără** forme **personale**: **acesta, acela, celălalt, altul, cineva.**

5. **demonstrative;** 6. **relative;** 7. **interogative;** 8. **nehotărâte;** 9. **negative.**

1. Pronumele personal

(pronumele care înlocuiește nume de persoane)

De exemplu: **Eu** citesc în fiecare săptămână câte o carte.

El a citit mai multe cărți decât **voi**.

Pronumele personal are forme pentru persoanele I, a II-a și a III-a, la singular și la plural. Are forme și pentru genuri doar pronumele de persoana a III-a (fiindcă el se acordă cu substantivul pe care îl înlocuiște în gen și număr).

sg.	pers. 1 -**eu**	pl.	pers. 1 -**noi**
	pers. 2 -**tu**		pers. 2 -**voi**
	pers. 3 -**el, ea**		pers. 3 -**ei, ele**

Fiecare dintre aceste pronume **se declină** luând diferite forme cazuale.

Atenție! Cuvântul **dânsul** este pronume de persoana a III-a (**dânsul, dânsa, dânșii, dânsele**).

Scanned with OKEN Scanner

Tabloul declinării pronumelor personale

Persoana I: eu, noi

Cazul	singular	plural	Declinarea în propoziţii
N.	eu	noi	N. Eu am scris o poezie.
G.	—	—	G. —
D.	mie (acc.) îmi, mi, mi-, -mi, -mi- (neacc.)	nouă (acc.) ne, ne-, -ne, -ne-, ni-, -ni, ni (neacc.)	D. Mie mi-a plăcut poezia. Ac. Pe mine m-a impresionat filmul.
Ac.	mine (acc.) mă, -mă, mă- -mă-, m-. -m- (neacc.)	noi (acc.) ne-, -ne, -ne-, ne (neacc.)	N. Noi apărăm democraţia. G. — D. Nouă ne place munca. Ac. Pe noi şcoala ne pregăteşte bine.
V.	—	—	

Persoana a II-a: tu, voi

Cazul	singular	plural	Declinarea în propoziţii
N.	tu	voi	N.
G.	—	—	—
D.	ţie (acc.) îţi, ţi-, -ţi (neacc.)	vouă (acc.) vă, -vă, vă-, v-, -v-, vi, vi-, -vi-, (neacc.)	D. Ţie îţi este dragă învăţătura. Ac. Pe tine te încântă natura. V. Tu, aici?
Ac.	tine (acc.) te, te-, -te, -te- (neacc.)	voi (acc.) vă-, -vă, -vă- v-, -v- (neacc.)	N. Voi sunteţi fraţii mei. G. — Ac. Pe voi vă iubesc foarte mult.
V.	tu!	voi!	V. Voi, aici?

Persoana a III-a: el, ea, ei, ele

Cazul	singular	plural	Declinarea în propoziţii
N.	el (m, n) ea (f)	ei (m) ele (f, n)	N. El este un bun elev.
G.	(al, a, ai, ale) lui (m, n) (al, a, ai, ale) ei (f)	(al, a, ai, ale) lor (m, f, n)	G. Devotamentul lui este exemplar. D. Lui i s-a acordat Ordinul Muncii. Ac. Pe el l-am ales director.
			N. Ea cântă la pian. G. Talentul ei este recunoscut.

Scanned with OKEN Scanner

D.	**lui** (m, n) (acc.) **ei** (f) (acc.) **îi, i, i-, -i, -i-** (m,f,n) (neacc.)	**lor** (m, f, n) **le, le-, -le, -le-, li, -li-, li-** (m,f, n) (neacc.)	D. **Ei îi** place Mozart. Ac. **Pe ea** am văzut-o solfegiind. N. **Ei (ele)** lucrează într-o şcoală. G. Munca **lor** a fost evidenţiată.
Ac. V.	**el** (m,n) **ea** (f) (acc.) **îl, l-, -l, -l-** (m, n), **o, o-, -o, -o-** (f) (neacc.)	**ei** (m), **ele** (f, n) (acc.) **îi, i-, -i, -i-** (m) **le, le-, -le, -le-** (f,n) (neacc.)	D. **Lor le** place să citească mult. Ac. **Pe ei i**-am văzut citind. **Pe ele le**-am văzut scriind.

Atenţie! La acuzativ pronumele accentuate sunt precedate întotdeauna de o prepoziţie.

Observaţii:

1. Pronumele personal are forme deosebite la persoana I pentru cazurile nominativ, dativ, acuzativ. La persoana a II-a, are în plus formă pentru cazul vocativ (tu! voi!); la persoana a III-a, are forme şi pentru cazul genitiv (al lui, al ei, al lor). La cazurile ***dativ*** şi ***acuzativ***, la toate persoanele, pronumele au:

a) forme **accentuate** (sau întregi):

– Dativ: **mie, ţie, lui, ei** (sg.), **nouă, vouă, lor** (pl.)

– Acuzativ: (pe) **mine**, (pe) **tine**, (pe) **el** (sg.), (pe) **noi**,

Ex: **Mie mi**-a plăcut cartea. **Pe voi vă** interesează numai joaca. **Ei îi** place desenul.

b) forme **neaccentuate** (scurte, conjuncte)

– Dativ: **mi, îmi, ţi, îţi, i, îi** (sg.); **ne, ni, vă, vi, le, i** (pl.)

– Acuzativ: **mă, te, l, îl, o** (sg.); **ne, vă, i, le** (pl.)

Ex: **Îmi** cumpăr o carte. **Mi**-e sete. lasă-**mă** în pace. Ce-**ţi** pasă? N-am văzut-**o**.

Atenţie!

• Formele scurte ale pronumelor personale de D-Ac. sunt nesilabice. Ele se leagă prin **cratimă** (linioară) de cuvântul următor, dacă acesta începe cu o vocală. De exemplu: **Mi-am** adus aminte. **Ţi-au** plăcut florile?

• Formele neaccentuate de D. pot apărea legate de substantive sau adjective care se termină în vocală, realizând aşa-numitul **dativ posesiv**: „Şi viaţa-**mi** luminează".

• Toate formele de Ac. când se află în urma unui verb (la imperativ sau la gerunziu) sunt legate de acesta prin **cratimă**: Cheamă-**l** pe colegul tău de bancă, ia-**o** şi pe sora ta la film.

• Vocala **î** cu care încep formele de D-Ac. (**îmi, îţi, îi, îl, îi**) este o vocală de sprijin, adăugată formelor „mi", „ţi", „l", „i" pentru a se putea rosti independent de alt cuvânt învecinat.

Î nu trebuie niciodată separat prin liniuţă de restul pronumelui (altfel s-ar confunda

Scanned with OKEN Scanner

cu grupurile de două pronume neaccentuate, de felul **i-l, i-l**).

Comparaţi: **Îmi** pare bine. Sacul **i-l** dau lui Ion.

Acum **îţi** spun tot. Sacii **i-l** dau lui Ion.

• Formele pronumelor personale neaccentuate, când se alătură de verb sau de alte cuvinte, se leagă de acestea printr-o linioară (**cratimă**).

Exemple: El **i-a spus** ei adevărul. / El **la** (verb) caietul.

Tu **i-ai spus** lui adevărul.

Ea **l-a apărat** pe el. / Plec **la** (prep.) şcoală.

Eu **l-aş apăra** pe el. / S-a purtat ca un **laş** (subst.).

El **ne-a spus** nouă. / **Nea** (subst.) Ion este harnic.

Funcţiile sintactice ale pronumelui personal

La **nominativ** pronumele personal are funcţia de:

a) **subiect**: **El** scrie un roman interesant. **(Cine scrie?)** **Noi** ne distrăm de minune. **(Cine se distrează?)**

b) **nume predicativ**: Singura grijă a mea **sunt ei**. **(Cine sunt grija?)**

La **acuzativ** pronumele personal are funcţia de :

c) **complement direct (Pe cine?)**: **Pe mine mă** aşteaptă un examen greu. **Pe el l-au** ales şef de echipă. **(Pe cine au ales?)**

d) **complement indirect (Cu cine? De cine? De la cine?)**: Privesc **la ei** cu drag. **(La cine privesc?)**

e) **complement circumstanţial de diferite feluri (La cine? Sub cine? Unde? De unde? Până unde? De la cine? Cum?)**: Cătă copacul şi se sui **în el**. **(Unde se sui?)** Citeşte frumos **ca tine**. **(Cum citeşte?)**

f) **atribut pronominal** (în relaţie cu un **substantiv**) **(Care? Ce fel de?)**: Ţiţa parcă ascultă gândurile **din ea**. **(Care gânduri?)**

g) **nume predicativ** (în relaţie cu **subiectul**, prin intermediul unui **verb de legătură**) **(De la cine? Ca cine? Pentru cine?)**: Florile sunt **pentru tine**. **(Pentru cine sunt florile?)**

Atenţie! o din expresii sau locuţiuni verbale are valoare neutră. Exemple: am pus-o de mămăligă, am luat-o la fugă (nu are singur funcţie sintactică).

Pronumele la **dativ**, determină un **verb** şi are funcţia de :

h) **complement indirect (Cui?)**: **Mi**-a plăcut romanul **Baltagul**. **(Cui a plăcut?)**

Pronumele neaccentuat în D poate determina *un substantiv* (la N-Ac.) (**mâna-mi, mâna-ţi, mâna-i**, cu sens posesiv: mâna mea, mâna ta, mâna sa), care se numeşte **dativ posesiv**. Acest fel de pronume are funcţia sintactică de:

i) **atribut pronominal (Care? Ce fel de?)**: „Obrazul tău va fi de var. / Şi pieptu-ţi roşu ca de jar."/

Scanned with OKEN Scanner

Atenție! Când substantivul determinat este precedat de ***un adjectiv***, pronumele la dativ posesiv se așează înaintea substantivului și ***se leagă de adjectiv prin cratimă***: Pe frumoasa-i mână am pus inelul.

Pronumele **la genitiv** determină **un substantiv**, - arată **pe posesorul unui obiect** - și are funcția sintactică de:

j) **atribut pronominal genitival [al (a, ai, ale) cui?]**: Se duse de se întâlni cu **frații lui. (Ai cui frați?)** Era vorba de două **surori ale lui. (Ale cui surori?)**

k) **nume predicativ** (în relație cu ***subiectul***, prin verbul de legătură) **[al (a, ai, ale cui?)]**: Cărțile sunt **ale ei.** Banii sunt **ai lui. (Ale cui sunt cărțile? Ai cui sunt banii?)**

l) **atribut pronominal prepozițional** (*pronumele în genitiv* în relație cu *substantivul* și cu prepozițiile: **asupra, contra, deasupra, împotriva, în jurul, din jurul** etc.) **(Care?)**: Piața goală **dimprejurul lui** se umplu de lume. **(Care piață?)**

m) **complement indirect** (în relație cu *verbul*) **[Asupra (contra) cui?]**: Pornesc **împotriva lui** un război. **(Împotriva cui?)**

n) **complement circumstanțial**: **Îndărătul lui** un ceas a bătut. **(Unde a bătut?)**

Pronume fără funcții sintactice

a) pronume la **dativul etic (îmi, îți, mi, ți)**, cu rol stilistic în basme și balade: „Și de-parte ce-**mi** zărea?"

b) Pronume la dativ, cu **valoare neutră (îi, -i, i-)**, nu ține locul unui anumit substantiv. **Îi** dă cu băutura. Zi-**i** înainte. (spune) Pronumele nu are funcție sintactică proprie și se ia împreună cu verbul.

EXERCIȚII:

1. Subliniați pronumele personale din următoarele texte și faceți apoi analiza lor sintactico-morfologică.

a) „Fătul meu, bun tovarăș ți-ai ales... Mergi de-acum înainte... Numai ține minte sfatul ce-ți dau... Na-ți acuma și pielea asta de urs." (I. Creangă)

b) „Același vis vă dă ocol.
Vi-l murmură și vi-l frământă
Pe-ascuns izvoarele de-argint." (O. Goga)

c) „– Să-mi faci o plângere și să mi-o aduci. Să pui pe un slujbaș să ți-o scrie; să-i lipești timbru și să mi-o aduci." (M. Sadoveanu)

2. **Model de analiză**

a) Subliniați pronumele din următorul text și faceți analiza lor morfologică și sintactică; b) Indicați principalele figuri de stil.

„Spuneți că-i ca omătul din proaspăt abia nins,
Colanu-**i** ca o mână, ca **nou**, **i** l-a descins,
Că gura **i**-i fecioară, că ochiu-**i** e virgin
Și mâna asta dulce, ca floarea cea de crin,

Scanned with OKEN Scanner

Că nu a strâns-o nimeni, că n-a răspuns cu strâns -
Că setea de iubire **pe ea** n-o au atins." (M. Eminescu)

– **(colanu)-i** = care colan? al **ei, îi, -i**; pronume personal persoana a III-a singular, neutru, în dativ posesiv, forma neaccentuată, funcţia sintactică de atribut pronominal.

– **ca noi** = ca cine? ca **noi**; pronume personal persoana I, plural, forma accentuată, cazul acuzativ + particula „ca"; rol sintactic de complement circumstanţial de mod comparativ.

– **i (l-a descins)** = al cui colan? **al ei, îi, i**; pronume personal persoana a III-a, sing., forma neacc. gen neutru, în dativ posesiv, funcţia sintactică de atribut pronominal.

– **l(-a descins)** = ce a descins? **Pe el, îl, l** pron. personal persoana a III-a, sing., cazul Ac., forma neacc.; funcţia sintactică de complement direct.

– **i(-i fecioară)** = care gură? **a ei, îi, i-**; pronume personal persoana a III-a feminin, sing., forma neacc., în dativ posesiv, funcţia de atribut pronominal.

– **(ochiu)-i** = care ochi? **al ei, îi, -i**; pronume personal persoana a III-a sing., masculin, forma neacc., în dativ posesiv, funcţia de atribut pronominal.

– **(nu a strâns)-o** = pe cine nu a strâns-o? **pe ea, -o**; pronume personal persoana a III-a singular, forma neacc., caz acuzativ, funcţia de complement direct.

– **nimeni** = cine nu a strâns mâna? nimeni; pronume negativ, caz nominativ, funcţia de subiect.

– **pe ea** = pe cine nu au atins? **pe ea**; pronume personal persoana a III-a sing., feminin, formă acc., cazul acuzativ cu prepoziţie, funcţia de complement direct.

– **(n)-o (au atins)** = pe cine nu au atins? **pe ea, -o**; pronume personal persoana a III-a sing., feminin, cazul acuzativ cu prepoziţie, funcţia de complement direct.

b) **Figuri de stil**:

1. **Metafore**: gura fecioară, ochiul virgin, setea de iubire.
2. **Comparaţie**: mâna că floarea cea de crin, ca omătul.
3. **Personificare**: „setea de iubire pe ea n-o au atins".
4. **Epitet**: *mâna dulce*.

Alte pronume personale sunt:

A) **dânsul, dânsa, dânşii, dânsele** (care se folosesc la persoana a III-a alături de pronumele **el, ea, ei, ele**)

– fiind articulate, ele se declină ca şi substantivele cu articol hotărât:

N-Ac.	sg.	**dânsul, dânsa**	pl.	**dânşii, dânsele**
G-D		**dânsului, dânsei**		**dânşilor, dânselor**

– aceste pronume îndeplinesc aceleaşi funcţii sintactice ca şi celelalte pronume personale.

B) **Pronumele de politeţe** (de reverenţă) este folosit în locul numelor persoanelor cărora li se cuvine respect; are forme pentru persoanele a II-a şi a III-a singular şi plural.

Scanned with OKEN Scanner

Ele îndeplinesc aceleaşi funcţii sintactice ca şi celelalte pronume personale.

	Singular		Plural	
Pers. a II-a	N-Ac.- V G-D	**dumneata** **dumitale**	N-Ac.-G-D-V	**dumneavoastră**
Pers. a III-a	N-Ac. G-D	**dumneasa** **dumisale**	N-Ac.-G-D	**dumnealor**
sau	N-Ac.-G-D	m: **dumnealui** f: **dumneaei**		

Regional, se folosesc şi formele: **mata, matale, mătăluţă, mătălică, tăluţă, tălică** (diminutive).

În scris, se pot prescurta: **d-ta, d-tale, d-sa, d-sale, d-voastră, dvs, dv, d-ei, d-lor**.

În scris, vom pune ***literă mare*** la începutul primului cuvânt: Domnia ta, Domniei sale, Excelenţa sa, Înălţimea ta.

2. Pronumele reflexiv

Este pronumele care arată că lucrarea se răsfrânge (reflectă) asupra celui care o face.

Exemple:

1. „Deodată valurile tac, se întinde Bistriţa între codri. **Îşi** întoarce moş Vasile faţa-i luminată, se uită în urmă... şi clatină din cap." (A. Vlahuţă)

2. El **îşi** asigură **sieşi** un trai fericit.

3. Cine **se** laudă, **se** ocărăşte **pe sine**.

Cuvintele subliniate din textele de mai sus: **îşi, se, sieşi, pe sine** sunt pronume de persoana a III-a. Ele arată că lucrarea se răsfrânge asupra celui care o face.

Pronumele reflexiv are **numai cazurile D şi Ac.** Prezintă forme proprii la **persoana a III-a singular şi plural**; împrumută de la pronumele personal formele scurte în D-Ac; D: **sieşi, sie, îşi, şi-** (cu funcţia de *complement indirect*); A: **pe sine, se, s-** (cu funcţia de *complement direct*); pentru persoana I şi a II-a, singular şi plural.

Pentru a deosebi un pronume de persoana I sau a II-a, dacă este reflexiv sau personal, trebuie să ştim că *pronumele reflexiv are persoana şi numărul verbului pe care îl însoţeşte.*

Exemple: **Mă** (pers. I sg.) **scol** (pers. I sg.) dis-de-dimineaţă. (pronume **reflexiv**)

Ceasul deşteptător **mă** (pers. I sg.) **scoală** (pers. III sg.) la timp. (pronume **personal**)

Îmi (pers. I sg.) **amintesc** (pers. I sg.) cu plăcere de serbare. (pronume **reflexiv**)

Serbarea aceasta **îmi** (pers. I sg.) **aminteşte** (pers. III sg.) toată copilăria noastră. (pronume **personal**)

Scanned with OKEN Scanner

Să ţinem minte că pronumele reflexiv reprezintă aceeaşi persoană şi acelaşi număr ca şi subiectul verbului determinat:

I eu mă apăr	**eu îmi aduc**
II tu te aperi	**tu îţi aduci**
III el, ea se (s-) apără	**el, ea îşi (şi-) aduce**
I noi ne apărăm	**noi ne aducem**
II voi vă apăraţi	**voi vă aduceţi**
III ei, ele se (s-) apără	**ei, ele îşi (şi-) aduc**

Funcţii sintactice:

1. complement direct: Cine se laudă se ocărăşte **pe sine.**
2. complement indirect: Vorbeşte mult **despre sine.**
3. complement circumstanţial: L-a pus **lângă sine.**
4. atribut: El şi-a băgat banii în chimir. (determină un substantiv care denumeşte **obiectul posedat** de subiect)

3. Pronumele şi adjectivul pronominal de întărire

Cuvintele care stau pe lângă pronumele personale, pentru a le întări ideea de personal se numesc pronume de întărire.

1. Bălcescu **însuşi** (*subst.*) a spus: „Să luminăm poporul dacă vrem să fim liberi!"
2. Eu **însumi** (*pronume*) mi-am amintit întâmplarea.
3. Ele **înseşi** (*pronume*) şi-au luat acest angajament.
4. Ion şi Mihai, ei **înşişi** (*pronume*) au venit.

Actualmente, pronumele de întărire *se foloseşte numai cu valoare de adjectiv pronominal* şi însoţeşte un substantiv sau un pronume.

Formele pronumelui de întărire:

	Pers. I		Pers. II		Pers. III	
	m.	f.	m.	f.	m.	f.
	singular					
N	eu însumi	însămi	tu însuţi	însăţi	el însuşi	ea însăşi
D	mie însumi	însemi	ţie însuţi	înseţi	lui însuşi	ei înseşi
Ac.	pe mine însumi	însămi	pe tine însuţi	însăţi	pe el însuşi	pe ea însăşi
	plural					
N	noi înşine	însene	voi înşivă	însevă	ei înşişi	ele înseşi
D	nouă înşine	însene	vouă înşivă	însevă	lor înşişi	lor înseşi
Ac.	noi înşine	însene	pe voi înşivă	însevă	pe ei înşişi	pe ele înseşi (însele)

Scanned with OKEN Scanner

Din declinarea pronumelui personal de întărire vedem că prima parte **îns** se schimbă **după gen şi număr**; singular masculin **îns**, feminin **însă**, plural masculin **înşi**, feminin **înse**. Partea a doua a pronumelui de întărire se schimbă după **persoană şi număr**; singular persoana I **mi**; persoana II-a **ţi**, persoana a III-a **şi**; plural persoana I **ne**; persoana a II-a **vă**; persoana a III-a **şi**.

4. Pronumele şi adjectivul pronominal posesiv

Înlocuieşte ***numele posesorului unui obiect***, este precedat de articolul posesiv şi are ***forme*** care arată ***persoana şi numărul pronumelui*** (al posesorului) şi dau indicaţii despre ***genul şi numărul substantivului care denumeşte obiectul posedat.***

Exemple: 1. Articolul lui a apărut în „Libertatea", **al tău** încă nu.

2. Vâslaşii îşi dau bineţe cu oamenii de pe mal, se întreabă de **ale lor**, iar bolţile pădurii vorbesc şi ele.

Cuvintele subliniate (al tău, ale lor) sunt nişte pronume care înlocuiesc substantive, arătând în acelaşi timp posesorul şi obiectul posedat.

3. Tatăl său este profesor, **al meu** inginer.

4. **Al nostru** este pământul, **a noastră** bogăţia lui, **ai noştri** sunt munţii, **ale noastre** apele.

Din aceste exemple se vede că pronumele posesive au forme deosebite după posesor şi după obiectul posedat (**al meu** = un singur posesor, un singur obiect posedat, genul masculin; **al nostru** = posesorii sunt mai mulţi, dar obiectul posedat e tot numai unul; **ai noştri** = arată mai mulţi posesori şi mai multe obicte posedate de genul masculin).

Pronumele posesiv se acordă în gen şi număr cu substantivul care arată fiinţa sau lucrul posedat şi este însoţit de articolul posesiv **al, a, ai, ale**: (Prietenii) **ai noştri** au câştigat meciul. (pronumele posesiv se găseşte în cazul N, la numărul plural, ca şi obiectul posedat (prietenii).

Pronumele posesiv are patru serii de forme (care indică relaţia dintre obiectul posedat şi posesor):

I. Un obiect şi un posesor

	Pers. I	Pers. a II-a	Pers. a III-a	
m. n.	**al meu**	**al tău**	**al său**	**al lui (ei)**
f.	**a mea**	**a ta**	**a sa**	**a lui (ei)**

II. Un obiect şi mai mulţi posesori

m. n.	**al nostru**	**al vostru**	—	**al lor**
f.	**a noastră**	**a voastră**	—	**a lor**

III. Mai multe obiecte şi un singur posesor

m.	**ai mei**	**ai tăi**	**ai săi**	**ai lui (ei)**
f. n.	**ale mele**	**ale tale**	**ale sale**	**ale lui (ei)**

Scanned with OKEN Scanner

IV. Mai multe obiecte şi mai mulţi posesori

m.	**ai noştri**	**ai voştri**	—	**ai lor**
f. n.	**ale noastre**	**ale voastre**	—	**ale lor**

Observăm că pronumele posesiv nu are formă proprie la persoana a III-a plural. Pentru a arăta mai mulţi posesori, se foloseşte pronumele personal de persoana a III-a plural: **al, a, ai, ale, lor**.

În calitate de adjectiv pronominal, ca şi pronumele posesiv, el are forme deosebite după posesor şi obiectul posedat; se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul pe care îl lămureşte:

Masculin	Feminin	
sg. I tatăl meu	sg. I cartea mea	sg. I florile mele
II tatăl tău	II cartea ta	II florile tale
III tatăl său	III cartea sa	III florile sale
pl. I tatăl nostru	I cartea noastră	pl. I florile noastre
II tatăl vostru	II cartea voastră	II florile voastre
III tatăl lor	III cartea lor	III florile lor

Observaţii ortografice:

1. Pronumele şi adjectivele pronominale posesive **(ai) noştri, (ai) voştri** nu se scriu niciodată cu doi **i** la sfârşit.

2. Adjectivele pronominale posesive care stau în urma substantivelor nearticulate ce arată rudenia, se leagă de acestea prin *cratimă* (linioară): **frate-meu, soru-mea, bunicu-meu, taică-meu, tată-meu, tată-său**; la G-D fem.: **mamă-sei (-sii), mamă-tei**.

Funcţii sintactice

a) Adjectivul pronominal posesiv are funcţia sintactică de **atribut adjectival**: Tata a venit cu prietenii **săi**. (adjectiv pronominal posesiv, masculin, plural, acuzativ)

b) Pronumele posesiv poate avea funcţiile sintactice de:

– **subiect**: Articolul lui a apărut în ziar, **al tău** încă nu. (Ce nu a apărut?)

– **nume predicativ**: **Ai noştri** sunt munţii. (Ai cui sunt?)

– **complement** (direct, indirect): Ne apropiem de **ai noştri**. (De cine?)

– **atribut pronominal genitival**: A cerut sfatul **alor săi**. (Al cui sfat?)

EXERCIŢII:

1) Analizaţi sintactico-morfologic cuvintele subliniate din următorul text:

2) Găsiţi principalele figuri de stil.

„– Las' să leg a mea viaţă de a ta... În braţu-mi vino,
Şi durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o...

Scanned with OKEN Scanner

Scris în cartea vieţii este şi de veacuri şi de stele
Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieţii mele." (M. Eminescu)

a mea = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, genul feminin, număr singular, cazul acuzativ, acordat cu substantivul „viaţă", un posesor şi un obiect posedat.

(de) **a ta** = complement indirect; pronume posesiv, persoana a II-a, feminin, singular, cazul acuzativ, un posesor şi un obiect posedat.

mi = atribut pronominal în dativ, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, singular, forma neaccentuată.

mea = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un singur posesor şi un obiect posedat, genul feminin, număr singular, cazul acuzativ (acordat cu substantivul „durerea").

cea dulce = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil cu o singur terminaţie, precedat de articol demonstrativ („cea"), genul feminin, număr singular, cazul acuzativ.

ta = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, genul feminin, număr singular, cazul acuzativ, acordat cu substantivul „durerea", un posesor şi un obiect posedat

a ta = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, genul feminin, număr singular, cazul nominativ, acordat cu substantivul „stăpână", un posesor şi un obiect posedat.

mele = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, genul feminin, număr singular, cazul genitiv, un posesor şi un obiect posedat.

2) **Figurile de stil din această strofă sunt:**

a) **metafore**: durerea mea cea dulce; scris în cartea vieţii;

b) **personificarea**: scris... de veacuri şi de stele;

c) **chiasm**: stăpân - stăpână (procedeu stilistic constând în aşezarea încrucişată a două perechi de cuvinte pentru a forma o antiteză).

5. Pronumele demonstrativ şi adjectivul pronominal demonstrativ

Înlocuieşte numele unui obiect, indicând totodată **apropierea, depărtarea sau identificarea** cu obiectul căruia îi ţine locul.

De exemplu: **Acesta** este un tractor românesc, iar **acela** este fabricat în Japonia.

Cuvintele **acesta** şi **acela** înlocuiesc cuvântul tractor. Ele sunt, deci, pronume. Primul cuvânt arată obiectul din apropierea noastră, iar **acela** arată obiectul mai depărtat de noi.

După indicaţiile pe care le dau despre obiect, pronumele demonstrative se împart în:

a) pronume demonstrative ***de apropiere***: **acesta, aceasta, cestălalt, ceastălaltă;**

b) pronume demonstrative ***de depărtare***: **acela, aceea, celălalt, cealaltă;**

c) pronume demonstrative ***de identitate (de identificare)***: **acelaşi, aceeaşi.**

Scanned with OKEN Scanner

Formele populare ale pronumelor demonstrative sunt: **ăsta, asta, ăla, ala, astălaltă, ălălalt, alalaltă, ista, istalalt, astea, astelalte, alea, alelalte**.

Declinarea pronumelor demonstrative

I. De apropiere		Masculin	Feminin
sg.	N-Ac.	**acesta**	**aceasta**
	G-D	**acestuia**	**acesteia**
pl.	N-Ac.	**aceştia**	**acestea**
	G-D	**acestora**	**acestora**
II De depărtare		Masculin	Feminin
sg.	N-Ac.	**acela**	**aceea**
	G-D	**Aceluia**	**aceleia**
pl.	N-Ac.	**Acela**	**acelea**
	G-D	**Acelora**	**acelora**

Pronumele în genitiv apar precedate de articolul **al, a, ai, ale**, iar cele în acuzativ de prepoziția **pe**.

Atenție la formele subliniate ale pronumelui sau adjectivului pronominal demonstrativ care sunt **omofone**, adică identice ca rostire, dar diferite ca scriere: femeia **aceea** (f. sg.), bărbații **aceia** (m. pl.), **aceiaşi** copii (m. pl.), **aceeaşi** femeie (f. sg.).

III. De identificare		Masculin	Feminin
sg.	N-Ac.	**acelaşi**	**aceeaşi**
	G-D	**aceluiaşi**	**aceleiaşi**
pl.	N-Ac.	**aceiaşi**	**aceleaşi**
	G-D	**aceloraşi**	**aceloraşi**

Adjectivul pronominal demonstrativ arată şi determină substantivul pe care îl însoțește, acordându-se cu el în gen, număr şi caz.

De exemplu: În ***munții*** **aceia** se înalță un oraş. ***Oraşul*** **acela** s-a construit într-un an.

Pronumele demonstrative: **acesta, acela, aceasta, aceea, cestălalt, ceastălaltă, celălalt, cealaltă, acelaşi, aceeaşi** *când însoțesc substantive, devin adjective pronominale demonstrative*. Ele pot sta înaintea sau în urma substantivului (atunci primesc un **a** final).

Comparați:

substantiv nearticulat	substantiv articulat
acest copil	copilu**l acesta**
această fetiță	fetiț**a aceasta**
acel elev	elevu**l acela**
acea elevă	eleva **aceea**

Scanned with OKEN Scanner

Adjectivele pronominale demonstrative **cestălalt, ceastălaltă, celălalt, cealaltă, acelaşi, aceeaşi** au aceeaşi formă, fie că sunt înainte, fie că sunt în urma substantivului: **aceeaşi carte, aceleaşi cărţi, elevul celălalt, eleva cealaltă.**

Demonstrativele **atare** (pl. **atari**), **asemenea** (invariabil) se întrebuinţează numai ca adjective . De exemplu: Un **asemenea** om trebuie luat ca exemplu.

Valoarea stilistică a adjectivului pronominal de întărire şi pronominal demonstrativ de identitate

1. „Mircea **însuşi** mână-n luptă vijelia-ngrozitoare
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare." (M. Eminescu)

2. „**Acelaşi** cântec ne murmură şi unora şi celorlalţi neîntrerupta goană. **Aceleaşi** privelişti vedem şi unii şi ceilalţi. **Acelaşi** nori ce întunecă faţa apelor ne întunecă pe unii şi pe ceilalţi. **Aceleaşi** melodioase cântece ce le trezeşte fluidul element ne loveşte auzul şi se repercută în sufletele noastre." (D. Anghel)

În operele literare, în versuri sau în proză, repetarea adjectivului pronominal demonstrativ de identitate capătă valenţe stilistice. În primul exemplu, M. Eminescu evocă chipul lui Mircea cel Bătrân, insistând asupra unor trăsături morale care l-au impresionat: vitejia în luptă, priceperea tactică a unui mare conducător de oşti. Adjectivul pronominal de întărire „însuşi" captează accentul afectiv al întregii propoziţii: „**Mircea însuşi**" (chiar el în persoană, nu altul); fiind apoi magistral pus în relaţie cu o metaforă („vijelia-ngrozitoare") al cărei sens hiperbolizat este evident.

În fragmentul din D. Anghel, acelaşi adjectiv pronominal demonstrativ apare insistent repetat. Este vorba de o descriere de natură care l-a impresionat pe autor nespus de mult. Repetarea insistentă a aceleiaşi părţi de cuvânt („**acelaşi cântec**", „**aceleaşi privelişti**", „**aceiaşi nori**", **aceleaşi cântece**) slujeşte unui scop artistic, autorul izbutind să transmită astfel cititorilor săi impresia puternică trăită de el în mijlocul naturii.

6. Pronumele şi adjectivul pronominal relativ

Se foloseşte numai în frază şi are rolul de a stabili o relaţie (o legătură) între propoziţia subordonată şi regenta ei.

De exemplu: Lenea e cucoană mare, /[1] **care** n-are de mâncare. /[2]
Cine nu munceşte, /[1] nu mănâncă. /[2]
Ce înveţi în clasă, /[1] e bine să repeţi acasă. /[2]

Cuvântul **care** ţine locul cuvântului „cucoană", el e un pronume, dar totodată face legătura dintre substantivul „cucoană" şi propoziţia „n-are de mâncare". **Cine** şi **ce** înlocuiesc tot substantive şi stabilesc legătura (relaţia) dintre două propoziţii.

Celelalte pronume relative sunt: **cine** (se referă la fiinţe), **ce, care** (se referă la fiinţe, cât şi la lucruri), **cât, câtă, câţi, câte** (se referă la cantitatea obiectelor).

Scanned with OKEN Scanner

Declinarea pronumelui relativ

care

m.		f.	
sg.	pl.	sg.	pl.
N **care**	**care**	**care**	**care**
G al (a, ai, ale) **căruí(a)**	**cărora**	**cărei(a)**	**căror(a)**
D **căruia**	**cărora**	**cărela**	**cărora**
Ac. (pe) **care**	(pe) **care**	(pe) **care**	(pe) **care**

cine **ce**

N **cine**	N **ce**	
G al (a, ai, ale) **cui**	G —	**Cine** şi **ce** nu au forme de plural.
D **cui**	D —	**Ce** nu are forme de genitiv-dativ.
Ac. (pe) **cine**	Ac. **ce**	

La G-D, adjectivul relativ **care** se deosebeşte de pronume prin lipsa lui a final: **cărui** pom, **cărei** case, **căror** pomi.

Fiecare dintre cele patru pronume relative poate introduce atât propoziţii atributive (în relaţie cu subiectul) cât şi propoziţii completive (în relaţie cu un verb).

Funcţiile sintactice ale pronumelor relative (subiect, complement direct, complement indirect, complement circumstanţial sau atribut) se pot identifica uşor ***înlocuind pronumele cu substantivul din regentă al cărui loc îl ţine*** (***pus la cazul pronumelui***).

De exemplu: 1) Şi figura marelui om se înalţă covârşitoare, întunecând pe toate gloriile de o zi... /[1] **care** (**gloriile** - rol de subiect) reuşiseră să înşele cu aparenţa. /[2]

2) Vă prezint pe omul /[1] **căruia** (**omului** - *rol de complement indirect*) i-am spus adevărul. /[2]

3) În curând ajunserăm în câmpul, /[1] **în care** (**în câmpul** - *rol de complement circumstanţial de loc*) se vedea căsuţa bătrânului muzicant. /[2]

Observăm că pronumele **care** se acordă în **gen** şi **număr** cu substantivul căruia îi ţine locul [în exemplul nr. 2: „omul" (masculin sg.) + căruia (masculin sg.)], nu cu cel pe care îl precedă. El are rol conjuncţional în frază şi îndeplineşte funcţii sintactice diferite în propoziţia subordonată.

Care, ce, cât(ă), câţi, câte se folosesc şi ca **adjective pronominale relative**.

Atunci ele însoţesc un substantiv nearticulat, stau înaintea substantivului, se acordă cu acesta în gen, număr, caz şi au funcţia sintactică de atribut adjectival. La G-D, adjectivul relativ care se deosebeşte de pronume prin lipsa lui „a" final: cărui, cărei, căror. Articolul posesiv (al, a, ai, ale) trebuie acordat cu substantivul aflat în dreapta pronumelui relativ.

1. Am o casă la ale **cărei** ferestre sunt flori.
2. Ţi-am adus cărţi, al **căror** autor te interesează.

Scanned with OKEN Scanner

7. Pronumele interogativ şi adjectivul pronominal interogativ

Este pronumele cu ajutorul căruia întrebăm ceva despre o fiinţă sau despre un lucru. Pronumele interogativ ţine locul cuvântului aşteptat ca răspuns la întrebare (în propoziţiile interogative).

Cuvintele **care, cine, ce, cât(ă), câţi, câte** se folosesc ca pronume interogative:

1. **Cine** trece prin apă şi nu se udă? (umbra)
2. **Care** dintre voi a fost la mare? (Eu, Ion)
3. **Câţi** lipsesc astăzi? (mulţi, puţini)

Răspunsul la pronumele interogative este fie un **substantiv**, fie un **pronume**, un **numeral (cardinal, ordinal)** sau un pronume nehotărât:

4. **A câta** îţi place? (A doua)
5. **Pe al câtelea** îl vrei? (Pe al doilea)

Pronumele interogative **cine, care, cât** pot avea următoarele **funcţii sintactice:** *subiect, nume predicativ, complement* (direct, indirect), *atribut pronominal genitival.*

De exemplu: 1. **Cine** a venit? A venit **poştaşul**. (subiect)

2. **Pe cine** ai adus? Am adus-o **pe sora** mea. (complement direct)
3. **La cine** te gândeşti? **La mama**. (complement indirect)

Care, ce, cât(ă), câţi, câte pot fi folosite şi ca **adjective pronominale interogative.** Adjectivul pronominal interogativ *stă înaintea unui substantiv nearticulat cu care se acordă în gen, număr şi caz şi are funcţia de atribut adjectival.*

1. **Ce** poezie ai învăţat tu?
2. **Care** carte v-a plăcut mai mult? (urmărim să lămurim identitatea unui lucru)
3. **Câţi** pomi aţi altoit? (vrem să aflăm cantitatea)
4. **Ce fel de** carte ai cumpărat? (vrem să aflăm calitatea obiectelor)
5. **Cărui** artist i se cuvine premiul?

Formele de G-D se folosesc numai fără „a" final (cărui, cărei, căror).

sg.	m. n.	N-Ac. **cât**	pl.	m.	N-Ac. **câţi**
		G-D –			G-D **câtor**
	f.	N-Ac. **câtă**		f. n.	N-Ac. **câte**
		G-D –			G-D **câtor**
sg.	m.	N-Ac. **cel ce**	pl.	m.	N-Ac. **cel ce**
		G-D **celui ce**			G-D **celor ce**
	f.	N-Ac. **ceea ce**		f.	N-Ac. **cele ce**
		G-D **celei ce**			G-D **celor ce**

Acestea sunt pronume compuse care pot fi înlocuite cu pronume relative simple: **cel ce** vine = **cine, care** vine.

Scanned with OKEN Scanner

8. Pronumele nehotărât şi adjectivul pronominal nehotărât

Pronumele nehotărât ţine locul unui substantiv fără să indice lămurit persoanele sau lucrurile al căror nume îl lămuresc.

De exemplu: 1. **Unii** au şi început să iasă din clasă.

2. Apoi începem cu toţii a mânca şi, **alţii** ca **alţii**, dar eu ştiu că mi-am pus bine gura la cale.

3. El se pregăteşte să ne citească **ceva**.

Cuvintele subliniate sunt pronume nehotărâte. Deşi înlocuiesc substantive, aceste cuvinte arată persoanele pe care le reprezintă într-un chip general, nehotărât.

Pronumele nehotărâte sunt mult mai variate decât celelalte pronume. Unele sunt *cuvinte simple*: **unul, altul, mult, puţin, cutare, atât(a)**. Altele sunt *cuvinte compuse*: **cineva, careva, ceva, câtva, oricine, oricare, orice, oricât, oarecine, oarecare, oarece, altcineva, altcareva, altceva, orişicine, orişicare, orişice, orişicât, fiecine, fiecare.**

Aceste pronume nehotărâte sunt compuse din pronumele relative **cine, care, ce** şi din particulele *fie, oare, va*. În aceste pronume nehotărâte compuse **se declină numai pronumele relativ, nu şi particulele.**

Pronumele **unul** şi **altul** au formele:

N-Ac.	**unul, una**	**unii, unele**	N-Ac.	**altul, alta**	**alţii, altele**
G-D	**unuia, uneia**	**unora**	G-D	**altuia, alteia**	**altora**

Declinarea pronumelui **cutare** (ca şi **care**):

N-Ac. sg., pl., m. f. n. **cutare**

G-D **cutăruia, cutăreia, cutărora**

Declinarea pronumelor **tot, mult, puţin, atât(a)**

sg. N-Ac.	**tot, toată**	**mult, multă**	**puţin, puţină**	**atât(a), atâta**
pl. N-Ac.	**toţi, toate**	**mulţi, multe**	**puţini, puţine**	**atâţia, atâtea**
G-D	**tuturora**	**multora**	**puţinora**	**atâtora**

Pronumele nehotărâte compuse: **oricine, oarecine, fiecine, cineva** se declină la singular (ca pronumele relativ **cine**):

N-Ac. **oricine, fiecine, cineva, careva** G-D **oricui, fiecui, cuiva, —**

Adjectivul pronominal nehotărât este pronumele care *determină* în chip general, nehotărât, *un substantiv*. Adjectivele nehotărâte *au funcţia de atribut adjectival* şi stau *înaintea substantivelor nearticulate*:

1. Ia aminte la **orice** învăţătură.
2. **Fiecare** om are dreptul la viaţă.

Scanned with OKEN Scanner

Afară de pronumele **careva, altcareva, altceva** şi de cele alcătuite cu pronumele **cine (cineva, altcineva fiecine** etc.) *toate celelalte pronume nehotărâte se folosesc şi ca adjective pronominale nehotărâte.*

Adjectivele pronominale nehotărâte **cutare, oarecare, tot (toţi), mulţ(i), puţin(i)** pot sta atât înaintea substantivului cât şi după substantiv.

La G-D singular şi plural, formele adjectivelor pronominale nehotărâte: **un, o, vreun, vreo, alt, altă** etc. se deosebesc de formele pronumelor corespunzătoare prin lipsa particulei finale „**a**".

Pronume nehotărât

unul, una		**altul, alta, alt, altă**	
G-D **unuia** - m. sg. **uneia** - f. sg.	**unora** - pl. **unora** - pl.	G-D **altuia** - m. sg. **alteia** - f.	**altora** - pl. **altora** - pl.

Adjectiv pronominal nehotărât

un, o		**alt, altă**	
G-D **unui** - m. sg. **unei** f. sg.	**unor** - pl. **unor** - pl..	G-D **altui** - m. sg. **altei** - f. sg.	**altor** - pl. **altor** - pl.

9. Pronumele negativ şi adjectivul pronominal negativ

Nu aduce nici o precizare la persoana sau lucrul la care se referă.

Formele pronumelui negativ sunt: **nimeni, nimenea** (se referă numai la persoane), **nimic, nimica** (se referă numai la lucruri şi este *invariabil*), **nici unul, nici una**(se pot referi atât la persoane cât şi la lucruri).

N-Ac. **nimeni, nimenea, nici unul, nici una**

G-D **nimănuia, nici unuia, nici uneia**

Exemple:

1. „Pierzându-ţi timpul tău cu dulci **nimicuri** (substantiv, neutru, plural)

N-ai vrea / ca **nime**-n uşa ta să bată ./" (pronume negativ cu rol de subiect - **cine să bată?**)

2. Regretă că n-a strâns avere ca alţiii, să nu-i pese **de nimeni** şi **de nimic**. (complement indirect - **de cine, de ce să nu-i pese?**)

3. Dacă nu mă uit în toate părţile nu văd **pe nimeni**. (complement direct)

Pronumele **nimeni, nici unul, nici una** îndeplinesc următoarele funcţii sintactice: **subiect, complement direct, complement indirect, atribut pronominal genitival, nume predicativ.**

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele nimic(a) poate avea funcţia de: subiect, complement direct, complement indirect.

4. Azi n-am adus **nimic** (CD) pentru **nimeni**. (CI)

Formele nici un, nici o au valoare de adjectiv pronominal negativ când stau *înaintea unui substantiv nearticulat* şi au funcţia sintactică de **atribut adjectival.**

De exemplu: 1. Nu se vedea **nici o** pasăre, nu se auzea **nici un** glas.

2. O mulţime de feciori de crai au venit, şi **nici unul** din ei n-a făcut **nici o** ispravă.

EXERCIŢII:

1. Subliniaţi pronumele şi adjectivele pronominale. Faceţi analiza lor morfologică şi sintactică.

a) „– Amice, autorule, mi-aş lua acum ziua bună de la tine şi m-aş închina ţie cu plecăciune, mulţumindu-ţi pentru momentele plăcute ce m-ai făcut să petrec, mai întâi citindu-ţi cartea şi apoi gândindu-mă la dânsa, ca să îndrug toate aceste nevoiaşe glume." (Al. Odobescu)

b) „Opt mii de leşi de oaste, legaţi, cu frâu-n gură,
În loc de boi, la juguri se opintesc trăgând.
Ei trag mereu, şi ferul greu muşcă-n bătătură,
Şi unii gem, şi alţii cad pe genunchi plângând!
Dar biciul îi loveşte şi lancele-i împung..."
(V. Alecsandri)

c) „În izvor ai pus piciorul,
Dulce-odor şi mult iubit,
Şi ca inima-mi izvorul
De fiori a tresărit.
În izvor ţi-ai spălat faţa,
Şi izvorul fericit
A păstrat de-atunci dulceaţa
De pe chipu-ţi răcorit."
(V. Alecsandri)

d) „Şi scurtă vorbă, văzând că m-am pus rău cu mama, îi giuruiesc eu că ce-am făcut, n-oi mai face; apoi umblu tot cu binişorul pe lângă dânsa, şi nu ies din cuvântul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba; căci: vorba dulce mult aduce; la trebi-s hărnicuţ cât se poate; dereticam şi măturam prin casă, ca o fată mare, de n-avea mama grijă când se ducea undeva. Şi într-o zi o văd că mă sărută şi-mi zice cu blândeţă:

– Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei şi să-ţi deie toate darurile sale cele bogate, dacă te-i purta, cum văd că te porţi de-o bucată de vreme încoace." (Ion Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Clasificare	Flexiune			Exemple
Personal	persoană			Ea veni zâmbitoare spre Radu, sorbindu-l cu ochii ei mari. (Al. Vlahuţă)
	gen, nr., caz			Stabilind momentul apariţiei acesteia în prima fază, adică în faza lui poetică, Vico răspunde. (T. Vianu)
	forma	G. D. Ac.	acc.	Încă din clasa a doua de gimnaziu începusem a scrie... pentru mine... un roman. (M. Sadoveanu)
			neacc.	Existenţa Adelei... îmi venise. (G. Ibrăileanu)
			de politeţe	E de datoria dumitale. (G. Călinescu)
Reflexiv	Ac. D.	acc.	pers. nr. caz	Deodată valurile tac, se întinde Bistriţa între codri. Întoarce moş Vasile faţa-i luminată. (Al. Vlahuţă)
		neacc.		Suferinţa ei nu prea părea să-i vie din iubirea pentru celălalt. (Camil Petrescu)
Posesiv	obiect prezent	gen, nr., caz		Dante Alighieri, mare scriitor realist în tendenţiozitatea sa generală, a lucrat... (Al. Balaci)
	posesiv pers., nr.			Dante Alighieri... a lucrat cu materia realităţii italiene, chiar pentru primii săi cititori. (Al. Balaci)
De întărire	Pers. gen, nr., caz			Acesta însuşi îl solicita. (G. Călinescu)
De demonstrativ: de aprop. / de depărt. / de identit.	Forma	liter.	pop.	gen, nr., caz	Acum expresia şi privirea ei nu mai arătau nimic, deşi erau aceleaşi. (Marin Preda)
Interogativ / Relativ / Nehotărât / Negativ	gen nr. caz				Cum aşa? zise celălalt cu dispreţ. (Ion Creangă) Unii secereau, alţii legau snopi. (Ion Creangă) Nu e nimic şi totuşi e. (M. Eminescu)
Locuţiuni pronominale (câte şi mai câte, câte alea toate, cine ştie cine, cine ştie ce, nimica toată, nici picior de om)					Dragi copii din ţara asta, / Vă miraţi voi cum se poate, / Moş Crăciun din cer deacolo / De le ştie el toate-toate...?/ (O. Goga)

Scanned with OKEN Scanner

Valoarea stilistică a pronumelui

Metaforă	Seara stau cu Dumnezeu / De vorbă-n pridvorul meu, / El e colea peste drum, / În altarul **lui** de fum. /(T. Argheezi)
Comparaţie	O căciulă mai voinică / Decât **el**./ (G. Coşbuc)
Personificare	Şi-n curcubeu, boltindu-şi păienjeneasca punte, / Lega-ntre **ei** toţi munţii dimprejur./ (Al. Philippide)
Epitet	Răsar în zori de vremuri **nouă**, nevinovate, dalbe flori. (V. Voiculescu)
Repetiţie	**Acelaşi** cântec ne murmură şi unora şi celorlalţi neîntrerupta gamă. **Aceleaşi** privelişti vedeam şi unii şi ceilalţi. (D. Anghel)

VERBUL

Verbul este partea de vorbire flexibilă care exprimă acţiuni, în sensul larg al acestui termen: acţiuni propriu-zise, stări, sentimente, manifestări de voinţă, acţiuni ale simţurilor etc.

1. Forma-tip a verbelor (sub care pot fi găsite în dicţionare) este cea de infinitiv-prezent (În unele dicţionare mai vechi, forma-tip este pers. I sg. a indicativului prez.)

De exempu: **a scrie, a fugi, a sta, a aştepta, a fi, a se afla, a exista, a putea, a veni, a alerga, a coborî, a vrea, a întreba, a vorbi, a spune, a dori, a iubi, a auzi, a gusta, a zări, a hotărî, a porunci, a primi** etc. El are **terminaţie vocalică** şi **prepoziţia** „a".

În textul: „Noi **am şparlit-o la fugă**. Iar el **zvrr**! cu o scândură în urma noastră; dar şi noi, **pe-aici ţi-i drumul**, băiete, fără **să** mai **avem** când îi zice popii vreo vorbă cum **obişnuiesc** a zice plugarii, pe la casele ce **nu-i primesc**... căci popa cât pe ce **era să** ne **ologească**" (I. Creangă) - cele mai multe predicate verbale sunt exprimate prin verbe şi prin locuţiuni verbale (foarte expresive) cu ajutorul lor obţinându-se felurite propoziţii din frază; în cele nouă propoziţii, predicatele exprimate prin verbe sunt opt în total: *să avem, zice, obişnuiesc, nu primesc, era, să ologească, am şparlit-o la fugă, pe-aici ţi-e drumul*, (al nouălea fiind o interjecţie: *zvrr*)

2. Locuţiuni verbale sunt grupuri de cuvinte care, luate împreună, prezintă o unitate de sens şi au valoarea unor verbe.

În structura locuţiunilor verbale este obligatorie prezenţa unui verb, alături de alte părţi de vorbire (un pron. + un subst.; un pron. + o prep. + subst.; un pron. + adv. + loc. adverbială). Anumite verbe - **a avea, a băga, a da, a duce, a face, a fi, a lua, a ţine** - se întâlnesc într-un număr mare de locuţiuni.

De exemplu: **a ţine minte** (a-şi aminti), **a lua loc** (a şedea), **a-l duce capul** (a se pricepe), **a pune la cale** (a plănui), **a duce dorul** (a dori), **a spăla putina** (a fugi), **a o lăsa baltă** (a renunţa), **a ţine piept** (a rezista), **a-şi lua câmpii** (valea) (a fugi, a pleca), **a rupe tăcerea** (a vorbi), **a sparge gheaţa** (a vorbi, a începe), **a-şi băga minţile-n cap** (a se cuminţi), **a se da de-a dura** (a se rostogoli), **a o lua razna** (a se abate), **a o face lată** (a

Scanned with OKEN Scanner

greşi, a petrece), **a trage pe sfoară** (a păcăli), **a da de ştire** (a anunţa), **a da bir cu fugiţii** (a fugi), **a nu-i fi boii acasă** (a fi supărat), **a face pe dracul ghem** (a fi rău).

1. „Şi după ce-a venit el ruşinat de la ispaşă, mi-a **tras o chelfăneală** ca aceea, zicând." (I. Creangă) (sens: „a bate")

2. „Mă rog, mi se **dusese buhul** despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap **să scoţi obrazul în lume** de ruşine" (I. Creangă); (sens: 1 „s-a aflat" - 2 „să ieşi")

Locuţiunile verbale pot fi tranzitive şi intranzitive. Verbul care intră în componenţa locuţiunii verbale are rolul de a preciza: persoana, timpul şi modul acţiunii - iar celălalt cuvânt dă sensul lexical al construcţiei.

Model de analiză:

– George **a pus la cale** isprava aceea de pomină.

– **a pus la cale** = (sens: a plănui): locuţiune verbală, tranzitivă, diateză activă, formată din: (a) **a pus** – verb, tranzitiv, d. activă, conj. a III-a, indicativ, perfect compus, pers. a III-a sg.; (b) **la** = prepoziţie simplă; (c) **cale** = substantiv comun, feminin, sing. neart. Ac.

3. Verbe predicative şi nepredicative (copulative sau auxiliare)

După capacitatea de a îndeplini o **funcţie sintactică specifică** (şi după conţinutul lor lexical), verbele se clasifică în:

1. Verbe **predicative** (cele mai multe): care au sens lexical de sine stătător (adică **pot spune singure ceva despre subiect**) şi **pot forma singure un predicat** (atunci când sunt la un mod personal):

„Astfel **vine** (P.V.) mlădioasă, trupul ei frumos îl **poartă** (P.V.),

Flori albastre **are-n** (P.V.) păru-i şi o stea în frunte **poartă**." (P.V.) (M. Eminescu)

2. Verbe **nepredicative** (puţine): - nu au înţeles de sine stătător, **nu pot spune singure ceva despre subiect**, ci numai **împreună cu alte cuvinte:**

„Şi **s-aşează** (P.V.) toţi la masă, **cum** (P.N.) li-i rangul." (M. Eminescu)

Verbele nepredicative, la rândul lor, sunt de două feluri:

(a) **copulative** (care **nu formează singure predicatul** ci împreună cu un alt element sintactic, numit **nume predicativ** care arată calitatea subiectului) - **a fi, a deveni, a însemna, a părea, a rămâne, a ieşi** - (sens a deveni); **a se face, a se chema, a se numi.**

Ea a fost frumoasă. = P.N. **Totul a devenit verde.** = P.N. **Viaţa înseamnă luptă.** = P.N. **Viaţa pare minunată.** = P.N. **Ana a rămas repetentă.** = P.N. **El a ieşit inginer.** (sens „a devenit") **Ea s-a făcut albă ca varul.** = P.N.

(b) **auxiliare** (când intră în alcătuirea formelor verbale compuse):

a fi - intră în structura diatezei pasive, prin unele forme şi la diateza activă

a avea - numai în formele de prezent indicativ

a vrea - numai în formele de prezent indicativ care intră în alcătuirea viitorului şi a prezumtivului.

Scanned with OKEN Scanner

De reţinut: **unul şi acelaşi verb poate fi , în funcţie de înţeles, predicativ şi nepredicativ.**

(Denumirea **auxiliar** vine de la adjectivul latin **auxiliaris-auxiliare**, adică ajutător. Verbele auxiliare se numesc astfel, pentru că ele ajută la formarea timpurilor compuse ale altor verbe)

Verbul **a fi**, când arată existenţa, are înţeles de sine stătător. În propoziţia: **A fost odată o fată răutăcioasă**, verbul **a fost**, arătând existenţa, are înţeles de sine stătător, este deci un verb predicativ.

În propoziţia: **Fata era nesuferită**, verbul **era** ajută la formarea predicatului nominal, adică are funcţie de verb ajutător. (de fapt copulativ)

În propoziţia: **Fata a fost pedepsită**, verbul **a fost** intră în compunerea conjugării pasive. (Toate timpurile şi modurile diatezei pasive se construiesc cu ajutorul verbului **a fi**: **sunt pedepsit, eram pedepsit, voi fi pedepsit, să fiu pedepsit** etc).

În diateza activă, verbul **a fi** ajută la compunerea: viitorului anterior (voi fi văzut), conjunctivului perfect (să fi văzut), condiţional-optativului perfect (aş fi văzut), infinitivului (a fi văzut), pezumtivului perfect (vom fi văzut).

De observat că imperativul afirmativ (pers. a II-a sg.) se scrie cu doi **i**, iar imperativul negativ cu un singur **i**: **fii înţelegător!**, dar **nu fi grăbit!**, **fii atent!**, dar **nu fi sigur!**

Formele corecte de conjunctiv-prezent (pers. a II-a sg.) sunt: **tu să fii cuminte, tu să fii atent** iar cele de gerunziu: **fiind, nefiind, nemaifiind**, primul **i** se adaugă formei de bază (fi), iar al doilea **i** este terminaţia pers. a II-a sg. (la imperativ şi conjunctiv); la gerunziu, al doilea **i** face parte din terminaţia gerunziului **-ind**.

Verbul **a avea** poate ajuta formarea unor timpuri compuse sau poate avea înţeles de sine stătător.

În propoziţiile: **Multă dreptate avusese tata** şi **Am o carte interesantă**, verbele **avusese** şi **am** au înţeles de sine stătător (sensul de „a poseda"). Ele sunt verbe predicative, pot spune singure ceva despre subiect.

În propoziţia: **Am cerut imediat cuvântul**, verbul **am** intră în alcătuirea timpului perfect compus (este, deci v. nepredicativ, auxiliar).

Formele de indicativ prezent ale verbului **a avea** sunt: **am, ai, are, avem, aveţi, au**; ele servesc (ca auxiliare) la formarea **perfectului compus**, a **viitorului** (construit cu conjunctivul) şi a modului **condiţional-optativ**, suferind schimbări la unele persoane:

– perfect compus: **am cerut, ai, a, am, aţi, au**

– condiţional-optativ: **aş cere, ai, ar, am, aţi, ar**

– viitor: **am să cer, ai, are, avem, aveţi, au**.

Verbul **a vrea** cu valoare de verb predicativ are la indicativ următoarele forme: **eu vreau, tu vrei, el vrea, noi vrem, voi vreţi, ei vor**; ca verb auxiliar folosit pentru formarea viitorului **a vrea**, are următoarele forme: **eu voi** (scrie), **tu vei** (scrie), **el va** (scrie), **noi vom** (scrie), **voi veţi** (scrie), **ei vor** (scrie). La modul prezumtiv, forma de prezent este **vom fi scrlind**, de perfect, **vom fi scris**.

Scanned with OKEN Scanner

Exemple:

În propoziția: **Vreau cartea aceasta**, verbul **vreau** are valoare de verb predicativ, în timp ce în textul: **El va cânta duminică la Ateneu**, verbul **a vrea** are valoare de verb auxiliar (cu care s-a construit viitorul indicativ: va cânta)

Alte exemple: Baba **avea** trei fete frumoase ca niște zâne. (sens „poseda" - valoare de verb predicativ) **Am învățat** cu el în școala primară. (valoare de verb auxiliar) Cred că **ai să izbutești** (verbul **a avea** are valoare de auxiliar fiind la viitorul indicativ).

4. Verbe tranzitive și intranzitive

a) **Tranzitive** sunt verbele care pot primi un complement direct.

A bea, a citi, a coase sunt **numai tranzitive:**

1) Copilul **bea** apă. (C.D.)

2) Mama **coase** un nasture. (C.D.)

3) Mama **a cusut** toată ziua. (Vb. tranzitive **folosite absolut**: a cusut „ceva")

4) Ion **bea** prea mult. (bea „ceva")

b) **Intranzitive** sunt verbele care nu pot avea un complement direct.

Verbele de mișcare **a fugi, a merge, a veni, a pleca** - și cele care exprimă o stare - **a sta, a ședea, a exista** - sunt numai intranzitive.

1) **Stau** în București de douăzeci de ani. (vb. intranz.)

2) Oile tocmai **urcau** la stână. (vb. intranz.)

Atenție! Între cele două clase de verbe se produc **diverse treceri**, unele verbe **tranzitive devenind intranzitive** - și invers: **a ajuta** (pe cineva sau cuiva); **a asculta** (pe cineva sau de ceva); **a privi** (ceva sau la ceva).

De exemplu:

intranzitive	tranzitive
1. **Am ajuns** la timp la gară.	„Dar **l-au ajuns** și pe harap blestemele și plânsul." (G. Coșbuc) (sens „s-a împlinit")
2.„Luna pe cer **trece** așa sfântă și clară." (M. Eminescu)	Luntrașul **m-a trecut** rapid pe malul celălalt. (sens „a transportat")
tranzitive	**intranzitive**
3. „Primăvara muma noastră, **Suflă** bruma din fereastră". (sens „topește", „spulberă")	„**Suflă** mai cu inimă, Leano!" (B. Delavrancea)
4. Luntrașul **ține** bine **cârma**.	„Ploaia **a ținut** trei zile." (vb. „a ținut" are altă nuanță de sens: „a durat")

Când un verb își schimbă caracterul tranzitiv sau intranzitiv, el își schimbă și sensul lexical.

Scanned with OKEN Scanner

Categoriile gramaticale ale verbului

Verbul își schimbă forma în conjugare după: **diateză, mod, timp, persoană și număr.**

I. Totalitatea modurilor, timpurilor, persoanelor numerelor și diatezelor constituie *conjugarea*. În limba română, verbele se grupează în patru conjugări, după terminația infinitivului, de aceea această terminație se numește caracteristica conjugării.

conjugarea I	a mânca, a lupta, a aduna	-a	➡ caracteristica conjugării
conjugarea a II-a	a vedea, a bea, a avea	-ea	
conjugarea a III-a	a face, a merge, a trece,	-e	
conjugarea a IV-a	a citi, a iubi, a coborî	-i sau -î	

Atenție! Formele pe care le ia verbul în conjugare pot fi *simple* **(lucrez, lucrezi, lucram, lucrai...)** și *compuse* **(am lucrat, voi lucra, aș lucra).**

Formele compuse se constituie din verbul de conjugat la **infinitiv** sau **participiu** și un **verb auxiliar**, astfel realizându-se sensurile timpurilor - trecut și viitor - și sensul de acțiune **dorită** sau **condiționată** (*aș lucra - dacă aș lucra*)

II. Diatezele = formele pe care le iau verbele pentru a exprima raportul dintre acțiune și subiectul gramatical. În limba română sunt **trei diateze**: diateza **activă**, cea **pasivă** (au un statut clar) și diateza **reflexivă** (este controversată ca existență sau ca sferă de unii specialiști).

A. **Diateza activă** arată că **acțiunea este săvârșită de subiectul gramatical.**

Exemple:

– „*Hagiul* (S) **tremură** și **morfolește** o bucățică de pâine." (B. Delavrancea)

– „În veșmânt de catifele, *un bondar* (S) rotund în pântec

Somnoros pe nas ca popii **glăsuiește**-ncet un cântec." (M. Eminescu)

– „**Clatină** *vântul* (S) foile. **Foșnesc** *foile* (S) porumbului." (Z. Stancu)

Aici se încadrează, formal, și verbe ca: **a îndura, a pătimi, a suferi, a suporta, a ninge, a se înserа** (impersonale). Verbele la diateza activă pot fi tranzitive și intranzitive: 1. **Am cumpărat** o carte interesantă. (tranz.)

2. **Plec** acasă mai devreme. (intranz.)

B. **Diateza pasivă** arată că **acțiunea** - săvârșită de un autor neprecizat sau desemnat prin complementul de agent - **este suferită de subiectul gramatical.**

În propoziția: **Elevul** **este lăudat** **de profesor.**

subiect gramatical *predicat verbal* *complement de agent (subiect logic)*

să observăm următoarele:

(a) **Subiectul propriu-zis**, de regulă, îndeplinește trei condiții: stă în nominativ; răspunde la întrebările: cine? ce?; **face acțiunea.**

Scanned with OKEN Scanner

(b) **Subiectul gramatical** al propoziției (**elevul**) îndeplinește doar două din cele trei: stă în nominativ, răspunde la întrebările cine? ce? dar **suferă acțiunea făcută de altcineva.**

(c) **Subiectul logic (de profesor) îndeplinește doar o singură condiție din cele trei:** nu stă în N, ci în Ac.; nu răspunde la întrebările cine? ce?, ci la întrebarea „**de cine?**"; face acțiunea (**indică autorul acțiunii**) **pe care o suferă subiectul gramatical.**

Atenție!

Subiectul logic este în același timp și complement de agent (determină un verb și răspunde la întrebarea „de cine?"). Stă în Ac.

Diateza pasivă se construiește cu ajutorul **verbului auxiliar „a fi"** (care indică modul, timpul, persoana și numărul): **A fost lăudat**, de profesor = indicativ, (perfect compus, pers. a III-a, sing.) căruia i se adaugă **participiul verbului de conjugat (lăudat).**

– **Eu** (s. gram.) **voi fi chemat de domnul director** (s. logic) = indicativ, viitor, pers. I, sing.

– **Cartea** (s. gram) **a fost cumpărată de mine**. (s. logic) = indic. perf. compus, pers. a III-a, sing.

Diateza pasivă poate fi exprimată și prin **verbe construite cu pron. reflexiv în acuzativ** (un tip nespecific, așa- numitul **reflexiv pasiv**):

Aici s-au construit două blocuri. (S);

Hârtiile (S) **se aruncă la coș.**

Inscripția (S) **se vede de departe.**

Subiectul gramatical - (**blocuri, hârtiile, inscripția**) - suferă acțiunea exprimată de verbele *s-au construit, se aruncă, se vede.*

Mijlocul de verificare pentru reflexivul-pasiv este posibilitatea de a putea înlocui această construcție prin **pasivul format cu vb. „a fi"**:

s-au construit = au fost construite;	Poșta *se ridica* zilnic (era *ridicată* zilnic)
se aruncă = sunt aruncate;	➡ mijlocul de verificare pentru **verbele**
se vede = este văzută;	**reflexive cu înțeles pasiv**

Să se observe că **reflexivul pasiv** se folosește mai puțin cu un complement de agent exprimat, de aceea are un caracter **mai impersonal decât pasivul cu „a fi"**; aceasta explică larga întrebuințare în proverbe:

Calul de dar **nu se caută în gură.**

Drac mort **nu s-a văzut.**

Între cele două tipuri de pasiv există o importantă deosebire stilistică: pasivul cu „a fi" este livresc, iar reflexivul pasiv, popular. În limba actuală, pasivul cu „a fi" se extinde mai ales în stilul științific și în publicistică.

Transformarea unei diateze în diateză opusă este o necesitate practică. Pentru claritatea unui enunț, este preferabil să se înlocuiască pasivul cu o construcție activă; de

Scanned with OKEN Scanner

exemplu, în loc de: *Casa a fost dărâmată* sau *Casa s-a dărâmat*, **este mai clară construcţia activă**: *Au dărâmat casa.* **(*şi de aceea preferabilă în instrucţiunile de diverse feluri*).**

Verbele la diateza pasivă (la moduri personale) au **funcţia de predicat verbal (indiferent de felul în care este construit pasivul, cu verbul „a fi", sau cu pron. reflexiv „se"):**

– **Drumurile sunt păzite** (P.V.) **de soldaţi** = (funcţie de pred. verb.)

– **A fost furată** (P.V.) **Jupâniţa Maruşca** = (funcţie de pred. verb.)

C. **Diateza reflexivă.** Verbele la diateza reflexivă arată că **subiectul participă intens la acţiune**: El **se ruga** de iertare. **Îşi închipuie** că ne-a convins.

1. Verbele la diateza reflexivă trebuie să exprime o acţiune indisolubil legată de cel ce o face (de autor): *a se gândi, a se scula, a se duce, a se întâmpla.*

2. Verbele la diateza reflexivă sunt **însoţite întotdeauna de pronumele reflexiv la acuzativ sau dativ.**

(pron. reflexive, ca semn al diatezei reflexive, **nu au funcţie sintactică!**

eu **mă** tem,	**îmi** amintesc,	**mi**-amintesc
tu **te** temi,	**îţi** aminteşti,	**ţi**-aminteşti
el **se** teme,	**îşi** aminteşte,	**şi**-aminteşte
noi **ne** temem,	**ne** amintim,	**ne**-amintim
voi **vă** temeţi,	**vă** amintiţi,	**v**-amintiţi
ei **se** tem,	**îşi** amintesc,	**şi**-amintesc

– în analiza gramaticală, ele se iau împreună cu verbul, deci intră în componenţa predicatului.

De exemplu: „– De moarte **nu mă sperii** eu /[1] dacă nu m-am speriat de viaţa /[2] pe care am îndurat-o..." /[3] (Z. Stancu)

– **nu mă sperii** = verb de conj. I, diateza reflexivă, - „a se speria" cu pronumele în Ac., mod indicativ, prezent, pers. I, sing., funcţia sintactică de predicat verbal.

– **nu m-am speriat** = verb de conj. I, diateza reflexivă, „a se speria", cu pron. în Ac., mod indicativ, perfect compus, pers. I, sing., funcţia de predicat verbal.

Verbele reflexive pot avea **diverse valori**:

a) **reflexiv-obiective** = când subiectul gramatical îndeplineşte acţiunea şi tot el este obiectul asupra căruia se răsfrânge ea, direct sau indirect: El **se îmbracă**. **Îmi amintesc**. Peştii **se zbăteau** în năvod.

b) **reflexiv- reciproce** = acţiunea este îndeplinită de două sau mai multe subiecte şi asupra fiecăruia se răsfrânge acţiunea celuilalt: **Ne certăm** des. Două vrăbii **se ciorovăiesc** pentru câteva grăunţe. George şi Dan **se bat**;

c) **reflexiv-pasive** = subiectul gramatical suferă acţiunea îndeplinită de altcineva: Biletele **se vând** la casă. **M-am născut** iarna;

d) **reflexiv-impersonale** (fără sens pasiv; au valoarea limitată la pers. a III-a sg.): Se

Scanned with OKEN Scanner

doarme bine în hamac?. La ei **se mănâncă** bine.

Unele verbe sunt totdeauna reflexive: *a se căi, a se întâmpla, a se preta, a-şi aroga, a-şi asuma, a-şi însuşi, a se cicatriza, a se coagula, a se descuraja, a se repercuta*; El **se descurajează** uşor. Sângele **se coagulează** uşor.

Alte verbe sunt întotdeauna nereflexive: *a durea, a exista, a fi, a ploua, a trebui, a merita, a paraliza, a petrece, a răci, a renta, a râde, a uita.*

Atenţie! Nu sunt corecte formele: „nu se există", „a se paraliza", „a se petrece", „a se răci"(cu sensul de a contracta o răceală), „a se râde", „à-şi râde".

Între verbele reflexive şi cele nereflexive se produc treceri în ambele direcţii. (cu deosebire de înţeles de diverse grade):

a afla - *a se afla*;	a duce - *a se duce*;
a îndura - *a se îndura*;	a uita - *a se uita*;
a îmbrăca - *a se îmbrăca*;	a aminti - *a-şi aminti*;

3. Verbele reflexive pot fi: **personale** sau **impersonale**

(a) **Verbele reflexive personale** exprimă stări sufleteşti, o anumită atitudine a subiectului, acţiuni ce se îndeplinesc cu mintea: *a se înveseli, a se mira, a se bucura, a se ruşina, a se teme, a se căi, a se făli, a se ruga, a se mândri, a se gândi, a se dumiri, a-şi închipui.*

Sunt folosite **numai ca verbe reflexive**: *a se făli, a se mândri, a se bosumfla, a se codi, a se lăfăi, a se ploconi, a se strădui.*

Sunt şi unele **locuţiuni verbale**: *a-şi da seama, a-şi bate joc, a se ţine mare, a-şi ieşi din fire, a se duce pe copcă.*

Exemple: „Voi **să vă lăfăiţi** şi să huzuriţi de căldură, iară eu să crăp de frig...Acuşi vă târâiesc prin casă..." (I. Creangă)

„Cantacuzin **şi-a ieşit din fire**... L-a împuşcat pe Uţupăr." (Z. Stancu)

Cele mai multe verbe reflexive personale **corespund verbelor la diateza activă.**

1) cu acelaşi sens lexical: **Mă bucur** că ai reuşit la examen. (d. refl.);

sau Pe ea o **bucură** ideea de a pleca imediat. (d. activă)

2) cu alt sens decât cel activ: **I-a apucat** cu înfrigurare mâna şi i-a sărutat-o. (d. activă); Femeia **s-a apucat** imediat de treabă. (sens „a început"!) (d. reflexivă)

(b) **Verbele reflexive impersonale** se construiesc **numai cu pronumele reflexiv la acuzativ**: *se zice, se vede, se aude, se ştie, se spune, se cuvine, se cade, se întâmplă, se pare, se poate, se înserează, se înnoptează.*

Propoziţiile cu predicatul exprimat printr-un verb reflexiv impersonal pot avea uneori subiect, dar **subiectul nu este autorul acţiunii**:

1) Însă **se întâmplă** *ceva* (S) cu totul neprevăzut. (*ce se întâmplă*?)

2) Aproape în întreaga ţară *agitaţiile* (S) politice **se înteţiră**. (*ce se înteţiră*?)

3) *Multe* (S) **se spuneau**. (*ce se spuneau*?)

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie! Verbele **a tuna, a ploua, a ninge, a fulgera, a trăsni** - au numai pers. a III-a, (arată fenomene ale naturii) sunt deci **unipersonale şi impersonale** (fiindcă acţiunea nu este făcută de o anumită persoană): şi **se luminează, se înnoptează, se întunecă** etc.

Exemple: „Lasă dumneata asta; ştiu **c-a plouat**; am văzut **c-a plouat**..." (M. Sadoveanu)

„Afară **plouă, ninge**! afară-i vijelie,
Şi crivăţul aleargă pe câmpul înnegrit." (V. Aleosandri)

Atenţie! Când sunt folosite **cu sens figurat**, aceste verbe nu mai sunt impersonale, ci personale.

Dar: „Pe-un mal străin / L-a **fulgerat** (v. personal) un braţ hain!"/ (G. Coşbuc); sens figurat „**l-a răpus**".

Există şi **expresii verbale unipersonale (prin formă) şi impersonale (prin conţinut)**:

Ele sunt formate din **verbul „a fi"** şi **un adverb**: *e sigur, e greu, e bine, e lesne, e aşa (aşa-i), e posibil, e rău, e uşor, e cu putinţă, e recomandabil.*

Propoziţiile cu predicatele exprimate prin expresii verbale unipersonale au, de obicei, **subiectul** exprimat **prin verb la infinitiv sau supin**.

De exemplu: „Pentru nişte sărăcuţi ca noi e **greu** *de făcut* (vb. supin) trebi de aceste..." (I. Creangă)

– **E lesne** bogatului *a porunci* (vb. infinitiv) dar e **greu** săracului *a împlini*. (Folclor)

Expresiile verbale impersonale pot fi **predicate nominale** ale unor propoziţii **regente** după care urmează propoziţii subiective:

E greu /[1] (PP) să faci trebi de aceste /[2] (SB); **E lesne** bogatului /[1] (PP) să poruncească /[2] (SB); **E greu** săracului /[1] (PP) să împlinească /[2] (SB).

Verbul **a trebui** este **unipersonal** (are forme numai pentru pers. a III-a) şi **impersonal**, (având sensul „se cade", „se cuvine", „este necesar"): Ea **trebuie** să ştie - sg. El **trebuie** să ştie. - pl.

Nu sunt recomandabile formele „*trebuieşte*" + „trebuiesc"! **doar forma trebuiască**, la conj. prez. şi la viitor indicativ (format cu conjunctivul).

4. **Verbele de modalitate şi aspect** (considerate de unii semiauxiliare) = sunt verbele construite cu alt verb (de obicei la **conjunctiv** sau **infinitiv**, cu **participiul** sau **supinul**) căruia îi imprimă sensuri **modale** (ca posibilitatea, necesitatea, dorinţa) sau aspectuale (ca începutul, continuarea, sfârşitul acţiunii).

= Sunt **verbe de modalitate**: *a avea, a da, a fi, a putea, a sta, a trebui, a veni*;

De exemplu: am de scris, dă să spună, era să cad, stă să cadă, trebuie să plec;

= Sunt **verbe de aspect** verbele: *a se apuca, a isprăvi, a începe, a prinde, a se pune*;

De exemplu: a începe să sape; a pornit să plângă; a prins a râde; s-a pus pe plâns; a sfârşit de săpat; a isprăvit de spus;

Scanned with OKEN Scanner

III. Persoana verbului este forma luată de acesta pentru a arăta ființa sau lucrul căruia i se atribuie acțiunea, starea sau existența exprimată de el. Ca și pronumele, verbul are forme deosebite pentru cele trei persoane, la singular și la plural:

a) **persoana I** arată că acțiunea este săvârșită de cel care vorbește:

Eu **citesc** o carte. (pers. I sg.)

Noi **citim** adesea împreună diferite povestiri. (pers. I pl.)

b) **persoana a II-a** arată că acțiunea este săvârșită de cel căruia i se vorbește:

Tu **vorbești** mai frumos decât Alexandru.

Voi **citiți** multe cărți de povestiri.

c) **persoana a III-a** arată că acțiunea este săvârșită de o altă persoană în afară de cei doi vorbitori (pers. I sau pers. a II-a):

El **citește** povestiri din viața animalelor.

Ele **citesc** mai ales poezii.

IV. Numărul verbului = forma pe care o are verbul pentru a arăta că acțiunea este făcută de o singură persoană sau de mai multe.

a) **singular**: Dan **citește** o poezie.

b) **plural**: Colegii tăi **citesc** un basm.

V. Modurile și timpurile verbului

Modurile sunt formele luate de verb pentru a arăta cum consideră vorbitorul acțiunea. În limba română există: A) **moduri personale** și B) **moduri nepersonale**. Sintactic, (după capacitatea de a îndeplini funcția de predicat), modurile se clasifică în A) **predicative** și B) **nepredicative**. Cele două clasificări coincid în rezultate, în sensul că **modurile personale sunt și predicative** (fără excepție), iar cele **nepersonale sunt, în general,** și nepredicative.

A. **Modurile personale și predicative** sunt:

1. **indicativul** = modul personal și predicativ care exprimă o acțiune prezentată de vorbitor ca reală. El are șapte forme temporale.

2. **conjunctivul** = modul personal și predicativ care exprimă o acțiune realizabilă, posibilă. Are două timpuri (prezent și perfect).

3. **condițional-optativul** = modul personal și predicativ care exprimă, la prezent, o acțiune realizabilă, posibilă, iar la perfect una ireală.

4. **prezumtivul** = modul personal și predicativ care exprimă o acțiune realizabilă, posibilă, prezentată ca prespusă, bănuită.

5. **imperativul** = modul personal și predicativ care exprimă o acțiune realizabilă, prezentată ca poruncă (un ordin, un îndemn, o rugăminte, o amenințare)

B. **Modurile nepersonale și nepredicative** sunt:

1. **infinitivul** = modul nepersonal și nepredicativ care denumește acțiunea.

2. **gerunziul** = modul nepersonal și nepredicativ care exprimă acțiunea în desfășurare sau acțiuni neîncheiate.

Scanned with OKEN Scanner

3. **participiul** = modul nepersonal şi nepredicativ care denumeşte acţiunea suferită sau îndeplinită de un obiect.

4. **supinul** = modul nepersonal şi nepredicativ care prezintă acţiunea ca scop sau ca destinaţie a ei)

A. 1. **Modul indicativ** = exprimă o acţiune prezentată de vorbitor ca **reală, sigură.** Este modul cu cele mai multe forme temporale: şapte.

Exemple: „**Mănâncă, bea** bine, **doarme** un ceas-două, **vine** la primărie la braţ cu arendaşul şi **cheamă** pe ţăranul cu hârtia la cercetare." (I. L. Caragiale)

„După ce **a renunţat** acum opt ani a mai susţine licenţa în drept, **s-a hotărât** în sfârşit să îmbrăţişeze cariera de cultivator de pământ şi **s-a dus** să cultive o moşie de munte." (I. L. Caragiale)

a) **Timpul prezent**: *citesc*

b) **Timpul trecut**: – **imperfectul**: *citeam*
– **perfectul simplu**: *citii*
– **perfectul compus**: *am citit*
– **mai mult ca perfectul**: *citisem*

c) **Timpul viitor**: – **viitorul**: *voi citi*
– **viitorul anterior**: *voi fi citit.*

A. 2. **Modul conjunctiv** = exprimă o acţiune **realizabilă, posibilă; deliberarea** (*să mă supăr*), **protestul** sau **indignarea** (*eu să mă supăr?*). Din punct de vedere formal, conjunctivul este marcat de conjuncţia „**să**" (care poate lipsi în anumite condiţii). Are **două timpuri**: **prezent** (*să citim*) şi **perfect** (*să fi cântat*). Deosebirea dintre ele? În ceea ce priveşte frecvenţa, prezentul fiind mult mai folosit.

a) **Timpul prezent**: (*să citesc, să citeşti, să citească*)

b) **Timpul perfect**: (*să fi citit*)

Exemple:

„Ah! Dacă am fi avut lapte, **să turnăm** în el măcar o cănuţă." (Z. Stancu)

„Ei nu putuseră **să** nu **gândească** în cele din urmă că nu-i costă mare lucru **s-o asculte**." (M. Preda)

A.3. **Modul condiţional-optativ** = exprimă o acţiune a cărei realizare depinde de o anumită **condiţie** (*Chiar de-ar veni, plec*) sau o acţiune **dorită** (*Aş pleca la munte*). El are două timpuri: prezent şi perfect.

Din punct de vedere **formal** acest mod este alcătuit - la **prezent** din formele ajutătoare ale verbului **a avea** (*aş, ai, ar, am, aţi, ar*) + **infinitivul** verbului de conjugat (aş + citi, aş + scrie), iar la **perfect** din **condiţionalul-optativ al verbului a fi** (*aş fi, ai fi, ar fi*) şi **participiul verbului de conjugat** (*aş fi + citit, aş fi + scris*)

a) **Timpul prezent**: *aş citi, ai citi, ar citi* etc.

b) **Timpul perfect**: *aş fi citit, ai fi citit, ar fi citit* etc.

„Eu **aş zice** să lăsăm cetatea aceasta, zise Iablonovski..." (C. Negruzzi)

Scanned with OKEN Scanner

Aş vedea un spectacol bun.

Mie mi-ar fi convenit să fiu singur cu ea.

A. 4. **Modul prezumtiv** = exprimă o acţiune **realizabilă, posibilă** prezentată ca **presupusă, bănuită**. El are două timpuri: prezent şi perfect.

a) **Timpul prezent**: *vom* (sau *om*) *fi citind, va* (sau *a*) *fi cântând* - construit din viitorul auxiliarului **a fi** + gerunziul verbului de conjugat:

Ei vor fi crezând altceva.

„Ionel Brătianu o fi ştiind el ceva." (C. Petrescu)

b) **Timpul perfect** (omonim cu indic. viitor anterior): *vom fi citit*

A. 5. **Modul imperativ** = exprimă o **poruncă, un îndemn, o rugăminte**. El are numai **timpul prezent** şi numai **pers. a II-a sing. şi plural**:

a) **Timpul prezent**: pers. a II-a sg: *citeşte!, cântă, şezi!*; pl: *citiţi!; şedeţi!*

„**Dormi**, puiul mamei...!"

„**Mergeţi** în pace şi **spuneţi** copiilor voştri că aţi avut cinstea de a vă împotrivi... regelui de Polonia." (C. Negruzzi)

Are două forme:

a) **afirmativă**: *Scrie! Plecaţi acasă! Tăceţi!*

b) **negativă**: *Nu scrie! Nu plecaţi! Nu tăceţi!*

B. 1. **Modul infinitiv** = este modul nepersonal şi nepredicativ care **denumeşte acţiunea, starea**. El are două timpuri: **prezent** şi **perfect**. **Prezentul** primeşte înainte **particula a**, iar la sfârşit, **terminaţiile -a, -ea, -e, -i** sau **-î**. **Perfectul** se formează din **infinitivul prezent al verbului a fi** şi **participiul verbului** de conjugat.

a) **Timpul prezent**: *a citi, a mânca, a merge, a urî*:

„E uşor **a scrie** versuri / Când nimic nu ai **a spune**." (M. Eminescu)

b) **Timpul perfect**: *a fi citit, a fi mâncat, a fi mers, a fi urât*:

Faptul de **a fi citit** atâtea cărţi e lăudabil.

Atenţie! În întrebuinţările sale curente, infinitivul este echivalent cu modul conjunctiv, pe care, în limba literară, are tendinţa de a-l înlocui.

De exemplu: Îmi vine **a râde**/ ...**să râd**.

Mă grăbesc **a spune**/ ...**să spun**.

N-are cine mă **vedea**/ ...**să mă vadă**.

Construcţia cu conjunctivul este mai clară, dar infinitivul pare mai adecvat în stiluri obiective ca stilul ştiinţific sau cel administrativ; el e preferat în construcţii ca: *Vă rog a-mi aproba. Este necesar a vă interesa.* Infinitivul este preferabil pentru evitarea monotoniei; vom spune:**Vă rog să binevoiţi a-mi aproba** (nu **să binevoiţi să-mi aprobaţi**); **până să înceapă a cânta** (nu **până să înceapă să cânte**).

B. 2. **Modul gerunziu** = este modul nepersonal şi nepredicativ care exprimă, de obicei, **acţiunea în desfăşurare**; uneori el exprimă şi acţiuni încheiate. Din punct de vedere formal, gerunziul este marcat prin sufixul *-ând* (la majoritatea verbelor) sau - *ind* (la

Scanned with OKEN Scanner

verbele cu infinitivul prezent în „i") *fugind, tăind, scriind;* când este urmat de un pronume personal sau reflexiv, gerunziul apare amplificat cu „vocala de legătură" „u"; *ducându-i, ducându-se.*

Exemple: 1. **Învățând**, ajungi departe.

2. Băieţaşii... **se bucurau chiuind şi strigând.**

Forme corecte de gerunziu: *rămânând, spunând, ţinând* (nu *rămâind...*), *fugind, ucigând, purcezând, continuând, luând, plouând, creând* (nu *creind*), *tăind, veghind, înjunghiind.*

B. 3. **Modul participiu** = este modul nepersonal şi nepredicativ care denumeşte acţiunea **suferită** sau **îndeplinită** de un obiect, ceea ce explică unele asemănări ale participiului cu adjectivul.

Din punct de vedere formal, participiul este marcat de sufixele **-t** sau **-s** (la verbele cu perfect simplu în „sc"). Sufixul **-t** se ataşează la tema perfectului, aşa încât participiul se termină în *-at (cântat), -it (fugit), -ât (hotărât), -ut (făcut)*; numai şapte verbe au sufixul **-t** neprecedat de vocală: *copt, fiert, fript, înfipt, rupt, spart, supt.*

Exemple: „Ba la mulţi se întâmplă de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior **frânt** sau cu boii **stâlciţi**..." (I. Creangă)

Participiul se schimbă după gen şi număr, ca adjectivele (*frânt, frântă; frânţi, frânte*).

B. 4. **Modul supin** = este modul nepersonal şi nepredicativ care prezintă **acţiunea ca scop sau ca destinaţie a ei**. Din punct de vedere formal, supinul este marcat de prezenţa unei prepoziţii: **de** - cea mai frecventă - **după, la, pe, pentru;**

Exemple: 1. Am o carte **de citit**.

2. Maria are **de terminat** lecţiile.

3. El şi-a luat un bidon cu apă **de băut**.

Tabloul modurilor şi timpurilor vebale

Personale şi predicative:

1. MODUL **INDICATIV**

Ce fel de acţiune exprimă

–o acţiune reală, sigură

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent: (acţiune desfăşurată în momentul vorbirii) – *citesc*

Trecut:

a) **Imperfectul** = (acţ. trecută, neterminată) – *citeam*

b) **Perfectul simplu** = (acţ. trecută, terminată de curând) – *citii*

c) **Perfectul compus** = (acţ. terminată într-un moment nedeterminat) – *am citit*

d) **Mai mult ca perfectul** = (acţ. trecută, terminată înaintea altei acţ. trecute) – *citisem*

Scanned with OKEN Scanner

Viitor:

a) **Viitorul** = (acţ. se va desfăşura după momentul vorbirii) – *voi citi*

b) **Viitorul anterior** = (acţ. viitoare, care se va termina înaintea altei acţ. viitoare) – *voi fi citit*

2. MODUL **CONJUNCTIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o acţiune posibilă, realizabilă

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = o acţiune apropiată de momentul vorbirii –*să citesc*

Perfect = o acţiune trecută – *să fi citit*

3. MODUL **CONDIŢIONAL-OPTATIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o acţiune a cărei realizare depinde de o anumită condiţie, o acţiune dorită.

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = o acţiune realizabilă în prezent sau în viitor – *aş citi*

Perfect = o acţiune care s-ar fi putut realiza în trecut – *aş fi citit*

4. MODUL **PREZUMTIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o acţiune realizabilă, posibilă, prezentată ca presupusă, bănuită.

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = o acţiune realizabilă în momentul vorbirii sau o acţiune viitoare – *voi fi citind* sau *om fi citind*

Perfect = o acţiune trecută – *voi fi citit* sau *oi fi citit*

5. MODUL **IMPERATIV**

Ce fel de acţiune exprimă – o poruncă, un îndemn, o rugăminte.

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = pers. a II-a sg. şi pl. – *citeşte! citiţi!*

Forma afirmativă *cântă (tu)!-sg.; cântaţi (voi)!-pl.*

şezi (tu)!-sg.; şedeţi (voi)!-pl.

Forma negativă *nu alerga! (sg.), nu striga! (pl.)*

Nepersonale şi nepredicative:

1. MODUL **INFINITIV**

Ce fel de acţiune exprimă – denumeşte acţiunea sau starea.

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent: – *a citi*

Perfect: – *a fi citit*

Scanned with OKEN Scanner

2. MODUL GERUNZIU

Ce fel de acţiune exprimă – acţiunea în desfăşurare.

Exemplu: – *citind*

3. MODUL PARTICIPIU

Ce fel de acţiune exprimă – acţiunea suferită sau îndeplinită de un obiect.

Exemplu: – *citit, ă*

– MODUL SUPIN

Ce fel de acţiune exprimă

–prezintă acţiunea ca scop sau ca destinaţie a ei.

Exemple: – de citit.

EXERCIŢII

1. Puneţi verbele de mai jos la toate modurile nepersonale:a zice, a auzi, a trece, a vedea, a cânta, a lăuda, a veni, a ajunge, a scrie.

2. Analizaţi verbele din textele de mai jos, arătând modul, timpul, numărul şi persoana lor:

„Ideea de a nu mişca ne obosea şi capul începea să ne tremure. Locul unde fundul ţestei se înjuga cu şira spinării ne durea. De astă vară, năduşeala începea să ne curgă pe obraji şi pe după urechi, în jos de-a lungul gâtului. Cu neputinţă ca cel mai slab să nu mişte o mână, un picior sau, gâdilaţi de şuvoaiele de năduşeală, să nu vrea să se şteargă." (B. Delavrancea)

3. Formaţi toate modurile, personale şi nepersonale, ale următoarelor verbe: a auzi, a zice, a vedea, a lăuda.

4. Analizaţi verbele din textele de mai jos, stabilind: conjugarea, modul, timpul, numărul, persoana şi funcţia sintactică:

a) „Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat şi având obicei a şedea uitată ca fata vătămanului, noi, n-aveam ce lucra? Ne suim pe munte, la deal de casa ei, câte cu o bucată de răzlog în mână şi, cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă la vale, săltând tot mai sus de un stat de om, şi trece prin gardul şi prin tinda Irinucăi, pe la capre, şi se duce drept în Bistriţa, de clocotea apa... Ei, ei! Ce-i de făcut? Gardul şi casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăţi nu-i lucru de şagă. Uitasem acum şi de râie şi de tot de spaimă." (I. Creangă)

b) „Puterile până la urmă se vor fi măcinat unele pe altele, ajunse la istovire. Ionel Brătianu o fi ştiind el ceva." (Camil Petrescu)

c) „Cu câţiva ani în urmă, aflându-mă pentru întâia oară, mult mai târziu faţă de cum s-ar fi cuvenit, între splendorile pe care grecii le-au lăsat moştenire lumii, Ristos renunţase, în marea lui generozitate, la treburile pe care le va fi având spre a-mi fi tovarăş şi călăuz şi astfel mi-a fost dat ca, alături de el, să stau la Micene în faţa mormântului lui Agamemnon" (Geo Bogza)

Scanned with OKEN Scanner

d) „Acum, luminate crăişor, ca să vezi cât poate să-ţi ajute milostenia, du-te la taică-tău şi cere să-ţi deie hainele, calul şi armele cu care a fost el mire că numai aşa ai să te poţi duce unde n-au putut merge fraţii tăi." (Ion Creangă)

e) „E uşor a scrie versuri — Înşirând cuvinte goale
Când nimic nu ai a spune, — Ce din coadă au să sune!" (M. Eminescu)

f) „Dumneata nu trebuia să te fi însurat dacă te ştiai pârlit, să iei pe Acriviţa, fata lui Hagi-Cănuţă, care n-a fost învăţată la casa părintească să mănânce de sub unghii." (I. L. Caragiale)

g) „Faptul că Maria îi pusese întrebarea aceea Flaviei însemna că bătrâna nu se lăsase strivită de tăvălugul amărăciunilor şi de zbuciumul de peste zi." (Ion Brad)

VI. Conjugarea verbelor auxiliare = verbe care ajută la formarea modurilor compuse ale altor verbe.

Verbul **a fi**

I. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

sunt, îs, -s	suntem
eşti	sunteţi
este, e, îi, -i	sunt, îs, -s

Timpul trecut

Imperfect	*Perfect simplu*		*Perfect compus*	*Mai mult ca perfectul*
eram	fui	fusei	am fost	fusesem
erai	fuşi	fuseşi	ai fost	fuseseşi
era	fu	fuse	a fost	fusese
eram	furăm	fuserăm	am fost	fuseserăm (fusesem)
eraţi	furăţi	fuserăţi	aţi fost	fuseserăţi (fuseseţi)
erau	fură	fuseră	au fost	fuseseră (fusese)

Timpul viitor

Viitor	*Viitor anterior*
voi fi	vom fi fost
vei fi	vei fi fost
va fi	va fi fost
vom fi	vom fi fost
veţi fi	veţi fi fost
vor fi	vor fi fost

Scanned with OKEN Scanner

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să fiu	să fi fost
să fii	să fi fost
să fie	să fi fost
să fim	să fi fost
să fiţi	să fi fost
să fie	să fi fost

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
aş fi	aş fi fost
ai fi	ai fi fost
ar fi	ar fi fost
am fi	am fi fost
aţi fi	aţi fi fost
ar fi	ar fi fost

4. Modul prezumtiv

Prezent	*Perfect* (omonim cu indicativul viitor anterior)
voi fi fiind	voi fi fost
vei fi fiind	vei fi fost
va fi fiind	va fi fost
vom fi fiind	vom fi fost
veţi fi fiind	veţi fi fost
vor fi fiind	vor fi fost

5. Modul imperativ

Pozitiv (Afirmativ)	*Negativ*
fii!	nu fi!
fiţi!	nu fiţi!

II. MODURILE NEPERSONALE

1. **Modul infinitiv**: Prezent: a fi Perfect: a fi fost
2. **Modul participiu**: fost, fostă, foşti, foste
4. **Modul supin**: de fost.

Atenţie! Verbul „a fi" ajută la formarea următoarelor timpuri compuse:

1) viitorul anterior (*voi fi scris*)
2) conjunctivul perfect: (*să fi scris*)
3) condiţional-optativ perfect: (*aş fi scris)*
4) infinitiv perfect: (*a fi scris*)

Verbul a avea

I. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent (Ca auxiliar al perfectului)

am	avem	am	am
ai	aveţi	ai	aţi
are	au	a	au

Scanned with OKEN Scanner

Timpul trecut

Imperfect	*Perfect simplu*		*Perfect compus*	*Mai mult ca perfectul*
aveam	avui	avusei	am avut	avusesem
aveai	avuşi	avuşi	ai avut	avuseseşi
avea	avu	avuseşi	a avut	avusese
aveam	avurăm	avuserăm	am avut	avuseserăm
aveaţi	avurăţi	avuserăţi	aţi avut	avuseserăţi
aveau	avură	avuseră	au avut	avuseseră

Timpul viitor

Viitorul	*Viitorul anterior*
voi avea	voi fi avut
vei avea	vei fi avut
va avea	va fi avut
vom avea	vom fi avut
veţi avea	veţi fi avut
vor avea	vor fi avut

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să am	să fi avut
să ai	să fi avut
să aibă	să fi avut
să avem	să fi avut
să aveţi	să fi avut
să aibă	să fi avut

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
aş vrea	aş fi vrut
ai vrea	ai fi vrut
ar vrea	ar fi vrut
am vrea	am fi vrut
aţi vrea	aţi fi vrut
ar vrea	ar fi vrut

4. Modul prezumtiv

Prezent		*Perfect*	
voi fi având	vom fi având	voi fi avut	vom fi avut
vei fi având	veţi fi având	vei fi avut	veţi fi avut
va fi având	vor fi având	va fi avut	vor fi avut

5. Modul imperativ *Pozitiv:* ai, aibi! aveţi!

Negativ: nu avea! nu aveţi!

II. MODURILE NEPERSONALE

1. **Modul infinitiv**: Prezent: a avea Perfect: a fi avut
2. **Modul gerunziu**: având
3. **Modul participiu**: avut, avută, avuţi, avute
4. **Modul supin**: (de) avut

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie:

Ca verb auxiliar, **a avea** se întrebuinţează pentru formarea perfectului compus al indicativului (*am, ai, a, am, aţi, au.* **am** *scris*), pentru prezentul condiţionalului-optativ (*aş, ai, ar, am, aţi, ar.* **am** *scrie*) şi a viitorului (construit cu conjunctivul): **am** *să scriu*, **ai** *să scrii*, **are** *să scrie*.

Verbul a vrea (a voi)

I. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent (Ca auxiliar al viitorului)

vreau	voiesc	vrem	voim	voi	vom
vrei	voieşti	vreţi	voiţi	vei	veţi
vrea	voieşte	vor	voiesc	va	vor

Timpul trecut

Imperfectul	*Perfectul simplu*		*Perfectul compus*		*Mai mult ca perfectul*
voiam, vream	vrui	voii	am vrut	am voit	voisem, vrusem
voiai	vruşi	voişi	ai vrut	ai voit	voiseşi, vruseşi
voia, vrea	vru	voi	a vrut	a voit	voise, vruse
voiam	vrurăm	voirăm	am vrut	am voit	voiserăm, vruseserăm
voiaţi	vrurăţi	voirăţi	aţi vrut	aţi voit	voiserăţi, vruseserăţi
voiau, vreau	vrură	voiră	au vrut	au voit	voiseră, vruseseră

Timpul viitor

Viitorul		*Viitorul anterior*	
voi vrea	voi voi	voi fi vrut	voi fi voit
vei vrea	vei voi	vei fi vrut	vei fi voit
va vrea	va voi	va fi vrut	va fi voit
vom vrea	vom voi	vom fi vrut	vom fi voit
veţi vrea	veţi voi	veţi fi vrut	veţi fi voit
vor vrea	vor voi	vor fi vrut	vor fi voit

2. Modul conjunctiv

Timpul prezent		*Timpul trecut*	
să vreau	să voiesc	să fi vrut	să fi voit
să vrei	să voieşti	să fi vrut	să fi voit
să vrea	să voiască	să fi vrut	să fi voit
să vrem	să voim	să fi vrut	să fi voit
să vreţi	să voiţi	să fi vrut	să fi voit
să vrea	să voiască	să fi vrut	să fi voit

Scanned with OKEN Scanner

2. Modul condiţional-optativ

Timpul prezent		*Timpul perfect*	
aş vrea	aş voi	aş fi vrut	aş fi voit
ai vrea	ai voi	ai fi vrut	ai fi voit
ar vrea	ar voi	ar fi vrut	ar fi voit
am vrea	am voi	am fi vrut	am fi voit
aţi vrea	aţi voi	aţi fi vrut	aţi fi voit
ar vrea	ar voi	ar fi vrut	ar fi voit

3. Modul prezumtiv

Prezent		*Perfect*	
voi fi vrând (voind)	vom fi vrând	voi fi vrut (voit)	
vei fi vrând	veţi fi vrând		
va fi vrând	vor fi vrând		

5. Modul imperativ

voieşte!
nu voi!

II. MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv: *Prezent:* a vrea, a voi
Perfect: a fi vrut, a fi voit

2. Modul gerunziu: vrând, voind

3. Modul participiu: vrut, vrută, voit, voită

4. Modul supin: (de) vrut, (de) voit

Observaţie:

– Ca verb auxiliar, **a avea** ajută la formarea viitorului [voi, vei, va, vom, veţi, vor (scrie)].

– Auxiliarul **a vrea** are o variantă de viitor, mai mult cu valoare de prezumtiv prezent sau cu o nuanţă de nesiguranţă, folosită în limba vorbită, familiară.

sg.: oi aduna, ăi (-i) aduna, o aduna;pl.: om aduna, ăţi (-ţi) aduna, or aduna.

VII. Conjugarea celorlalte verbe

I. DIATEZA ACTIVĂ

MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a		Conj. a IV-a
laud	văd	fac	aud	dobor
lauzi	vezi	faci	auzi	dobori
laudă	vede	face	aude	doboară
lăudăm	vedem	facem	auzim	doborâm
lăudaţi	vedeţi	faceţi	auziţi	doborâţi
laudă	văd	fac	aud	doboară

Scanned with OKEN Scanner

Timpul imperfect

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a	Conj. a IV-a	
lăudam	vedeam	făceam	auzeam	doboram
lăudai	vedeai	făceai	auzeai	doborai
lăuda	vedea	făcea	auzea	dobora
lăudam	vedeam	făceam	auzeam	doboram
lăudaţi	vedeaţi	făceaţi	auzeaţi	doboraţi
laudau	vedeau	făceau	auzeau	doborau

Timpul perfectul simplu

lăudai	văzui	făcui	auzii	doborâi
lăudaşi	văzuşi	făcuşi	auzişi	doborâşi
lăudă	văzu	făcu	auzi	doborî
lăudarăm	văzurăm	făcurăm	auzirăm	doborârăm
lăudarăţi	văzurăţi	făcurăţi	auzirăţi	doborârăţi
lăudară	văzură	făcură	auziră	doborâră

Timpul perfectul compus

am lăudat	am văzut	am făcut	am auzit	am doborât
ai lăudat	ai văzut	ai făcut	ai auzit	ai doborât
a lăudat	a văzut	a făcut	a auzit	a doborât
am lăudat	am văzut	am făcut	am auzit	am doborât
aţi lăudat	aţi văzut	aţi făcut	aţi auzit	aţi doborât
au lăudat	au văzut	au făcut	au auzit	au doborât

Timpul mai mult ca perfect

lăudasem	văzusem	făcusem	auzisem	doborâsem
lăudaseşi	văzuseşi	făcuseşi	auziseşi	doborâseşi
lăudase	văzuse	făcuse	auzise	doborâse
lăudaserăm	văzuserăm	făcuserăm	auziserăm	doborâserăm
lăudaserăţi	văzuserăţi	făcuserăţi	auziserăţi	doborâserăţi
lăudaseră	văzuseră	făcuseră	auziseră	doborâseră

Timpul viitor

voi lăuda	voi vedea	voi face	voi auzi	voi doborî
vei lăuda	vei vedea	vei face	vei auzi	vei doborî
va lăuda	va vedea	va face	va auzi	va doborî
vom lăuda	vom vedea	vom face	vom auzi	vom doborî
veţi lăuda	veţi vedea	veţi face	veţi auzi	veţi doborî
vor lăuda	vor vedea	vor face	vor auzi	vor doborî

Scanned with OKEN Scanner

Timpul viitor anterior

voi fi lăudat	voi fi văzut	voi fi făcut	voi fi auzit	voi fi doborât
vei fi lăudat	vei fi văzut	vei fi făcut	vei fi auzit	vei fi doborât
va fi lăudat	va fi văzut	va fi făcut	va fi auzit	va fi doborât
vom fi lăudat	vom fi văzut	vom fi făcut	vom fi auzit	vom fi doborât
veţi fi lăudat	veţi fi văzut	veţi fi făcut	veţi fi auzit	veţi fi doborât
vor fi lăudat	vor fi văzut	vor fi făcut	vor fi auzit	vor fi doborât

2. Modul conjunctiv

Timpul prezent

să laud	să văd	să fac	să aud	să dobor
să lauzi	să vezi	să faci	să auzi	să dobori
să laude	să vadă	să facă	să audă	să doboare
să lăudăm	să vedem	să facem	să auzim	să doborâm
să lăudaţi	să vedeţi	să faceţi	să auziţi	să doborâţi
să laude	să vadă	să facă	să audă	să doboare

Timpul perfect

să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât

3. Modul condiţional-optativ

Timpul prezent

aş lăuda	aş vedea	aş face	aş auzi	aş doborî
ai lăuda	ai vedea	ai face	ai auzi	ai doborî
ar lăuda	ar vedea	ar face	ar auzi	ar doborî
am lăuda	am vedea	am face	am auzi	am doborî
aţi lăuda	aţi vedea	aţi face	aş auzi	aţi doborî
ar lăuda	ar vedea	ar face	aş auzi	ar doborî

Timpul perfect

aş fi lăudat	aş fi văzut	aş fi făcut	aş fi auzit	aş fi doborât
ai fi lăudat	ai fi văzut	ai fi făcut	ai fi auzit	ai fidoborât
ar fi lăudat	ar fi văzut	ar fi făcut	ar fi auzit	ar fi doborât
am fi lăudat	am fi văzut	am fi făcut	am fi auzit	am fi doborât
aţi fi lăudat	aţi fi văzut	aţi fi făcut	aţi fi auzit	aţi fi doborât
ar fi lăudat	ar fi văzut	ar fi făcut	ar fi auzit	ar fi doborât

Scanned with OKEN Scanner

4. Modul prezumtiv

Timpul prezent

voi (oi) fi lăudând	văzând	făcând	auzind	doborând
vei (ăi) fi – „ –	– „ –	– „ –	– „ –	– „ –
va (o) fi – „ –	– „ –	– „ –	– „ –	– „ –
vom (om) fi – „ –	– „ –	– „ –	– „ –	– „ –
veţi (ăţi) fi – „ –	– „ –	– „ –	– „ –	– „ –
vor (or) fi – „ –	– „ –	– „ –	– „ –	– „ –

Timpul perfect

voi (oi) fi lăudat	voi (oi) fi văzut	voi (oi) fi făcut	voi (oi) fi auzit	voi (oi) fi doborât

5.Modul imperativ

Pozitiv (Afirmativ)

laudă!	vezi!	fă!	auzi!	doboară!
lăudaţi!	vedeţi!	faceţi!	auziţi!	doborâţi!

Negativ

nu lăuda!	nu vedea!	nu face!	nu auzi!	nu doborî!
nu lăudaţi	nu vedeţi!	nu faceţi!	nu auziţi!	nu doborâţi!

MODURI NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

Timpul prezent

a lăuda	a vedea	a face	a auzi	a doborî

Timpul perfect

a fi lăudat	a fi văzut	a fi făcut	a fi auzit	a fi doborât

2. Modul gerunziu

lăudând	văzând	făcând	auzind	doborând

3. Modul participiu

lăudat-lăudată	văzut-văzută	făcut-făcută	auzit-auzită	doborât-doborâtă
lăudaţi-lăudate	văzuţi-văzute	făcuţi-făcute	auziţi-auzite	doborâţi-doborâte

4. Modul supin

(de) lăudat	(de) văzut	(de) făcut	(de) auzit	(de) doborât

Atenţie! Viitorul are în limba vorbită şi forme populare şi forme inverse:

eu oi lăuda...	am să laud...	o să laud...	lăuda-voi
tu oi lăuda...	ai să lauzi...	o să lauzi...	lăuda-vei
el o lăuda...	are să laude...	o să laude...	lăuda-va
noi om lăuda...	avem să lăudăm...	o să lăudăm...	lăuda-vom

Scanned with OKEN Scanner

voi oţi (îţi)-ţi, ăţi lăuda...	aveţi să lăudaţi...	o să lăudaţi...	lăuda-veţi
ei or lăuda...	au să laude...	o să laude...	lăuda-vor

Conjugarea verbelor la:

VIII. Diateza reflexivă: verbele: ***a se teme, a-şi antinti***

Diateza reflexivă **se construieşte** cu formele neaccentuate la **dativ şi acuzativ** ale pron. **reflexiv la pers. a III-a** şi cu formele neaccetuate ale **pronumelui personl** pentru pers. I şi pers. a II-a.

MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

mă tem	ne temem
te temi	vă temeţi
se teme	se tem

Timpul trecut

Imperfect

mă temeam	ne temeam
te temeai	vă temeaţi
se temea	se temeau

Perfect simplu

mă temui	ne temurăm
te temuşi	vă temurăţi
se temu	se temură

Perfect compus

m-am temut	ne-am temut
te-ai temut	v-aţi temut
s-a temut	s-au temut

Mai mult ca perfectul

mă temusem	ne temuserăm
te temuseşi	vă temuserăţi
se temuse	se temuseră

Timpul viitor

Viitor

mă voi teme
te vei teme
se va teme
ne vom teme
vă veţi teme
se vor teme

Viitor anterior

mă voi fi temut
te vei fi temut
se va fi temut
ne vom fi temut
vă veţi fi temut
se vor fi temut

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să mă tem	să mă fi temut
să te temi	să te fi temut
să se teamă	să se fi temut
să ne temem	să ne fi temut
să vă temeţi	să vă fi temut
să se teamă	să se fi temut

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
m-aş teme	m-aş fi temut
te-ai teme	te-ai fi temut
s-ar teme	s-ar fi temut
ne-am teme	ne-am fi temut
v-aţi teme	v-aţi fi temut
s-ar teme	s-ar fi temut

Scanned with OKEN Scanner

4. Modul prezumtiv

Prezent	*Perfect*
mă voi fi temând (m-oi fi temând)	mă voi fi temut (m-oi fi temut)
te vei fi temând (te-i fi temând)	
se va fi temând (s-o fi temând)	
ne vom fi temând (ne-om fi temând)	
vă veţi fi temând (v-aţi fi temând)	
se vor fi temând (s-or fi temând)	

5. Modul imperativ

Pozitiv (Afirmativ)	*Negativ*
teme-te (tu)!	nu te teme (tu)!
temeţi-vă (voi)!	nu vă temeţi (voi)!

MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

a se teme - a se fi temut

2. Modul gerunziu

temându-mă	temându-se
temându-te	temându-vă
temându-se	temându-se

3. Modul paricipiu

temut(ă)

4. Modul supin

(de) temut

Verbul *a-şi aminti*

MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

îmi amintesc	ne amintim
îţi aminteşti	vă amintiţi
îşi aminteşte	îşi amintesc

Timpul trecut

Imperfect	*Perfect simplu*	*Perfect compus*	*Mai mult ca perfect*
îmi aminteam	îmi amintii	mi-am amintit	îmi amintisem
îţi aminteai	îţi amintişi	ţi-ai amintit	îţi amintiseşi
îşi amintea	îşi aminti	şi-a amintit	îşi amintise
ne aminteam	ne amintirăm	ne-am amintit	ne amintiserăm
vă aminteaţi	vă amintiraţi	v-aţi amintit	vă amintiseraţi
îşi aminteau	îşi amintiră	şi-au amintit	îşi amintiseră

Scanned with OKEN Scanner

Timpul viitor

îmi voi aminti	îmi voi fi amintit
îţi vei aminti	îţi vei fi amintit
îşi va aminti	îşi va fi amintit
ne vom aminti	ne vom fi amintit
vă veţi aminti	vă veţi fi amintit
îşi vor aminti	îşi vor fi amintit

2. Modul conjunctiv **3. Modul condiţional-optativ**

Prezent	*Perfect*	*Prezent*	*Perfect*
să-mi amintesc	să-mi fi amintit	mi-aş aminti	mi-aş fi amintit
să-ţi aminteşti	să-ţi fi amintit	ţi-ai aminti	ţi-ai fi amintit
să-şi amintească	să-şi fi amintit	şi-ar aminti	şi-ar fi amintit
să ne amintim	să ne fi amintit	ne-am aminti	ne-am fi amintit
să vă amintiţi	să vă fi amintit	v-aţi aminti	v-aţi fi amintit
să-şi amintească	să-şi fi amintit	şi-ar aminti	şi-ar fi amintit

4. Modul prezumtiv

Prezent	*Perfect*
îmi voi fi amintind (mi-oi fi amintind)	îmi voi fi amintit...(mi-oi fi amintit)
îţi vei fi amintind (ţi-i fi amintind)	
îşi va fi amintind (şi-o fi amintind)	
ne vom fi amintind (ne-om fi amintind)	
îşi vor fi amintind (şi-or fi amintind)	

5. Modul imperativ

aminteşte-ţi!	nu-ţi aminti!
amintiţi-vă!	nu vă amintiţi!

II.MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv **2.Modul gerunziu**

a-mi aminti	a ne aminti	amintindu-mi	amintindu-ne
a-ţi aminti	a vă aminti	amintindu-ţi	amintindu-vă
a-şi aminti	a-şi aminti	amintindu-şi	amintindu-şi

3. Modul participiu **4. Modul supin**

amintit de amintit

Observaţie: Participiul şi supinul nu sunt însoţite de pronume.

Model de analiză a verbului

1. Ajungând acasă am început a-mi scrie temele.
2. Petre s-a supărat deoarece George mergea pe stradă plângând.

Scanned with OKEN Scanner

– **ajungând** = verb intranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a (a ajunge), modul gerunziu, funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp.

– **am început** = verb tranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a (a începe), modul indicativ, timpul perfect compus, persoana I, numărul singular, funcţia sintactică de predicat verbal.

– **a-mi scrie** = verb tranzitiv, diateza activă (cu pronumele reflexiv *-mi* în cazul dativ), conj. a III-a (a scrie), modul infinitiv, funcţia sintactică de complement direct.

– **s-a supărat** = verb tranzitiv, diateza reflexivă (cu pronumele în acuzativ), conj. I (a se supăra), indicativ, perfect compus, pers. a III-a singular, funcţia sintactică de predicat verbal.

– **mergea** = verb intranzitiv, diateza activă, conj. a III-a (a merge), modul indicativ, timpul imperfect, pers. a III-a singular, funcţia sintactică de predicat verbal.

– **plângând** = verb tranzitiv, diateza activă, conj. a III-a (a plânge), modul gerunziu, funcţia sintactică de complement circ. de mod.

Conjugarea verbelor la diateza pasivă se face cu ajutorul verbului „**a fi**" (conjugat la toate modurile şi timpurile lui, indicându-ne **modul, timpul, persoana** şi **numărul**) şi **participiul** verbului de conjugat (acordat în gen şi număr cu un substantiv sau un înlocuitor al acestuia). *Numai verbele tranzitive se pot conjuga la diateza pasivă.*

Verbul *a fi lăudat*

1. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

sunt lăudat (ă)	suntem lăudaţi (te)
eşti lăudat (ă)	sunteţi lăudaţi (te)
este lăudat (ă)	sunt lăudaţi (te)

Timpul trecut

Imperfect	*Perfect simplu*	*Perfect compus*	*Mai mult ca perfect*
eram lăudat (ă)	fui lăudat (ă)	am fost lăudat (ă)	fusesem lăudat (ă)
erai lăudat (ă)	fuşi lăudat (ă)	ai fost lăudat (ă)	fuseseşi lăudat (ă)
era lăudat (ă)	fu lăudat (ă)	a fost lăudat (ă)	fusese lăudat (ă)
eram lăudaţi (te)	furăm lăudaţi (te)	am fost lăudaţi (te)	fuseserăm lăudaţi (te)
eraţi lăudaţi (te)	furăţi lăudaţi (te)	aţi fost lăudaţi (te)	fuseserăţi lăudaţi (te)
erau lăudaţi (te)	fură lăudaţi (te)	au fost lăudaţi (te)	fuseseră lăudaţi (te)

Timpul viitor

Viitorul	*Viitorul anterior*
voi fi lăudat (ă)	voi fi lăudat (ă)
vei fi lăudat (ă)	vei fi lăudat (ă)
va fi lăudat (ă)	va fi lăudat (ă)

Scanned with OKEN Scanner

vom fi lăudaţi (te)	vom fi lăudaţi (te)
veţi fi lăudaţi (te)	veţi fi lăudaţi (te)
vor fi lăudaţi (te)	vor fi lăudaţi (te)

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să fiu lăudat (ă)	să fi fost lăudat (ă)
să fii lăudat (ă)	să fi fost lăudat (ă)
să fie lăudat (ă)	să fi fost lăudat (ă)
să fim lăudaţi (te)	să fi fost lăudaţi (te)
să fiţi lăudaţi (te)	să fi fost lăudaţi (te)
să fie lăudaţi (te)	să fi fost lăudaţi (te)

3.Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
aş fi lăudat (ă)	aş fi fost lăudat (ă)
ai fi lăudat (ă)	ai fi fost lăudat (ă)
ar fi lăudat (ă)	ar fi fost lăudat (ă)
am fi lăudaţi (te)	am fi fost lăudaţi (te)
aţi fi lăudaţi (te)	aţi fi fost lăudaţi (te)
ar fi lăudaţi (te)	ar fi fost lăudaţi (te)

4. Modul prezumtiv

Prezent	*Perfect*
voi fi fiind lăudat (ă)	voi fi fost lăudat (ă)
vei fi fiind „	
va fi fiind „	
vom fi fiind „	
vei fi fiind „	
vor fi fiind „	

5. Modul imperativ

Pozitiv (Afirmativ)	*Negativ*
fii lăudat (ă)!	nu fi lăudat (ă)!
fiţi lăudaţi (te)!	nu fiţi lăudaţi (te)!

II.MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

Prezent	*Perfect*
a fi lăudat (ă)	a fi fost lăudat (ă)

2. Modul gerunziu

fiind lăudat (ă) fiind lăudaţi (te)

3. Modul participiu

lăudat, lăudată, lăudaţi, lăudate

4. Modul supin

de lăudat

Observaţie: participiul şi supinul sunt singurele forme simple în construcţii precum - problema greu *de rezolvat* - oameni imposibil *de iubit*.

IX. Conjugarea verbelor neregulate

În afară de verbele auxiliare **a fi, a avea, a vrea** sunt neregulate şi verbele **a da, a sta, a mânca, a usca, a bea, a (se) la, a lua** pentru că îşi modifică rădăcina sau primesc alte terminaţii decât cele obişnuite, la anumite timpuri şi moduri.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul *a usca, -are*

I. MODURILE PERSONALE

Indicativul

Prezentul	*Imperfectul*	*Perfectul simplu*	*Perfectul compus*
usuc	uscam	uscai	am uscat
usuci	uscai	uscaşi	ai uscat
usucă	usca	uscă	a uscat
uscăm	uscam	uscarăm	am uscat
uscaţi	uscaţi	uscarăţi	aţi uscat
usucă	'uscau	uscară	au uscat

Mai mult ca perfectul	*Viitorul*	*Viitorul anterior*
uscasem	voi usca	voi fi uscat
uscaseşi	vei usca	vei fi uscat
uscase	va usca	va fi uscat
uscaserăm	vom usca	vom fi uscat
uscaserăţi	veţi usca	veţi fi uscat
uscaseră	vor usca	vor fi uscat

Imperativul

Pozitiv (Afirmativă)		*Negativ*	
usucă (tu)!	uscaţi (voi)!	nu usca (tu)!	nu uscaţi (voi)!

II. MODURILE NEPERSONALE

Infinitivul

Prezent	*Perfectul*
a usca-uscare	a fi uscat

Gerunziul: uscând **Participiul**: uscat, -ă uscaţi, -te **Supinul**: de uscat

Atenţie!

1) Verbul **a (se) la**, rar folosit, are la conjunctiv pers. a III-a sg. şi pl. mai multe variante admise: **să lea; să leie**; Gerunziu: **lând**; participiu: **lăut**.

2) Verbul **a bea** are conjunctivul prezent a II-a sg. şi pl. : **să bea / să beie** - regional, tolerat şi în literatură fără „să".

3) Există unele verbe care nu se conjugă la toate modurile, timpurile sau persoanele. Ele se numesc **defective**. De exemplu, verbul **va** se foloseşte numai la prez. indicativ a III-a sg. în expresia „mai va" = „mai este timp"; verbul **a păsa** - „a merge" se mai foloseşte astăzi numai la imperativul afirmativ: **pasă! pas!** cu sensul „încearcă să"... Unele verbe neologice nu au forme de timpuri trecute, uneori nici de gerunziu: **a concede, a converge, a desfide, a subdivide**. Verbul vechi şi popular **a rage** - nu are participiu şi formele legate de tema perfectului.

Scanned with OKEN Scanner

Rolul stilistic al verbului

Încercând să transmită cititorilor o imagine artistică mai completă asupra diferitelor aspecte de viaţă, scriitorii folosesc adesea o gamă variată de procedee artistice - epitete, comparaţii, metafore, hiperbole, personificări, repetiţii etc. Între acestea verbul, cu rol stilistic bine precizat, ocupă un loc privilegiat în:

1. **Prezentul istoric**, sau „prezentul etern", cum îl denumea Tudor Vianu, este folosit când verbele la indicativ prezent nu mai înfăţişează acţiuni care se desfăşoară sub ochii noştri, ci evenimente trecute sau viitoare, scriitorul reuşind să dea evocărilor sale un grad superior de intensitate emoţională, iar naraţiunea să devină mai plină de viaţă, mai dinamică.

Tabloul luptei de la Rovine (din **Scrisoarea III**) de M. Eminescu este absolut reprezentativ pentru măiestria desăvârşită cu care autorul utilizează „prezentul etern" sau prezentul istoric. Numeroşi exegeţi, observând compoziţia simfonică a tabloului, au subliniat şi **forţa de evocare** a lui Eminescu, faptul surprinzător că cititorul are impresia că este de faţă şi participă nemijlocit la întâmplările prezentate. La realizarea acestei impresii un rol important joacă verbul. Astfel, tabloul luptei de la Rovine cuprinde, în cele 32 de versuri, 45 de forme verbale, distribuite astfel:

a) la **indicativ prezent - 32 de verbe**: *ies, împlu, roiesc, bat, iau, scânteie, se întind, vin, urlă, se-ntinde, ridică, cuprinsă-i, se clatină, cad, se răstoarnă, cad, şuieră, se toarnă, se pare, se năruie, mână, vine, calcă, trec, se-mprăştie, prăpădeşte, e vânturată, mână, se-ntinde, urlă* (subînţeles).

b) la **imperfect - 4 verbe**: *cădeau, striga, soseau, veneau;*

c) la **perfect simplu - 4 verbe**: *plecă, clocoti* + 2 subînţelese - *fu;*

d) la **gerunziu - 6 verbe**: *întunecându-(l), vâjâind, lovind, duduind, gonind, rupându-şi;*

e) la **diateza activă sunt 36 de verbe**: - vezi punctele a), b), c);

f) la **diateza reflexivă sunt 10 verbe**: *se întind, se întinde, se clatină, se răstoarnă, se toarnă, se pare, se năruie, se-mprăştie, se-ntinde, rupându-şi;*

g) la **diateza pasivă - 2 verbe**: *e vânturată, cuprinsă-i.*

Exemplele din text sunt concludente pentru evidenţierea folosirii **frecvente** de către autor, a **diatezei active** (34, faţă de numai 10 la diateza reflexivă) şi a **prezentului indicativ** (32 de verbe) prin intermediul cărora se realizează **mişcarea muzical-simfonică a luptei**.

2. **Repetiţia verbului** este utilizată (în acelaşi pasaj), tot în scop stilistic, cititorii putându-şi mai uşor imagina intensitatea sau repeziciunea acţiunii oştenilor lui Mircea („vijelia-ngrozitoare"/... „**Vine, vine, vine**, calcă totul în picioare").

3. **Verbele onomatopeice**, presărate de scriitori, în versuri sau în proză, au rolul de a realiza o imagine artistică mai completă, obligându-l pe cititor nu numai să-şi închipuie („să vadă") cele ce se petrec la un moment dat, dar să şi „audă": „**Codrul clocoti de zgomot şi de arme şi de zbucium.**"

4. **Personificarea** se realizează tot cu ajutorul verbului, autorul atribuind lucrurilor

Scanned with OKEN Scanner

acţiuni omeneşti; Eminescu zice „**Urlă câmpul** şi de tropot şi de strigăt de bătaie".

5. **Proza ritmată**, pe care o întâlnim în basme, constă în juxtapunerea unui şir de propoziţii, în care verbele, la acelaşi timp şi persoană, sunt plasate la sfârşitul propoziţiilor: „Dar toată suflarea şi făptura de primprejur îi ţineau hangul: vântul **gemea** ca un nebun, copacii din pădure **se vălcăreau**, pietrele **ţipau**, vreascurile **ţiuiau** şi chiar lemnele de pe foc **pocneau** de ger." (Ion Creangă)

Revenind la **tabloul luptei de la Rovine**, trebuie să precizăm că multe alte mijloace (alături de verb) concură la realizarea mişcării muzical-simfonice a luptei.

Tensiunea confruntării celor doi comandanţi de oşti este înlocuită, în primele versuri ale pasajului, cu teribila imagine a încleştării oştilor. Prinde contur acum avertismentul lui Mircea: „N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid". Fiind un război de apărare, armata română mobilizează toate forţele: ea iese năvalnic din umbra întunecoasă a codrului şi loveşte fulgerător pe duşmani:

„Codrul **clocoti** de zgomot şi de arme şi de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare **ies** din umbra-ntunecoasă".

Pasajul este o adevărată gravură de epocă. Să observăm că, în acord cu **verbul** la **prezent istoric**, „ies" - este **hiperbola** - realizată de sintagma „codrul **clocoti** de **zgomot**". (în care **verbul este onomatopeic**, făcându-ne „să auzim" zgomotul armelor) şi enumerarea („de zgomot, de arme, de bucium"). Lor li se adaugă **metonimia** „mii de capete pletoase, mii de coifuri lucitoare", în care superlativul popular „mii de " este expresia unei forţe pe care nimeni n-o bănuia, şi **epitetul** cu rolul de-a vizualiza imaginea şi de-a realiza o fină antiteză: („coifuri **lucitoare**" - „umbră-**ntunecoasă**").

Mişcarea abia dezlănţuită creşte vertiginos, iar patriotismul este demonstrat prin faptele eroismului colectiv: „Călăreţii **împlu** câmpul şi **roiesc** după un semn
Şi în caii lor sălbatici **bat** cu scările de lemn,
Pe copite **iau** în fugă faţa negrului pământ,
Lănci **scântele** lungi în soare, arcuri **se întind** în vânt,
Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindeni,
Orizonu-**ntunecându-l**, **vin** săgeţi de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul şi de tropot şi de strigăt de bătaie" (Verbul „urlă" este subînţeles.)

Procedeele prin care autorul obţine această mişcare a „vijeliei îngrozitoare" (metaforă) sunt felurite; mai întâi, semnalăm forţa sugestivă a celor 9 verbe la prezentul istoric: *„împlu"*, *„roiesc"*, *„bat"*, *„iau"*, *„scânteie"*, *„se întind"*, *„vin"*, *„urlă"* şi din nou *„urlă"* (subînţeles în ultima propoziţie - din nevoia de concizie). Subliniem expresivitatea sugestivă a verbului *„roiesc"*, capabilă să noteze agitaţia albinelor, ca şi a sintagmei referitoare la oştenii în stare să „**la în fugă faţa negrului pământ**" în care verbul e magistral îmbinat cu personificarea şi inversiunea. Aceasta lasă impresia unei mulţimi de oşteni în necontenită creştere, obţinându-se o adevărată imagine cinematografică.

Scanned with OKEN Scanner

Comparaţiile asociază mereu forţa naturii cu forţa omului: săgeţile vin „ca nouri de aramă", „ca ropotul de grindeni", „vâjâind" ca vijelia şi „ca plesnetul de ploaie", în timp ce **hiperbolele** gigantizează totul: „Orizonu-ntunecându-l, vin săgeţi..." sau, pasajul următor: „Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul".

Ritmul alert se obţine însă prin **aliteraţie** simplă sau complexă: e celebru versul „Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie", care reproduce sunetul săgeţilor până în clipa când se lovesc de platoşele luptătorilor. Şi **termenii onomatopeici** contribuie la creşterea accelerată a amplitudinii muzicale, ei aflându-se într-o subtilă gradaţie: De la „freamăt" şi „zbucium" în primul vers, se ajunge la „codrul **clocoti**", de „zgomot de arme"; Călăreţii „roiesc", iar câmpul „urlă" de tropot; „Ropotul de grindeni" culminează într-un cuvânt care exprimă sintetic toată atmosfera: „**durduind** soseau călării" - verb onomatopeic, cu înţelesul de a „dudui", „a zgudui", cu funcţie auditivă precisă.

Prin tehnica basoreliefului, este scoasă în prim-plan oastea română care domină câmpul de bătaie. Românii „printre cetele păgâne **trec rupându-şi large uliţi**" (metaforă şi inversiune), iar Mircea, mare comandant de oşti, asigură, prin exemplul personal, victoria armatei sale, vădindu-se nu numai un bun strateg, ci şi un luptător neînfricat:

„Mircea **însuşi mână**-n luptă vijelia-ngrozitoare
Care **vine, vine, vine**, calcă totul în picioare".

Pronumele de întărire „însuşi", pus pe lângă substantivul propriu „Mircea", deţine acum şi accentul afectiv. Repetiţia verbului exprimă în cel mai înalt grad ritmul alert, ameţitor, în care se desfăşoară bătălia. În acelaşi scop, Eminescu foloseşte comparaţiile homerice (spectaculoase) şi hiperbolele (cun am văzut în exemplele de mai sus) în combinaţie cu inversiunile („**large** uliţi").

„Durduind **soseau** călării ca un zid înalt de suliţi
Printre cetele păgâne **trec rupându**-şi large uliţi."

Antiteza, procedeul fundamental din acest tablou (şi din întregul poem) este un mijloc magistral de a înfăţişa bătălia ca pe o uriaşă revărsare a mâniei pedepsitoare a românilor: În tabăra invadatorilor domneşte haosul:

„În zadar **striga**-mpăratul ca şi leul în turbare,
Umbra nopţii **se întinde** tot mai mare şi mai mare;
În zadar flamura verde o **ridică** înspre oaste,
Căci **cuprinsă**-i de pieire şi în faţă şi în coaste;
Căci **se clatină** rărite şiruri lungi de bătălie;
Cad asabii ca şi pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi **cădeau** pedeştri, colo caii **se răstoarnă**,
Cad săgeţile în valuri, care şuieră, **se toarnă**
Şi **lovind** în faţă-n spate, ca şi crivăţul şi gerul,
Pe pământ lor li **se pare** că **se năruie** tot cerul..."

Tabloul este extraordinar de dinamic graţie folosirii verbelor de mişcare (în total 14). Marea măiestrie a poetului se dovedeşte în felul cum variază diatezele verbale -şapte

Scanned with OKEN Scanner

verbe sunt la diateza activă:„**striga**”, „**ridică**”, „**cad**”, „**şuieră**”, „**lovind**” etc. Ele sunt destinate să înfăţişeze deruta sultanului care „striga” - şi „ridica” steagul, fără nici un rost: imperfectul indicativ „striga” denumind o acţiune trecută dar neterminată, este pus în relaţie cu anafora „în zadar” (repetiţie la început de vers). Insistenta folosire a verbului „a cădea” dă o imagine panoramică a luptei: „**cad** asabii”, „**căderau** pedeştri”, fiindcă şi săgeţile românilor „**cad** în valuri”, „**şuieră**”, „**se toarnă**”. Duşmanii sunt în panică, fapt pus în evidenţă prin folosirea acum (din totalul de 10 verbe la diateza reflexivă) a şase verbe reflexive („se întinde”, „se clatină”, „se răstoarnă”, „se toarnă”, „se pare”, „se năruie”) şi a unui verb la diateza pasivă („cuprinsă-i”). Aceste forme verbale sunt menite să zugrăvească plastic dezastrul duşmanilor pe câmpul de bătălie: „Umbra morţii se întinde”; oastea otomană e cuprinsă de pieire, şirurile de oşteni „**se clatină rărite**”, caii „**se răstoarnă**”; turcilor li „**se pare**”(vb. refl. impers.) „că **se năruie** tot cerul”.

Prezenţa unor izbutite personificări („**Urlă câmpul** şi de tropot şi de strigăt de bătaie”; „Căci **se clatină** rărite **şiruri** lungi de bătălie”) şi a unor comparaţii care asociază mereu forţa naturii cu forţa omului (Împăratul striga „**ca şi leul în turbare**”; asabii cad „**ca şi pâlcuri risipite**”, românii vin lovind „**ca şi crivăţul şi gerul**”) completează gama atât de variată de procedee artistice de care se slujeşte marele Eminescu în zugrăvirea luptei de la Rovine.

Finalul aduce cu sine satisfacţia victoriei: frăţia om - natură spulberă încă o dată agresivitatea invadatorului:

„Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava **vânturată**
Acea grindin-oţelită înspre Dunăre o **mână**,
Şi în urma lor **se-ntinde** falnic armia română.”

Magistrală e metafora „acea grindin-oţelită”, magistral folosit este verbul la diateza pasivă, „a fi vânturat”, din care rezultă că „păgânătatea” suferă urmările eroismului românesc: ale ţării steaguri, biruitoare, „înspre Dunăre o mână”. Simfonia luptei culminează prin strigătul de triumf al poetului, detectabil în comparaţia „e ca pleava” şi-n epitetul care însoţeşte ultimul verb: „se-ntinde **falnic** armia română”.

Tonalitatea majoră, realizată prin vocale deschise, sub accent, şi ritmul trohaic împrumută textului poetic o cadenţă marţială, oastea lui Mircea cel Bătrân fiind ordonată ca pentru o paradă militară.

Fraza eminesciană este plină de cursivitate şi de echilibru. Predomină raportul de coordonare faţă de cel de subordonare. Ritmul de odă este susţinut prin rima împerecheată, prin măsura versurilor (15-16 silabe) şi prin ritmul trohaic.

În concluzie, **Scrisoarea III** este o capodoperă a literaturii române, o sinteză de elemente lirice, epice şi dramatice, în care se îmbină armonios descrierea, naraţiunea şi dialogul.

Spiritul creator eminescian se manifestă în arta portretului. Cele două personalităţi - Mircea şi Baiazid sunt şi personaje în înţelesul propriu al cuvântului, şi simboluri prin care poetul îşi exprimă propriile păreri în problemele păcii şi ale războiului (la scară istorică şi cu finalitate filosofică). De aceea accentul se şi pune pe trăsăturile morale,

Scanned with OKEN Scanner

scoase pregnant în evidenţă prin analiză. Chipul lui Mircea cel Bătrân, conturat în linii sigure, e simbolul domnului patriot, al omului politic, care respinge cu demnitate pretenţiile de sclavie (ale sultanului), bun strateg, în stare să-şi conducă oştenii în luptă dreaptă şi să obţină victoria finală.

Baiazid este, prin contrast, simbolul invadatorului arogant, nepoliticos şi lacom, căruia voievodul român îi dă o lecţie drastică.

Prin poezii ca **Scrisoarea III** Eminescu a intrat în universalitate.

Funcţiile sintactice ale verbului

1. **Predicat**

a) **verbal - verb la un mod personal: diateza activă, reflexivă, pasivă, locuţiune verbală; interjecţie** cu sens de imperativ sau de adresare.

De exemplu:

„În cetăţuia ta de ape / **Dorm** cântecele noastre toate." (O. Goga)

„– **Hai**, măi, mai repede!"

„Şi **tranc**! capacul fântânii." („trânti") (I. Creangă)

„Şi **zvârrr**! cu pravila cea mare după călugări." (zvârli) (I. Creangă)

„Duduca Lizuca **băgă de samă** că toate jivinele, gângăniile şi paserile **stăteau** ca de marmură în lumini, ascultând." (M. Sadoveanu)

„Căci **cuprinsă**-i de peire şi în faţă şi în coaste / Căci **se clatină** rărite şiruri lungi de bătălie"/ (M. Eminescu)

b) **nominal - verb copulativ** la un mod personal şi un **nume predicativ** (exprimat prin verb la **infinitiv, supin, participiu**):

„Jurământul eteriştilor **era (de) a sacrifica** familie, avere şi viaţa pentru libertatea patriei." (I. Ghica)

„Fata **era îmbrăcată** în port de sărbătoare. Ia, subţire **era albă** ca zăpada." (I. Agârbiceanu)

Fapta ta **este de lăudat**.

2. **Subiect** (exprimat printr-un **verb la infinitiv, gerunziu** sau **supin** care răspunde la întrebarea **ce?**)

„Bine este **a cunoaşte** scrisorile... Iar limbile pământului bine este **a le cunoaşte**."(M. Sadoveanu) (Ce este bine?)

„Rămâne numai **de văzut** / cine se duce..." (Ce rămâne?)

Din camera de alături se auzea **bodogănind**.

3. **Atribut verbal** (exprimat prin **verb la infinitiv, verb la supin şi verb la gerunziu** (neacordat cu substantivul determinat):

„Am *satisfacţia* **de a munci** ca un om sănătos." (care satisfacţie?)

„Fântâna avea numai *o scară* **de coborât** până la apă." (ce fel de scară?)

„*Haina*-i **măturând** pământul / Şi-o târăşte-abia, abia." (G. Coşbuc) (care haină?)

Scanned with OKEN Scanner

4. **Complement**

(exprimat prin **verbe la un mod nepersonal (infinitiv, supin, gerunziu):**

a) **direct**: „De la mierlă *învață* **a cânta** cu gura... iar în frunză-l învăța **a zice** moș Gligor." (Folclor)

„Nici n-*am auzit* măcar **pomenindu-se** numele ei." (I. Creangă)

b) **indirect**: „Dar când *auzeam* **de legănat** copilul, nu știu cum îmi venea." (Ion Creangă)

„Acesta, foarte *mulțumit* **de a-și găsi** stăpânul, deschise gura." (D. Zamfirescu)

c) **circumstanțial**: „Azi dimineață, **neavând** treabă, *mă scobor* la gârlă." (c.c.cz.) (Brătescu-Voinești)

„Ichim *șovăi* **îndelung înainte de a spune.**" (c.c.t.) (Camil Petrescu)

„Iar el răspunde iute... **schimonosind** cuvintele." (c.c.m.) (I. Creangă)

Se pregătește **pentru a pleca** la munte. (c.c.s.)

Recapitulare

Clasificare		Flexiune			Exemple
SIMPLE	Predicativ	Diateza	Activă		Vara, în zilele de sărbătoare... cum **umblă**? (I. Creangă)
	Copulativ		Pasivă		În munții Banatului **au fost create** mai multe rezervații naturale. (L. Botoșăneanu - Șt. Negrea)
	Auxiliar		Reflexivă	cu pron. în D	Pe o piatră-n drum sub un zaplaz / **Și-a pus** înmormântând în palme-i / Slăbitul său obraz. (G. Coșbuc)
				cu pron. în Ac.	... suflau cu nările **să se usuce**. (Ion Creangă)
COMPUSE	Pers.	Modul	Pers.	Indicativ	Eu **zac** în umbra unor maci. (L. Blaga)
	Unipers.			Conjunctiv	Taina liniștei înalte **să ne fure** / Prin cotite luminișuri de pădure. (G. Topîrceanu)
	Impers.			Cond.-optativ	Odată cu ele **ar arde** și lumea. (A. Blandiana)
				Imperativ	**Tu învață** a le cunoaște înfățișarea. (M. Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

Locuţiuni	Tranz. Intranz		Nepersonal	Participiu Infinitiv Gerunziu Supin	Pe polița din dreapta, pe o farfurie stă **uitată** o bucată de caşcaval. (E. Gârleanu) O fi **parodiind**? (Paul Goma) Multe sunt **de făcut**. (I. Creangă)
	Regulat Neregulat	Timpul	Indicativ	Prezent	Pe polița din dreapta, pe o farfurie **stă** uitată o bucată de caşcaval (E. Gârleanu)
				Imperfect	În acel timp de chin şi jale, **străluceа** peste Olt, în Cozia, un bărbat ales şi vestit. (N. Bălcescu)
Conjugarea I -a				Perfect simplu	După acest divertisment gratuit, cei trei puşti **începură** concertul. (C. Chiriță)
Conjugarea a II-a -ea				Perfect compus	Toate **au răspuns** ca dintr-o singură gură. (I. Creangă)
Conjugarea a III-a -e				M. m. ca perfectul	În cartea inimii stinghere / **Scrisese** cu amarul vieţii. (I. Minulescu)
Conjugarea a IV-a -i -î				Viitorul I	Caragiale **se va servi** şi de tribuna presei. (Vladimir Streinu)
				Viitorul II	**Vor fi judecaţi** în curând. (A. Blandiana)
			Alte moduri	Prezent	Tu învaţă **a** le **cunoaşte** înfăţişarea şi **a** le **deprinde** numele. (M. Sadoveanu)
				Perfect	
		Persoana I, a II-a, a III-a			Când **mă voi afla** în vreo adunare, **tu să stai** la spatele meu. (Al. Odobescu)
		Nr.	Singular		Bătrâna **adună** şalul pe umeri şi **vorbi** încet. (Fănuş Neagu)
			Plural		... noi băieţii tocmai atunci **ridicam** casa în slavă. (I. Creangă)
		Forma	Afirmativă		... **se lăsa** câte oleacă ziua **să se odihnească**. (I. Creangă)
			Negativă		Când mama **nu mai putea** de obosită. (I. Creangă)

Rolul stilistic al verbului

Prezentul istoric „prezent etern”	Limba română **este** patria mea. (N. Stănescu)
Repetiţia	**Vine, vine, vine**, calcă totul în picioare. (M. Eminescu)
Onomatopeea	**Codrul clocoti de zgomot** şi de arme şi de bucium. (M. Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

Personificare	**Urlă câmpul şi de tropot şi de strigăt de bătaie. (M. Eminescu)**
Comparaţia	**... vâjâind ca vijelia. (M. Eminescu)**
Antiteza	**În zadar striga-mpăratul ca şi lupul în turbare, / Umbra morţii se întinde tot mai mare şi mai mare./ (M. Eminescu)**

ADVERBUL

Este partea de vorbire neflexibilă care lămureşte înţelesul unui verb, al unui adjectiv sau al unui adverb, exprimând caracteristica unei acţiuni, stări, însuşiri:

„Pluta *trece* săgeată prin cotul *arcuit* spre stânga şi *intră* voinicește în groaznica strâmtoare de la Toance... De pretutindeni... *se năpustesc* dihăniile în calea noastră. Moş Vasile pare că le *îmbrânceşte* în lături cu lopata aşa de voinicește, aşa de falnic... încât pare o făptură foarte *tânără*, din basme...” (Al. Vlahuţă)

Cuvintele săgeată, spre stânga, voinicește, de pretutindeni, în lături, aşa, falnic, foarte sunt adverbe. Ele lămuresc înţelesul unui verb, adjectiv sau adverb (cum se vede în textul de mai sus), arătând locul, timpul sau modul în care se face lucrarea verbului.

1. Felul adverbelor

a) după formă:

simple		*compuse*	
acolo	destul	bunăoară	azi-noapte
azi	abia	devreme	mâine-seară
mâine	ba	iarăşi	astă-vară
bine	nici	dintr-adins	
aşa	aici		

b) după înţeles:

1. *de loc*: **aproape, acolo, împrejur, pretutindeni, nicăieri, departe, aici, sus, jos, acasă, alături, înainte;**

2. *de timp*: **astăzi, ieri, târziu, devreme, totdeauna, iarna, aseară, deocamdată, acolo, afară, atunci, deodată, ziua, noaptea, niciodată;**

3. *de mod*: **bine, astfel, abia, alene, anevoie, anume, asemenea, atât, numai, împreună, destul, altminteri.**

Adverbele de mod pot arăta:

a) *afirmaţia* sau *negaţia*: **da, chiar, firește, negreşit, nu, ba, nicidecum, dimpotrivă;**

b) *probabilitatea* (îndoiala): **poate, doar, parcă, pesemne;**

c) *cantitatea*: **mult, puţin, atât, cam, destul, câtva, numai, foarte, prea, încă;**

d) *modul propriu-zis* (al acţiunii, stării, calităţii): **încet, repede, aşa, prea, atât, cât;**

Scanned with OKEN Scanner

e) *comparația*: **cum, precum, ca, cât, decât.**

c) după origine:

1. **primare** (moștenite din latină sau din alte limbi): **ba, bine, cam, da, foarte, abia.**

2. **provenite din alte părți de vorbire:**

a) *prin schimbarea valorii gramaticale* (substantive, adjective, participii)

b) *prin derivare cu sufixe*

a) schimbarea valorii gramaticale

1. *Adjectivele* și *verbele la participiu* pot deveni adverbe:

Elevii aceștia au un scris **frumos**. (adjectiv)

Elevii aceștia scriu **frumos**. (adverb) (cum scriu?)

Peste codri de argint vine în zbor zmeul **falnic**. (adjectiv)

Iar în urma lor se-ntinde **falnic** armia română. (adverb) (cum se întinde?)

2. *Substantivele* (articulate sau nearticulate) pot deveni adverbe:

În nopțile **de toamnă**, cu ploi repezi, el nu stătea în cușca lui. (substantiv)

Toamna *încep* cursurile școlare. (adverb) (când încep?)

Ziua de luni e cea mai grea pentru mine. (substantiv)

Ziua *ninge*, **noaptea** *ninge*, **dimineața** *ninge* iară. (adverb) (când ninge? - ziua, noaptea, dimineața)

Privea de sus și nu-și credea ochilor: **zile, săptămâni, luni** *avea de umblat*. (cât avea de umblat?)

Atenție! Se folosesc ca adverbe substantivele *articulate* care denumesc *anotimpurile* sau *părți ale zilei* (**iarna, vara, toamna, dimineața, seara, noaptea, lunea, marțea** sau **luni, marți**); și substantivele **zile, luni, săptămâni, ani** (nearticulate) când determină *un verb* și răspund la întrebarea *când?*

b) Prin derivarea cu sufixe (din substantive, adjective, verbe, adverbe) se formează adverbe care au rol stilistic de *epitet al verbului*: **pieptiș, vultureşte, şoimeşte, amarnic, târâș, încetișor, repejor** (adverbe epitet).

2. Locuțiuni adverbiale

Sunt grupuri de două sau mai multe cuvinte care îndeplinesc rolul unui adverb:

– din vreme în vreme, din ce în ce, clipă cu clipă, rând pe rând;

– ici-colo, calea-valea, vrând-nevrând;

– de obicei, în silă, în grabă, cu de-a sila, pe negândite, pe neașteptate, de dimineață, în veci, pe de rost;

– într-un rând, într-adins, de-a curmezișul, de-a dreptul.

De exemplu: Îi plăcea *să se uite* **cu de-amănuntul** la câte ceva. (cum să se uite?)

Într-un răstimp *s-a făcut liniște*. (când?)

Scanned with OKEN Scanner

3. Gradele de comparaţie ale adverbelor

Adverbele de mod propriu-zis şi unele adverbe de loc şi de timp au, ca şi adjectivele, grade de comparaţie:

1. Rândunica zboară **sus**, cu vesel ciripit. (grad pozitiv)
2. Ciocârlia zboară **mai sus** decât rândunica. (grad comparativ - cu adverbul „mai")
3. Vulturul zboară **foarte sus (sus de tot, suuus)**. (grad superlativ - cu adverbele „foarte", „prea", „tare")

Atenţie!

Gradul superlativ absolut (al adverbului) poate fi exprimat, ca şi la adjective, *şi prin alte mijloace, mai expresive*: prin adverbe, locuţiuni sau diferite expresii, prin repetarea adverbului (**grozav, minunat, extraordinar, neînchipuit, din cale afară de, aproape-aproape, tare-tare** (cântă), **demult-demult** (a dat peste un pom).

Caisul înflori **cel mai repede**. (superlativ *relativ de superioritate*)

Vişinul înflori **cel mai puţin repede**. (superlativ *relativ de inferioritate*)

Zarzărul înflori **foarte repede, tare repede, grozav de repede, repede-repede**. (superlativ absolut)

4. Funcţiile sintactice ale adverbului sunt:

1. **Complement circumstanţial** (de loc, de timp, de mod):

a) O pânză de apă scânteia **foarte departe**. (unde scânteia?) (c.c.l.)

b) Am un ochi cu care văd şi **ziua** şi **noaptea**. (când văd?) (c.c.t.)

c) El doarme **iepureşte**. (cum doarme?) (c.c.m.)

2. **Atribut adverbial** (se leagă printr-o prepoziţie de substantivul sau pronumele determinat):

a) Lucrul **de azi** nu-l lăsa pe mâine. (care lucru?) (A adv.)

b) Rămase cu singura mângâiere a întoarcerilor **din când în când** ale lui Eminescu. (care întoarceri?) (A adv.)

3. **Nume predicativ** (adverb de mod din *expresiile verbale impersonale* **e bine, e probabil, e sigur, e rău, e drept, aşa-i** *şi adverbe predicative* (şi locuţiuni adverbiale) folosite fără verbul copulativ „a fi": **desigur, poate, pesemne, negreşit, firește, cu siguranţă, de bună seamă** urmate de o propoziţie subordonată subiectivă, introdusă prin conjuncţiile „ca", „să".

a) Cât timp ţăranul va iubi cu atâta patimă pământul, /[1] **e sigur** /[2] **că** nimeni nu i-l va putea smulge. /[SB.3]

b) **Pesemne** /[1] c-aista-i Flămânzilă, foametea, sac fără fund... /[SB.2]

c) **E posibil** /[1] **să** se distrugă armele atomice curând. /[SB.2]

Atenţie! Unele adverbe (**cele relative**, de exemplu: *unde, încotro, când, cum*)

Scanned with OKEN Scanner

în frază pot avea rol de conjuncţie, iar în unele cazuri şi funcţie sintactică în propoziţie:

A sosit /[1] **unde** dorea. /[2] - în care „unde" = conjuncţie, pentru că introduce o propoziţie circumstanţială de loc; „unde" are rol de complement circumstanţial de loc deoarece ţine locul destinaţiei.

Mă uimeşti /[1] **cum** ai ajuns aşa de sus. /[2] - în care conjuncţia „cum" leagă propoziţia subordonată de regenta ei, având şi rol de complement circumstanţial de mod.

5. Observaţii ortografice

1. Se scriu într-un singur cuvânt:

a) Adverbele de mod cu sufixul **-iş** se scriu fără **i** la sfârşit: **pieptiş, cruciş, târâş** (spre deosebire de **totuşi, iarăşi** formate din „tot"+ „şi").

b) Adverbul **numai** (când are sensul „doar")

Exemplu: Au fost prezenţi **numai** zece elevi în clasa a XI-a G.

c) Adverbele de loc: **încotro, dincotro, dincoace, dinainte, dindărăt, dinadins, dinăuntru.**

d) Adverbele în componenţa cărora intră substantivul „dată", elementele „ori" sau „nici": **odată** („cândva"), **altădată** („odinioară"), **câteodată** („uneori"), **îndată, deodată,** („în acelaşi timp"), **niciodată** („niciçând"); **oricum, oriunde, oricând, orişiunde, orişicând, oriîncotro; nicicând, niciunde**: ca şi adverbele **degeaba, deloc, dedesubt, deasupra, desigur.**

2. Se scriu cu cratimă următoarele adverbe (şi locuţiuni adverbiale):

a) **într-adevăr, într-adins, într-un rând;**

b) **de-a dreptul, de-a curmezişul, de-a binelea;**

c) **într-acolo, dintr-acolo;**

d) **după-prânz, după-amiază;**

e) **calea-valea, vrând-nevrând.**

Exemple:

„**De-acuma** nu te-oi mai vedea / Rămâi, rămâi cu bine."

„Şi ai cu toate astea-n faţă / **De-a pururi** ziua cea de azi." (M. Eminescu)

„Era **odată** o babă care avea trei feciori."

„Şi bărbatu-meu... nu s-a putut plânge că l-am înşelat... deşi **câteodată** erau bănuiele." (I. Creangă)

Atenţie!

a) *Unele adverbe* (când sunt articulate enclitic sau însoţite de articolul nehotărât + o prepoziţie) *devin substantive* (îşi schimbă valoarea gramaticală): **bine, rău, greu.**

De exemplu:

„Dar **binele** câteodată aşteaptă şi **rău**." (I. Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

„Că şi noi ne-am luptat pe-aici / **Cu greul** şi cu moartea."/ (G. Coşbuc)

b) *Cuvântul „ce" are valoare* de adverb când are sensul „cât" (deci nu trebuie confundat cu pronumele relativ-interogativ „ce"):

Ce bine ai răspuns. - (în sensul de „cât de" bine)

EXERCIŢII

1. **Model de analiză**:

a) **De când** s-a însurat /[1] i s-a năzărit /[2] că /[3] **de-acum înainte** /[4] trebuie /[3] să păşească **negreşit** în fruntea satului. /[4]

b) **Sâmbăta** vine **mai devreme** de la câmp.

– ***de când*** = complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp + prepoziţia simplă „de";

– ***de-acum înainte*** = complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp;

– ***negreşit*** = complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod (cum să păşească?);

– ***sâmbăta*** = complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp (provenit dintr-un substantiv articulat) (când vine?);

– ***mai devreme*** = complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp la gradul comparativ de superioritate.

2. Subliniaţi adverbele şi locuţiunile adverbiale din următoarele texte şi faceţi analiza lor sintactico-morfologică:

c) „– Acum nu vă mai spun cât era de încărcat carul cu lemne, care la aşa loc, ţinea pe vremea aceea şepte lei şi jumătate..." (I. Creangă)

d) „Şi nici una nici două, haţ! pe ied de gât, îi rătează capul pe loc şi-l mănâncă aşa de iute şi cu aşa poftă, de-ţi părea că nici pe-o măse n-are ce pune. Apoi se linge frumuşel pe bot, şi începe a se învârti prin casă cu neastâmpăr..." (I. Creangă)

e) „Singure vrăbiile, care zboară puţin, s-au vârât printre grinzi şi ţigle... Le-am lăsat locuri şi lor, să intre de-a gata în dosul bârnelor din acoperiş." (T. Arghezi)

f) „Un volum de versuri inedite... solicită în mod necesar câteva explicaţii istorico-literare în primul rând." (I. Minulescu)

Recapitulare

Clasificare		Exemple
simple	de loc de timp	**Vara**, după cules de răchiţică... cine umblă? (Ion Creangă)
compuse		Paul se vedea... coborând **undeva**. (M. Sebastian)
locuţiuni		A cerceta evoluţia scrierii chirilice româneşti... însemna... a-i urmări... mersul şi dezvoltarea... **în tot atâtea** etape. (Emil Vârtosu)

Scanned with OKEN Scanner

<table>
<tr><td>propriu-zise</td><td>de mod</td><td rowspan="6">Un volum de versuri inedite,... solicită în mod necesar câteva explicaţii. (I. Minulescu)
Poate mai bate încă secunda de atunci. (V. Alecsandri)
Cu stăpânul tot am dus-o cum am dus-o, câne-cânește, până acum. (I. Creangă)
Oricum, gratis e o afacere. (G. Călinescu)
Dante Alighieri... a lucrat... chiar pentru primii săi cititori. (Al. Balaci)
Paraschiv şi Nilă nu erau acasă, plecaseră nu se ştie unde (undeva). (M. Preda)</td></tr>
<tr><td>demonstrative
interogative</td><td>de cauză
de scop</td></tr>
<tr><td>relative</td><td>condiţional</td></tr>
<tr><td>nehotărâte</td><td rowspan="3">concesiv</td></tr>
<tr><td>precizare</td></tr>
<tr><td>negative</td></tr>
<tr><td colspan="2">Predicative</td><td>Eu fac ca filosoful: vorbesc puţin şi ascult mult (Nicolae Filimon)</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Flexiune</td><td colspan="2">Pozitiv</td><td rowspan="6">Eu fac ca filosoful: vorbesc puţin şi ascult mult (Nicolae Filimon)
Devine cu încetul sufragiu, iar mai <u>pe urmă</u>
(= mai apoi) se face şi el boier. (N. Filimon)
Asta este foarte lesne de făcut. (N. Filimon)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Com-
parativ</td><td>de super.</td></tr>
<tr><td>de egalit.</td></tr>
<tr><td>de infer.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Super-
lativ</td><td>relativ</td></tr>
<tr><td>absolut</td></tr>
</table>

PREPOZIŢIA

Prepoziţia este partea de vorbire **neflexibilă**, cu rol de instrument gramatical, care leagă atributele şi complementele de cuvintele pe care le determină.

a) atributul determină *un substantiv, pronume, numeral.*

b) complementul determinnă *un verb, adjectiv, adverb, interjecţie.*

De exemplu: Şuierături[S] **de** <u>locomotive</u>[atr.], zăngănituri[S] **de** <u>fier</u>[atr.], aburi care ţâşnesc[P.V] **din** <u>guri</u>[compl.] ascunse[atr.], namile[S] **cu** <u>braţe</u>[atr.] lungi[atr.] care **ridică**[P.V] un vagon[compl.] **în** <u>sus</u>[compl.]... toate... <u>formează</u>[P.V] simfonia[compl.] metalică[atr.] **la** <u>uzinele</u>[compl.] Reşiţa[atr.].

Felul prepoziţiilor:

a) după formă:

1. **simple**: *a, către, contra, cu, de, din, după, fără, în, înăuntru, între, la, lângă, pe, pentru, peste, prin, spre, sub, până;*

2. **compuse**: *de la, de pe la, de lângă, pe după, de după, înspre, dinspre;*

Scanned with OKEN Scanner

b) **după origine:**

1. **propriu-zise**: *pe, de, la, sub, până* etc.

2. **provenite din adverbe** cu formă articulată (substantiv, pronume, adjectiv) cu formă nearticulată (pronume neaccentuat în dativ): *deasupra* (câmpiei), *împrejurul* (grădinii), *înaintea* (voastră), *împotriva* (lor), *dinaintea* (gardului), *dinăuntrul* (odăii), *înainte*-**l**, *înainte*-**ţi**, *împotrivă*-**mi**.

Exemple:

„După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigat **împrejurul focului.**" (I. Creangă)

„Sus, **desupra noastră**, îşi tremură frunzuliţa câţiva mesteceni." (Al. Vlahuţă)

Locuţiuni prepoziţionale

Sunt grupuri de două sau mai multe cuvinte care împreună îndeplinesc rolul de prepoziţie. Ele sunt formate din una sau două prepoziţii şi o altă parte de vorbire:

– un substantiv (articulat sau nu): **de-a lungul, în faţa, în spatele, în urma, din pricina, faţă de, în loc de, la un loc cu;**

– un adverb (articulat sau nu): **în afara, pe dinăuntru, alături de, afară de, împreună cu, potrivit cu, în sus de.**

Atenţie! Locuţiunile prepoziţionale nu se confundă cu cele adverbiale!

Să comparăm:

1. Merg **în susul** (**în josul**) apei. (locuţiune prepoziţională)
2. Trec **de-a latul** şoselei. (locuţiune prepoziţională)
3. Stau **în faţa** casei. (locuţiune prepoziţională)

(Ultimul termen al locuţiunii este *articulat*. Locuţiunile prepoziţionale cer genitivul; *n-au funcţii sintactice*.) - *cu*:

4. Merg **în sus**. (locuţiune adverbială = c.c.l.)
5. Trec **de-a latul**. (locuţiune adverbială = c.c.m.)

(Locuţiunile adverbiale *au funcţii sintactice proprii*)

Observaţii

1. Cele mai multe prepoziţii cer cazul *acuzativ*: **de, la, de pe, de către, cu, fără, până, printre, drept** (cu sensul „la")

Am luat caietul <u>de pe</u> **bancă**. (de unde am luat?) (c.c.l.)

Părinţii au plecat <u>după</u> **cumpărături**. (după ce au plecat?) (c.c.s.)

2. *Cu genitivul* se construiesc prepoziţiile: **dinaintea, îndărătul, înapoia, împrejurul, împotriva, contra, deasupra, înaintea.**

Păsările zburau <u>împotriva</u> **vântului**. (c.c.l.)

3. *Cu dativul* se construiesc prepoziţiile: **graţie, aidoma, asemenea, conform, contrar, potrivit, datorită, mulţumită.**

Scanned with OKEN Scanner

Grație ție am câștigat concursul. (Grație cui?) (c.i.)

În concluzie, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale ***se analizează împreună*** cu *atributele* sau *complementele* pe care le leagă (pentru că ***nu au funcții sintactice proprii***).

Model de analiză

1. Pe masă sunt boabe **de grâu**.
2. **Grație ție** am câștigat concursul.
3. Merg **în josul apei**.

Partea de vorbire	Funcția sintactică	Analiza morfologică
– de grâu	atribut substantival prepozițional	substantiv comun, singular (defectiv de plural), nearticulat, acuzativ precedat de prepoziția simplă „de”;
– grație ție	complement indirect	pronume personal, pers. a II-a sing., accentuată, masculin, singular, dativ, precedat de prepoziția simplă „grație”;
– în josul apei		substantiv comun, feminin, sing., articulat cu articolul hotărât enclitic **l**, genitiv, precedat de locuțiunea prepozițională „în josul”.

Atenție!

a) Se scriu *într-un singur cuvânt* prepozițiile: **despre, dinspre, înspre** (fenomenul de contopire);

b) Se scriu *cu cratimă* prepozițiile: **dintru, întru, printru** (pierd vocala **u** înaintea unor cuvinte care încep cu vocală): **dintr**-un, **dintr**-o, **într**-o, **dintr**-aceste(a), **într**-adevăr;

c) Prepoziția **cu** poate să piardă, uneori, vocala **u** (înaintea articolului sau numeralului **un, o**), scriindu-se cu cratimă: L-a răsplătit **c**-o sărutare.

c) Prepoziția **la** rămâne identică în relație cu un atribut sau complement, dar se scrie cu cratimă în relație cu un verb la perfectul compus, ea reprezentând acum *forma neaccentuată a pronumelui personal în acuzativ*. L-a bătut tata.

Recapitulare

Clasificare	Exemple
simple	Cu ură cade zăpada **peste** apele înghețate. (I. Creangă) Se înfățișează **înaintea** boierului. (I. Creangă)
compuse cu: G. D. Ac.	Zboară calul cu Harap-Alb **până la** nouri. (I. Creangă) După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigat **împrejurul focului**. (I. Creangă) **În caz de** refuz sunt decis să termin. (G. Călinescu)

Scanned with OKEN Scanner

CONJUNCȚIA

Conjuncția este partea de vorbire neflexibilă care leagă *în frază* două propoziții sau *în propoziție* două cuvinte cu aceeași funcție sintactică (subiecte, nume predicative, atribute, complemente).

În propoziție:

1. Au fost odată *o babă* **și** *un moșneag*. (subiecte)
2. Și eu eram *șturlubatic* **și** *copilăros*. (nume predicative)
3. Cumpără-ți haine *frumoase* **și** *călduroase*. (atribute)
4. Bate *încet*, **dar** *continuu*. (complemente)

În frază:

5. Baba avea o găină, /^{PP1}, **iar** moșneagul avea un cocoș. /^{PP2}

Conjuncția **iar** leagă două propoziții de același fel, de aceea se numește **coordonatoare**.

6. Se pare /^{P1} **că** românii au primit pământ /^{SB2} **unde** ogoarele n-au rod /^{CL3} **și** par/^{CL4} **cum** sunt pustiurile. /^{PR5}

Conjuncțiile **că, unde, cum** leagă propoziții secundare de regentele lor. Ele se numesc **subordonatoare**. Conjuncția **și** realizează raportul de coordonare între propozițiile 3 și 4, ambele circumstanțiale de loc.

1. După **origine**, conjuncțiile pot fi:

a) **conjuncții propriu-zise**: *și, nici, dar, iar, că, să, dacă, de, fiindcă, deoarece..*

b) **conjuncții provenite din alte părți de vorbire:**

1- din pronume relative: *care, cine, ce*

Câinele /^{1} **care** latră /^{2} nu mușcă. /^{3}

2- din adverbe relative: *unde, când, cum, cât*

Merg /^{1} **unde** mi s-a ordonat. /^{3}

3- alte adverbe:

A luat-o /^{1} **încotro** a fost îndreptat. /^{2}

Atenție! Aceste părți de vorbire nu pierd calitatea, nici înțelesul de pronume sau adverbe când servesc drept conjuncții.

2. După **formă** conjuncțiile pot fi:

simple: *și, nici, dar, iar, însă, ci, ba, deci, că, să, căci, de, ori.*

compuse: *ca să, ci și, cum că, cum să, ca... să*

3.**Locuțiuni conjuncționale** = grupuri de cuvinte cu rol de conjuncție, în componența cărora intră obligatoriu o conjuncție, un adverb relativ sau un pronume relativ: **cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, pentru că, pentru ca să, fără (ca) să, până să, chiar dacă, așa încât, de parcă, din cauză că, din pricină că, în loc să, în timp ce, în vreme ce, (ori) de câte ori, după ce, până ce, îndată ce, ca și când, ca și cum.**

Scanned with OKEN Scanner

Notă: *Confuzia cu prepoziția nu este posibilă*, dacă ne amintim că prepoziția cere ca substantivul care-i urmează să fie la genitiv, dativ, acuzativ, are rol *numai în propoziție* și leagă un atribut sau un complement de părțile determinate; conjuncția, în schimb, *nu are de-a face cu cazurile gramaticale și leagă două propoziții* sau *părți de propoziție de același fel.*

4. După **funcția** pe care o îndeplinesc **conjuncțiile sunt**:

A. **coordonatoare** (fac legătura între două părți de propoziție sau între două propoziții care stau pe același plan)

1. **copulative**: *și, nici, precum și, nu numai, ci și*;
2. **disjunctive**: *sau, ori, fie*;
4. **concesive**: *deci, prin urmare, așadar, în concluzie, de aceea.*

Exemple:

1. Racul, broasca și o știucă într-o zi s-au apucat...

2. Obiceiul lui era /[1] să le spună prinșilor /[2] că nu merită /[3] să moară de sabie /[4] și că terbule /[5] să-și sape singuri groapa. /[6] (propozițiile 3 și 5 sunt în raport de coordonare) Schema frazei arată acest lucru:

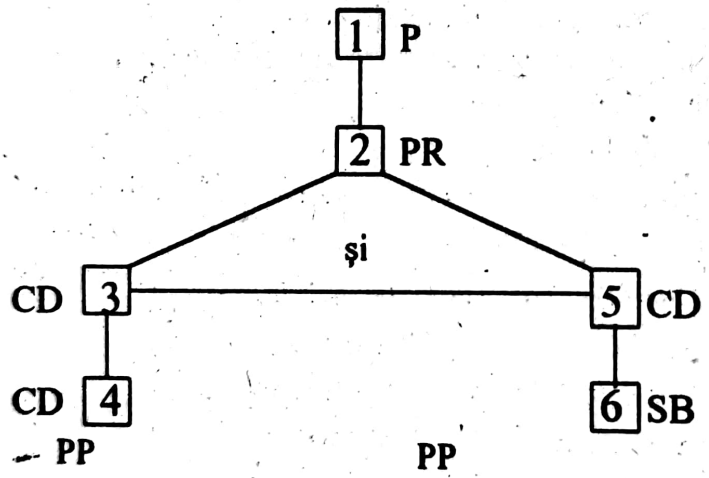

3. Eu sunt Luceafărul de sus /[1] iar tu să-mi fii mireasă. /[2]

B. **subordonatoare** (fac legătura între două propoziții, dintre care una este subordonată, iar cealaltă regentă, însoțind propoziția subordonată în frază):

1. **cauzale**: *fiindcă, deoarece, pentru că, întrucât, căci, că, din cauză că, din pricină că* etc.;
2. **de scop (finale)**: *să, ca să, pentru, ca, să, cu scopul să*;
4. **condiționale**: *dacă, de, cu condiția să, în caz că, numai dacă*;
5. **concesive**: *deși, măcar că, chiar de, chiar dacă, cu toate că*;
6. **consecutive**: *încât, așa încât, că, de să* (sens „încât")
7. **de mod propriu-zis (comparative)**: *cum ,precum, așa cum, cât, după cât, ca și cum, după cum*;

Scanned with OKEN Scanner

8. **de loc**: *unde, de unde, până unde, încotro, dincotro, oriunde, către ce, către cine;*

9. **de timp**: *când, de când, de pe când, oricând, orișicând, în timp ce, până ce, ori de câte ori, (mai) înainte să.*

Exemple:

1. Nici nu se cuvenea /$^{P.1}$ **să-l supere,** /$^{SB.2}$ **fiindcă** dascălul Clăiță era un om deosebit. /$^{CZ.3}$

Conjuncția subordonatoare „să" leagă propoziția nr. 1 (P) de propoziția nr. 2 (SB), iar conjuncția „fiindcă" leagă propoziția nr. 2 de propoziția nr. 3 (CZ), stabilind un ***raport de subordonare*** între ele.

2. Era o curată hoție /$^{P.1}$ **să** ia băiatul /$^{SB.2}$ **pe care** l-a crescut el în școala lui, /$^{AT.3}$ **și să-l** nenorocească depărtându-l de dăscălie /$^{SB.4}$ **pentru ca să-l** scoată popă. /$^{F.5}$

Schema frazei arată *raporturile de subordonare* ale propozițiilor din frază, dar și pe cele *de coordonare*, dintre cele două subiective (propoziția nr. 2 și 4) legate prin **și**.

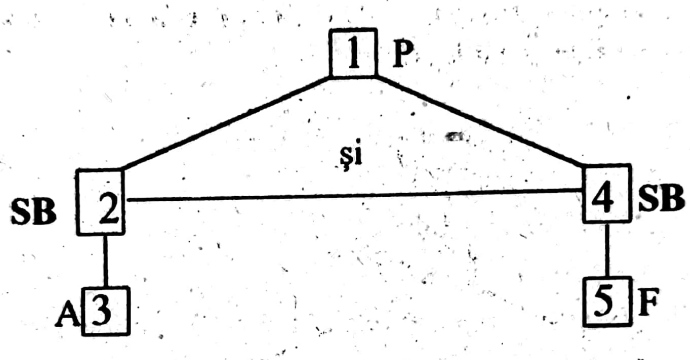

Atenție!

•1). Unele conjuncții formează perechi și se numesc *conjuncții corelative*:

Exemple: a) **Nu numai** el merge, **ci și** tu. (nu numai... ci și)

b) **Cum** îți vei așterne, **așa** vei dormi. (cum... așa...)

c) **Pe cât** era unul de vrednic, **pe atât** era celălalt de delăsător. (pe cât...pe atât...)

•2) Se scriu *într-un singur cuvânt* conjuncțiile: **așadar, deoarece, deși, fiindcă, întrucât.**

•3) Conjuncția **să** are un rol dublu: *este semn al modului conjunctiv* și, în același timp, *face legătura* între două propoziții. De exemplu:

Încerc /^{1} **să**-i spun /^{2} că plec. /^{3}

I se întâmpla rar /^{1} **să** nu fie beat de dimineață. /^{2}

•4) În scriere, nu trebuie să confundăm conjuncțiile **sau, iar** cu grupurile de cuvinte **s-au, i-ar** care reprezintă două părți de vorbire rostite împreună într-o singură silabă.

Conjuncții:

1. Unul coboară, **iar** altul urcă.
2. Intră **sau** tu, **sau** el.

Scanned with OKEN Scanner

Două părți de vorbire diferite:

1. **I-ar da** premiul I. (pronume personal în dativ singular + verb modul condițional-optativ)

2. **S-au plimbat** pe chei. (pronume reflexiv redus la **s-** (**se**) + verb, modul indicativ, perfect compus)

•5) Cuvintele **și, nici, iar, ba** pot avea valoare de *conjuncție* sau de *adverb*.

Conjuncții:

1. **Și** munții, **și** norii își țin respirația.

2. Nu am văzut **nici** car, **nici** bou.

3. „Eu sunt Luceafărul de sus, /[1] **iar** tu să-mi fii mireasă." /[2] (M. Eminescu)

Concluzii:

Și, iar, nici fac legătura între două părți de propoziție sau între două propoziții.

Adverbe:

1. Solistul a **și** început să cânte. (sens „imediat")

2. Iaca așa se poate înșela omul când **nici** n-a gândit. (întărește negația exprimată prin adverbul „nu", având sens apropiat de al adverbului „măcar")

3. **Iar** instrucție, **iar** tir, **iar** manevre... („iarăși", „din nou")

Concluzii:

1. **Și, nici, iar** au sens lexical de sine stătător.

2. În rostire sunt accentuate.

•6) Pronumele relative (*care, cine, ce, câți, câte*) au întotdeauna două funcții și anume:

a) funcție *de conjuncție*, pentru că introduc o subordonată;

b) funcție *sintactică proprie*, pentru că sunt pronume.

Exemplu: „Drumeții spuneau /[1] că este la Cocorăști un cimpoieș /[2] **care** are un fecior foarte curățel." /[3] (I. Slavici)

Care, din propoziția atributivă 3 are două funcții:

a) de conjuncție - pentru introducerea subordonatei;

b) subiect (care = cimpoiașul... are un fecior).

În analiză, acest lucru îl vom arăta în felul următor:

care = subiect, exprimat prin pronume relativ, masculin, singular, nominativ.

•7) În unele cazuri, și adverbele relative (*unde, încotro, când, cum*) pot avea, ***pe lângă funcția de conjuncție, funcție sintactică proprie***. Aceste cazuri sunt evidente când:

a) adverbele relative se referă la un substantiv din regentă:

Lucrez la bibliotecă /[1] **unde** (în bibliotecă) sunt colecții. /[2]

unde = complement circumstanțial de loc.

b) când propozițiile introduse prin aceste adverbe provin din propoziții interogative:

Scanned with OKEN Scanner

Mă întreb /[1] **cum** (bine, rău) a decurs operaţia. /[2]

cum = complement circumstanţial de mod.

EXERCIŢII:

Despărţiţi frazele în propoziţii. Subliniaţi cu o linie conjuncţiile subordonatoare şi cu două linii pe cele coordonatoare care fac legătura între două propoziţii. Arătaţi ce raporturi - de coordonare sau de subordonare - stabilesc conjuncţiile.

1. „Aţi auzit, oameni buni, că domnia Tomşei s-a petrecut din lumea asta şi-a venit în scaunul ţării Alexandru-vodă, pe care şi noi l-am ajutat." (M. Sadoveanu)

2. „În urmă, Agripina ştia că mai erau pe acasă şi alte gospodine, care trebuie să fi fugit cum fugise ea, prin pădure şi că turcii negreşit că se luaseră după ele." (Gala Galaction)

3. „Fata, care ştia că de făcut treabă nu mai cade coada nimănui, îşi suflecă mânecile, călcă lut şi lipi cuptorul, şi-l griji, de-ţi era mai mare dragul să-l priveşti." (I. Creangă)

4. Ce este cuvântul subliniat?

Bucuria **alor** tăi a fost mare. Le-am povestit **alor** noştri.

Răspuns: articol posesiv genitival.

5. Care este construcţia corectă?

Unei colege **a mele** / a mea / ale mele. Un coleg **de-ai mei** / de-al meu. O colegă **de-ale mele** / de-a mea.

Femeii ăşteia / **ăsteia**. Femeile ăştea / ăstea / **astea**.

Omului **acestuia** / acesta. Oamenilor **acestora** / aceştia.

Fetelor **acestora** / acestea.

O cretă dintr-asta / **dintr-astea**.

Un pantof dintr-ăsta / **dintr-ăştia**.

Răspuns: am subliniat cuvintele corecte.

Notă: Când prepoziţiile **din, dintre** cu pronume posesive sau demonstrative exprimă raporturi partitive, ele impun folosirea pronumelui demonstrativ / posesiv la plural.

6. Arătaţi valoarea sintactică a lui **cine, ce**.

Cine sunt prietenii lor. **Cine** sunteţi voi. **Cine** le sunt prieteni.

Ce e cu asta. **Ce** se întâmplă. **Ce** n-aş da să plouă. **Ce** viaţă zbuciumată. **Ce** a mai plâns.

Răspuns: nume predicativ, nume predicativ, subiect, subiect, subiect, pronume (valoare morfologică), atribut, adverb (valoare morfologică).

7. Indicaţi forma corectă a cuvintelor:

latură - lature; **itinerar** - intinerar; **personaj** - personagiu; **contrar** - contrariu; **obligatoriu** - obligator; livrească - **livrescă**; grotească - **grotescă**; **pitorească** - pitorescă; **serviciu** - servici; **taxi** - taxiu; **margine** - margină; **imagine** - imagină; **origine** - origină; **instrucţie** - istrucţie; **infanterie** - ifanterie.

Scanned with OKEN Scanner

Notă: Cuvântul **pitoresc** este singurul neologism care are forma de feminin - **pitorească** - cu sufixul „ească".

tangou - tango; caro - carou; file - filet.

Notă: În situaţia când întâlnim neologisme cu dublă pronunţie şi cu duble sensuri total diferite între ele, considerăm ambele forme corecte. La fel se întâmplă şi cu cele care prezintă triple pronunţii.

8. Formaţi familia lexicală a cuvintelor:

grădină + *ar* = grădinar; a grădinări; grădinăreasă.

a croi + *-tor* = croitor; croitor + *-easă* = croitoreasă.

lapte + *-ar* = lăptar; lăptar + *-easă* = lăptăreasă.

a crede + *-inţă* = credinţă; credinţă + *-ios* = credincios / necredincios; a încredinţa - încredinţare; a se încrede - încredere / neîncredere; crezare / crez.

a dezgropa - a îngropa + *dez*; a desfrunzi - a înfrunzi + *des*; a astupa - destupa (în ultimele trei exemple derivarea se realizează prin substituirea prefixelor).

9. Arătaţi ce valori morfologice îndeplineşte cuvântul **drept**.

Judecă **drept** (adverb); E un om **drept** (adjectiv); **Dreptii** merg în rai (substantiv masculin); **Drepturile** omului (substantiv neutru); S-a prezentat **drept** critic literar (prepoziţie).

Notă: Prin schimbarea valorii gramaticale cuvântul **drept** acoperă o sferă mai largă.

L-a luat **cu binişorul** (locuţiune adverbială - prepoziţie + substantiv) Stai **binişor**! (adverb).

Notă: Indicele substantivării este **articolul**.

Recapitulare

Clasificare			Exemple
simple compuse locuţiuni	coor- dona- toare	copulative	Agaţă traista în coasă şi coasa pe umăr şi porni. (I. Creangă)
		disjunctive	Mi se părea că pământul se scurge în haos şi că un nemărginit deşert se deschide sub mine; sau, mi se părea. (C. Hogaş)
		adversative	Eu sunt luceafărul de sus, / Iar tu să-mi fii mireasă./ (M. Eminescu)
		conclusive	... mă hotărâi totuşi... şi dezlegând-o, deci, din pripon, o condusei. (C. Hogaş)

Scanned with OKEN Scanner

INTERJECȚIA

Interjecța este partea de vorbire neflexibilă care arată o stare sufletească, o manifestare de voință sau reproduce sunete ori zgomote.

1. Ea exprimă:

(a) ***o stare sufletească*** (de durere, de bucurie, de amenințare, de regret etc.): **Ah! alei! oh! vai! o! ura! uf!**

„– **Oh!**, dragă cumetre, am dat peste mare păcat."

„**Alelei**, murguțule, / **Alelei** drăguțule, / Ce-am gândit, am izbândit."

(b) ***un îndemn, o adresare***: **măi, mă, fă, bre** - au rolul de a striga pe cineva, ca și vocativul) **ia, iată, iaca, uite** - (au rolul de a atrage atenția)

sau ***o poruncă*** (adresată unei persoane sau unui animal) **hai! haide! ha! ho! nani! hăis! cea! marș! Hi!** (- au sens apropiat de al imperativului) (- apar însoțite de un substantiv în vocativ)

„– **Ia** lasă-i și tu, **măi** nevastă, lasă-i că se bucură și ei de venirea mea." (I. Creangă)

„– Catrino, **ia, fa**, secerile astea!" (M. Preda)

„– **Hăis**, Joiane, tată!"

„– **Hai**, fata mea, mai repede!"

c) reproduc diferite ***sunete, zgomote*** sau ***strigătul animalelor*** - **onomatopee - tic-tac! cioc, cioc! bum, bum! pic, pic, pic! trosc-pleosc! hodoronc-tronc! sfâr, sfâr! hați! țușt! zup! pu-pu-pup! zbârr! - cotcodac! cucu! ga-ga! miau!**

„– Asemene cel mijlociu, **țușt!** iute sub un chersin." (I. Creangă)

„– Și nici una, nici două, **hați!** pe ied de gât..." (I. Creangă)

„– Atunci eu mă duc iute pe-o creangă mai la poale, și odată fac: **zup!** în niște cânepă..." (I. Creangă)

„– Pupăza **zbârr!** pe o dugheană..." (I. Creangă)

2. După **origine** și **mod de formare** interjecțiile pot fi:

•(1) ***propriu-zise***: **oh! ah! ura! vai!...**

•(2) ***cuvinte imitative sau onomatopee***: **cioc, cioc! bee! cirip-cirip! zbârr! hați! pic, pic, pic! cotcodac!**

•(3) ***provenite din alte părți de vorbire*** (care au **numai** valoare exclamtivă): **ajutor! înainte! foc! păcat! pe dracu!**

– **Ajutor**, mă înec!

– **Pe dracu**, ce cauți aici!?

3. **Funcțiile sintactice ale interjecției**

În mod obișnuit, interjecțiile nu au funcție sintactică. În anumite situații, unele **interjecții pot juca rolul de părți de propoziție, *dacă sunt echivalentul unui verb, substantiv, adjectiv sau adverb.***

Scanned with OKEN Scanner

a) ***funcția de predicat*** o au interjecțiile cu **sens apropiat de al verbelor la imperativ** și care exprimă un îndemn, o adresare, o poruncă sau redau repeziciunea unei acțiuni.

1. „Și nici una, nici două, **hați!** pe ied de gât." (înhață)
2. „Asemene cel mijlociu, **țușt!** iute sub chersin." (sări repede)
3. „Pupăza **zbârr!** pe-o dugheană." (zboară)
4. „**Iacă** ce-mi scrie frate-meu." (uite)

b) ***funcția de subiect***: (în propozițiile cu predicatul exprimat prin vb. impers. „a se auzi").

1. ... Când se aude alături în livada de pruni: **lip-lip! lip-lip!** (Ce se aude?)

c) ***funcția de nume predicativ*** (se folosește interj. „**vai**" + cuv. „**amar**", „**groază**")

1. Atunci, **vai** și **amar** de voi! („e foarte rău")

d) ***funcția de complement***:

1. Pe urmă altă pasăre a **îngânat** încet adormind: **Țic! țic!** (Ce a îngânat?)

4. Punctuația interjecției:

Principalele semne de punctuație ale interjecției sunt **semnul exclamării** (când se exprimă stări sufletești puternice) și **virgula** (când interjecția are o intonație exclamativă mai puțin înaltă).

•A. **Punem semnul exclamării** când:

a) interj. se folosesc izolat: „**Aho!** car nebun,**aho!**"

b) interj. se află în interiorul unei propoziții: „Eu atunci **hați!** de sumanul moșneagului..."

c) interj. se repetă în propoziție: „Pe urmă altă pasăre a îngânat încet adormind: **Țic! țic! țic!**"

d) interj. din propoziție sunt diferite: „**– Unuuu! brrr!** Taicule, mi-e frig rău, taicule."

e) există o succesiune de interjecții alcătuite din două-trei elemente:

„**– He, he, he!** râse Dumitru lui Nae gânditor."

•B. **Punem virgulă** când:

a) Intejecția exprimă o adresare:

„**– Mă**, țestosule, ai luat primu întâi, **mă**?"

„**– Așa** e, **mă**?" (Marin Preda)

b) când interjecțiile formează un grup cu subst. în vocativ:

„**– Măi, Zaharie**, nu mai ai tu vreo poștă de cele pe undeva?" (I. Creangă)

„Ură tu, **măi Chiriece** - zic eu lui Golan - și noi, **măi Zaharie, să prufuim din gură.**" (I. Creangă)

c) Nu se despart prin nici un semn de punctuație interjecțiile de adresare (ia, iată, iacă, uite).

Scanned with OKEN Scanner

– Ia scrie cuvântul pe tablă!

– Ia să-mi facă Nică Oşlobanu încredinţarea, zise părintele Duhu. (I. Creangă)

– Hai cu mine!

– Zău că-n el te-aş pune vornic! (M. Eminescu)

EXERCIŢII

Subliniaţi interjecţiile din textele ce urmează, arătaţi ce exprimă şi ce funcţie sintactică îndeplinesc:

a) „Catrina nu se mai putu stăpâni. Galbenă la faţă, ea îl măsură pe fiu de sus până jos şi îl huidui scurt cu un glas întunecat:

– Huo! La oase! Sparge, mă! Trânteşte!" (M. Preda)

b) „O! lege-a nimicirei, o! lege nemiloasă!

Când, când s-a toci oare a vremei lungă coasă!" (V. Alecsandri)

c) „– Nu ne lasă el, Dumnezeu, răspunse mama cu obidă amară. O să fie vai de capul vostru, că mi-aţi mâncat sufletul, câinilor!

– Hai, mamă, vezi-ţi de treabă! răspunse Tita liniştită." (Marin Preda)

d) „O! desmiardă, pân'ce fruntea-mi este netedă şi lină,

O! desmiardă, pân'c'eşti junâ ca lumina cea din soare." (M. Eminescu)

e) „Nilă se făcu ghem şi întinse mâinile să se apere, strigând mereu cu groază mare:

– Aoleu, tată! Nu da! Nu mai fac!" (Marin Preda)

f) „Cucoşul supărat de asta, nu se lasă ci se ia după trăsură, spuind neîncetat:

Cucurigu! boieri mari! / Daţi punguţa cu doi bani!" (Ion Creangă)

g) „Bocăneşte el, cât bocăneşte, când prrr! cade copacul peste car de-l sfarmă şi peste boi de-i ucide! - Na! că făcui pacostea şi frăţâne-miu: – Ei ei! acum ce-i de făcut." (Idem)

Recapitulare

Clasificare		Exemple
Simple	propriu-zise	**Ah**! Garafa pântecoasă doar de sfeşnic mai e bună. (M. Eminescu) ... fac **ţuşti**! şi-o iau la sănătoasa. (Ion Creangă)
Compuse locuţiuni	onomatopeice	Şi ... numai ce auzim cântând în tei: **Pu-pu-pup!**, **pu-pu-pup!**, **pu-pu-pup!** (Ion Creangă) Şi odată pornesc ei **teleap, teleap, teleap, teleap!** (Ion Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA PROPOZIŢIEI

PROPOZIŢIA

Propoziţia este un enunţ cu un singur predicat: **A venit** primăvara. Ce **peisaj** încântător **este** întregul pământ românesc! Cine **a înţeles** cel mai bine explicaţiile de la oră?

După structură, propoziţia poate fi:

• **simplă** - care nu are decât părţi principale de propoziţie: Soarele a răsărit. Se înseează. E clar. E primăvară.

• **dezvoltată** - care are cel puţin o parte secundară de propoziţie: Fratele **lui Dan** se joacă. **Afară e frig**. Cântaţi **mai tare**! Câţiva băieţi traversează **strada**.

Există situaţii în care toată propoziţia (care mai e şi principală) se reduce la un singur cuvânt şi anume la predicatul nominal incomplet **este** (sau **e**):

Când îţi măriţi fata /[1] e /[2] ca şi când îţi aprinzi casa. /[3]

În frază, cum se va vedea în prezenta lucrare şi la **Sintaxa frazei**, în locul numelui predicativ, care să formeze împreună cu copulativul **e** un predicat nominal, apare o propoziţie - propoziţia subordonată predicativă.

Pe lângă toate acestea, în limba română există şi aşa-numitele **enunţuri nepropoziţionale** - care se mai numesc şi propoziţii neanalizabile, întâlnite, de obicei, în textele dialogate:

– Ai fost în excursie?

– **Da**.

– Şi nu ţi-a plăcut la nebunie?

– **Ba da**.

După **scopul comunicării**, propoziţiile pot fi:

A) **Enunţiative**, care, la rândul lor, se împart în:

– **enunţiative propriu-zise**:

A venit mama. Plec imediat la şcoală. Este bine. Soarele străluceşte pe cer.

– **enunţiative optative**:

Aş cânta şi eu cu tine. Aţi merge şi voi în excursie.

– **enunţiative imperative**:

Pleacă de aici! Alergaţi mai repede! Nu rupeţi florile!

– **enunţiative exclamative**:

A venit mama! Ce seară minunată am petrecut cu tine!

B) **Interogative**, care se împart şi ele în:

– **interogative directe**:

Cine este azi de serviciu? Ce cauţi aici? Cu cine te duci duminică în excursie?

– **interogative indirecte**:

Scanned with OKEN Scanner

El a întrebat cine este azi de serviciu. Nu ştia ce lucruri să ia cu el. Am înţeles cum să procedez.

– **interogative retorice** (întrebări la care nu se aşteaptă nici un răspuns):

De ce mă pedepseşti, Doamne?

După aspectul verbului-predicat, propoziţiile pot fi:

• **afirmativă**: Plouă. Ce frumos e azi afară! Cine învaţă cel mai mult dintre voi?

• **negativă**: Nu mai ninge. Of, nu mai vine odată Ionuţ ăsta! De ce nu te duci şi tu acolo?

După sens, după înţelesul pe care îl au în frază, propoziţiile sunt:

• **principală** - o propoziţie care **are singură un înţeles de sine stătător**, un sens clar: **Mă duc la teatru**, că n-am fost de mult.

Sandu, cu care m-ai văzut duminică pe stadion, **este un băiat minunat**.

Irina îl iubeşte mult pe fratele ei mai mare care se îmbracă tot timpul foarte elegant.

Cine a văzut filmul de la „Luceafărul”, chiar dacă n-a început să ruleze decât de două zile?

Ce munţi înalţi şi ce păduri răcoroase am văzut în vara asta, când m-am dus la bunicii mei de la Orăştie!

Ajungându-şi, totuşi, sieşi, propoziţia principală poate circula în comunicare singură, nu neapărat în legătură de sens, adică, cu alte propoziţii, precum poate fi amplasată în frază, ca mai sus, în compania altor propoziţii.

• **secundară** - o propoziţie care nu are singură un înţeles de sine stătător, un sens clar, care trebuie pusă obligatoriu în relaţie cu o altă propoziţie. Să se compare, de exemplu:

care merge cu tine în excursie	
• **unde m-am născut**	cu:
pentru că am mult de învăţat	

Băiatul care merge cu tine în excursie face parte din echipa de fotbal a şcolii.

Satul **unde m-am născut** este un sat de deal şi de câmpie.

Pentru că am mult de învăţat, nu pot merge cu tine la film.

Tot după gradul pe care îl au în frază, propoziţiile mai sunt:

• **regentă** - care „comandă” acţiunea altei (altor) propoziţii, căreia i se supun, prin conţinut, alte propoziţii;

• **subordonată** - care depinde, prin conţinut, de o altă propoziţie, aceasta, regenta, putând fi sau principală, sau secundară.

Exemple:

Cine munceşte mult /[1] câştigă mult. /[2] unde 1 = subordonată şi 2 = regentă

În viaţă reuşeşti deplin, /[1] dacă îţi urmăreşti ţelul fără nici o abatere de la el. /[2] unde 1 = regentă şi 2 = subordonată

Scanned with OKEN Scanner

Din alt punct de vedere al relațiilor de sens, propoziția mai poate fi:

• **independentă** (în afara frazei), care nu depinde de nici o altă propoziție, indiferent de context:

Vacanța de larnă a început. (Propoziția circulă „de una singură" în comunicare).

• **incidentă** (în frază), care este independentă de contextul celorlalte propoziții, care poate lipsi din comunicarea respectivă: Să vii la mine - **mi-a zis** - să vezi ce flori minunate am.

„– Ați auzit, oameni buni, **grăi deodată cu glas gros boierul**, că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta ș-a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă, pe care și noi l-am ajutat și l-am apărat..." (M. Sadoveanu)

•**intercalată** (tot în frază), care întrerupe cu părțile sale de propoziție altă propoziție:

Copilul **pe care îl vezi** este în clasa a VII-a B.

Mi-ai spus că, **dacă sunt ascultător toată săptămâna**, sâmbătă mergem la munte.

Propozițiile sunt alcătuite din mai multe cuvinte, unele din acestea fiind părți de propoziție, altele doar elemente sintactice care contribuie la constituirea părților de propoziție. Acestea sunt patru:

– **două principale**: subiectul și predicatul

– **două secundare**: atributul și complementul

Copula (verbul copulativ) și **numele predicativ**, care alcătuiesc împreună predicatul nominal, sunt **elemente sintactice**, nu părți propriu-zise de propoziție.

În legătură cu absența părților de propoziție sunt necesare câteva precizări.

În primul rând, părțile secundare de propoziție - atributul și complementul - pot lipsi dintr-o propoziție, însă sensul (bogăția de sens) a(l) comunicării va avea de suferit. Propoziția: **Vântul bate**, care are numai subiect și predicat, nu se compară, sub raportul bogăției de sens, cu propoziția **Vântul de primăvară bate ca o adiere**, care are și atribut și complement.

Lipsa subiectului ori a predicatului din propoziție este aproape un nonsens. În dialogul: – El era cel care a trecut?

– **Da.**

Enunțul nepropozițional **Da** se poate completa cu cuvântul **el**, care este subînțeles aici și care este subiect. La fel se poate completa cu cuvântul **era**.

Subiectul nu lipsește nici când este subînțeles, nici când este inclus și nici, de asemenea, când este nedeterminat. Nici predicatul nu lipsește din enunțurile nepropoziționale cuprinse în dialogurile de acest tip: – Au plecat musafirii?

– **Da.** (Se subînțelege aici că **au plecat**.)

Se consideră totuși că propozițiile referitoare la fenomene ale naturii sunt lipsite de subiect: Ninge. Plouă. Se înseninează. Se desprimăvărează.

Iată câteva enunțuri din care, lipsind verbele, se consideră uneori că lipsește predicatul (adăugăm în paranteză verbele subînțelese): Noapte bună! **(îți urez!)** Vorba lungă, **(este)** sărăcia omului. „Nici un catarg. **(nu se vede, nu există)** Valuri se sparg / Pe du-

Scanned with OKEN Scanner

nă / Pe-al mării larg / Nici un catarg."/ **(nu se vede, nu există)** (I. Pillat)

Sunt şi alte situaţii în care „predicatul se subînţelege" (punem în paranteză verbele subînţelese): Eu am cumpărat zece kilograme de mere, tu **(ai cumpărat)** numai două. Tu ai lipsit de la cursul de estetică de după amiază, eu nu **(am lipsit)**. Părţile de propoziţie sau celelalte elemente sintactice se găsesc în enunţuri în anumite legături de sens, numite **relaţii** (sau **raporturi**), acestea fiind:

• **relaţia predicativă**, dintre subiect şi predicat, relaţie de interdependenţă, în sensul că subiectul depinde de predicat şi predicatul de subiect. Relaţia se prezintă grafic astfel:

X < - > Y

• **relaţia de coordonare**, între părţi de propoziţie de acelaşi fel sau între elementele aceleiaşi părţi de propoziţie:

Maria, Dana şi **Sorina** sunt eleve de liceu (subiect multiplu).

Îmi plac oamenii **cinstiţi, drepţi** şi **recunoscători** (trei atribute).

Azi mi-am cumpărat **caiete, cărţi** şi **creioane** (trei complemente directe).

Reprezentarea grafică a relaţiei: X + Y.

• **relaţia de subordonare**, care se stabileşte în mod obişnuit între atribut (ca determinant) şi un substantiv (ca determinat) sau un complement (ca determinant) şi un verb (ca determinat): Copiii **vecinului** învaţă **foarte bine**.

Reprezentarea grafică: X - Y.

De obicei dacă trebuie făcută schema relaţională a unei propoziţii ca aceea de mai sus, aceasta se face astfel:

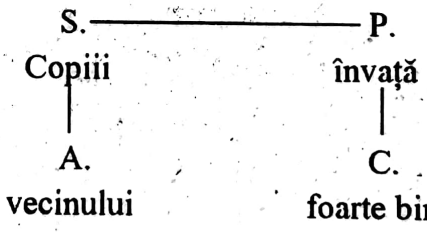

• **relaţia apoziţională**, în care un termen X este explicat de termenul Y (apoziţia): X = Y. Un exemplu: Soră-mea **Maria** a plecat la mare.

• **relaţia de incidenţă** - care se stabileşte între o propoziţie al cărui sens este în afara sensului propoziţiei (propoziţiilor) învecinate:

· Să fii cuminte - **îi zise** -, altfel mă supăr pe tine.

Elementele relaţionale de la nivelul propoziţiei - care se numesc şi **cuvinte de legătură** - sunt: a) **prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale**: cu, de, la, pe, împotriva, contrar, în afara, în faţa, în, de pe, de pe la, de pe sub;

b) **conjuncţii**: şi, iar, sau, ori, deci, dacă, să, ca să, ca şi.

Cele din prima categorie leagă atributele şi complementele de substantive, verbe şi alte elemente determinate iar celelalte, elemente de acelaşi fel: Am sărit **peste** un gard **de** piatră. Cumpărăm mâine legume **şi** fructe. Oamenii **de pe la** munte sunt voinici **şi** sănătoşi.

Scanned with OKEN Scanner

PĂRŢILE PRINCIPALE DE PROPOZIŢIE:
Subiectul şi predicatul

SUBIECTUL

Subiectul este partea principală de propoziţie despre care se spune ceva cu ajutorul unui predicat. El arată:

a) cine face acţiunea exprimată de predicatul verbal: **Grădinarul** sapă grădina.

b) asupra cui se răsfrânge acţiunea săvârşită de complementul de agent: **Elevul** este ascultat la matematică de către profesorul său.

c) cine are caracteristica exprimată de numele predicativ al unui predicat nominal: **Toamna** aceea a fost minunată.

Subiectul răspunde la una din întrebările (adresate predicatului):

Cine? (Se pune pentru fiinţe)

Ce? (Se pune pentru ne-fiinţe)

Despre cine (despre ce) se vorbeşte?:

Bunica a plecat acasă. (Cine?)

Priveliştile erau încântătoare. (Ce?)

Cultura s-a dezvoltat foarte mult. (Despre ce se vorbeşte?)

Subiectul poate fi: **exprimat** şi **neexprimat**.

Subiectul exprimat are la dispoziţie următoarele părţi de vorbire:

– substantiv propriu simplu: **Popescu** este foarte atent la ore.

„Rada-i nălucire vie." (G. Coşbuc)

– substantiv propriu compus: **Gara de Nord** este situată aproape de Palatul Parlamentului.

– substantiv comun simplu: **Amintirile** îmi năpădesc gândurile.

– substantiv comun compus: **Vița-de vie** a acoperit două din laturile casei noastre.

– pronume personal: **Ei** vor ajunge la timp.

– pronume personal de politeţe: **Dumneavoastră** sunteţi un om foarte bun.

– pronume posesiv: **Ai noştri** au luat-o la deal peste vii.

– pronume demonstrativ: **Acesta** este cel mai bun jucător de fotbal din şcoală. (de apropiere) **Acela** era prietenul meu din copilărie. (de depărtare) **Acelaşi** a fost aici şi alaltăieri. (de identitate)

– pronume interogativ: **Cine** lipseşte azi de la şcoală?

– pronume relativ: Am aflat /[1] **cine** a spart geamul de la cancelarie. /[2]

– pronume nehotărât: **Unul** tace / **Ş-altul** face.

– pronume negativ: **Nimeni** nu ştie carte destulă.

– numeral cardinal: **Doi** vin şi **trei** pleacă.

Scanned with OKEN Scanner

– numeral ordinal: **Al patrulea** va câştiga concursul de mâine.

– numeral colectiv: **Tustrei** erau fericiţi.

– numeral fracţionar: **Două treimi** erau pentru mine.

– verb la modul infinitiv: „E uşor **a scrie** versuri...” (M. Eminescu)

– verb la modul gerunziu: Se aude **cântând**.

– verb la modul supin: **De vorbit** e uşor.

La toate acestea trebuie adăugat cazul substantivelor provenite din alte părţi de vorbire, prin care subiectul se exprimă ca şi când ar fi vorba de substantive propriu-zise:

– substantiv provenit din adjectiv: „**Urâtul** din ce-i făcut? / Din omul care-i tăcut...”/ (Folclor)

– substantiv provenit din numeral: **Zecele** de la chimie mi-a prins bine.

– substantiv provenit din pronume personal: **Eul** tău exacerbat mă scoate din sărite.

– substantiv provenit din pronume reflexiv: **Sinele** nu e totuna cu sinea.

– substantiv provenit din verb la participiu: **Rănitul** gemea uşor.

– substantiv provenit din verb la gerunziu: **Intrândul** în zid nu era mai mare de un lat de palmă.

– substantiv provenit din adverb: **Binele** făcut cu sila e imoral.

– substantiv provenit din interjecţie: **Hopul** acesta a fost cel mai greu.

Sunt şi situaţii în care subiectul poate fi exprimat şi prin alte părţi de vorbire: **Pe** este o prepoziţie simplă (S. - prepoziţia **Pe**).

Dacă în acest caz ar fi incorect să spunem că exprimarea subiectului este fără cusur, este corect să socotim subiecte **sintagmele** cu sens clar de subiect folosite în enunţuri precum următoarele: **Amintiri din copilărie** este un bildungsroman.

În limba vorbită, uneori exprimând şi o anume afectivitate, se întâlnesc şi altfel de subiecte, a căror expresie este un substantiv ori un substitut al acestuia în aparenţă la alt caz decât nominativul, ca în aceste enunţuri: Erau acolo **la copii**! A pătruns **la apă** prin acoperiş! Din cauza vântului, au căzut **la mere**!

Subiectul neexprimat este de mai multe feluri:

– **subiectul inclus** („în persoana verbului”): Mergem la mare? **(Noi)**

– **subiect subînţeles** („împrumutat” dintr-o propoziţie anterioară):

Băiatul se gândeşte puţin /^{1} şi trimite mamei sale scrisoarea. /^{2} (subiectul subînţeles este în propoziţia a doua: **băiatul**).

– **subiect nedeterminat**:

• când vebul nu se referă la o persoană oarecare: Spunea la radio. Scria în ziare.

• când verbul este unipersonal şi impersonal: În clasă **se vorbeşte** cam mult. Se **întâmplă. Se aude? Se vede?**

• când predicatul propoziţiei este o expresie verbală impersonală şi unipersonală: **E bine. (şi Mi-e bine.) E rău. (şi Mi-e rău.) E clar. (şi Mi-e clar.) E normal. E necesar. E (im)posibil. (şi Mi-e imposibil.)**

Scanned with OKEN Scanner

• când verbul, folosit la indicativ prezent, pers. II, sg., are sens impersonal şi unipersonal şi valoare gnomică:

Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi. Dacă dai, n-ai.

Când în propoziţie fenomenul natural este denumit, subiectul nu mai este neexprimat şi se numeşte **subiect intern**: Astă-noapte a nins **o ninsoare** grozavă.

Din punctul de vedere al numărului elementelor lexicale prin care se exprimă, subiectul poate fi:

– **simplu**: **Marian** s-a supărat.

– **multiplu**: **Monica, Sabina şi Ioana** sunt în clasa a VIII-a B.

Subiectul multiplu nu se compune numai din substantive, ca mai sus, ci şi din alte părţi de vorbire şi anume:

• numerale ordinale: **Al treilea şi al patrulea** sunt cei mai ascultători elevi din clasa lor.

• numerale fracţionare: Aceste **două treimi şi două cincimi** îmi ajung pentru astăzi.

• substantive provenite din adjective: Pe bănci stăteau mai mulţi **tineri şi bătrâni**.

• pronume personale: **Eu, tu, el, ea** plecăm poimâine în excursie la Mangalia.

• pronume personale de politeţe: **Dumneata, dumneata şi dumneata** sunteţi mâine de serviciu pe secţie.

• pronume demonstrative: **Ăsta, ăsta şi ăsta** merg cu mine.

• verb la modul infinitiv: **A cânta, a dansa şi a recita** înseamnă a face artă.

• verb la modul supin: **De învăţat** foarte bine **şi de scris** frumos nu e uşor deloc.

Când subiectul gramatical nu este şi autor al acţiunii, într-o propoziţie în care nu există un verb la diateza pasivă, el se numeşte **subiect logic**. Este cazul unor enunţuri de acest tip: **Mi-e foame. Mi-e sete. Nu ţi-e frig? Ţi-e cald? Ne e groază. Mi-e silă. I-i greaţă.**

Persoana căreia i se atribuie respectiva stare organică este subiectul logic, în vreme ce pronumele personal în dativ din faţa verbului are funcţia sintactică de complement indirect.

Uneori, în timpul comunicării, pentru a se atrage atenţia asupra importanţei subiectului, acesta se scoate în evidenţă repetându-se sub o formă sau alta. În acest caz, se vorbeşte de un **subiect reluat**: Vine **el tata**. „Ajunge **el Drăguş** la căuş." (Folclor) „**Virtutea** pentru dânşii - **ea** nu există." (M. Eminescu) „**Harap-Alb** vede **el** bine cum merge treaba." (I. Creangă)

Subiectul şi predicatul - cele două părţi principale ale propoziţiei - sunt unul faţă de celălalt într-un raport de interdependenţă sintactică, fiecare impunând celuilalt respectarea unor norme. Subiectul cere de la predicat (mai exact, de la verbul-predicat sau verbul copulativ) două caracteristici morfologice: numărul şi persoana. Subiectul şi predicatul trebuie să fie la acelaşi număr - între ele există **acord de număr**. Dacă subiectul e un pronume personal, se stabileşte şi **acordul de persoană**: Eu merg. Tu mergi. Voi mergeţi.

Scanned with OKEN Scanner

Dacă rolul de subiect îl are altă specie de pronume (posesiv, nehotărât etc.) sau altă parte de vorbire (de obicei un substantiv) verbul se pune la persoana a III-a: Ai mei **sunt** acasă.

Când subiectul este exprimat printr-un pronume personal de politeţe, verbul-predicat se găseşte numai la peresoana a II-a sau a III-a: **Dumneata** unde te duci? **Dumnealor** au avut dreptate.

Predicatul cere de la subiect să fie întotdeauna la cazul nominativ - fenomen de recţiune (impunere de acord).

Dacă propoziţia are predicat nominal, elementele acestuia se găsesc în nişte relaţii - obligatorii: verbul copulativ e subordonat numelui predicativ, el nu se acordă cu subiectul: Vinovatul **sunt eu**. Elementul hotărâtor **sunt banii**.

În cazul subiectului multiplu, acordul se face astfel:

• când subiectul multiplu este exprimat prin substantive care arată nume de fiinţe de genuri diferite, numele predicativ este de genul masculin, plural. Exemplu: **Andrei** şi **Dana** sunt **elevi**.

• când subiectul multiplu este exprimat prin nume de lucruri de genuri diferite, numele predicativ este de asemenea de genul masculin, plural. Exemplu: **Caisul** şi **iarba** din jur sunt **îngrijiţi**.

• când unul din cele două substantive este de genul masculin, iar celălalt neutru, numele predicativ este de genul masculin, plural: **Muntele** şi **dealul** sunt **apropiaţi** unul de celălalt.

În ceea ce priveşte **topica subiectului**, trebuie reţinut mai întâi faptul că această parte principală de propoziţie şade, de regulă, înaintea predicatului: **Tata** a plecat la mare. **Temele** la matematică sunt grele.

El poate sta însă şi după predicat, mai ales atunci când există intenţia scoaterii în evidenţă a importanţei predicatului: A încetat **ploaia**. S-a întors **tata** din delegaţie.

Fie că este antepus faţă de predicat, fie că ocupă locul următor faţă de acesta într-o propoziţie, subiectul nu se desparte de predicat prin virgulă.

EXERCIŢII REZOLVATE

I. Analizaţi subiectele din enunţurile următoare:

1. În ţara sa nimeni nu este profet.
2. Două treimi au fost pur şi simplu eliminate.
3. Întotdeauna a fost uşor de vorbit.
4. În vara aceea a plouat aproape în fiecare zi.
5. Era normal.
6. Au plecat într-acolo câteşipatru.
7. Nu s-au adunat prea mulţi.
8. În toată ţara era vai.
9. Pentru rezolvarea acestei probleme, o aruncătură de ochi nu era suficientă.

Scanned with OKEN Scanner

10. A fi călătorit în Africa era o aventură din cele mai mari.

Rezolvare:

1. **nimeni** = S., pron. neg., N.;
2. **două treimi** = S., numeral fracţionar, N.;
3. **de vorbit** = S., vb., conj. IV, supin;
4. Subiect absent;
5. Subiect nedeterminat;
6. **câteşipatru** = S., numeral colectiv, N.;
7. **prea mulţi** = S., pron. neh., aspect de adj. la superlativul absolut, m., pl., N.;
8. **vai** = S., interjecţie cu valoare de substantiv;
9. **aruncătură de ochi** = S., locuţiune substantivală (privire, ocheadă), N.;
10. **a fi călătorit** = S., vb., conj. IV, infinitiv perfect.

II. Alcătuiţi următoarele propoziţii:

a) trei propoziţii enunţiative afirmative cu subiecte multiple exprimate prin verbe la modul supin;

b) trei propoziţii cu subiecte exprimate prin diferite pronume demonstrative;

c) două propoziţii interogative directe cu subiectele exprimate prin numerale colective;

d) două propoziţii exclamative cu subiecte incluse.

Rezolvare:

a) **De cântat, de dansat** şi **de râs** e foarte simplu.
E foarte uşor **de vorbit** şi **de judecat** faptele altora.
E greu **de scris** frumos şi **de învăţat** foarte bine.

b) **Aceştia** nu au fost capabili de nici un sacrificiu.
Acelea nu s-au supărat pe nimeni la spectacol.
Au venit şi în ziua aceea **aceiaşi**.

c) Au fost acolo **tustrei**?
Câteşipatru s-au prezentat atât de devreme?

d) Aţi ştiut totul de la început!
Ai cântat atât de frumos!

III. Faceţi acordul numelor predicative, notate în paranteză, cu subiectele propoziţiilor:

Trandafirul şi micşuneaua sunt (**înfloriţi, înflorite**)
Mesteacănul şi garoafa sunt (**albi, albe**).
Paltonul şi jacheta sunt (**albaştri, albastre**).
Sacul de voiaj şi geamantanul sunt (**grei, grele**).
Mielul şi căprioara sunt (**blânzi, blânde**).

Scanned with OKEN Scanner

Rezolvare: Trandafirul și micșuneaua sunt **înfloriți**.
Mesteacănul și garoafa sunt **albi**.
Paltonul și jacheta sunt **albastre**.
Sacul de voiaj și geamantanul sunt **grei**.
Mielul și căprioara sunt **blânzi**.

IV. Alcătuiți propoziții în care să folosiți subiecte multiple exprimate prin diferite părți de vorbire:

(subst. comune) **Pământul, apa și aerul** sunt elemente primordiale ale cosmosului.

(subst. proprii) **Nilul, Volga, și Dunărea** sunt ape fluviale.

(pron. pers.) **Eu, tu, el și ea** plecăm mâine într-o excursie la mare.

(vb. infinitiv) **A citi și a scrie** zilnic este o bucurie a sufletului.

(vb. supin) **De copiat și de învățat** pe de rost e ușor.

V. Dați exemple de propoziții cu:

a) subiect multiplu;

b) subiecte exprimate prin verbe la moduri nepersonale;

c) subiect inclus;

d) subiect subînțeles;

e) subiect absent.

Rezolvare:

a) **Ardelenii, muntenii, moldovenii și basarabenii** vorbesc aceeași limbă. (subiect multiplu)

b) **A-ți asuma** întreaga răspundere devine primejdios. (infinitiv)
E imposibil de pătruns acolo. (supin)
Cel pedepsit plânge. (participiu cu valoare substantivală)

c) Am răspuns cu plăcere invitației. (eu, noi)
Ai recitat frumos. (tu)

d) Oamenii intrau /[1] și cumpărau câte ceva. /[2] (Propoziția 2 are subiect subînțeles.)

e) Plouă fără încetare.

VI. Construiți 10 propoziții în care subiectele să fie exprimate prin:

a) substantiv comun compus;

b) locuțiune substantivală;

c) substantiv provenit din adjectiv;

d) substantiv provenit din verb la participiu;

e) substantiv provenit din interjecție;

f) pronume nehotărât;

g) numeral ordinal;

h) numeral colectiv;

i) verb la modul infinitiv, perfect;

Scanned with OKEN Scanner

j) verb la modul gerunziu.

Rezolvare:

a) **Floarea-soarelui** este cea mai valoroasă plantă oleaginoasă.

b) **Facerea de bine** este binevenită întotdeauna.

c) **Roşiile** au crescut foarte frumoase.

d) **Cititul** este o îndeletnicire plăcută.

e) **Oful** acesta durează de prea mult timp.

f) **Oricine** se gândeşte în primul rând la ai lui.

g) **A treia** avea bluză albă şi pantaloni scurţi.

h) **Câteşipatru** s-au întors fericiţi din turneu.

i) **A fi cântat** în corul şcolii aceleia era pentru oricine o onoare.

j) În camera de alături se auzea **bodogănind**.

Recapitulare

Tipul	Exprimat prin		Exemple
Simplu	Subst.	N	... **un pâlc** de călăreţi s-arată în capul Măgurii. (B. Delavrancea)
		G	Mi l-au săpat **ai lui Ţugurlan**. (M. Preda)
	Pro-nume	N	Iar în lumea asta mare, **noi**, copii ai lumii mici, facem pe pământul nostru muşunoaie de furnici. (M. Eminescu)
			Vara **cine** umblă. (I. Creangă)
		G	Fie dar **a cui** o vrea. (B. P. Hasdeu)
	Numeral		**Cei trei** se întoarseră în sală. (G. Călinescu)
	Verb	infinitiv	Iar în lumea cea comună **a visa** e un pericul. (M. Eminescu)
		gerunziu	Se auzea **bombănind**.
		supin	Cred că e uşor **de constatat**. (Camil Petrescu)
	Adverb		Va fi **rău** de Măria-Sa. (N. Filimon)
	Interjecţie		Se auzea din când în când: **Vai!**
Multi-plu	Substantiv		**Întâmplările şi vremile** căpitanului... îi păreau prea apropiate. (Cezar Petrescu)
	Pronume		**Eu şi cu tine** vom fi câine şi cal. (N. Stănescu)
Multi-plu	Numeral		Cu toate acestea, şi **primul şi al doilea** au fost desemnaţi a da o nouă versiune românească a cărţii. (Aurel Leon)

Scanned with OKEN Scanner

Inclus	Desinența verbului (pers. I, II)	Și în trăsura cu pânze... Stăteam de vorbă cu doctorul. (M. Sadoveanu)
Subînțeles	Desinența verbului (pers. III)	Și pas cu pas pe urma ei / Alunecă-n odaie. (M. Eminescu)
	Absent	Când afară viscolește . (I. Creangă)
	Pronume	Ce e rău și ce e bine / **Tu** te-ntreabă și socoate./ (M. Eminescu)

PREDICATUL

Partea principală de propoziție care arată ce se spune despre subiect se numește **predicat**.

Predicatul răspunde la întrebările: **ce face? ce este? cine este? cum este? ce se spune despre** (subiect)?

Exemple: El **citește** o carte. (Ce face?) Prostia **este o boală** fără leac. (Ce este?) Predescu **este prietenul** meu cel mai bun. (Ce este?) Răspunsul **este foarte corect**. (Cum este?) Tatăl meu **nu** mai **trăiește** demult. (Ce se spune despre...?)

În limba română există două feluri de predicat:

– **predicat verbal**

– **predicat nominal**

Predicatul verbal este predicatul care concentrează în verb **acțiunea** sau **lucrarea** care se face. El poate fi exprimat prin:

• verb la un mod personal și predicativ la una din cele trei diateze:

– **activă**: Elevul **învață** cu pasiune.

– **reflexivă**: Maria **se spală** zilnic cu săpun scump.

– **pasivă**: Copilul **a fost lăudat** pentru cunoștințele lui la matematică.

• verb impersonal și unipersonal: **Tună. Fulgeră. Plouă. Ninge. Mugește. Nechează. Se înserează. Se înnoptează. Era** (să cad, să mă lovești...)

• verb reflexiv impersonal: **Se cade. Se cuvine. Se zice. Se aude? Se vede? Se cunoaște?**

• verb în aparență la un mod nepredicativ: **A nu se apleca** în afară! (=Nu vă aplecați în afară!)

• locuțiune verbală: Mingea **se dădu de-a rostogolul** până la picioarele lui. Femeile acelea **stăteau de vorbă** de circa o oră. **V-ați dat de gol**, fraților!

• adverb predicativ (și locuțiune adverbială predicativă): **Poate** că mergi și tu cu noi. **Probabil** că era foarte obosit. **Fără îndoială** că avea dreptate.

• interjecție predicativă: Și vântul **vâjjj**! prin toate crăpăturile zidurilor.

Scanned with OKEN Scanner

Când, dintr-o propoziție cu predicat verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă lipsește primul dintre elemente, predicatul se numește **predicat verbal incomplet**: Infractorul a fost prins, **judecat** și **condamnat** pentru faptele sale. (Este vorba despre cuvintele subliniate)

Tot în construcțiii verbale pasive se întâmplă uneori ca, în locul participiului verbului de conjugat să apară o locuțiune verbală, ca în aceste exemple: Copilul fu **dat de-a rostogolul** în pat. (=**rostogolit**) Ai fost **tras în piept**, amice, asta e! (= **păcălit**) Suntem zilnic **bătuți la cap** de atâția și atâtea. (=**sâcâlți**) A fost **făcut harcea-parcea**. (= **distrus**) Ei au fost **făcuți cu ou și cu oțet**. (= **certați**) Secretul a fost **dat în vileag**. (= **dezvăluit**) sau, și mai bine, într-una din scrierile lui I. Creangă: „... eram **dați în sama** lui Moș Luca, de care ne rușinam..." (= **încredințați**)

Când cele două elemente constitutive ale predicatului verbal (exprimat printr-un verb la diateza pasivă) se găsesc în propoziție la distanță (separate de alte cuvinte), determinarea predicatului întâmpină dificultăți în unele cazuri: **Ai fost** mereu și de către toți **apreciat** pentru meritele tale. **Sunt** din ce în ce mai frecvent **supărat** de o mulțime de neprieteni.

O categorie aparte de predicate verbale (în sensul că nu toată lumea este de acord cu ele) o constituie **predicatele verbale compuse**, din rândul cărora se pot reține: **dă să spună, stă să cadă, prinse a alerga, poate fi.**

Când predicatul verbal este exprimat printr-o locuțiune verbală, cuvintele care alcătuiesc locuțiunea se găsesc uneori la distanță, cum am văzut mai sus. Din nou se cere mai multă atenție pentru determinarea corectă a locuțiunii, respectiv a predicatului propoziției, în enunțuri de această factură: El a **băgat** ușor **de seamă** că întârziase. De ce te-ai întors fără **să-i dai** omului **un ajutor** cât de mic?

Predicatele verbale exprimate prin verbe la diateza reflexivă includ în structura lor și pronumele reflexive corespunzătoare. Acestea nu au rol de parte de propoziție (ca pronumele personale), ci sunt **morfem, marcă**, semn al diatezei reflexive și nimic mai mult. Exemple: **Te bărbierești** în fiecare zi? **Îți** încalți pantofii și pleci. **Spălați-vă** odată și haideți!

Unele verbe predicative cunosc forme diferite de înțeles, la diateza activă și la diateza reflexivă: **El pricepe ceva** nu este totuna cu: **El se pricepe la ceva.**

Eu aleg grâul este altceva decât: **Dan se alege cu ceva.**

El mă roagă să-l ascult (aici pronumele este personal) este un enunț deosebit de acesta: **În Evul mediu oamenii se rugau foarte mult** (aici pronumele, care e reflexiv, nu are funcție sintactică)

Predicatul nominal este predicatul care concentrează particularitatea de comunicat în numele predicativ. Este format dintr-un **verb copulativ** la un mod personal și predicativ și un **nume predicativ** (care poate fi simplu sau multiplu):

Ei sunt **veseli**. (S. vb. cop. nume pred. simplu)

Ei sunt **veseli și zgomotoși**. (S. vb. cop. nume pred. multiplu)

În limba română sunt considerate verbe copulative următoarele: **a fi, a deveni, a**

Scanned with OKEN Scanner

ajunge, a se face, a se chema, a se numi, a se naşte, a părea, a ieşi, a (se) arăta, a rămâne, a însemna.

Numele predicative sunt şi ele numeroase, aproape câte părţi de vorbire sunt. Iată mai multe enunţuri, în care, pe lângă verbele copulative enumerate mai sus, sunt folosite şi diverse nume predicative:

Ei au devenit **cercetători**. (subst.)

Noi suntem **fericiţi** de venirea bunicilor noştri la oraş. (adj.)

Cine sunt aceştia? (pron. inter.)

Mihai a ajuns **al doilea** la crosul de ieri. (numer. ord.)

Obligaţia ta rămâne **de a citi** mereu câte puţin din cărţile bibliotecii tale. (vb. inf. prez.)

Tema era **de scris**. (vb. supin)

Azi nu arăţi **prea bine**. (adv.)

Tânărul pare cam **vai** de el. (interj.)

O mică dificultate apare atunci când între cele două elemente ale predicatului sunt intercalate alte părţi de propoziţie. De exemplu:

Vecinul meu **este**, în zilele de sâmbătă şi duminică, **paznic** la un depozit de cărbuni.

Tu **ai devenit**, conform dorinţelor alor tăi, **grafician**.

Ea **a rămas**, cum ştii şi tu foarte bine, **generoasă şi amabilă**.

Oricât de controversat rămâne în continuare statutul sintactic al **expresiilor verbale impersonale şi unipersonale**, există temeiuri suficiente pentru a le considera, pe majoritatea, apte să îndeplinească funcţia de predicat nominal. Să ni le amintim, mai întâi, pe cele mai cunoscute din acestea: **e bine, e rău, e (im)posibil, e (ne)îndoielnic, e greu, e uşor, e (in)suportabil, e limpede, e clar.**

Procedeul prin care se verifică posibilitatea de a îndeplini funcţia în discuţie se reduce la căutarea unui subiect care poate fi exprimat printr-un verb în infinitiv sau în supin: dacă această posibilitate există, verbul copulativ îşi îndeplineşte „sarcina" de a lega subiectul de numele predicativ şi, deci, predicatul este nominal. Exemple: **E bine**. E bine **a-l aştepta** ceva mai mult. Îl aducem în faţă pe **a... aştepta**. **A-l aştepta** ceva mai mult **e bine**. Deci, **a... aştepta** este subiectul propoziţiei; predicatul **e bine** se reduce la situaţia în care numele predicativ e un adverb.

În mod similar se procedează cu oricare dintre expresiile verbale impersonale şi unipersonale de mai sus:

E imposibil de pătruns acolo. Aducem subiectul în faţă: **De pătruns** acolo e imposibil. Predicatul **e imposibil** e predicat nominal.

În scopul evidenţierii şi mai ferme a deosebirii dintre valoarea predicativă şi cea copulativă a verbelor pe care le numim astfel, punem aici în faţă cele două calităţi lingvistice:

Valoarea predicativă: Ei **sunt** în clasă. Maria **va ieşi** acum afară. Andrei **a rămas** acasă. Alex **se face** că nu mă vede. La ce oră **ajung** acolo? **Pare** că vă place. **Înseamnă**

Scanned with OKEN Scanner

tot ce vezi.

Valoarea copulativă: Munţii **sunt** înalţi. Gina **va** ieşi ingineră. Dănuţ **a** rămas repetent. Radu **se face** strungar. Ei **ajung** personalităţi prestigioase. El **pare** bun. Aceasta **nu înseamnă** nimic.

În unele contexte, ca şi în cazul predicatului verbal, în frază îndeosebi, unde există şi una sau mai multe propoziţii subordonate predicative, se găseşte ceea ce se numeşte **predicatul nominal incomplet**, adică predicatul care nu are decât verb copulativ, numele predicativ fiind înlocuit de propoziţia subordonată predicativă. Exemple:

Problema **era** /^{1P} să ne prezentăm /^{PR} in corpore acolo. /^{2}

Toţi **veţi deveni** /^{1P} ceea ce v-aţi^{PR} propus. /^{2}

Să renunţi^{SB} acum /^{1} **înseamnă** /^{2} să-ţi recunoşti public^{PR} neputinţa. /^{3}

(Am subliniat aici predicatele: **era, veţi deveni şi înseamnă**).

Predicativitatea, posibilitatea de a se spune ceva despre subiect, nu lipseşte din enunţurile în care nu există nici un verb. De fiecare dată, în vidul respectiv, vorbitorul poate presupune existenţa „mascată" a unui anume verb. Exemplu:

„Câte capete, atâtea păreri." (Folclor)

Lipseşte şi dintr-o propoziţie şi din alta - căci sunt două propoziţii - verbul predicativ **a fi** (Fraza, în realitate, are sensul pe care îl dă această formă: „Câte capete sunt, atâtea păreri sunt.")

„Vorba lungă, sărăcia omului." (De aici lipseşte copulativul **este**.)

„Susur mare de lăcuste şi de gâze fără număr." (L. Blaga)

Şi de aici, ca şi de mai sus, lipseşte verbul predicativ **este**)

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Analizaţi predicatele din enunţurile următoare:

a) „De atunci şi până astăzi colonii de lumi pierdute / Sunt atrase în viaţă de un dor nemărginit."/ (M. Eminescu)

b) „Şi de unde nu s-au adunat o mulţime de băieţi şi de fete la şcoală..." (I. Creangă)

c) „Ana şi bătrâna se puseră la sfat." (I. Slavici)

d) „Un om fusese o frunză şi numai om cu om
Au izbutit să crească şi să se facă pom." (T. Arghezi)

Rezolvare:

a) **sunt atrase** = P.V. - vb. aux., conj. IV-a, ind. prez., III, pl. + vb. conj. III-a, diateza pasivă, participiu acord.;

b) **s-au adunat** = P.V. - vb. conj. I-a, diateza reflex., ind. perf. comp., III, pl.;

c) **se puseră la sfat** = P.V. - loc. vb. (= **se sfătuiră**), vb. conj. III-a, diateza reflex., ind. perf. simplu, III, pl.;

d) **fusese o frunză** = P.N - vb. cop. conj. IV-a, diateza act., ind. m.m.c.p., III, sg. + nume pred., subst. com. simplu, f., sg., N, art. nehot. o;

Scanned with OKEN Scanner

au izbutit = P.V. - vb. conj. IV-a, diateza act., ind. perf. comp., III, pl.;

să crească = P.V. - vb. conj. III-a, diateza act., conj. prez., III, pl.;

să se facă pom = P.N. = vb. cop., conj. III-a, diateza reflex., conj. prez., III, pl. + nume pred. **pom**, subst. com. simplu, m., sg., N.

2. Alcătuiți:

a) patru fraze în care predicatele propozițiilor regente să fie exprimate prin adverbe și locuțiuni adverbiale predicative;

b) trei fraze în care predicatele propozițiilor principale să fie exprimate prin verbe impersonale, iar subiectele prin propoziții subiective.

Rezolvare:

a) **Sigur** /[1] că vei fi și tu de față la lansarea ultimei mele cărți. /[2]

Fără îndoială /[1] că dreptatea a fost atunci de partea ta. /[2]

Poate /[1] că vei fi și tu acum mai înțelegător. /[2]

Cu siguranță /[1] că-ți vei cere scuze pentru purtarea ta incorectă. /[2]

b) **Nu se știe** /[1] dacă vom[SB] mai face excursia planificată. /[2]

S-a aflat /[1] unde-și va[SB] petrece Ioana vacanța de iarnă de anul acesta. /[2]

Nu s-a înțeles bine /[1] cine este[SB] răspunzător de dificultățile apărute în ultima clipă. /[2]

3. Dați exemple de propoziții cu **predicat nominal** format cu **diferite verbe copulative**.

Rezolvare:

a) Zilele vacanței **au fost minunate**. (a fi)

b) Ei **au devenit campioni**. (a deveni)

c) Toți **au rămas uimiți**. (a rămâne)

d) Dumnealui **a ajuns inspector**. (a ajunge)

e) Tinerele **păreau studente**. (a părea)

f) El **s-a făcut pilot**. (a se face)

g) Aceasta **înseamnă sfârșitul**, desigur. (a însemna)

h) Satul **se chema Topârcea**. (a se chema)

4. Alcătuiți propoziții cu predicate nominale care să aibă numele predicative multiple exprimate prin diferite părți de vorbire.

El era **prietenul, colegul de bancă și ajutorul** meu cel mai bun. (substantive comune)

Era **înalt, chipeș** și întotdeauna **vesel**. (adjective)

În ultimele competiții a ajuns **al doilea, al treilea și al patrulea** din pluton! (numerale ordinale)

Sarcina noastră era **de a păzi** depozitul, **a vedea** tot ce se petrece acolo și **a-l apăra** cu prețul vieții noastre la nevoie. (verbe la infinitiv)

Scanned with OKEN Scanner

Poezia a fost **de copiat, de învățat** pe de rost și **de comentat.** (verbe la supin)

5. Dați două exemple de propoziții în care predicatele nominale să aibă ca nume predicative adverbe. Ea e totuși **altfel.** Amândouă suntem **deopotrivă.**

6. Alcătuiți o frază în care una dintre propoziții să aibă predicat subînțeles.

Soarele era în răsărit, luna, la apus. (predicat subînțeles: **era**)

Pentru babă, fata moșneagului era piatră de moară în casă, iar fata ei, busuioc de pus la icoane. (I. Creangă) (verb cop. subînțeles: **era**)

7. Dați un exemplu de frază în care întâlnim lipsa totală a predicatului, caz ce imprimă comunicării o notă de dinamism.

„Fata moșneagului la deal, fata moșneagului la vale; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuietul în spate la moară, ea în sfârșit în toate părțile după treabă." (I. Creangă)

8. Dați exemple de predicate nominale ale căror nume predicative să fie repetate, sub aceeași formă sau printr-un derivat flexionar sau lexical, ori, în fine, printr-un sinonim, construcții cu mare valoare expresivă.

„E **tare! prea tare** n-o iscălesc." (I. L. Caragiale)

„Sultănica era **leită-poleită** răposatului." (B. Delavrancea)

„**Proclet** și **treclet** să fie cine va face altfel." (M. Sadoveanu)

„Moș Vasile era **un cârpănos ș-un pui de zgârie brânză**, ca și mătușa Mărioara." (I. Creangă)

Recapitulare

Tipul	Exprimat prin		Ce face? Ce este? Cum este? Exemple
Verbal	Verb predicativ	personal	Și pas cu pas pe urma ei / **Alunecă**-n odaie. (M. Eminescu)
		impersonal	În cetățuia ta de ape, / **Dorm** cântecele noastre toate./ (O. Goga)
		unipersonal	**Se vede** că tot mai ai o leacă de noroc. (I. Creangă)
Verbal	Locuțiune verbală		Și în trăsura cu pânze... **stăteam de vorbă** cu doctorul.
			Duduca Lizuca **bagă de samă** că toate jivinele stăteau. (M. Sadoveanu)
			Ana și bătrâna **se puseră la sfat.** (I. Slavici)
			Bine că te-ai întors.
	Adverb predicativ interj. predicativă		Cel mijlociu **țușt!** sub un chersin. (I. Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

Nominal	verbe copulative	Nume predicative	adjectiv N		Omul **nu e niciodată bătrân** când e vorba de învăţătură. (I. Slavici) **Şi eu eram vesel** ca vremea cea bună, **şi sturlubatic şi copilăros** ca vântul în tulburarea sa. (I. Creangă)
			verb	inf. sup.	Grija mea era **de a păzi** parcul. Tema este **de rezolvat** urgent.
			Adverb		Mereu este **împotrivă**. (A. Buzura)

PĂRŢILE SECUNDARE
Atributul şi complementul

ATRIBUTUL

Atributul este partea secundară de propoziţie care determină un substantiv sau un înlocuitor al lui şi răspunde la una din întrebările: **care?, ce fel de?, al (a, ai, ale) cui?, cât?, câtă?, câţi?, câte?**: Maşina **de tocat** s-a defectat. **(care?)**

Mi-am cumpărat o cămaşă **bleu**. **(ce fel de?)**

Căile **adevărului** sunt lungi şi întortocheate. **(ale cui?)**

Aş bea **puţină** apă. **(câtă?)** etc.

În limba română există următoarele tipuri de atribute:

– **atribut adjectival**
– **atribut substantival**
– **atribut pronominal**
– **atribut verbal**
– **atribut adverbial**
– **atribut interjecţional**

Atributul adjectival se exprimă prin:

• adjectiv propriu-zis: gard **înalt**, mac **roşu**, floare **albastră**, copil **inteligent**, apă **adâncă**, opinie **foarte interesantă**;

• locuţiune adjectivală: Erau acolo o mulţime de jucării **fel de fel**.

• adjectiv provenit din verb la participiu: Cartea **citită** a fost extraordinară.

• adjectiv provenit din verb la gerunziu: „Eu n-aş alege lira **vibrândă** de iubire, / Ci ceea care falnic îmi cântă de mărire./" (M. Eminescu)

• numeral:

– cardinal: M-am întâlnit ieri cu **două** colege.

– ordinal: **A doua** clasă avea ferestrele deschise.

Scanned with OKEN Scanner

– colectiv: **Ambele** braţe erau încărcate cu cărţi.

– fracţionar: Problema **celor două cincimi** a rămas nerezolvată.

• adjective pronominale:

– posesive: Norocul **tău** sunt eu.

– demonstrative: **Această** dimineaţă este foarte răcoroasă.

– nehotărâte: **Fiecare** pasăre pe limba ei piere.

– interogative: „**Care** Haralambie? - întrebă el pe părintele Gherman...” (M. Sadoveanu)

– relative: Am aflat ce temă avem pentru mâine.

– de întărire: Colegii **înşişi** dezaprobă purtarea ta.

Atributul substantival se exprimă printr-un substantiv:

• în cazul nominativ (substantival apoziţional sau **apoziţie**):

Tanti **Mia** îmi aduce ceva. (apoz. simplă)

Mihai, **colegul tău de clasă**, trece mâine pe la tine. (apoz. dezvoltată)

• în cazul genitiv fără prepoziţie (substantival genitival):

Crengile **copacilor** se înclină trist spre pământ.

• în cazul genitiv cu prepoziţie (substantival genitival cu prepoziţie):

Lupta **împotriva corupţiei** este grea.

• în cazul dativ, cu şi fără prepoziţie (substantival fără / cu prepoziţie):

Era fină **mătuşii** mele.

• în cazul acuzativ cu prepoziţie (substantival prepoziţional):

Am văzut ieri un pod **de piatră** foarte solid.

Recapitulare

Tipuri de apoziţie	Exemple
Simplă	Iar în lumea asta mare, noi, **copii** ai lumii mici, facem pe pământul nostru muşunoaie de furnici. (M. Eminescu)
multiplă / acordată	Cele două fete, **Tita** şi **Ilinca** plecaseră repede la gârlă. (M. Preda)
neacordată	Să vază pe Maria, **soarele** vieţii sale. (N. Filimon)

Atributul pronominal este exprimat printr-unul din pronumele cunoscute:

• **personal** (şi **personal de politeţe**): Cărţile **lor** sunt curate. Aceasta este greşeala **dumitale**.

• **reflexiv**: Lauda **de sine** nu miroase-a bine.

• **posesiv**: Câinele **alor mei** este rău.

• **demonstrativ**: Părerea **acestuia** îmi convine.

• **relativ**: Bunicii, **al căror** nepot a venit la gară, sunt foarte bătrâni.

Scanned with OKEN Scanner

• **interogativ**: Norocul **cui** ţi-a trezit invidia?

• **nehotărât**: El este un om **ca oricare**.

• **negativ**: Nu te interesează părerea **nimănui** despre tine ?

Alături de toate acestea, există şi atribute pronominale exprimate prin pronume personale în dativ, caz în care se vorbeşte de aşa-numitul **dativ posesiv**:

Scriindu-şi poezia, se gândea la împrejurări mai vesele decât aceasta. Haina-**i** avea gulerul înalt.

Atributul verbal este exprimat prin verbe la modurile:

• **gerunziu**: Se zăresc teii **înflorind**.

• **infinitiv**: Setea **de a cunoaşte** este legitimă.

• **supin**: Mi-am cumpărat o altă maşină **de scris**.

Atributul adverbial este exprimat printr-un adverb sau o locuţiune adverbială: Oamenii **de acolo** ne ironizau. Ea a coborât pe uşa **din spate** a autobuzului.

Atributul interjecţional se exprimă **prin interjecţii**:

Am auzit o melodie **pfiu**! **Halal** băiat!

Când este lângă substantivul determinat, atributul nu se desparte prin virgulă de aces-ta: În luna **august** încep ploile **repezi**.

Atributul substantival apozitional se desparte, de regulă, prin virgulă de substantivul pe care îl determină: „Primăvara, **muma noastră**, / Suflă bruma din fereastră."/ (Folclor) „Lună, tu, **stăpâna mării**, / Pe a lumii boltă luneci..."/ (M. Eminescu) „Moş Dănilă, **fruntaşul ciobanilor de pe Scripetele**, erà un om care trecuse prin multe suferinţe..." (Gala Galaction)

În alte contexte, atributele substantivale apozitionale nu se despart prin virgulă de substantivul determinat: Profesorul **Ionescu** este foarte exigent cu elevii săi.

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Determinaţi atributele din enunţurile de mai jos şi analizaţi-le sintactic şi morfologic: a) Erau acolo mărfuri fel de fel.

b) Mersul în doi are în el o oarecare rigoare.

c) Dorinţa de a merge în excursii este proprie vârstei celei mai tinere.

d) Au plecat înspre seară şi cele două colege.

Rezolvare: a) **fel de fel** = a. adj., locuţiune adjectivală (= diferite), N.;

b) **câte doi** = a. adj., numeral distributiv, N.; **oarecare** = a. adj., adj. pron. nehot., f., sg., Ac.;

c) **de a merge** = a. verbal, vb., conj. III, inf., prezent; **celei mai tinere** = a. adj., adj. propriu-zis, var. cu 4 forme flexionare, f., sg., D., superl. rel. de super.;

d) **cele două** = a. adj., numer. card., f., N.

2. Analizaţi atributele din textele de mai jos, arătând: cuvântul (cuvintele), felul atributului, partea de vorbire prin care este exprimat, detalii despre categoriile gramaticale specifice respectivelor părţi de vorbire:

Scanned with OKEN Scanner

„Amurg de toamnă violet... / Doi plopi, în fund apar în siluete..."/ (G. Bacovia)

„Într-o toamnă aurie, am auzit multe povești la Hanu-Ancuței." (M. Sadoveanu)

„Simțea împrejur întrebări pâlpâind cu aripi negre și nu îndrăznea să-i privească." (L. Rebreanu)

„În această țară de piatră și de realități concrete, am întâlnit un singur lucru halucinant: lupta femeilor cu cânepa." (Geo Bogza)

„Ura ei împotriva lui Moromete ieși iar la suprafață." (M. Preda)

„Motivul dușmăniei dintre ei era mama." (F. Neagu)

Rezolvare:

violet = adj., adj. n., sg., N.

doi = adj., numer. card., m., pl., N.

aurie = adj., adj. f., sg., Ac.

multe = adj., adj. pron. nehot., f., pl., Ac., pozitiv

pâlpâind = verbal, vb. conj. IV, gerunziu

(cu) aripi = subst., subst. com., f., pl., Ac., prep. simplă

negre = adj., adj. f., pl., Ac., pozitiv

această = adj., adj. pron. dem. de aprop., f., sg., Ac.

(de) piatră = subst., subst. com. f., sg., Ac., prep. simplă

(de) realități = subst., subst. com. f., pl., Ac., prep. simplă

concrete = adj., adj. f., pl., Ac., poz.

singur = adj., adj. n., sg., Ac.

halucinant = adj., adj. n., sg., Ac.

lupta = subst. ap., subst. com. f., sg., N.

femeilor = subst., subst. com. f., pl., G., art. hot. - **lor**

(cu) cânepa = subst., subst. com. f., sg., Ac., art. hot. - **a**, prep. simplă

ei = pron. pers. f., sg., G.

(împotriva) lui Moromete = subst., subst. propriu simplu, m., G., prep. art. hot. - proclitic.

dușmăniei = subst., subst. com. f., sg., G., art. hot. - **i**

(dintre) ei = pronom., pron. pers. m., pl., Ac., prep. simplă

Recapitulare

Tipul de atribut	Care? Ce fel de? Al cui? Câți, câte? Exemple
Adjectival	El tremură ca alte dăți / În codri și pe dealuri, / Călăuzind singurătăți / De **mișcătoare** valuri./ (M. Eminescu) Într-o toamnă **aurie**, am auzit multe povești. (M. Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

Substantival nal	G Ac.	Motivul **dușmănlei** dintre ei era mama. (F. Neagu) Și pas cu pas pe urma ei / Alunecă-n odaie, / Țesând cu recile-i scântei / O mreajă **de văpale**./ (M. Eminescu)
Verbal	inf.	Îi dădea lui Felix imboldul **de a dezlega** taina. (G. Călinescu) Multe din cele mai frumoase poezii ale lui Eminescu sunt în genul popular nu numai ca limbă, ca ritm, ca rimă și ca temperament, ci și ca fel de **a gândi** și de **a simți**. (I. Slavici)
	ger.	Dumnezeiască era franzela albă și pufoasă, **mirosind** a grâu. (I. Creangă) Aici coridorul era ocupat numai de ofițeri de toate gradele, **tăifă-suind** și **așteptând**. (L. Rebreanu)
	sup.	Eu aveam urechi **de auzit**. (C. Hogaș)
Adverbial		O legătură cu felii de pere... ținea cumpăna în celălalt desag, zglăvoacelor și boiștenilor **dimpotrivă**. (C. Hogaș)
Interjecțional		**Bravos** națiune! Halal să-ți fie! (I. L. Caragiale)

COMPLEMENTUL

Complementul direct

Este partea secundară de propoziție care determină un verb tranzitiv ori o interjecție și arată obiectul asupra căruia se răsfrânge în mod direct acțiunea sau care este rezultatul acesteia.

Răspunde la una din întrebările: **Pe cine?** (pusă pentru ființe) **Ce?** (pusă pentru ne-ființe)

Exemple: **Pe Andrei** îl cunosc prea puțin. **(Pe cine?)** El citește **o carte. (Ce?)**

Complementul direct poate fi exprimat prin:

- substantiv comun: **Pe colegul** meu îl doare capul.
- substantiv propriu: Tu ai văzut **Clujul**?
- pronume personal și pronume personal de politețe: **Pe el** l-am mai auzit vorbind. Nu sunt supărat pe **Măria Ta**.
- pronume posesiv: De când nu i-ai mai văzut **pe ai tăi**?
- pronume demonstrativ: **Pe aceasta** nu am mai văzut-o nicăieri.
- pronume nehotărât: **Pe fiecare** îl iubește cineva.
- pronume negativ: **Pe nimeni** nu-l interesează problemele tale personale.
- pronume interogativ: **Pe care** îl aștepți?
- pronume relativ: Cartea **pe care** o citești mi-a plăcut și mie.
- numeral cardinal: I-am admirat întotdeauna **pe cei doi**.

Scanned with OKEN Scanner

• numeral ordinal: L-ai supărat **pe al treilea**.
• numeral colectiv: Îi vom avea în vedere **pe câteşitrei**.
• numeral fracţionar: Păstrează pentru tine **două treimi** şi dă-i lui **o treime**.
• verb la infinitiv prezent: Hotărăşte **a se duce** acolo personal.
• verb la infinitiv perfect: Crede **a fi văzut**-o trecând pe stradă.
• verb la gerunziu: Am auzit **cântând** şi m-am apropiat.
• verb la supin: Aţi terminat **de învăţat**?

În majoritatea situaţiilor în care complementul este exprimat printr-o parte de vorbire care desemnează o fiinţă, înaintea acestuia apare prepoziţia **pe**: Îi invită **pe** *prieteni*. Îi vede **pe** *elevi*. Îl aşteptăm **pe** *poetul* din Iaşi.

Uneori, prepoziţia **pe** apare şi în cazul lucrurilor, ca în acest exemplu: Îl schimbi ca **pe** o cămaşă.

Complementul direct poate fi **reluat** şi **anticipat**, prin formele neaccentuate ale pronumelor personale:

– reluat: **Pe Ionescu îl** ştiu de o viaţă.

– anticipat: **Îl** aştept de o oră **pe Ion**.

Când, în unele enunţuri, obiectul asupra căruia se exercită acţiunea este conţinut în acţiunea însăşi, avem de a face cu un **complement direct intern**: Mănânc **o mâncare** bună.

Există situaţii când părţile de vorbire prin care se exprimă complementul direct sunt folosite altfel decât o cere regula. Este vorba de **abateri aparente de la normele cunoscute**: **Pe ai mei** i-am întâlnit ieri. „Să-l fi văzut cum înghiţea **la buhai, la boi, la vaci** şi **la viţei**, până-a înghiţit el toată cireada." (I. Creangă)

În enunţurile care încep cu un pronume personal în cazul dativ (cu funcţia sintactică de complement indirect), îndeosebi când urmează verbele **a plăcea, a conveni**, se întâmplă uneori să se confunde subiectul cu complementul direct (şi unul şi celălalt răspunzând la întrebarea: **ce**?): Îmi place foarte mult **muzica** simfonică. Ne convine **hotărârea** voastră.

Recapitulare

Exprimat prin:		Pe cine? Ce? Exemple
Substantiv		Un volum de versuri inedite, apărut... solicită câteva **explicaţii**. (I. Minulescu)
Pronume		Să ştii că-l fac om pe **ăsta**. (Camil Petrescu)
Numeral		Catrina îi crescuse cu trudă **pe cei trei**. (M. Preda)
Verb	Infinitiv	Eu numai limba ta o ştiu **vorbi** în vis. (A. Blandiana)
	Gerunziu	De treci codri de aramă, de departe vezi **albind**. (M. Eminescu)
	Supin	Să-mi aducă şi mie **de mâncat** şi **de băut**. (N. Filimon)

Scanned with OKEN Scanner

Complementul indirect

Este partea secundară de propoziţie care determină un verb intranzitiv, o locuţiune verbală, un adjectiv sau o interjecţie, indicând, în general, obiectul căruia i se atribuie o acţiune, o însuşire sau o caracteristică oarecare.

Răspunde la una din întrebările: **cui?, de cine?, de ce?, de la cine?, de la ce?, despre cine?, despre ce?, la cine?, la ce?, cu cine?, cu ce?, în cine?, în ce?, pentru cine?, pentru ce?, prin cine?, prin ce?, din cine?, din ce?, între cine?, între ce?, decât cine?, decât ce?** etc.

Se exprimă prin:

• **substantiv comun**: **Elevului** i s-au pus câteva întrebări din lecţia de zi.

• **substantiv propriu**: **Despre România** se discută azi în toate ţările lumii.

• **pronume personal şi pronume personal de politeţe**: **Lui** să-i vorbeşti cu mai multă delicateţe decât altora. Spune-i **dumnealui** să treacă mâine pe la mine.

• **pronume reflexiv**: A discuta mereu **despre sine** nu este o dovadă de bun simţ.

• **pronume posesiv**: **Alor mei** nu le-am spus nimic.

• **pronume demonstrativ**: Ce găseşti tu **la acesta**?

• **pronume nehotărât**: I-am spus **altcuiva** despre problemele tale.

• **pronume negativ**: **Nici unuia** nu-i pasă de dificultăţi care sunt numai ale tale.

• **pronume interogativ**: „**Cui** ce-i pasă / Că-mi eşti drag?”/ (M. Eminescu)

• **pronume relativ**: Elevul **despre care** ţi-am vorbit are părinţii foarte amabili.

• **numeral cardinal**: Ce le-ai spus **celor doi**?

• **numeral ordinal**: **Celei de a doua** îi place mult baletul.

• **numeral colectiv**: **Despre tustrei** şi despre faptele lor am aflat abia astăzi.

• **numeral fracţionar**: **De cele două treimi** mi-ai vorbit abia acum o jumătate de oră.

• **verb la modul infinitiv**: M-am gândit mult **a te aştepta** împreună cu colegul nostru de clasă.

• **verb la modul gerunziu**: Se săturase **aşteptând**.

• **verb la modul supin**: Toată viaţa m-am gândit **la cântat**.

Din cauza întrebărilor, folosite uneori excesiv în analiza gramaticală, complementul indirect se confundă uneori cu alte părţi de propoziţie. De exemplu întrebarea **cui?** aduce în atenţie întrebările atributului: **al (a, ai, ale) cui?** În propoziţia: **Problemele vieţii sunt multe şi variate**, când se ajunge la analiza cuvântului **vieţii**, se pune întrebarea „problemele cui?” În acest caz, se consideră că este vorba de un complement indirect (care răspunde la întrebarea: **cui?**). În realitate, cuvântul este atribut, pentru că întrebarea corectă este: **ale cui** probleme?, întrebare specifică atributului.

Întrebările: **în cine? în ce?**, ale complementului indirect, sunt puse corect în enunţurile: Am încredere **în tine**. (**în cine?**) Am încredere **în cinstea** ta. (**în ce?**)

Scanned with OKEN Scanner

Corectitudinea unor astfel de întrebări dispare în cazul unor enunţuri precum acesta:

Am pus toate cărţile **în ghiozdan**.

Întrebările **de cine?, de ce?** sunt nu numai ale complementului indirect, ci şi ale complementului de agent, ca în aceste enunţuri: Sunt aşteptat **de mama** cu masa. **(de cine?)** Sunt lezat **de purtare** ta. **(de ce?)**

Întrebările **pentru cine?, pentru ce?**, puse incorect, provoacă confuzia complementelor indirecte cu complementele circumstanţiale de cauză şi de scop. În propoziţia **M-a bătut mama pentru tine**, cu întrebarea **pentru cine?**, la care această parte de propoziţie vizată răspunde, se determină un complement indirect. În realitate întrebarea corectă este **din ce cauză?** şi complementul exprimat de cuvintele **pentru tine** este circumstanţial de cauză. Dacă în propoziţia: **Mă duc la piaţă pentru a cumpăra fructe**, pentru aflarea funcţiei sintactice a elementului subliniat se pune întrebarea **pentru ce?**, acesta răspunde. Nu este, însă, complement indirect, ci complement circumstanţial de scop, pentru că întrebarea corectă este **în ce scop?** De aceea se poate stabili o regulă generală în sensul celor discutate până aici: ori de câte ori pare legitimă întrebarea **pentru ce?** (care este a complementului indirect) se încearcă mai întâi (prin cercetarea atentă a sensului) legitimitatea întrebărilor: **în ce scop?** şi **din ce cauză?**

Întrucât cazul dativ este prin excelenţă cazul complementului indirect, este firesc ca cele mai multe probleme ale acestui complement să apară în legătură cu respectivul aspect morfologic. Luăm în discuţie situaţia în care se foloseşte cu prepoziţie:

1. Bunicii dau întotdeauna sfaturi **la nepoţi**.
2. Tatăl zise **către copiii** săi.:.
3. Atunci, prietenul meu spuse **spre mine**...
4. **Mulţumită ajutorului** tău, am învăţat înotul foarte repede.
5. Am ajuns medic **datorită muncii** perseverente cu cartea.
6. **Graţie discuţiilor** noastre vesperale, m-am iniţiat în istoria religiilor.
7. Amicul nostru a acţionat **contrar aşteptărilor**.
8. Am muncit întregul an **conform graficului** stabilit în ianuarie.
9. Gândeşti **aidoma lui George Dandin**.

Dacă în primele trei enunţuri statutul de complement indirect al elementelor subliniate este cert (pe lângă sens, care este destul de clar, ele răspund la întrebarea **cui?**), în următoarele situaţia este alta: în enunţurile 4-6 sensul complementelor este instrumental (fiindcă arată mijlocul prin care se săvârşeşte acţiunea), iar în enunţurile 7-9, sunt subliniate complemente circumstanţiale de mod, nu complemente indirecte.

Ca şi în cazul complementului direct, şi aici, la complementul indirect, se pune problema reluării sau a anticipării acestuia cu ajutorul pronumelor personale (de data aceasta în dativ):

- **reluat**: **Prietenului** adevărat **i** se cuvin toate laudele noastre.
- **anticipat**: **I**-am dăruit **Irinei** o păpuşă frumoasă.

Uneori apar în vorbire (şi în scriere) contexte din care lipseşte (se subînţelege)

Scanned with OKEN Scanner

elementul regent al complementului indirect, ca în versurile: „Muribundului (**i-a dat**) speranța, turbării (**i-a dat**) răzbunarea, / Profetului (**i-a dat**) blestemul, credinței (**i-a dat**) pe Dumnezeu, / La sinucid (**a dat**) o umbră...” (M. Eminescu)

Cu ceva mai multă atenție, greșeala determinării incorecte a respectivei valori sintactice poate fi evitată fără probleme.

Recapitulare

Exprimat prin		Cui? Cine (Ce)? Exemple
Substantiv Pronume Numeral	G D Ac	Marele rol educativ al familiei... atrage atenția, asupra necesității de a proceda în permanență **la perfecționarea** calităților. (G. Galaction) Toate atacurile... s-au concentrat **asupra lor**. (Paul Goma) **Celui de-al doilea** nu-i rămân decât valurile nervoase. (N. Stănescu)
Adjectiv		Copacii aiștea **din drepți** se fac strâmbi și **din strâmbi** se fac drepți. (I. Creangă)
Verb	Inf.	Mustrarea nu m-oprește **de a trăi** cum pot. (V. Alecsandri)
	Ger.	S-a săturat **mâncând** mereu numai și numai pâine. (M. Eminescu)
	Sup.	Ne apucăm **de făcut** poște. (I. Creangă)

Complementul de agent

Complementul de agent se identifică cu autorul acțiunii (care se mai numește și **agent**) dintr-o propoziție cu predicatul verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă sau impersonală cu sens pasiv:

„Bătrânul Sinan însuși, târât **de ai săi** și în graba fugii sale, fu călcat în picioarele cailor și apoi, împuns **de sulița** unui ostaș român, căzu călare de pe pod în baltă.” (N. Bălcescu)

„Era un fel de june adus **de către strămunii** noștri din Polonia.” (B. P. Hasdeu)

„Cu o mână îl respinge, / Iar se simte prinsă-n brațe / **De-o durere, de-o dulceață** / Pieptul, inima-i se strânge.”/ (M. Eminescu)

„Altfel, colaborarea mea asiduă la revistă a fost favorabil apreciată **de domnia sa**.” (M. Sadoveanu)

„Șuvoaiale spumegau în șanțurile săpate **de ele**.” (Em. Gârleanu)

„Prin lumina estompată / **De mătasa** unui nor.”/ (G. Topîrceanu)

„Neîndrumată **de nimeni**, mulțimea se rupe.” (Al. Sahia)

Complementul de agent poate fi exprimat prin:

• **substantiv comun**: Copilul fu certat **de către tatăl** său.

Scanned with OKEN Scanner

• **substantiv propriu**: Sunt aşteptată **de Ion Vasilescu** la intrarea în parc.

• **pronume personal şi pronume personal de politeţe**: Eşti privit **de ea** cu multă circumspecţie. Ai fost abandonat **de dumnealui** pe la jumătatea drumului.

• **pronume posesiv**: Era întrebat zilnic **de al său** despre purtarea lui la şcoală.

• **pronume demonstrativ**: Am fost batjocorit **de acela**, în faţa întregii echipe a clasei noastre.

• **pronume nehotărât**: A fost lovit **de fiecare** de câte două ori.

• **pronume negativ**: De ce oare nu eşti iubit **de nimeni**?

• **pronume interogativ**: **De cine** a fost lovit?

• **pronume relativ**: **De cine** ai fost aşteptată n-ai scăpat.

• **numeral cardinal**: Suntem remarcaţi **de către cei doi**.

• **numeral ordinal**: Am fost văzuţi **de către cel de al doilea**.

• **numeral colectiv**: Veţi fi urmărit zilnic **de către tustrei**.

• **numeral fracţionar**: A fost acceptat numai de **o treime**.

Din unele enunţuri verbul auxiliar lipseşte, ceea ce nu împietează asupra calităţii agentului (a complementului de agent). Ne oprim asupra enunţurilor: „Neîndrumată **de nimeni**, mulţimea se opri." (Al. Sahia)

„Şi minunaţi zărirăm icoana minunată, / **De-un visător** visată."/ (I. Pillat)

Oarecum asemănătoare este situaţia câtorva adjective derivate cu sufixul **-(a) bil**: Iată o problemă nerezolvabilă **de către elevii** care nu cunosc bine fracţiile ordinare.

Mult mai rar apar în această poziţie verbe la infinitiv şi la supin: A se face înţeles şi iubit **de către elevi** este ţelul oricărui profesor.

Supinul marcat cu prefixul **ne-** figurează ca regent al agentului, mai ales dacă este pe poziţie de nume predicativ: Situaţia s-a complicat, încât a ajuns de neînţeles **de către cei implicaţi**.

Complementul de agent se confundă uneori cu alte părţi de propoziţie, în primul rând cu complementul indirect, din cauza întrebării **de cine**?, aceeaşi în ambele cazuri.

Pentru o diferenţiere riguroasă, se poate compara:

Toate acestea depind **de mine**. (**de cine**?; complement indirect)

Eşti ajutat **de mine**, nu de altcineva. (**de cine**?; complement de agent)

Pe lângă **autorul acţiunii**, complementul de agent poate arăta în acelaşi timp şi **cauza** care determină acţiunea: „Nu vezi că gura-mi arsă **e de sete**?" (M. Eminescu)

Când autorul acţiunii nu este o persoană, complementul de agent capătă un sens instrumental. Cele două complemente se deosebesc formal, prin prepoziţii specifice (**de, faţă de prin şi cu**): În textul citat avem două acţiuni viitoare, exprimate **prin verbele** „*va fi*" şi „*vom fi învins*". (Gramatica Academiei)

Pâinea se taie **cu cuţitul**. Câte suflete nu sunt îmbătate **de vise** ori **de promisiuni**!

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Verb regent		De către cine? Exemple
la diateza pasivă	de către de	Atributul de divină i-a fost acordat poemei **de către** marele **prozator** italian. (Al. Balaci)
		V. Alecsandri a militat... pentru o literatură autentică națională, scrisă în limba vorbită **de popor**. (*România literară*)
pasiv reflexiv participiu supin		Șuvoaiele spumegau în șanțurile săpate **de ele**. (E. Gârleanu)
		Nu vezi că gura-mi arsă e **de sete**. (M. Eminescu)
		Înainte de tratatul de la Adrianopol... întreaga populație rurală a principatelor era îmbrăcată **de mâna** gospodinelor. (M. Sadoveanu)

Complementele circumstanțiale

Complementul circumstanțial de loc

Indică, mai mult sau mai puțin exact, locul în care se săvârșește acțiunea exprimată de un verb.

Răspunde la întrebările: **unde?, de unde?, pe unde?, până unde?, încotro?**:

Pe bloc sunt multe antene TV. (unde?)

Am venit acum o oră **de la Galați**. (de unde?)

Ia-o pe strada aceasta! (pe unde?)

Alergăm **până la turnul** din față. (până unde?)

Eu o iau **la dreapta** și tu **la stânga**. (încotro?)

Partea de vorbire prin care se exprimă prin excelență complementul circumstanțial de loc este adverbul de loc (și locuțiunea adverbială de loc): **acasă, acolo, afară, aici, aiurea, alături, altundeva, aproape, ba pe ici, ba pe colo, de-a latul, de-a lungul, deasupra, dedesubt, departe, dincoace, dincolo, împrejur, înainte, înapoi, înăuntru, încoace, încolo, încotrova, în jos, în sus, jos, nicăieri, niciunde, oriîncotro, oriunde, pe colo și pe dincolo, sus.**

În enunțuri:

Să ne întoarcem întotdeauna **acasă**! **Pe ici și pe colo** se vedea câte un firicel de iarbă răsărind. Adversarii, ca și prietenii, pot fi întâlniți **pretutindeni**. **Afară** era mai cald decât **înăuntru**. **Nicăieri** nu e mai bine ca în țara ta. **Sus** erau rafturile cu bijuterii. Vino **mai aproape**, să te văd mai bine! În vara trecută nu am plecat din București **niciunde**.

În măsura în care sunt învestite cu un **sens local**, și alte părți de vorbire pot îndeplini în propoziție funcția de complement circumstanțial de loc:

- **substantivul comun**: Vara se pleacă, pentru odihnă, **la munte** și **la mare**.

Scanned with OKEN Scanner

• **substantivul propriu**: Mâine plec **la Iaşi**.

• **pronumele personale şi pronumele personale de politeţe**: Treci astă-seară **pe la mine** (sensul: **pe la mine pe acasă**). **La dumneavoastră** arde focul în sobă toată iarna.

• **numeralul cardinal**: Ai fost **pe la cei doi**? (sensul: **pe la cei doi pe acasă**). Urc **la patru**. (Cu sensul: **la etajul patru** - de fapt **al patrulea**)

• **numeralul colectiv**: Ne ducem **pe la tustrei** cu uratul.

În exprimarea complementului circumstanţial de loc sunt cuvinte şi grupuri de cuvinte care trebuie folosite atent, asemănarea dintre ele putând genera greşeli. Este cazul adverbelor şi locuţiunilor adverbiale şi cazul prepoziţiilor şi locuţiunilor prepoziţionale care se aseamănă până la identitate:

Adv. şi loc. adverbiale: Pune paharul **deasupra**! Ia-o tu **înainte**! A aşezat **dedesubt** ceea ce era mai greu. Am dat maşina **înapoi**. Treceţi **în faţă**! Uită-te bine **în jur** şi spune ce vezi! Cei mai isteţi au luat-o **la dreapta**.

Prep. şi loc. prepoziţionale: **Deasupra** apei plutea o bărcuţă de hârtie. **Înaintea** blocului nostru erau patru maşini. Am băgat papucii **dedesubtul** canapelei. **Înapoia** maşinii era o fetiţă. Am stat tot timpul **în faţa** parcului. Azi ne plimbăm **în jurul** stadionului central. **La dreapta** străzii era o alee de castani.

În timp ce adverbele şi locuţiunile adverbiale de loc îndeplinesc funcţia de complement circumstanţial de loc, prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale corespunzătoare acestora ajută alte părţi de vorbire să îndeplinească funcţia sintactică respectivă.

Din aceeaşi cauză a formei asemănătoare cu cuvintele (şi grupurile de cuvinte) cu funcţie sigură de complement circumstanţial de loc în propoziţie, cuvintele (şi grupurile de cuvinte) cu rol de complement circumstanţial opoziţional pot fi luate drept complemente circumstanţiale de loc. Confuzia este uşor de evitat dacă se observă că respectiva parte de propoziţie **exprimă obiectul sau acţiunea care se opune altor părţi de propoziţie din acelaşi enunţ**: **În locul florilor**, el a văzut numai buruieni şi gunoaie. **În loc de a învăţa**, se plimbă toată ziua. „O beşică-**n loc de sticlă** e întinsă-n ferestruie." (M. Eminescu) „**În loc de a-şi vedea de şcoală**, umblă să pescuiască." (I. Slavici) „... rătăcesc prin acele păduri jalanii (...) cu copaci **în loc de coarne**." (M. Sadoveanu)

La nivel de frază, întrebările complementului, devenite elemente relaţionale, devin totodată şi adverbe de loc şi, deci, complemente circumstanţiale de loc în propoziţiile (secundare) din care fac parte:

Unde e cetatea mai tare, /[1] **acolo** bate turcul mai puternic. /[2]

De unde te aştepţi mai puţin, /[1] **de acolo** apare uneori salvarea. /[2]

Pe unde ştii tu /[1] că-ţi poţi găsi norocul, /[2] **pe acolo** să umbli /[3] să ţi-l cauţi. /[4]

Până unde crezi /[1] că rezişti cu înotatul, /[2] **până acolo** să-ţi propui a înota. /[3]

Încotro îţi îndreptai privirile, /[1] **pretutindeni** era iarbă şi numai iarbă. /[3]

Am subliniat aceste adverbe şi, în acelaşi timp, am subliniat şi corelativele lor (**acolo, de acolo, pe acolo, până acolo** şi **pretutindeni**) care sunt de asemenea în propoziţie

Scanned with OKEN Scanner

(în propoziția principală) complemente circumstanțiale de loc.

Parte de propoziție cu posibilități de exprimare practic nelimitate, complementul circumstanțial de loc abundă în operele literare (românești și străine). Câteva exemple:

„**De-a lungul zidului** ce se întindea **pe malul** gârlei, se adăposteau saielile cu vite și zalhanaua curții domnești." (Al. Odobescu)

„Dă-mi voie, te rog, să vin mai târziu **la dumneata**, ca să mă tălmăcesc." (V. Alecsandri)

„**În dreptul primăriei** se opri." (Em. Gârleanu)

„Lumina soarelui de vară le bătea **din față**." (M. Sadoveanu)

Recapitulare

Exprimat prin		Unde? Exemple
Substantiv	Ac	**Într-o pădurice lângă un izvor,** /De lungi ani unite trăiau împreună./ (C. Ciuchindel)
Adverbe de loc		**Acolo** i s-au minunat ochii. (I. Teodoreanu) Sub cerul cenușiu... spânzurătoarea întindea brațul... spre câmpia neagră, înțepată **ici-colo** cu arbori arămii. (L. Rebreanu)

Complementul circumstanțial de timp

Indică, mai mult sau mai puțin exact, timpul în care se săvârșește acțiunea exprimată de un verb. Răspunde la una din întrebările: **când?, de când?, pe când?, până când?, cât timp?**: **Mâine** plec la Brăila. (când?)

La noapte va fi cu siguranță mare ger. (când?)

De azi încep lectura romanului tău. (de când?)

De luni începe o săptămână a succeselor mele. (de când?)

Pe la amiază apăru și prietenul nostru. (pe când?)

Până la anul termin de scris romanul început acum două luni. (până când?)

Am așteptat ziua libertății noastre **ani și ani**. (cât timp?)

Partea de vorbire prin care se exprimă prin excelență complementul circumstanțial de timp este adverbul de timp și, respectiv, locuțiunea adverbială de timp: **acum, alaltăieri, apoi, aseară, astăzi, azi, cândva, cât ai clipi, cât ai scăpăra din amnar, cât ai zice pește, cu noaptea în cap, curând, de cu seară, de dimineață, de joi până mai apoi, deocamdată, deunăzi, devreme, din timp, dis-de-dimineață, ieri, înainte de prânz, înainte de soroc, înainte de vreme, în curând, într-o bună zi, la amiază, la anul, la noapte, la Paștele cailor, la Kalendele grecești, la Sfântul Așteaptă, la un moment dat, mai la ziuă, nelavreme, nicicând, niciodată, odată, odinioară, pe atunci, poimâine, răsalal-tăieri, târziu, totdeauna, ziua în amiaza mare.**

Scanned with OKEN Scanner

Exemple de enunţuri în care se găsesc complemente circumstanţiale de timp expri-mate prin asemenea formaţii morfologice: Am ajuns acasă **târziu**. Aveam să-ţi spun ce-va **înainte de prânz**. **În curând** ne vom cumpăra o locuinţă nouă. S-a sculat **dis-de-dimineaţă** pentru a nu întârzia la tren. Ai să primeşti banii înapoi **la Paştele cailor**. **Cât ai zice peşte**, farfuria se goli. **Cândva** am trăit şi eu la ţară. Eu vreau rezultatele cele mai bune **acum**. **Deocamdată** mai aşteptăm. **Astăzi** sărbătorim ziua ta onomastică. Mă vei înţelege exact **într-o bună zi**.

Şi celelalte părţi de vorbire, substantivul mai ales, pot îndeplini în propoziţie funcţia de complement circumstanţial de timp. Este vorba de unele substantive care poartă în-tr-însele însemne ale **temporalităţii**, ca în enunţurile: **În anul** acela ne-am căsătorit. **În acel ceas** am discutat cât într-o zi întreagă. **Pe vremea** aceea eram foarte optimişti. **În acea clipă** am înţeles tot ce mi-ai spus. **În momentul** intrării tale în sală, s-a făcut o linişte ca de mormânt. **Pe timpul** culesului la porumb, ne vedeam din ce în ce mai des.

Intercalarea între prepoziţie şi substantivul cu rol de complement circumstanţial de timp a altor părţi de vorbire (pronume, numeral, adjectiv etc.) induce în eroare. Trebuie reţinut că prepoziţia nu se alipeşte acestor „intruşi", ci substantivului: **În acel an** au fost ploi grozave. **În** următorul **moment** s-a înţeles exact des-pre ce este vorba. **În** al doilea **ceas** al serii au început nemulţumirile. **La** al treilea **gong** aveai să intri şi tu în scenă. **În** cel mai bun **moment** al întâlnirii noastre apăru şi George.

O categorie specială de complemente circumstanţiale de timp o formează **adverbele de timp provenite din substantive: dimineaţa, ziua, seara, noaptea, primăvara, vara, toamna, lunea (luni), marţea (marţi), miercurea (miercuri), joia (joi), vinerea (vineri), duminică (duminică)** ş. a.

Acestea au **sens temporal** - şi, deci, sunt în propoziţie complemente circumstanţiale de timp - când răspund la întrebările specifice acestui complement (cu deosebire **când**?): **Dimineaţa** aerul e mai curat decât **seară**. **Vara** ne ducem la munte sau la mare. Vino, te rog, **duminică** pe la mine! **Vinerea** nu avem un program prea încărcat. Te duci **sâmbătă** cu părinţii la ţară? **Toamna** se culeg strugurii şi gutuile.

Trimiterile la unele sărbători tradiţionale îndeplinesc şi ele funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp: **la Paşti, la Florii, la Rusalii, de Sfântul Gheorghe, de Sfântul Ilie, de Crăciun, de Lăsatu Secului, odată cu Câşlegile, odată cu Deniile, odată cu Lăsatul Secului, de la Florii până la Paşti, Între Paşti şi Sfântul Gheorghe, Din ajunul Bobotezei şi până în februarie**.

Celelalte părţi de vorbire sunt mai puţin apte să exprime un complement circumstan-ţial de timp, cu excepţia numeralului, în enunţuri de acest tip: Ne întâlnim **la două**.

Nefolosirea sau nesesizarea corectă a **sensului temporal** al exprimării poate genera uneori confuzii nedorite. Cuvântul **înainte**, are uneori sens temporal, alteori, **sens local**. El este complement circumstanţial de timp în enunţuri cu această formă: **Înainte**, cea mai scumpă marfă era libertatea. El este complement circumstanţial de loc dacă se schimbă contextul: El mergea **înainte** şi ceilalţi, în urma lui.

Trebuie avut în vedere că cele mai multe locuţiuni adverbiale de timp au totodată şi

Scanned with OKEN Scanner

un **sens modal**. Iată câteva formaţii de acest tip, în cazul cărora numai contextul decide sensul lor real: **Zi de zi, ceas de ceas, de joi până mai apoi, din zori (până) în noapte, din vreme în vreme, clipă de clipă** etc.

În mod excepţional, poate îndeplini funcţia de complement circumstanţial de timp şi adjectivul, în exemple precum acesta:

„... **De mic** (de când?) / Eu te ştiam pe tine..." (M. Eminescu)

La nivel de frază, întrebările complementului, devenite elemente relaţionale, sunt totodată şi adverbe de timp şi, deci, complemente circumstanţiale de timp în propoziţiile (secundare) din care fac parte: **Când** îi dai, îi fată vaca, **când** îi ceri, îi moare viţelul. **De când** te ştiu pe tine, mă simt mai sigur în tot ce fac. **Pe când** tu dădeai numai în gol, adversarul tău lovea mereu în plin. Munceşte **până când** nu vei mai putea deloc s-o faci. **Cât timp** eşti prieten cu mine, discuţiile despre singurătate nu au nici un sens.

În afară acestora, sunt complemente (circumstanţiale de timp) şi corelativele lor: Când mă apuc de lectură, **atunci** mă inviţi şi tu la plimbare. De când mă antrenez la fotbal, **de atunci** mă respectă colegii mai mult. Până când ameţeşti de efort, **până atunci** să exersezi fără încetare. Cât timp te porţi omeneşte cu semenii, **atâta timp** rămâi om.

Parte de propoziţie cu posibilităţi de exprimare inepuizabile, ca şi complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp abundă în scrisul clasicilor literaturii noastre. Exemple: „Aşa-n singurătate, **pe când** afară ninge, / Gândirea mea se plimbă pe mândri curcubei, / **Pân'ce** se stinge focul, şi lampa-n glob se stinge / Şi saltă căţeluşu-mi de pe genunchii mei."/ (V. Alecsandri)

„A fost **odată** ca-n poveşti, / A fost ca niciodată / Din rude mari, împărăteşti, / O prea frumoasă fată."/ (M. Eminescu)

„**Când** se duceau, amândouă fetele în sat la şezătoare **seara**, fata moşneagului nu se încurca, ci făcea câte un ciur plin de fuse, iar fata babei îndruga şi ea cu mare greutate câte un fus, **ş-apoi când** veneau amândouă fetele acasă **noaptea târziu**, fata babei sărea iute peste pârleaz şi zicea fetei moşneagului să-i deie ciurul cu fusele ca să-l ţie ea **până** ce-a sări şi ea." (I. Creangă)

„Trăim pe acest pământ **de mai bine de o mie de ani**." (M. Sadoveanu)

Recapitulare

Exprimat prin		Când? Exemple
Substantiv Numeral	Ac	**De lung timp** unite trăiau împreună. (C. Ciuchindel) A plecat **pe la cinci**.
Adverb (loc. adv.)		Un volum de versuri inedite... solicită... câteva explicaţii... **în primul rând**. (I. Minulescu)
Verb	Ger.	Acolo i s-au minunat ochii. **privind** vântoasa pădure de aur. (I. Teodoreanu)
	Inf.	A aşteptat **până a o fi uitat** definitiv.

Scanned with OKEN Scanner

Complementul circumstanțial de mod

Arată, mai mult sau mai puțin exact, modalitatea în care se săvârșește acțiunea exprimată de un verb sau o însușire cantitativă oarecare a unei acțiuni. El indică, de asemenea, o însușire a unui adjectiv (o însușire, adică, a altei însușiri).

Răspunde la întrebările: **cum?, cât?**

A doua din întrebări se folosește în cazul complementelor circumstanțiale de mod exprimate prin adverbe de mod de acest tip: **mult, puțin, destul, enorm, (in)suficient, întrucâtva**.

Ca să nu se confunde aceste elemente morfologice cu pronumele cu aceeași bază lexicală, exemplificăm cu enunțurile:

Te-ai consumat **prea mult**. (**cât** te-ai consumat?), c.c.m.

Erau prea **mulți** de față la discuția noastră. (**cine** era?), pron. nehot., subiect.

Avem **destule** probleme în viața de zi cu zi. (**câte** probleme avem?), adj. pron. nehot., a. adjectival.

Nu ai învățat **destul** pentru mâine. (**cât** nu ai învățat?), c.c.m.

Efortul făcut este **insuficient**. (**cum** este efortul?), adj., nume predicativ.

Ne odihnim, de multe ori, **insuficient**. (**cât** ne odihnim?), c.c.m.

Complementul circumstanțial de mod se exprimă prin următoarele părți de vorbire:

• **adverb (și locuțiune adverbială) de mod**: Ce-ar fi să mergi **mai încet**? Cearta a început **pe neașteptate**. Eu învăț **mult** la matematică. Cine aleargă **cel mai repede** din clasa ta?

• **adverb de mod provenit din adverb relativ** (la nivel de frază): **Cum** vorbești cu mine, așa vorbesc și eu cu tine!

Am procedat **precum** mi-ai spus-o tu. Literatura populară numără o multitudine de proverbe și zicători structurate ca fraze alcătuite din două propoziții din care una este subordonată circumstanțială de mod introdusă cu ajutorul adverbului relativ **cum**, care la nivel de propoziție este complement circumstanțial de mod.

Exemple: **Cum** îți vei așterne, așa vei dormi. **Cum** îți vei găti, așa vei prânzi.

• **substantiv comun sau propriu**: Merg **în grupuri**. Trăim **ca la Paris**.

• **pronume** (de mai multe tipuri): Procedează **ca mine**! Acționezi și tu **ca fiecare**, nu? Nu-mi place că vorbești **ca ai mei**. Aș vrea să învăț **ca dumneavoastră**.

• **adjectiv**: „Nicu se ținea **ca vrăjit** de acest flăcăiandru care abia împlinise 15 ani." (Camil Petrescu)

• **numeral**: Ai alergat **ca cei doi**, care au câștigat anul trecut maratonul. (cardinal) Nu-mi place să gândesc **ca cel de al treilea**. (ordinal) „... și ce grozavă e plăcerea de a-l lovi pe omul care te supără... de a răsplăti **însutit** și **înmiit**." (I. Slavici) Mergeam pe stradă **doi câte doi**. (distributiv) Te-am strigat **de trei ori** și nu ai răspuns. (adverbial)

• **verb**: Ai plecat **fără a mai aștepta** să vezi ce se întâmplă mai departe. (inf.) Alina

Scanned with OKEN Scanner

merge **schiopătând**. (gerunziu)

• **interjecție**: „Și o dată pornesc ei, **teleap, teleap, teleap!** (Ion Creangă)

Exemple de complemente circumstanțiale de mod din opere literare: „ **Și ca nouri** de aramă și **ca ropotul** de grindeni. / Orizonu-**ntunecându**-l vin săgeți de pretutindeni, / Vâjâind **ca vijelia** și **ca plesnetul** de ploaie..."/ (M. Eminescu)

„...Și zău, mare pomană și-a făcut, căci eram flămânzi **ca niște lupi**." (I. Creangă)

Complementul circumstanțial de mod este de mai multe feluri:

• **propriu-zis**: Mâncăm **bine**. Mergem **agale**.

• **complement circumstanțial de mod de măsură**: Tu mănânci **prea puțin**. Nu neam antrenat **suficient**. Am așteptat **prea mult** să te întorci.

• **complement circumstanțial de mod comparativ**: De ce nu scrii și tu **ca Ionescu**? Ai ajuns alb **precum iarna**.

• **complement circumstanțial de mod de reciprocitate**:

Își dau brânci **unii altora**.

S-au așezat **unul lângă altul**.

• **complement circumstanțial de mod progresiv**:

Obosește pe zi ce trece.

Pleacă din ce în ce mai des.

Complementul circumstanțial de mod se confundă și el, uneori, cu alte tipuri de complemente, din cauza unor asemănări formale sau a folosirii excesive a întrebărilor în procesul analizelor gramaticale.

Exemple: A tăiat pâinea **cu un cuțit** foarte mare. (complement **instrumental**, nu de mod, deși, poate răspunde și la întrebarea **cum?**) „Lui dascălul Vasile a Vasilcăi îi plăteam **numa câte un sorcovăț** pe lună." (I. Creangă), (complement **direct**, nu circumstanțial de mod notând o măsură în care se săvârșește o acțiune). „De la gârlă-n pâlcuri dese / **Zgomotoși** copiii vin." (G. Coșbuc) **(Element predicativ suplimentar...)** Petrecerea a fost **minunată**. **(Nume predicativ...)** „Ba și la scăldat am tras o raită **cu prietenul** meu Chiriac a lui Goian." (I. Creangă) **(complement circumstanțial sociativ...)**

Recapitulare

Tipuri	Exprimat prin		Cum? În ce fel? Exemple
Propriu-zis	Substantiv	Ac	**Într-o goană** nebună... un pâlc de călăreți s-arată. **Pe două perini** bine potrivite...
	Adv.		Și **așa** a mers până după amiază. (Emil Gârleanu)
	Numeral		**De două ori** a fost chemată, în aceste expediții, și Vidra, cățelușa. (M. Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

Propriu-zis	Verb	Inf.	A născut pruncul **fără a simți** câtuși de puțin durerile facerii. (I. Creangă)
		Gerunziu	**Călăuzind** singurătăți / De mișcătoare valuri. (M. Eminescu) Drumul... merge la întâmplare... **ocolind** gropile. (M. Sadoveanu)
	Loc. adv.		Și **pas cu pas** pe urma ei / Alunecă-n odaie. (M. Eminescu) Un volum de versuri... solicită **în mod necesar**... (M. Eminescu)
De măsură	Interjecție		**Hip, hip!** - curg iazmele întruna. (Al. Macedonski) Și odată pornesc ei **teleap, teleap!** și cum ajung în dreptul ușii, se opresc puțin. (I. Creangă)
Comparativ	Substantiv		Și eu eram vesel **ca vremea** bună și sturlubatic și copilăros **ca vântul** în tulburarea sa. (Ion Creangă) Pe la geamurile albăstrii de noapte, râdeau meri înfloriți, **ca niște copii**, cu obrajii clăbuciți de săpun. (I. Teodoreanu)
	Pronume		E cu un cap mai presus **decât el**. (M. Preda) El tremura **ca alte dăți** / În codri și pe dealuri. (M. Eminescu) Considerațiile lui T. Arghezi asupra romanului „Ion" de L. Rebreanu,... nu sunt, însă, **numai** de natură lexicală. (Al. Piru)
	Numeral		
	Adverb		

Complementul circumstanțial de cauză

Arată, mai mult sau mai puțin exact, cauza pentru care (nu) se săvârșește acțiunea dintr-un verb regent sau a însușirii unui adjectiv.

Răspunde la una din întrebările: **din ce cauză?, din ce pricină?**

În modul cel mai frecvent, acest complement se formează cu ajutorul locuțiunilor prepoziționale **din cauza** și **din pricina** (care sunt sinonime), antepuse față de:

• **un substantiv comun sau propriu**: **Din pricina copacilor**, n-a văzut pădurea. M-am certat cu tine **din cauza Mariei**.

• **un pronume** (personal, demonstrativ, nehotărât etc.): **Din pricina ei**, nu mai sunt prieten cu Mitică. **Din cauza unuia** din fața mea, care era foarte înalt, nu vedeam nimic. Nu mă supăr eu **din cauza ăstuia**!

• **un numeral** (de mai multe tipuri): **Din cauza celor trei**, am ajuns la spectacol cam târziu. (cardinal) Nu mă mai duc acolo **din pricina celui de al doilea**. (ordinal) Nu m-am edificat, **din cauza a tustrei**. (colectiv) Nu mi-au ieșit calculele, **din pricina**

Scanned with OKEN Scanner

celor două cincimi. (fracționar)

. Complementul circumstanțial de cauză mai poate fi exprimat și prin alte părți de vorbire:

- **prin adjectiv**: Nu te-am văzut bine, **de flămând** ce eram.
- **prin verb la gerunziu**: **Zăbovind**, a câștigat.
- **prin locuțiune adverbială**: **de aceea** am ales calea exilului.

Sunt situații în care cuvintele **cauză** și **pricină** din locuțiunile prepoziționale în discuție nu mai fac parte din locuțiune, ci rămân în comunicare ceea ce sunt de fapt: substantive. În acest caz apar complementele **din ... cauză** și **din ... pricină**, ca în enunțurile: **Din această cauză** am lipsit de la aniversarea ta. Nu mă supăr acum **din cutare pricină** neînsemnată.

Asemănătoare sunt situațiile în care cuvintele din aceeași arie semantică, amestecate oarecum cu vocabule din aria complementului indirect, de asemenea îndeplinesc, la nivelul frazei, funcția de complement circumstanțial de cauză. Bunăoară: N-am știut **din ce cauză** mă cauți tu pe mine zilnic. Acum știu **de ce** ești supărat pe bunica.

O categorie de complemente circumstanțiale de cauză este aceea exprimată prin formații de tipul: **de mânie, de ură, de bucurie, de spaimă, de foame, de sete, de frig, de silă, de groază** etc.: Ochii ei străluceau **de bucurie**. **De mânie** vedea roșu înaintea ochilor. Tremura **de spaimă** ca varga. **De sete**, începuse să vadă dublu și triplu.

Uneori în locul prepoziției **de** apare prepoziția **din**: **din pasiune, din orgoliu, din prudență, din nerăbdare, din dispreț, din respect**: **Din prudență**, nu intervin în nici o discuție până când nu știu exact despre ce este vorba. Nu mi-ai dat dreptate aseară, deși aveam, **din orgoliu**. Ar fi minunat ca fiecare să-și exercite profesia **din pasiune**. Refuz să mai discut cu colegul meu de bancă, **din dispreț**.

Toate situațiile acestea se întâlnesc frecvent în literatură.

Exemple:

„Făclii îi luminau fața pălită **de trudă**." (M. Sadoveanu)

„Și **văzând** că noi sorbim lichior din pahărele, fără să dăm urmare chestiunii, se decise să treacă la detalii." (Camil Petrescu)

„**Din pricina asta**, poate, la masa Urcăneștilor, acum firul vorbei era subțire, se rupea adesea." (Pavel Dan)

„**Din cauza** marii noastre **prietenii**, doamna M... îmi spunea, în glumă, că am «întors» capul fetei." (G. Ibrăileanu)

„Eu însă am cerut să merg pe front și **din durere** pentru moartea tatii, dar mai ales **din curiozitate**." (Gib I. Mihăescu)

„Strigătul fetei clocotea **de mânie** și **de ură**." (M. Preda)

„**Alungată**, mama s-a dus la Brăila." (Fănuș Neagu)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Exprimat prin		Din ce cauză? Exemple
Subsatantiv	Ac.	Într-o primăvară o prepeliță aproape moartă **de oboseală**... s-a lăsat din zbor. (I. Al. Brătescu-Voinești) Paul se vedea prăbușit... negru **de funingine**, descompus de nesomn. (M. Sebastian)
Adverb (loc. adv.)		Poate **de aceea** nu mai așteaptă răspuns. (Paul Goma)
Verb	Ger.	**Dând** moșioara am rămas sărac lipit. (N. Filimon)
	Sup.	**De făcut** treabă nu mai moare nimeni. (I. Creangă)

Complementul circumstanțial de scop (final)

Este partea secundară de propoziție care arată scopul acțiunii exprimate de un verb.

Răspunde la una din întrebările (sinonime): **în ce scop?, cu ce scop?**

Se poate exprima prin:

- substantiv precedat de prepozițiile: **pentru, la, spre, după;**
- verb la infinitiv, însoțit de prepozițiile: **pentru, spre;**
- verb la supin.

Exemple: A venit aici **pentru învățătură**. Pleci acum **după cumpărături**? Au ieșit toți **la cules** căpșune. Ne pregătim serios **de scris**. Se grăbește, **pentru a nu pierde** chilipirul care s-a ivit.

Nefiind un element sintactic indispensabil, complementul circumstanțial de scop este întrebuințat rar în comunicare, vorbitorii preferând să exprime țelul unei acțiuni printr-o propoziție (de scop) care are avantajul că este mai clară: Mă duc la piață **ca să cumpăr fructe** este mai clar decât Mă duc la piață **pentru cumpărarea** de fructe.

În scrisul literar sensul final nu este rar deloc:

„Se ducea cu tată-său în munte **la făcut** ferestea și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată." (I. Creangă)

„La 7 iunie, lângă Drăgășani, ei potoliră în sânge frigurile eteriștilor și apoi se risipiră, pe plaiul românesc, cât **în vânătoare** după greci, cât **după haraci** și **după pleașcă**." (Gala Galaction)

„Când deodată un erete, / Poliţai din naştere, / Peste baltă şi boschete / Vine-n **recunoaştere**."/ (G. Topîrceanu)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Exprimat prin		Prepoziţii (loc. prep.)	Cu ce scop? Exemple
Substantiv		cu scopul (fie) în vederea după,în,la, pe, pentru, spre	În munţii Banatului au fost create mai multe rezervaţii naturale, fie **pentru creşterea** unor plante, fie **pentru salvarea** unor comori de frumuseţe. (L. Botoşăneanu - Şt. Negrea)
Verb	Inf.	la, spre, pentru	**Pentru a-l confisca** oarecum şi **pentru a-l sustrage** atâtor prieteni, spre a mi-l face ceva mai personal - inconştient - i-am dat o denumire a mea: Cezarache. (Demostene Botez)
	Sup.		Vara, în zilele de sărbătoare, **după cules** răchiţică de făcut gălbenele şi sulcină de pus printre straie, cine umblă? (I. Creangă) Se ducea cu tată-său în munte **la făcut** ferestrea şi lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată. (I. Creangă)
	Ger.		Aş fi preferat... să cheltuiască mai bine **schimbându-şi** înfăţişarea şi hainele. (Camil Petrescu)

Complementul circumstanţial condiţional

Arată, mai mult sau mai puţin exact, condiţia de care depinde săvârşirea acţiunii unui verb (regent).

Răspunde la întrebarea: **cu ce condiţie**?

Se exprimă în primul rând prin formaţia lexicală **cu condiţia**, substantiv în acuzativ cu prepoziţie cu aspect de locuţiune prepoziţională:

Cu condiţia de a reuşi la examenul de admitere, i s-a promis o excursie la Paris.

Cu această condiţie mă învoiesc să îndeplinesc orice obligaţie.

În condiţiile în care vii şi tu, se schimbă lucrurile.

Se exprimă de asemenea printr-un substantiv în acuzativ precedat de prepoziţia **fără**:

Fără învăţătură, nu vei reuşi.

Apoi, printr-un verb la modul gerunziu:

Antrenându-te zi de zi, nu se poate să nu atingi performanţele dorite.

Dificultatea determinării acestui complement vine şi din asemănarea lui de sens cu complemente de alt tip, de pildă cu cel concesiv:

„**Scriind** şi **nescriind**, lucrurile au să se petreacă la fel." (G. Călinescu)

Când se exprimă printr-un adjectiv sau un adverb - cazuri foarte rare - complementul circumstanţial condiţional arată astfel: „S-ar fi ales de tine ceva, Adame, **ciung**?" (T. Arghezi)

Scanned with OKEN Scanner

Complementul în discuție poate fi construit și cu ajutorul unor locuțiuni prepoziționale sau adverbiale care exprimă lexical ideea de **condiție**: **în caz de, în cazul** (plus genitivul), **la un caz** (de), **în acest caz, în asemenea caz, într-o asemenea împrejurare, în ipoteza, în locul** (plus un substantiv sau un substitut al acestuia):

„Eu, **în locul dumitale**, m-aș grăbi să răspund." (M. Sadoveanu)

„Căci **la un caz** cumva **de-ncurcătură**. / Nu văd nici uși deschise, nici ferestre." (G. Topîrceanu)

„**În caz de nevoie**, întreg postul va ieși complet înarmat ca să facă impresie mai puternică." (L. Rebreanu)

„**În cazul acesta**, nu ne mai rămâne decât să ne culcăm." (Cezar Petrescu)

„**În locul lui Vodă** eu nici nu vă mai judecam." (Camil Petrescu)

„**În ipoteza** unei retrageri neprevăzute, grupa voastră va acoperi șoseaua cu foc intens." (M. Preda)

Câteva enunțuri în care complementul circumstanțial condițional se poate confunda cu complemente de alt tip:

• **cu complementul circumstanțial de timp**: „Acum era sigur că, **în alte împrejurări**, adică de n-ar fi fost îndrăgostit, nu s-ar fi mișcat din Amara." (L. Rebreanu)

• **cu complementul circumstanțial de mod**: „Poimâine după-amiază, **cu voia** ta, mă înapoiez la București." (Gala Galaction)

• **cu complementul circumstanțial instrumental**: „**Cu un sacrificiu** relativ neînsemnat s-ar putea îmbunătăți viața tuturor." (L. Rebreanu)

• **cu complementul circumstanțial sociativ**: „Și-a dat seama că **fără ea** viața lui ar fi zdrobită." (L. Rebreanu)

Recapitulare

Exprimat prin	Prepoziții	Cu ce condiție? Exemple
Substantiv	în locul în caz de în, la în locul	Aș fi făcut altfel **în locul lui**. (Camil Petrescu) **În caz de refuz** sunt decis să termin. (G. Călinescu)
Verb (gerunziu)		**Îmbrăcându-te-n** veșmântu-i / **Lepădând** viața lumii / Vei spăși greșeala mumii./ (M. Eminescu)
Adverb: altfel, altminteri		**Altminteri** publică scrisoarea poimâine. (I. L. Caragiale)

Scanned with OKEN Scanner

Complementul circumstanțial concesiv

Arată o piedică ce ar fi putut opri săvârșirea acțiunii unui verb (regent), dar n-a reușit s-o facă.

El răspunde la întrebările (sinonime): **în ciuda cărui fapt?, în pofida cărui fapt?**

Poate fi exprimat prin substantiv sau un substitut al unui substantiv precedat de conjuncția **deși**, de prepoziția **contrar** sau de locuțiunile: **cu tot (toată, toți, toate), în ciuda, în pofida**:

Cu toată supărarea pe care mi-ai pricinuit-o, eu te-am respectat mai departe.

Cu toate acestea, la credință și la speranță nu am renunțat nici o clipă.

„**Contrar obiceiului**, generalul n-a fost ingrat." (G. Brăescu)

„Când a plecat Simion la Turda, **cu toată noaptea târzie**, l-a petrecut pe jos, alături de căruță." (Pavel Dan)

„Felix, **deși la începuturile studiilor**, din scurta lui experiență prin contactul cu colegii, prin lectura din proprie inițiativă a unei «patologii generale», înțelese..." (G. Călinescu)

„**Om în vârstă și târziu**, / Tot am învățat să scriu." (T. Arghezi)

Uneori complementele circumstanțiale concesive se construiesc cu ajutorul verbelor la infinitiv sau gerunziu, precedate de adverbul **chiar**, prepoziția **fără** sau conjuncția **nici**:

Chiar necunoscând-o, am apreciat-o pe Irina foarte mult. **Fără a ști** câte parale fac intervențiile tale, te-am vorbit de bine tuturor amicilor mei. **Nici alergând** cu trenul, nu-l mai poți ajunge din urmă pe Gigel.

Exemplele cele mai interesante - și în plan lingvistic, și în plan artistic - se găsesc și în cazul acestui tip de complement, în operele literare:

„Așadar, destul e să vă spun că **oricât de nevolnic** de viață fusese Mugur, copilul ei, pe împărătească așa jale a cuprins-o încât, **fără să se fi bocit** grozav, ba chiar **zâmbind** uneori, nu mult după aceea din asta i s-a tras și moartea ei." (I. L. Caragiale)

„**Cu toate cântecele** prietenului nostru, cerul nu se îmblânzi." (M. Sadoveanu)

„**Cu toate astea** am intrat mesa, se văicări el, am intrat și nu pot avea mângâiere." (Mateiu Caragiale)

„**Cu tot ciomagul** lui Iordache și **cu tot ajutorul** tovarășilor, câinii îl înghesuiră lângă leoacă..." (Gala Galaction)

„**În ciuda lor**, un cunoscător își dădea seama că are de-a face cu un prelat catolic." (G. Călinescu)

„Moș Dumitru, **deși țăran** de ispravă, cinstit și deschis, era cam posac de felul lui și avea obiceiul, uneori, să caute împrejur cu coada ochiului." (Panait Istrati)

„A doua zi, **în ciuda promisiunii** sale, el nu putu să o vadă." (N. Breban)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Exprimat prin		Prepoziţii	În ciuda cărui fapt? Exemple
Substantiv	G	contra,împotriva, în ciuda, în pofida	**În ciuda cercetărilor** minuţioase care începură, nu se reuşise să se dea de urma lui. (M. Preda)
	D	contrar	Se pricep şi la lucruri băneşti, **contrar părerii** comune. (G. Călinescu)
	Ac	cu (tot) fără	Într-o bună dimineaţă, Rozica nu mai ieşi înaintea răsfăţătorului ei, **cu toate strigătele** şi **fluierăturile** lui ademenitoare. (Al. Cazaban)
Adjectiv			**Mort-copt**, trebuie să mi-l aduci la poliţie. (I. L. Caragiale)
Verb	Inf.	fără	Chiar **fără a urla**, ştia cât îl doare.
	Ger.	chiar	Chiar **plătindu-mă**, nu-l mai aştept.
Adverb			**Oricum**, ea tot va fi fericită. (M. Preda)

Complementul circumstanţial consecutiv

Exprimă consecinţele ce le are sau le poate avea o acţiune.

Răspunde la întrebarea **care este urmarea faptului că...?**

Este complementul cu cea mai redusă întrebuinţare, circumstanţa **consecuţiei** (din lb. latină „consecutio" = urmare) fiind exprimată, de obicei, prin propoziţia secundară corespunzătoare.

Complementul circumstanţial consecutiv se construieşte cu ajutorul prepoziţiei de care însoţeşte:

- **un substantiv**: Ei doi se înţeleg **de minune**.

„Căzu la pat bolnavă **de moarte**." (I. Creangă)

- **un verb la participiu**: Te-ai schimbat **de nerecunoscut**.
- **o locuţiune adverbială sau adjectivală**: „Cu noi şedea şi moş Bodrângă, un moşneag fără căpătâi, însă **de tot hazul**." (I. Creangă)

„Popa, în pat, se linişteşte, şi povesteşte cu el **de-a mai mare dragul**." (I. Agârbiceanu)

Întrebarea **care este urmarea faptului că...?**, la care răspunde complementul circumstanţial consecutiv, intră uneori în competiţie cu altele, aparţinând complementelor de alt tip, de pildă cu întrebarea **cum?**

Ei doi se înţeleg **de minune**. Au colaborat tustrei **de-o frumuseţe**.

Sensul modal al elementelor sintactice subliniate este prea evident pentru a-l putea ignora.

Alte câteva enunţuri, care cuprind complemente circumstanţiale consecutive (suliniate în text) pot adăuga un plus de claritate sensului avut în vedere: „Şi-apoi

Scanned with OKEN Scanner

plângea **mai mare mila** / Şi-n nopţi apoi ea s-a pierdut." (G. Coşbuc)

„(Piesele de ornament) Sunt făcute frumos, **de minune**, la Viena şi sunt mai puţin costisitoare." (C. Gane)

„Copiii deştepţi ştiu **de minune** ce înseamnă să tăinuieşti, câteodată unele lucruri sfinte." (N. Bassarabescu)

Recapitulare

Exprimat prin		Exemple
Substantiv ,		Şedea şi moş Bodrângă, un moşneag fără căpătâi, însă vesel **de tot hazul**. (I. Creangă)
Verb	Supin	A mâncat **de speriat**, nu altceva.
Locuţiuni adverbiale		S-au înţeles **de-o frumuseţe**.

EXERCIŢII REZOLVATE

1.Formulaţi 5 enunţuri în care, schimbând diateza verbală, să transformaţi subiectul gramatical în complement de agent.

a) **Fetiţa** coase cămaşa înflorată. (S)

Cămaşa înflorată este cusută **de către fetiţă**. (Ag)

b) **Elevul** îşi scrie temele corect. (S)

Temele sunt scrise corect **de către elev**. (Ag)

c) **Mama** îşi cheamă copilul acasă. (S)

Copilul este chemat acasă **de mama** lui. (Ag)

d) **Gina** a aşteptat-o pe Olga în parc. (S)

Olga a fost aşteptată **de Gina** în parc. (Ag)

e) **Soarele** încălzeşte Pământul de milioane de ani. (S)

Pământul este încălzit **de soare** de milioane de ani. (Ag)

2. Alcătuiţi propoziţii în care **complementul direct** să fie exprimat prin diferite părţi de vorbire.

a) **Pe Alexandru** l-au învăţat **aritmetica**. (substantiv propriu şi comun)

b) **Le**-am rugat **pe acestea** să plece. (pronume personal şi demonstrativ)

c) I-am urmărit **pe cei doi** în albastru şi **pe primul** în roşu. (pron. pers., numeral cardinal şi ordinal cu valoare substantivală)

d) **Pe cei harnici** şi **cuminţi** îi lăudăm. (adjective cu valoare substantivală)

e) Frăţiorul meu a început **a merge** de-a buşilea. (verb la infinitiv)

f) Am văzut **împrăştiindu-se** mulţimea. (verb la gerunziu + pron. refl.)

g) Până la cabană, avem **de urcat** serios. (verb la supin)

Scanned with OKEN Scanner

3. Arătați prin ce părți de vorbire poate fi exprimat **complementul circumstanțial de mod** și exemplificați prin propoziții.

Complementul circumstanțial de mod poate fi exprimat prin:

a) substantiv + prepoziție: Vorbește **în șoaptă**. A sosit **în taină**. Aleargă **ca vântul**. (ca = adverb de comparație cu valoare prepozițională)

b) adverb, locuțiune adverbială: Merge **încet**. A venit **pe neașteptate**.

c) pronume: Era frumoasă **ca tine**.

d) numeral multiplicativ: Câștigă **însutit**; distributiv: Plecau **câte doi**.

e) verb: la gerunziu: Privea **zâmbind** pe fereastră; la infinitiv: Mergea **fără a se gândi** la ceva.

f) interjecție: Dănuț sărea **buf! buf!** prin casă.

4. Găsiți trei exemple de enunțuri în care repetarea complementului de mod este folosită în scop stilistic.

„Brrr! vasăzică ăsta e omul! gândi furnica: și **repede-repede-repede** o luă pe cizmă în jos." (Em. Gârleanu)

„Cele trei note sunară din nou, **încet**, tot **mai încet**." (D. Anghel)

„– și mă simțeam ușor, ca un fulg plutind pe o apă, care curge **încet, încetinel, încetișor**." (B. Delavrancea)

5. Arătați de câte feluri este **complementul circumstanțial** și exemplificați fiecare tip într-un enunț.

Complementul circumstanțial se clasifică în:

a). **C.c. de loc**: **În vatra** ta și cenușa arde.

b). **C.c. de timp**: Corbul nu aduce **niciodată** veste bună.

c). **C.c. de cauză**: **De frică** suflă și-n iaurt.

d). **C.c. de scop**: A plecat **după vânat** și s-a întors cu vânt în tolbă.

e). **C.c. de mod**: Decât să muncești **degeaba**, mai bine stai **degeaba**.

f). **C.c. consecutiv**: E bolnav **de moarte** și-ar mânca de toate.

g). **C.c. instrumental**: E cioplit **din bardă**.

h). **C.c. condițional**: **Rămânând** aici ai să mă cunoști.

i). **C.c. concesiv**: **În ciuda mâniei**, părea liniștit.

j). **C.c. de relație**: Scump **la tărâțe** și ieftin **la făină**.

6. Determinați complementele și arătați felul lor:

„Baba puse masa și îi dete streinului să îmbuce lapte cu mămăligă și brânză de oi, repezindu-se apoi la coșar de așează armăsarul la iesle." (*Povestea Vrancei*)

masa = c.d. **lapte** = c.d. **la coșar** = c.c. de loc

Scanned with OKEN Scanner

îl = c.i. **brânză** = c.d. **armăsarul** = c.d.

streinului = c.i. **apoi** = c.c. de timp **la iesle** = c.c. de loc

7. Determinați funcția sintactică a cuvintelor subliniate din textele ce urmează, alegând unul din răspunsurile date - pe acela pe care îl considerați corect, motivat teoretic:

1.„**Bucuria** de a trăi o dă contrastul, jocul de umbră și lumină, de linie dreaptă și frântă, de bucurie care se afirmă strident ca un triumf peste durerea învinsă." (M. Ralea)

a) subiect; b) complement direct.

a) Greșit. Subiectul propoziției este substantivul **contrastul**.

b) Răspunsul este corect. Partea de propoziție **bucuria** satisface valența de acuzativ a verbului tranzitiv **a da**. Complementul direct este reluat prin forma neaccentuată a pronumelui personal **o**.

2. „Pe frunza unui nufăr o broscuță se bucură și ea de **frumusețea** și **răcoarea** dimineții." (E. Gârleanu)

a) complement indirect; b) complement circumstanțial de cauză.

a) Corect. Se precizează obiectul la care se referă o acțiune. (valoarea principală a complementului indirect este atribuirea sau adresarea). Verbul **a se bucura** se construiește cu prepoziția **de**.

b) Greșit. Complementul circumstanțial de cauză determină un verb sau un adjectiv, arătând cauza unei acțiuni, a unei stări sau însușiri. În acest exemplu cuvântul subliniat **de frumusețe** nu arată o cauză a acțiunii exprimate de verbul **se bucură**. Greșeala se explică prin faptul că și complementul indirect și cel circumstanțial de cauză se pot construi cu prepoziția **de**.

Există situații în care complementul indirect are nuanță cauzală, mai ales după verbele **a regreta, a se căi, a mulțumi**, construite cu prepoziția **pentru**.

3. „**Cu toate loviturile** primite, fata nu scoase nici un cuvânt..." (M. Preda)

a) complement indirect;

b) complement circumstanțial de mod;

c) complement circumstanțial concesiv.

a) Greșit. Substantivul este precedat de locuțiunea prepozițională **cu toate**, locuțiune care nu apare la complementul indirect.

b) Greșit, întrucât nu se indică felul cum se desfășoară ori se înfățișează o acțiune sau o calitate.

c) Corect, deoarece se indică un obiect sau o situație care ar fi de așteptat să împiedice realizarea acțiunii, dar nu o împiedică. Locuțiunile prepoziționale **cu tot, cu toată, cu toți, cu toate** sunt specializate pentru construirea complementului circumstanțial concesiv.

Scanned with OKEN Scanner

4. „Popota diviziei era într-o fostă cârciumă, alături de casa **în care** locuia generalul Karg." (L. Rebreanu)

a) Complement circumstanțial de loc; b) atribut pronominal.

a) Corect. Pronumele relativ are o dublă funcție: de conjuncție subordonatoare și de parte de propoziție în subordonata introdusă. **În care** înseamnă **în casa**, deoarece pronumele **care** înlocuiește substantivul **casa** și arată locul acțiunii verbului **locuia**.

b) Greșit, deoarece pronumele **în care** nu determină un substantiv din regentă. Întreaga propoziție introdusă prin **în care** este atributivă față de substantivul regent.

5. „Sunt **solitarul** pustiilor piețe, / Cu tristele becuri, cu pală lumină..."/ (G. Bacovia)

a) nume predicativ; b) complement direct.

a) Corect. În exemplul dat, verbul **a fi** este copulativ, iar substantivul **solitarul** este nume predicativ prin care se exprimă o noțiune a cărei sferă logică se suprapune sferei subiectului. Este un nume predicativ de identificare.

b) Greșit. Verbul **a fi** nu este tranzitiv.

6. „**La trebi**-s hărnicuț cât se poate: dereticam și măturam prin casă, ca o fată mare..." (I. Creangă)

a) complement circumstanțial de loc; b) complement direct; c) complement circumstanțial de relație.

a) Greșit. Partea de propoziție **la trebi** nu indică locul acțiunii de **a fi harnic**.

b) Greșit. Complementul direct indică obiectul la care se referă o acțiune, o însușire sau o caracteristică. Adjectivul **harnic** nu are regim prepozițional.

c) Corect, deoarece acțiunea de **a fi harnic** se limitează la obiectul **trebi** (**în ceea ce privește trebile**).

7. „Domnița intră, podidită **de plâns**, în iatacul ei de cleștar." (B. Delavrancea)

a) complement indirect; b) complement circumstanțial de cauză; c) complement de agent.

a) Greșit. Complementul indirect nu indică autorul unei acțiuni. Verbul **a podidi** nu are regim prepozițional.

b) Greșit. Complementul **de plâns** nu arată cauza stării de **a fi podidită**.

c) Corect. Participiul cu sens pasiv **podidită** cere complementul de agent (autorul) **de plâns**: **plânsul o podidise pe domniță**.

Scanned with OKEN Scanner

Alte complemente:

Complementul circumstanţial instrumental

Arată mijlocul prin care se realizează acţiunea: „Roza se exprimă / **Prin** al ei ferice şi plăcut **miros**." (D. Bolintineanu)

„Frate-său i-a răspuns şi el **printr-o scrisoare** lungă." (Al. Vlahuţă)

„Cu fruntea-n piept, ca o statuie, / Ca un Cristos bătut **în cuie**, / Ţinea privirile-n pământ." (G. Coşbuc)

„**Graţie ei** i-a revenit inspiraţia poetică." (L. Rebreanu)

„Ştim, **mulţumită lor**, cine era Zulnia." (N. Iorga)

„Se-nţelege, răspunse Patrocle, **fără cuţit** nu facem nici o ispravă." (M. Sadoveanu)

„Slujitorii plecară săbiile şi luară **în piepturi** pe vinovaţi, scoţându-i afară..." (Idem)

Recapitulare

Exprimat prin		Prepoziţii locuţiuni	Cu ce? Exemple
Substantiv Pronume	D	graţie datorită mulţumită	Noi, **graţie profesorului**, vom reuşi să o impunem. (Augustin Buzura) Părinţii lui se vor convinge **mulţumită mărturiei** lui Stănică. (G. Călinescu)
	Ac.	cu, în	... femeile adunate la horă oferă un frumos spectacol **cu iile** şi **cu cămăşile** lor, **cu fotele**, **cu zăvelcile** cusute cu desenuri subţiri şi complicate, **cu pieptarele** de oaie, fără mâneci, cu flori de mătăsuri, **cu vâlnicele** de pânză subţire şi de borangic. (T. Vianu)
Verb	Inf. lung	prin fără	Se distinsese şi la profesori, nu **atât printr-o cunoaştere** perfectă a materiilor... **cât prin sprijinul**, **prin** „personalitatea" lui deosebită, **printr-un fel** pro-priu de-a ierarhiza valorile vieţii, **prin considerarea** mai presus de toate a unor preocupări. (D. Botez)
	Gerunziu		Versurile acestuia, însă, **prezentându-i** nedescriptiv debutul, poate inconcludent, **prezentându-i** producţia lirică a anilor din Franţa sau **descrindu-i** tendinţa şi predilecţia pentru variante, suplinesc succint o biografie spirituală a poetului. (C. Ciuchindel) **Stabilind** momentul apariţiei... Vico răspunde. (T. Vianu)

Scanned with OKEN Scanner

Complementul circumstanțial sociativ

Arată ființa sau lucrul care însoțește subiectul sau un complement (de obicei un complement direct) în desfășurarea acțiunii:

„Mă cobor din vagon și **împreună cu mine** și alți pasageri." (I. L. Caragiale)

„Simți că de aci înainte, **fără dânsa** nu va putea trăi." (P. Ispirescu)

„Odată, la sfântul Vasile, ne prindem noi vreo câțiva băieți din sat, să ne ducem **cu plugul**." (I. Creangă)

„Părintele Trandafir cumpărase casa **cu loc cu tot**." (I. Slavici)

„**Cu douăzeci** deodată-n car / La groapă mă vor duce." (G. Coșbuc)

„Și noi monarhii trăim în prietenie **cu dânșii**." (M. Sadoveanu)

„... să mă adun când oi pofti eu **cu cineva** care mi-i drag." (Idem)

Recapitulare

Exprimat prin	Prepoziții loc. prep.	Cu cine? Exemple
Substantiv Pronume Numeral	cu, fără, împreună cu, la un loc cu, laolaltă cu, cu toate	Orbii plecau **cu desagele** pline, **cu groșii** lor de aramă. (E. Barbu) Se prezenta țanțoș, teatral, **cu** două **pahare** și un **șervet** alb pe braț. (H. Y. Stahl) Ei nu dejunează **fără mine**. (I. L. Caragiale) Doctorul mânca la masă **împreună cu copilul**. (G. Călinescu) Se fotografiază **alături de tata**. (Augustin Buzura) Union cabană... **cu toate camerele. cu toate paturile.**

Complementul circumstanțial de relație

Arată la cine se referă o acțiune sau o calitate, mai precis **obiectul** la care se **limitează** o acțiune ori existența unei însușiri.

„Iară noi? noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite, / Mici **de zile**, mari de **patimi**, inimi bătrâne, urâte..."/ (M. Eminescu)

„Din apus la răsărit / Toată iarba de pe cer / Mică-**n bob** cât un piper, / A-nflorit și-a tresărit."/ (T. Arghezi)

„**Despre Nadina** n-are nici o grijă." (L. Rebreanu)

„**De iubit**, te va iubi mereu, căci e o fată excelentă." (G. Călinescu)

„**De părăsită**, părăsită era ea..." (C. Hogaș)

„**În privința ta**, el a fost cel mai înverșunat dintre toți." (T. Mușatescu)

Întrebările specifice sunt: din ce punct de vedere? în ce privință?

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Exprimat prin	Prepoziție loc. prep.	Exemple
substantiv	după	Multe din cele mai frumoase poezii ale lui Eminescu sunt în general populare nu numai ca limbă... ci și **după felul** de a gândi. (I. Slavici)
	de	E tare **de cap**.
	în	Filosoful îl întovărășește pe poet **în claritatea** mai profundă a gândirii, **în alegerea** termenilor de comparație și a imaginilor, **în stilul** cu întorsături bărbătești. (Al. Balaci)
Adverb		A cerceta evoluția scrierii chirilice românești... înseamnă a-i urmări, și **cronologic**... dezvoltarea. (E. Vârtosu)
Verb - gerunziu		A cerceta evoluția scrierii... înseamnă... a-i urmări... mersul și dezvoltarea, **precizând** momentele schimbărilor grafice.

Complementul circumstanțial opozițional

Exprimă obiectul sau acțiunea care se opune altor părți din aceeași propoziție; el se exprimă prin: substantive, adjective, adverbe sau verbe la infinitiv, însoțite de locuț. prep. **în loc de** și **departe de**, sau de prepoz.: **fără, pentru, spre**.

„**În locul lui**, intră o femeie." **În loc de a munci**, el trândăvește.

„Eram tânăr, curățel și obraznic, mai mult obraznic **decât curățel**." (I. L. Caragiale)

„Pe piept colac de grâu de-un an / Și-**n loc de** galben **buzdugan**, / Făclii de ceară ți-am făcut / În dreapta cea fără temut." (G. Coșbuc)

„... rătăcesc prin acele păduri jiganii (...) cu copaci **în loc de coarne**." (M. Sadoveanu)

„Am ieșit cu tata, cu frații mei și cu vătafii noștri mai mult într-o plimbare **decât la vânătoare**." (Gala Galaction)

Complementul circumstanțial cumulativ

Obiectul gramatical căruia i se adaugă cele exprimate de o parte din aceeași propoziție poartă numele de complement circumstanțial cumulativ. Exemple în enunțuri:

„**Pe lângă cei deștepți** mai trăiesc și mulți proști." (Folclor)

„**Pe lângă undiță**, poate ar fi bună și o manta de ploaie?" (M. Sadoveanu)

„Era cât p-aci să scoale pe nevastă-sa, să se sfătuiască ce să ia de prin casă **afară de bani și bijuterii**." (L. Rebreanu)

„**În afară de Pascalopol și Otilia**, pe bancheta din fața lor ședea ghemuit și moș Costache." (G. Călinescu)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Elemente introductive	Exemple
în afară (de), că, ceea (ce), pe lângă, că (ce), după ce (că), dincolo de, ceea ce, lasă că	Patriarhul de la Copou, **în afară de dorul** său poetic, are o minte limpede. (Profira Sadoveanu) **Pe lângă fixarea** insuficientă... mai poate fi socotită drept generatoare de greşeli... lipsa de preocupare. (F. Ciobanu - Lidia Sfârlea)

Complementul circumstanţial de excepţie

Exprimă obiectul care constituie o excepţie faţă de subiect, de complement, de atribut sau de numele predicativ:

„Toate luntrile fură mistuite prin foc, **afară de vreo zece.**" (N. Bălcescu)

„Toţi erau încântaţi, **afară de Gogu.**" (G. M. Zamfirescu)

„În alte două direcţii încă, **în afară de** vechile **manuscrise** şi **tipărituri** se îndreaptă interesul lui Odobescu în anii *Revistei române*: în direcţia folclorului şi în cea istorică." (T. Vianu)

„Nimic nu ţine mai strâns pe oameni **decât respectul reciproc** şi **emulaţia** în construcţie." (G. Călinescu)

Recapitulare

Elemente introductive	Exemple
dincolo de	Filosoful îl întovărăşeşte pe poet în claritatea mai profundă a gândirii... **dincolo de** o sacră **severitate.** (Al. Balaci)
cu excepţia	**Cu excepţia lui Hasdeu,** nimeni dintre contemporanii lui Odobescu nu arătase un orizont mai larg al culturii. (T. Vianu)

Elementul predicativ suplimentar

Partea secundară de propoziţie care prin intermediul unui verb exprimă o caracteristică sau o acţiune referitoare la un nume se numeşte **element predicativ suplimentar. Atât particularitatea, cât şi acţiunea referitoare la nume sunt simultane cu acţiunea verbului prin intermediul căruia se face referirea:**

Fata aleargă **voioasă.** Napoleon asculta informaţiile **scriind.**

„Luna pe cer trece-aşa **sfântă şi clară.**" (M. Eminescu)

„Coloana se deşiră **tăcută şi blândă.**" (Al. Sahia)

„Fane zâmbi **împăciuitor.**" (I. Vinea)

„Ultimul vis calea coboară / **dreaptă, uşoară,** până-n abis." (A. Maniu)

„**Începător,** el se voia cu orice preţ un avocat al dreptăţii şi atât." (L. Blaga)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Exprimat prin	Elem. introd.	Exemple
Subst. Adj.	—	Azi, **ca un sfânt** dintr-o icoană veche,/ **Blând** îmi răsai. (O. Goga)
	cu	... răsai în faţa ta blajină / Cu zâmbet bun, **cu ochi** cuminţi şi limpezi./ (O. Goga) Orbii plecau **cu desagele** pline, **cu groşii** lor de aramă. (E. Barbu)
	ca	Atributul de divină i-a fost acordat **ca un omagiu**.
Verb	ger.	Ea veni zâmbitoare spre Radu **sorbindu-l** cu ochii ei mari. (Al. Vlahuţă) Paul se vedea prăbuşit..., **călătorind** fără ţintă. (M. Sebastian)
	part.	**Privită** în originele şi structura sa, critica lui Maiorescu apare ca un monument al gândirii. (T. Vianu)
Adverb		Repezind în ramuri, / Lacrime şirag, / **Tainic** trece vântul./ (P. Cerna)
Adjectiv		Existenţa Adelei... îmi revine **copleşitoare** şi **dureroasă**. (G. Ibrăileanu) De la gârlă-n pâlcuri dese / **Zgomotoşi** copiii vin./ (G. Coşbuc) Pentru a-l confisca oarecum şi pentru a-l sustrage atâtor prieteni, spre a mi-l face **mai personal**... i-am dat o denumire. (D. Botez)
Substantiv		Şi aşa a mers până după amiază, **cu ciocul deschis**. (E. Gârleanu)

EXERCIŢII DIVERSE REZOLVATE

1. Bazându-vă pe clasificarea propoziţiilor, arătaţi ce fel de propoziţii sunt următoarele (după **structură**, după **scopul comunicării** şi după **aspectul verbului predicat**):

a) Nu vă place cafeaua? — dezvoltată, interogativă directă, negativă.
b) Plecau cu toţii la ora două. — dezvoltată, enunţiativă, afirmativă.
c) Se înnsera. — simplă, enunţiativă, afirmativă.
d) Nu se ştie niciodată. — dezvoltată, enunţiativă, negativă.
e) Cine nu doreşte a se odihni la mare sau la munte? — dezvoltată, interogativă directă, negativă.
f) Nu ştiu. — simplă, enunţiativă, negativă.
g) Cineva este pe faţă. — simplă, enunţiativă, afirmativă.
h) Nu e prea bine. — simplă, enunţiativă, negativă.
i) Toţi au stat de vorbă? — simplă, interogativă directă, afirmativă.
j) Primăvara! — simplă, exclamativă, afirmativă.

Scanned with OKEN Scanner

2. Analizați sintactic și morfologic propoziția:

A-l aștepta prea mult în acel loc pe fratele tău nu e bine deloc.

A aștepta = S., vb. conj. I, activă, inf., prez.;

-l = c.d., pron. pers., III, sg., m., Ac., forma neaccentuată;

prea mult = c.c.m., adv. de mod, gradul de comp. superl. abs.;

în ... loc = c.c.l.; subst. com. simplu, n., sg., Ac. cu prep. simplă **în**;

acel = a. adj., pron. dem. de depărt. , n., sg., Ac.;

pe fratele = c.d., subst. com. simplu, m., sg., Ac. cu prep. simplă **pe**, art. hot. **-le**;

tău = a. adj., adj. pron. un pos. și un ob. posedat, se acordă cu subst. **fratele**;

nu e bine = P.N., vb. cop. **a fi**, conj, IV, ind. prez., formă a lb. vorbite + adv. de mod **bine** la gradul de comp. pozitiv;

deloc = c.c.m., adv. de mod.

3. Analizați părțile de propoziție din enunțul:

„Dar bătrânul, tată-său, întorcându-se de la Țarigrad, au prins pe toți boiarii lui..." (*Cronicari munteni*)

bătrânul = subst. com., m. sg. N., art. hot. **l, subiect;**

au prins = vb. tranz., conj. III, activă, ind. p.c. III sg., forma veche, **P.V;**

tată-său = subst. com., m. sg. N. + adj. pron. pos. alipit, **a. subst. apoz.**;

întorcându-se = vb. tranz., conj. III., reflex., ger. plus pron. reflex. **c.c.t.**;

pe boiarii = subst. com. simplu, m. pl. Ac. cu prep. **pe**, art. hot. **i, c. direct;**

de la Țarigrad = subst. propriu simplu, Ac. cu prep. comp. **de la, c.c.l.**;

toți = adj. pron. neh. m. pl. Ac. **a. adj.**;

lui = pron. pers. III sg. G. **a. pron.**

4. Alcătuiți 3 propoziții după schemele următoare:

a) S. + A. + P.V. + C. + c.ag. + A.

s. com. adj. pron. vb. pasiv adv. de timp subst. com. subst. com.

b) A. + S. + P.V. + c.d. + c.l.

adj. pron. subst. com. vb. ind. prez. pron. subst. com.

c) S. + A. + P.V. + c.c.m.

subst. com. nehot. com. G. vb. ind. imperf. adv. mod.

a) O oarecare elevă a fost ascultată ieri de către profesorul de matematică.

b) Acest intelectual știe foarte multe despre stele.

c) Vântul iernii bătea foarte tare.

5. Analizați sintactic și morfologic propoziția:

Bunicul meu, Paul Popescu de la Iași e, la opzeci de ani ai lui, bine.

Bunicul = S., subst. com. simplu, m., sg., N., art. hot. **-l**;

Scanned with OKEN Scanner

meu = a. adj.,adj. pron. posesiv, un pos. şi un ob. pos. de genul m., m., sg., N.;

Paul Popescu = a. subst. apoz., subst. propriu compus, m., sg., N.;

de la Iaşi = a. subst. prep., subst. propriu, Ac. cu prep. comp. **de la**;

e bine = P.N., vb. cop. **a fi**, IV, ind. prez., III, sg. + numele pred. **bine**, adj. cu formă de adverb (înseamnă: **sănătos**), gradul de comp. pozitiv;

la optzeci de ani = c.c.t., un numeral card. şi un subst. com., m., pl., Ac. cu prep. simple **la** şi **de**;

ai lui = a pron., pron. pers., III, m., sg., G.

6. Analizaţi părţile de propoziţie din enunţul:

„A trecut întâi o boare / Pe deasupra viilor."/ (G. Topîrceanu)

o boare = s. f., sg., N., art. neh. **o, subiect;**

a trecut = vb. intr., conj. III, act. ind. p. comp. III, sg., **P. V.;**

întâi = adverb de timp, **c.c.t.;**

pe deasupra viilor = s.f., pl., G., art. hot. **lor** + loc.prep. **pe deasupra, c.c.l.**

7. Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia:

E greu de trăit azi în România.

E greu = P.N., vb. cop. **a fi**, conj. IV, activă, ind. prez. + adv. de mod **greu** la gradul de comparaţie pozitiv;

de trăit = S., vb., conj. IV, activă, supin;

azi = c.c.t., adv. de timp;

în România = c.c.l., subst. propriu simplu, Ac. cu prep. simplă **în**.

8. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele din versurile:

„Viitorul şi trecutul / Sunt a filei două feţe, / Vede-n capăt începutul / Cine ştie să le-nveţe." (M. Eminescu)

Viitorul şi trecutul = S. multiplu - subst. com. simple, n., sg., N., art. hot. encl. **-l;**

sunt ... feţe = P.N. - vb. cop. **a fi**, conj. IV, diateza activă, ind. prez. III, pl. + nume pred. **feţe**, subst. com. simplu, f., pl., N.;

a(le) filei = a. subst. gen. - subst. com. simplu, f., sg., G., art. hot. encl. **-i;**

două = a. adj. - numer. card., f., N.;

Vede = P.V. - vb. conj. II, diateza activă, ind. prez., III, sg.;

în capăt = c.c. de loc - subst. com. simplu, n., sg., Ac. cu prep. simplă **în;**

începutul = c.d. - subst. com. simplu, n., sg., Ac., art. hot. encl. **-l;**

cine = S. - pron. rel., N.;

ştie - P.V. - vb. conj. IV, diateza activă, ind. prez., III, sg.;

să ... -nveţe = P.V. - vb. conj. I, diateza activă, conj. prez, III, sg.;

le = c.d. - pron. pers., f., III, pl., Ac., forma neacc.

9. Analizaţi părţile de propoziţie din enunţul:

„Părul cel blond împletit într-o coadă îi cade pe spate." (M. Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

părul = s. com., n., sg., N., art. hot. **l, subiect;**

cade = vb. intr., conj. II, act. ind. prez., pers. III, sg., **P. V.;**

cel blond = adj. + art. dem., poz., **a adj.;**

împletit = adj., part., **a. adj.;**

îi = pron. pers., pers. III, sg., D., **c. indirect;**

pe spate = s. com., n., sg., Ac. + prep. **pe, c.c.l.;**

într-o coadă = s. com., f., sg., Ac. + art. nehot. **o** + prep. **într, c.c.m.;**

10. Analizați sintactic și morfologic cuvintele din propozițiile:

a) Au sosit ploile reci de toamnă.

b) Pe înălțimile munților se zăresc pășuni verzi.

a) **Au sosit** = P.V. - vb., conj. IV, diateza activă, ind., perf. comp., III, pl.;

ploile = S. - subst. com. simplu, f., N., art. hot. **-le;**

reci = a. adj. - propriu-zis, var. 2 forme flexionare, pozitiv, se acordă în gen, nr. și caz cu subst. **ploile;**

ale toamnei = a. subst. gen. - subst. com. simplu, f., sg., G., art. hot. encl. **-i;**

b) **Pe înălțimile** = c. circ. de loc - subst. com. simplu, f., pl., Ac. cu prep. simplă **pe,** art. hot encl. **-le;**

munților = a. subst. gen. - subst. com. simplu, m., pl., G., art. hot. encl. **-lor;**

se zăresc = P.V. - vb. conj. IV, diateza reflexivă, ind. prez., III, pl.;

pășuni = S. - subst. com. simplu, f., pl., N.;

verzi = a. adj. - adj. propriu-zis, var. 2 forme flexionare, pozitiv, se acordă... cu subst. **pășuni.**

11. Reprezentați grafic raporturile dintre părțile de propoziție din enunțul:

„Alții fac de pază la casa cu etaj a boierului olog." (Z. Stancu)

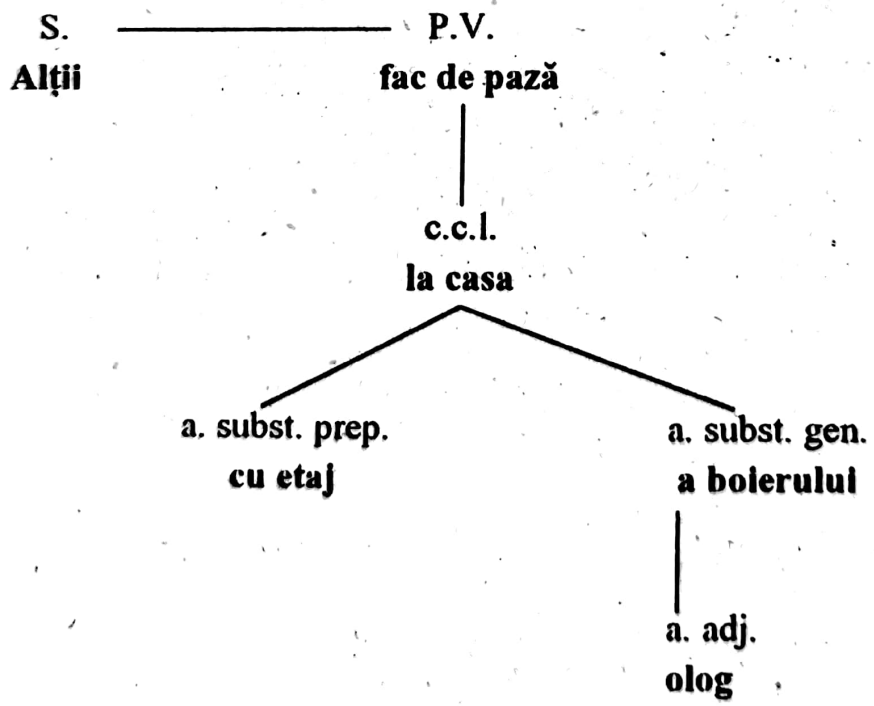

Scanned with OKEN Scanner

12. Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia:
„Autorităţile portului s-au opus, interzicând întreruperea muncii." (Al. Sahia)
Autorităţile = S. - subst. com. simplu, f., pl., N., art. hot. **-le;**
portului = a. subst. gen. - subst. com. simplu, n., sg., G., art. hot. **-lui;**
s-au opus = P.V. - vb., conj. III, reflex., ind., perf. comp., III, pl.;
interzicând = c.c.m. - vb., conj. III, activă, gerunziu;
întreruperea = c.d. - subst. com. simplu, f., sg., Ac., art. hot. **-a;**
muncii = a. subst. gen. - subst. com. simplu, f., sg., G., art. hot. **-i.**

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA FRAZEI

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

Îndeplinește funcția de subiect al propoziției regente.

I. Exemple

1. **Ce naște din pisică** (SB.1)/ **șoareci mănâncă.** (P.2)/; **Cui nu-i place** (SB.1)/ **nu strigă la joc.** (P.2)/; **Pe cine nu-l lași** (SB.1)/ **nu te lasă.** (P.2)/.

2. **Trebuie** (P.1)/ **să plecăm grabnic.** (SB.2)/; **A fost** (P.1) / **să ne întâlnim.** (SB.2)/; **Îmi place** (P.1)/ **că vine.** (SB.2)/; **Nu se știe** (P.1)/ **când a plecat.** (SB.2)/; **Se vede foarte bine** (P.1)/ **că n-ai înțeles.** (SB.2)/; **S-a crezut** (P.1)/ **că s-a supărat.** (SB.2)/; **Ți-a fost scris** (P.1)/ **să nu-l vezi.** (SB.2)/; **Fusese hotărât** (P.1)/ **să ne întâlnim azi.** (SB.2)/.

3. **Ar fi bine** (P.1)/ **să lămurim azi lucrurile.** (SB.2)/; **E rău** (P.1)/ **cum a ajuns.** (SB.2)/; **Nu e așa** (P.1)/ **cum mi-ai spus.** (SB.2)/; **E suficient** (P.1)/ **cât ai dat.** (SB.2)/.

4. **Firește** (P.1)/ **că a zburat.** (SB2)/; **Poate** (P.1)/ **că te faci popă aici.** (SB.2)/; **Pesemne** (P.1)/ **că n-ai înțeles.** (SB.2)/; **Fără îndoială** (P.1)/ **că vei reuși.** (SB.2)/.

II. De cine e cerută

1. Verb personal (predicat verbal sau nominal); regenta nu poate avea subiect.

2. Verb impersonal;

a) **la diateza activă**: a trebui, a fi, a rămâne etc. și alte verbe folosite ca impersonale, care apar uneori precedate de pronumele personal în D. sau Ac.;

b) **la diateza reflexivă**: se cuvine, se cade, se pare, se vede, se poate, se înțelege etc.

c) **la diateza pasivă**: a fi hotărât, a fi dat, a fi scris, a fi stabilit etc.

3. Expresii verbale impersonale cu verb copulativ: e bine, e rău, e fără doar și poate, e imposibil, e de prisos, e adevărat, e necesar, e greu, e drept, e așa, e cu putință, așa-i etc.

4. Adverbe și locuțiuni adverbiale predicative: sigur, desigur, firește, probabil, poate, bineînțeles, pesemne, cu siguranță, fără îndoială, destul, neîndoios etc.

III. Prin ce se leagă de regentă:

1. Pronume sau adjective pronominale, relative sau nehotărâte, în N, D, Ac: care, cine, ce, ceea ce, câți, oricare, oricine, oricâți.

2. Conjuncții subordonatoare: că, să, ca...să, dacă etc.

3. Adverbe sau locuțiuni adverbiale relative (simple, cu prepoziții): unde, cât, cum, când.

IV. Locul: Stă în față sau după regentă.

V. Punctuația:

Nu se desparte prin virgulă de regentă.

Scanned with OKEN Scanner

VI. Observații:

1. Subiectiva se poate confunda cu completiva directă.

2. O subiectivă poate avea una sau mai multe regente: **Cine este sănătos** (SB.1)/ **bea** (P.2)/ **și mănâncă.** (P.3)/.

3. O regentă poate avea una sau mai multe subordonate subiective.

4. Uneori, între subordonata subiectivă și regentă se pot intercala alte propoziții: **Cine nu vrea** (SB.1)/ **să fie atent** (CD.2)/ **să plece.** (P.3)/.

5. Uneori, subordonata subiectivă este reluată în propoziția regentă printr-un pronume demonstrativ-corelativ (pentru întărire): **Cine** nu respectă pe alții (SB.1)/ **acela** nu e respectat. (P.2)/.

EXERCIȚII APLICATIVE (din opera lui Mihai Eminescu)

1. „**Și** (P.1)/ **de s-ar putea** (CT.2)/ pe dânsa cineva **ca să o prindă.** (SB.3)/ **Când** cu ochii mari, sălbatici, se privește în oglindă, / Subțiindu-și gura mică și chemându-se pe nume / **Și** fiindu-și sie dragă (CT.4)/ **Cum** nu-i este nime-n lume (CM.5)/ Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă (P.1)/ **Cum** că ea - frumoasa fată, - a ghicit (AT.6)/ **că** e frumoasă (CD.7)/."

2. „Se știe (P.1)/ **că** forma (SB.3)/ **sub care** se anunță șarlatanii (AT.2)/ **este în genere cea mai atrăgătoare** (SB.3)/, **prin urmare e acolo mai frumoasă** (SB.4)/ **unde** scopul e mai urât (CL.5)/, **și nimic nu se înfrumusețează mai mult** (SB.6)/ **și** firește (P.7, incidentă)/ **că și era trebuință** (SB.8)/ - decât tocmai răul, minciuna, decadența (SB.6)/ **și nu e nici o cauză atât de rea** (SB.9)/ **care** să nu găsească apărătorii ei firești (AT.10)/."

3. „**Dacă** bărbații (CT.2)/ **care** ne părăsesc (AT.1)/ au partea lor de erori comună la toată suflarea omenească, (CT.2)/ **când** părăsesc arena de luptă, (CT.3)/ **cată** (P.1)/ **să ne aducem aminte de serviciile mari** (SB.5)/ **ce** le-au adus cauzei publice (AT.6)/ **și** o facem asta cu atât mai mult (P.7)/ **când** vedem (CT.8)/ **că** acele servicii nu consistă, ca la multe din reputațiile uzurpate, din închipuirea greșită (CD.9)/ ce și-ar face-o opinia publică despre ele (AT.10)/ **ci** sunt reale, adevărate, (CD.11)/ au lăsat urmări binefăcătoare (CD.12)/ ce subzistă până astăzi (AT.13)/."

Notă: Predicatul din propoziția principală 4 **cată** are înțeles de **trebuie**, deci propoziția 5 este subiectivă.

4. „**Cum că ei nu au schimonosit,** (SB.1)/ **ci au deșteptat la viață limba română și cu ea simțul național,** (SB.2)/ **și cum că au făcut-o spre glorificarea lor personală și** (SB.3)/ fie zise de noi (P.4, incidentă)/ **eternă,** (SB.3)/ asta e prea adevărat (P.5)/; **și** nu negăm, (P.6) nu putem (P.7)/ **s-o negăm** (SB.8)/ ; **cum că însă ei ar fi avut intenționea de a depărta pe țăran de d-ta, d-le critic,** (SB.9)/ asta nu poate fi adevărat, decât în cazul (P.10)/ **când** d-ta singur vei fi voind (AT.11)/ **să** te depărtezi de el (CD.12)."

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Regentul	Elemente introductive	Cine? Ce? Exemple
Verb personal	care, cine, ce, cât, ceea ce	***Cine*** **are bani bea şi mănâncă, iar** ***cine*** **nu, se uită şi rabdă. (I. Creangă)**
Verb personal cu valoare impersonală: **este, rezultă, face, pare, înseamnă, contează**	ca să, dacă, de unde, când, cum	**Ea zicea fiului său** ***că*** **nu se putea** ***să*** **fie bărbat. (P. Ispirescu)** **Întotdeauna îmi place / Din** ***când*** **în** ***când*** **să cat la tine drept, / să văd cum dormi./ (M. Eminescu)**
Verbe şi expresii verbale impersonale	se aude, se ştie, se zice, mă doare, mă interesează, îmi vine, mi se pare, îmi place, mi se cuvine, e bine, e sigur, e rău, e greu, a trebui	**Ana îmi pare prea tânără, prea aşezată, oarecum prea blândă la fire, şi-mi vine** ***să*** **râd când mi-o închipui ca crâşmăriţă. (I. Slavici)** **E greu, e foarte greu,** ***când*** **ai voi să-i grăieşti cuiva o vorbă, care-ţi vine din fundul inimii, şi nu poţi. (I. Slavici)** **... că mai-nainte de a intra în casa popii, trebuie** ***să*** **intre în curtea lui. (I. Slavici)**
Adverbe predicative: desigur, poate, probabil, bineînţeles, cu siguranţă		**Destul că nu mai este. (M. Eminescu)**
Verbe impersonale		– plouă, ninge, se înserează, fulgeră – se merge, se întârzie, se trăieşte, se doarme – îmi pare bine, îmi pare rău, îmi pasă

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

Îndeplineşte funcţia de nume predicativ al unui verb copulativ din regentă.

I. Exemple:

1. **Fă-te şi tu (P.1)/ <u>ce-i putea</u>. (PR.2)/; Am să devin (P.1)/ <u>ceea ce</u> vreau. (PR.2)/; Dreptatea este (P.1)/ <u>a oricui</u> o are. (PR.2/; Nu e (P.1)/ <u>pentru cine</u> se pregăteşte. (PR.2)/; Întrebarea este (P.1)/ <u>cui</u> să dau banii. (PR.2)/.**

2. **Fata se făcu (P.1)/ <u>cum</u> e varul. (PR.2)/; A rămas (P.1)/ <u>precum</u> îl ştii. (PR.2)/; Eşti (P.1)/ <u>parcă</u> ţi-a ars casa. (PR.2)/; Lumea nu e numai (P.1)/ <u>cât</u> o vezi. (PR.2)/.**

3. **Dorinţa mea e (P.1)/ <u>să</u> înveţi. (PR.2)/; Singura mea dorinţă este (P.1)/ <u>ca</u> elevii să înveţe. (PR.2)/; Întrebarea este (P.1)/ <u>dacă</u> vii. (PR.2)/; A ajuns (P.1)/ <u>de</u> ţi-e mai mare mila. (PR.2)/.**

Scanned with OKEN Scanner

II. De cine e cerută: Verbe copulative: a fi, a deveni, a ieşi, a ajunge, a se face, a rămâne, a părea, a se chema, a se numi, a însemna, a se naşte **şi alte verbe care uneori au nuanţă de verb copulativ:** a sta, a reprezenta, a simţi, a se constitui, a se şti, a-i veni; **sinonime cu a părea:** a se arăta, (bolnav), a se preface (moartă); **alte verbe:** a se băga (la stăpân), a se socoti (prieten), a se ţine (mândră).

III. Prin ce se introduce:

1. Pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte în N, G, Ac. (cu sau fără prepoziţie): care, cine, ce, ceea ce, câţi, oricare, oricărei, orice, oricine, oricâţi.

2. Adverbe relative de comparaţie (cu sau fără prepoziţie): unde, când, cum, precum, departe, oricum, ca şi cum, după cum, cât, oricât, de parcă.

3. Conjuncţii: ca, să, ca...să, dacă, de.

IV. Locul: De regulă, după regentă.

V. Punctuaţia: De regulă, nu se desparte prin virgulă de regenta ei.

VI. Observaţii:

1. Deoarece verbele folosite cu funcţie copulativă pot fi predicative în alte situaţii, predicativa poate fi uşor confundată cu finala, completiva directă, modala etc.: A ieşit (P.1)/ să cumpere. (CS.2)/; A ieşit (P.1)/ ce a vrut. (PR.2)/.

2. Verbele: a fi, a părăsi, a rămâne, pot fi şi verbe impersonale. Atunci ele cer o subordonată subiectivă: A fost (P.1)/ să ne vedem (SB.2)/; A fost (P.1)/ cum e varul. (PR.2)/.

3. Unele fraze sunt alcătuite dintr-o propoziţie subordonată, o regentă formată doar dintr-un verb copulativ şi una sau mai multe subordonate predicative (deci subiectul poate fi o propoziţie subiectivă). În cazul acesta, propoziţia regentă e insuficientă pentru a realiza o comunicare şi atunci după ea urmează una sau mai multe predicative: Ceea ce te întreb (SB.1)/ este (P.2)/ dacă ai învăţat (PR.3)/ şi dacă ştii lecţia. (PR.4)/.

EXERCIŢII APLICATIVE (din opera lui Camil Petrescu)

1. „Căci (P.1)/ obiceiul ar fi fost cumva (CŢ.2)/ să se meargă descoperit (PR.3)/ în cazul (P.1)/ când el singur ar fi fost acoperit, (AT.4)/ s-ar fi văzut (P.1)/ că n-a mai intrat niciodată în asemenea local (SB.5)/ iar lumea distinsă s-ar fi uitat zâmbind dispreţuitoare după el (P.6)/."

„Dacă dimpotrivă obiceiul ar fi fost (CŢ.7) ca să se meargă acoperit (PR.8) iar el ar fi intrat cu pălăria în mână, cu hainele roase şi lustruite, cu faţa de bolnav nerasă (CŢ.9)/ socoti (P.10)/ că ar părea desigur acolo un comisionar, (CD.11)/ care caută pe cineva (AT.12)/ şi gândul ăsta îi răsucea nervii (P.13)/."

2. „Cum poţi vorbi cu păcat? / Fericirea mea e (P.1)/ să fii tu liber (PR.2)/."

3. „Poate (P.1)/ că ofiţerul a înţeles (SB.2)/ că e mai bună afacerea pentru el (CD.3)/ să se facă la noapte (AT.4)/ că doarme (PR.5)/ decât să mai meargă aşa până la Selim, hărţuit mereu (OP.6)/ că se află în ţară străină (CZ.7)/, mai ales că nu se mai oprea nici un piroscaf (CZ.8)/ şi pe malul celălalt nu puteau (CZ.9)/ să vorbească cu lopătarii (CD.10)/."

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Tipul	Ce este? Cum este? Exemple	
Normal.	că	Poate că ofițerul a înțeles că e mai bună afacerea pentru el să se facă la noapte *că* **doarme**. (Camil Petrescu)
După cuvinte abstracte	ce... e	*Dacă* el îndrăznea, *înseamnă* **că el știe ceva**. (M. Preda)
Cu regentă	Dacă... înseamnă	Când fu să plecăm, mă luă la o parte să mă previe să fiu față de soțul ei *ca și cum* nu **s-ar fi întâmplat** și n-aș fi **știut** nimic (M. Caragiale)

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

Îndeplinește funcția de atribut pe lângă un substantiv sau un substitut al acestuia din propoziția regentă.

I. Exemple:

1 Alină-mi durerea (P.1)/ **care îmi pătrunde sufletul**. (AT.2)/; A pus întrebarea (P.1)/ **cine a făcut asta**. (AT.2)/; Soarele (P.1)/ **ce azi e mândru** (AT.2)/ el îl vede trist și roș. (P/1)/; Să te usuci de dorul (P/1)/ **cui știu eu**. (AT.2)/; Mi-a dat un sfat (P.1)/ **căruia nu-i înțeleg rostul**. (AT.2)/; La cei 8 ani (P.1)/ **câți avea Grigore Alexandrescu** (AT.2)/ citea mult. (P.1)/; Vasile (P.1)/ **ăl de mi-a fost coleg** (AT.2)/ a plecat (P.1)/.

2. Intră în odăița (P.1)/ **unde zăcea bătrâna**. (AT.2)/; Pline de farmec erau nopțile (P.1)/ **când strălucea luna**. (AT.2)/; A fost o vară (P.1)/ **cum n-am mai văzut**. (AT.2)/; A sosit în vremea (P.1)/ **cât eram la masă**. (AT.2)/; căuta un loc (P.1)/ **pe unde s-o apuce**. (AT.2)/; A fost un prânz (P.1)/ **cum nu s-a mai văzut**. (AT.2)/.

3. Își vârâse în cap ideea (P.1)/ **că e bolnav**. (AT.2)/; A venit vremea (P.1)/ **să vorbesc**. (AT.2)/; Aveți dreptul (P.1)/ **ca să trăiți**. (AT.2)/; Problema (P.1)/ **dacă să răspund la scrisoare** (AT.2)/ m-a frământat. (P.1)/; M-a chemat într-una din zile (P.1)/ **până ce vine el**. (AT.2)/

II. Prin ce se introduce:

1.Pronume relativ: care, cine, ce (în diferite cazuri); pronume relativ invariabil: ăl de.

2. Adverbe relative: unde, când, cum, cât, (cu sau fără prepoziție); adverbe de comparație: așa cum.

3. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale: ca, să, ca să, dacă, de, ca... să, până să, până ce.

III. Locul:

1. După regentă - imediat după substantiv sau după substitutul acestuia ori după atributele termenului determinat.

2. Intercalată în regentă.

IV. Punctuația:

1. Nu se desparte prin virgulă atributiva neizolată determinativă (conține o precizare

Scanned with OKEN Scanner

absolut necesară pentru înţelesul comunicării) care este strâns legată de regentă.

2. Se desparte prin virgulă atributiva explicativă (conţine o explicaţie suplimentară, care poate lipsi, fără a prejudicia înţelesul comunicării).

3. Se izolează prin virgule şi propoziţia apozitivă (alte semne în locul virgulei – sau :). Adesea, propoziţia apozitivă se introduce prin adverbe: adică, (şi) anume, ca şi prin pronume: ceea ce.

V. Observaţii:

1. În fraze cu mai multe atributive coordonate, lipseşte de multe ori pronumele relativ.

2. Pronumele relative au funcţie sintactică în atributivă. Ele se acordă în gen şi număr cu substantivul sau cu substitutul determinat în regentă.

3. Pronumele relativ **care**, în această formă, e întotdeauna subiect.

4. Pronumele relativ **care** în G poate sta la începutul atributivei şi atunci e însoţit de articolul posesiv (al, a, ai, ale) acordat în gen şi număr cu substantivul determinat din atributivă. Dacă pronumele relativ este aşezat după substantiv, nu apare însoţit de articolul posesiv. Pronumele relativ în G are funcţie de atribut şi se acordă în gen şi în număr cu substantivul determinat din regentă. Atenţie la acordul încrucişat: Fata (P.1)/ **al cărei tată a venit** (AT.2)/ este colega mea (P.1)/.

5. Pronumele **care** în Ac. apare întotdeauna cu prepoziţie şi are funcţie sintactică de complement direct, complement indirect şi de complement circumstanţial.

6. Pronumele relativ poate fi precedat de prepoziţii sau de locuţiuni prepoziţionale care cer G.

7. Pronumele relativ **care** poate avea şi funcţie de nume predicativ: Întrebarea (P.1)/ **cine este el** (AT.2)/ mă frământă (P.1)/.

EXERCIŢII APLICATIVE (din opera lui M. Sadoveanu)

1. „Dar eu râd (P.1)/, **căci** mi-am adus aminte de un prietin (CZ.2)/, **carele mi-a spus** (AT.3)/ **că** (CD.5)/ **dac**-oi trece pe la Hanu-Ancuţei, (CŢ.4)/ **să** beau o oală cu vin (CD.5)/, **să** beau două (CD.6)/ (**să** beau) (CD.7)/ **până** ce oi vedea tulbure (CT.8)/ **şi să** nu spun la nimeni (CD.9)/ **ce i** s-a întâmplat lui într-o vreme, pe locurile acestea (CD.10)/."

2. „**Cât** a fost legat (CT.1)/, am avut stăpânire şi putere asupra lui (P.2)/, acuma (P.6)/ **dacă** i-s slobode braţele (CZ.3)/ **şi** are în mâna lui fier (CZ.4)/, ş'a încălecat cal, (CZ.5)/ nu se găseşte voinic (P.6)/ **care să-l poată ajunge** (AT.7)/ **şi să-l poată răpune** (AT.8)/."

3. „Vină-ţi, bădică în simţire (P.1)/ şi spune toate (P.2)/: **cum ai mers cu dânsul la faţa locului** (AT. apoz. 3)/ **ş-ai bătut cu piciorul în pământ ici**, (AT. apoz. 4)/ **ai bătut cu piciorul în pământ dincolo**, (AT. apoz. 5)/ **şi-ai ascultat semnele** (AT. apoz. 6)/ **pe care le ştii** (AT.7)/. "

4. „La Tuchilaţi (P.2)/, **unde era pod de şăici la apa Moldovei** (AT. 1)/, fusese în acea zi iarmaroc; (P.2)/ **şi** unii dintre oamenii de prin sate făcuseră popas la Goraşcu

Scanned with OKEN Scanner

Haramin, în calea întoarcerii; (P.3)/ deshămaseră caii de la căruţi (P.4)/ şi stăteau la sfat, unii în soarele amiezii, alţii sub nişte nuci vechi (P.5)/ ce împodobeau dâmbu oblu de la cotitură (AT.6)/."

5. „Dacă nu s-or întoarce după război (CŢ.1)/ cum a fost acela de anţărţ, (AT.2)/ apoi pomeni-i-va şi pe dânşii norodul, alăturea cu toţi credincioşii (P.3)/ care s-au prăpădit cu măria sa (AT.4)/."

6. „Nicoară a ridicat fruntea de pe cartea începută, socotind (P.1)/ că poate zâmbi mezinului său de gluma (CD.2)/ ce făcea (AT.3)/; dar ochii lui Alexandru erau fulgeraţi de o rătăcire (P.4)/ care-l îndepărta de tot (AT.5)/ ce era în juru-i (AT.6)/."

7. „Fata zâmbi (P.1)/, îl privi drept în ochi, fericită (P.2)/ şi (P.4)/, fără să ştie cum (CM.3)/, dintr-o dată începu a-i vorbi despre... o mulţime de lucruri (P.4)/, care zăceau cu câteva clipe mai'nainte în întuneric şi în necunoscut (AT.5)/ şi care acum izvorau (AT.6)/, tresăreau la viaţă (AT.7)/, adunau privire cu privire (AT.8) şi amestecau suflet cu suflet (AT.9)/."

Recapitulare

Elemente introductive	Care? Ce fel? Al... cui? Câţi? Câte? Exemple
care, cine, ce, cât	Şi după *ce* iar a băut, s-a sculat de la masă şi a poruncit, să-i aducă trei cai, pe *care*-i cumpărase în drum. (B. Delavrancea) Toate limbile au început a lor carieră literară prin poezie, pentru că simţirea *ce* este a ei numai timpuriu să deşteaptă. (Gh. Asachi) Aşa nu şi-a găsit în nimenea potrivă, aşa de uşor i-a pus la pământ pe toţi *câţi* s-au cercat la trântă cu dânsul. (Al. Vlahuţă)
ca, să, dacă, de	Simţeam o dorinţă *să* mă întind pe jos şi *să* dorm. (M.Preda)
unde, când, cum	Frumoasă zi a fost aceea, *când*, din balconul casei de la Mirceşti am declarat dezrobirea ţiganilor. (V. Alecsandri) Pe *când* acesta îi spunea... sosiră şi jandarmii... şi aduseră ştirea că el trebuie să fie chiar în Ineu, *unde* venise. (I. Slavici)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

Este propoziţia subordonată care are valoare de complement direct pe lângă un verb tranzitiv (locuţiune verbală tranzitivă sau o interjecţie cu valoare verbală) din regentă.

I. Exemple:

1. Ghicesc (P.1)/ cine este autorul acestui citat. (CD.); Învăţăm (P.1)/ ceea ce trebuie. (CD.2)/; Socotesc (P.1)/ cât am cheltuit. (CD.2)/; Orice-o fi (CD.1)/, plăteşte bărbatu-meu. (P.2)/.

2. A uitat (P.1)/ de unde vine (CD.2)/ şi încotro merge. (CD.3)/; Noi n-am

Scanned with OKEN Scanner

știut (P.1)/ **când veniți**. (CD.2)/; Zâmbirea-i îmi arată (P.1)/ **cât mă iubește**.(CD.2)/.

3. Am jurat (P.1)/ **ca peste dânșii să trec falnic**. (CD.2)/; Așteptam (CD.)/ **să vină lumina primăverii**. (CD.2)/; Mam'mare îl întreabă (P.1)/ **dacă-l mai doare nasul**. (CD.2)/; Voi vedea (P.1)/ **de m-ai mințit**. (CD.2)/; Înțelege (P.1)/ **cum că l-am așteptat**. (CD.2)/; El vede (P.1)/ **că Bogdan e suflet de vânt** (CD.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1 Pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte (care, cine, ce, ceea ce, cât, orice, oricare, fiecare) în N sau în Ac. cu sau fără prepoziție.

2. Adverbe relative (unde, când, cum, încotro etc.)

3. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale (ca, să, ca să, dacă, de cum să, precum că etc.).

III. Locul: Înainte și după regentă. Intercalată.

IV. Punctuația: Nu se desparte prin virgulă de regentă când stă după aceasta, dar, în general, se desparte prin virgulă de regentă, când se află înaintea acesteia.

V. Observații:

1. Se poate confunda cu subordonata subiectivă. Verbele determinate de completiva directă sunt verbe personale tranzitive la diateza activă. Ele nu pot fi precedate de un pronume reflexiv în Ac. (mă, te, se) sau în D (îmi, îți, își).

2. Se poate confunda și cu completiva indirectă.

3. Când o regentă are mai multe subordonate completive directe, elementul de relație - pronumele relativ - se poate repeta la fiecare sau poate apărea numai la prima subordonată completivă directă.

4. Completiva directă introdusă printr-un pronume relativ sau nehotărât în Ac., când se referă la persoane, poate fi reluată sau anticipată prin formele neaccentuate de Ac. ale pronumelui personal. Reluarea este obligatorie în situațiile în care completiva directă este introdusă printr-un pronume însoțit de prepoziția **pe**. Anticiparea este uneori facultativă, iar alteori nu este posibilă.

5. Completiva directă poate fi reluată și când este introdusă prin conjuncție; pronumele care o reia este feminin cu valoare neutră.

EXERCIȚII APICATIVE (din opera lui Ioan Slavici)

1. „Mai țin apoi minte (P.1)/ **că l-am dat o bucată de plăcintă** (CD.2)/, **că l-am bătut** (CD.3)/ **fiindcă** nu voia (CZ.4)/ **să-mi lase cimpoile** (CD.5)/, **și că** era băiat bun, (CD.6)/ **căci** nu s-a supărat. (CZ.7)/ **deși** era mai mare decât mine (CV.8)/."

2. „Ghiță (P.1)/, **care** nu știa nimic despre mărturisirile lui Marți (AT.2)/, nu înțelegea (P.1)/ **unde bate comisarul cu întrebările lui** (CD.3)/, **iară** Pintea și comisarul, văzând mărturisirile celor doi oameni luați la cercetare, își dădeau silința (P.4)/ **să** se dumirească asupra lui (CI.5)/."

3. „Iară Budulea era un om cuminte (P.1)/ **și** înțelegea (P.2)/ **că dascălul nu are altă treabă** (CD.3)/ **decât să**-și bată capul cu copiii oamenilor (AT.4)/."

4. „Nu știam (P.1)/ **să-i spun altceva** (CD.2)/ **decât** c-am văzut pe Huțu lui Budulea

Scanned with OKEN Scanner

plimbându-se cu bățul în mână (AT.3)/ **și că acum nu-l mai cheamă Huțu, ci Mihail Budulea ca pe taică-său cel cu cimpoile** (AT.4)/."

5. „Și înțelegi dumneata (P.1)/, **că satul ar face bine** (CD.2)/ **dacă** s-ar lăsa lucrurile **așa** (CT.3)/ **cum** sunt (CM.4)/ **și** ar pune în loc de al doilea dascăl pe Huțu, (CT.5)/ **fiindcă** n-ar trebui (CZ.6)/ **să**-i plătească mult (SB.7)/."

6. „Părintele Mihail Budulea nu era referent școlar (P.1)/ **și** ne bucuram cu toții (P.2)/ **când** el ne raporta despre starea învățământului, arătând (CT.3)/ **câți** școlari (CD.4)/, **câți** învățători (CD.5)/, **câte** școale (CD.6)/, **cum** stau la noi (CD.7)/ **și cum în alte țări și la alte popoare trebile** (CD.8)/, **și** ne bucuram (P.9)/ **mai ales când** el își făcea în urmă propunerile vorbind așezat și înțelept ca totdeauna (CT.10)/."

Recapitulare

Elemente introductive	Pe cine? Ce? Exemple
care, cine, ce, cât, ceea ce, oricare, oricine	Omul, începând de la strămoșul Adam, pururea a voit a ști ***ce* nu știe.** (M. Kogălniceanu)
unde, când, cum	Ghiță, care nu știa nimic despre mărturisirile lui Marți, nu înțelegea, ***unde* se bate comisarul cu întrebările lui.** (I. Slavici) Unii boieri șopteau într-adevăr, dar pe ascuns și numai acasă la vornicul Pârvu, ***cum* că s-ar fi zărit într-o noapte oameni d-ai lui Stoica.** (Al. Odobescu)
că, dacă, să, de	Când mă voi afla în vreo adunare, tu să stai la spatele meu, și când vei auzi, ***că* încep a croi câte una mai deocheată**, tu să mă tragi de mâneca hainei. (Al. Odobescu) Dar eu râd, căci mi-am adus aminte de un prieten, carele mi-a spus că, dacă oi trece pe la Hanu-Ancuței, ***să* beau o oală cu vin, *să* beau două.** (M. Sadoveanu)

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

Este subordonata cu rol de complement indirect pe lângă un verb, adjectiv, adverb (ori locuțiunile respective) sau pe lângă o interjecție cu valoare verbală.

I. Exemple:

1. Să acordăm toată prețuirea noastră (P.1)/ **cui depășește jalonul.** (CI.2)/; E o senzație neplăcută (P.1)/ **pentru cine e flămând.** (CI.2)/; Mi-e teamă (P.1)/ **de ce ți s-ar putea întâmpla.** (CI.2)/; Mă gândesc (P.1)/ **la ce ne așteaptă.** (CI.2)/; Să nu răspunzi (P.1)/ **oricui te va striga.** (CI.2)/.

2. Ea a doua zi se miră (P.1)/ **cum de firele sunt rupte.** (CI.2)/; Se mira singură (P.1)/ **cât de clară îi era vocea.** (CI.2)/; Se gândea (P.1)/ **unde să plece.** (CI.2)/.

3. Îmi pare rău (P.1)/ **că nu l-am văzut.** (CI.2)/; Mă gândesc (P.1)/ **să plec mâine**

Scanned with OKEN Scanner

(CI.2)/; Sunt dornic (P.1)/ să aflu veşti. (CI.2)/; Nu te aştepta (P.1)/ ca cineva să aibă vreo îndoială. (CI.2)/; S-a gândit (P.1)/ dacă n-ar fi bine. (CI.2)/ să se grăbească. (SB.3)/; Ne pune dracu (P.1)/ de urnim o stâncă. (CI.2).; Nu te îndoi (P.1)/ cum că te iubesc. (CI.2)/; Vă e teamă (P.1)/ ca nu cumva prin mine să se îndrepteze lumea. (CI.2)/.

4. Halal (P.1)/ de cine te-a trimis. (CI.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Pronume sau adjectiv pronominal relativ sau nehotărât în toate cazurile, uneori precedate de prepoziţii: care, cine, ce, ceea ce, cât, oricare, orice, fiecare, oricine.

2. Adverbe relative: unde, când, cum.

3. Conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale: ca, ca să, ca...să, dacă, de, cum, ca nu cumva.

III. Locul şi punctuaţia: Propoziţiile completive indirecte pot fi aşezate în urma regentei (în acest caz nu pot fi despărţite prin virgulă) sau în faţa regentei (în acest caz, uneori pot fi despărţite prin virgulă de propoziţia regentă).

IV. Observaţii:

1. Este cerută atât de verbe tranzitive, cât şi de verbe intranzitive.

2. Având aceleaşi elemente de relaţie cu subordonatele subiective, predicative, atributive şi completive directe, poate fi uşor confundată cu acestea. Trebuie făcută verificarea prin contragere.

EXERCIŢII APLICATIVE (din opera lui Liviu Rebreanu)

1. „Îşi razimă arma de tulpina copacului (P.1)/ şi se aşează lângă căprar (P.2)/, îi apucă dreapta cu amândouă mâinile (P.3)/ şi gura începu (P.4)/ să-i toăie foarte repede, înfricoşat (CD.5)/ să nu-i scape prilejul de a-i spune tot, înainte de a fi prea târziu. (CI.6)/."

2. „Prin influenţa lui Baloleanu, tânărul Iuga voia (P.1)/ să dobândească o slujbă pentru Titi Herdelea (CD.2)/ care, aflând de la Roşu situaţia lui adevărată la Drapelul, era desperat (AT.3)/ că rămâne pe drumuri (CI.4)/."

3. „Numai după ce-a isprăvit (CT.1)/ şi a văzut pe preotul Belciug alături de judecătorul mânios, mai la o parte (CT.2)/, şi-a dat seama (P.3)/ că s-a pripit (CI.4)/ şi şi-a adus aminte (P.5)/ cum a făgăduit învăţătorului de atâtea ori (CI.6)/ că nu-l va vinde în ruptul capului (CD.7)/."

4. „Primise de veste (P.1)/ că noul inspector se duce (CD.2)/ să supravegheze examenele la şcolile (CS.3)/ unde i se părea (AT.4)/ că nu s-au făcut destule progrese în limba statului (SB.5)/ şi astfel era sigur (P.6)/ că are să vie şi la Pripas (CI.7)/."

5. „Apostol Bologa nu-şi putu stăpâni o strâmbătură de dispreţ (P.1)/ când lepădă receptorul (CT.2)/, căci aghiotantul (CZ.3)/, care nu fusese niciodată în tranşee (AT.4)/ şi care ar fi fost în stare (AT.5)/ să perie în fiecare zi pe toţi generalii armatei (CI.6)/ numai să nu intre el în foc (CS.7)/, pomenind despre «evenimentele foarte mari», îşi îngroşase vocea ca un viteaz de cafenea. (CZ.3)/."

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Elemente introductive	De cine? De ce? Exemple
că, să, dacă, de, cine, care, ce, unde, când, cum, cât	... e prea slab spre a se stăpâni *să* **nu-l ucidă, ci să-l omoare încetul cu încetul şi *să*-l ducă**. (I. Slavici) ... fusese silit *să* **taie salcâmul Guichii**. (M. Preda) ... dar nu pot ascunde că-mi pare rău *că* **mi-a mâncat bănişorii şi *că* a murit înainte de a mi-i da**. (Z. Stancu) Atunci când... minerul descoperă în vreun fund de grotă câteva stufe de aur, şi e sigur *că* **nu-l vede nimeni**... (G. Bogza)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

Îndeplineşte funcţia unui complement cicumstanţial de timp pe lângă un verb (locuţiune verbală), adjectiv, adverb sau interjecţie.

I. Exemple:

1. **După ce mânca**, (CT.1)/ tata citea ziarul. (P.2)/; **După ce am coborât la gara Sântpaul** (CT.1)/, am pornit spre apa Mureşului, (P.2)/; Tot neamul Basarabenilor (P.20/, **până să prinză domnul de veste** (CT.1)/, trecuse Dunărea. (P.2)/; **Îndată ce soseşte** (CT.1)/ Lăpuşneanu porunci. (P.2)/; **De cum se crăpa de ziuă** (CT.1)/, i se auzea gura până la capătul străzii. (P.2)/; **Dacă** (= **când, îndată ce**) **a văzut aşa** (CT.1)/, nora împăratului s-a mai potolit. (P.2)/; Peste vreun sfert de ceas (P.2)/, **în timp ce icrele se vindeau pe capete** (CT.1)/, intră o jupâneasă. (P.2)/

II. Prin ce se introduce: 1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: până să, înainte să, mai înainte ca să, până când, imediat ce, o dată ce, ori de câte ori, (de) îndată ce, câtă vreme, dacă.

2. Adverbe relative: când, de când, până când, cât, cum, de cum.

III. Locul şi punctuaţia:

Când temporala este înaintea regentei, de obicei se desparte prin virgulă de aceasta. Când ea este după regentă, de regulă nu se desparte de aceasta prin virgulă.

EXERCIŢII APLICATIVE

1 **Când omul văzu** (CT.1)/ că cuptorul e roşu ca focul, (CD.2)/ ceru o lopată (P.3)/ şi goni pe toţi de lângă dânsul (P.4)/. (I. Creangă)

2. „Nu era acelaşi drac zvăpăiat (P.1)/ **care** îşi arunca cartea în pridvor, (AT.2)/ **când se întorcea de la şcoală** (CT.3)/ şi mă prindea de gât cu amândouă mâinile, (AT.4)/ ca să o duc în cârcă? (CS.5)/" (B. Delavrancea)

3. „Aşa o fi, Neghiniţă (P.1)/ - mai zise împăratul (P. incidentă 2)/ - aşa o fi (P.3)/, se potriveşte ş-aşa, (P.4)/ fiindcă ştii tu (CZ.5)/ să le potriveşti (CD.6)/, dar (P.9)/ **când mă gândesc** (CT.7)/ în ce slavă eram ieri (CI.8)/ îmi vine (P.9)/ să scald tot pământul cu lacrimile mele (SB.10)/." (B. Delavrancea)

Scanned with OKEN Scanner

4. „Căci (CZ.2)/ dacă Pisicuţa îşi apăra nasul, scuturând din cap în toate părţile, (CŢ.1)/ musca nu mai puţin, cu repeziciune de cea mai vrednică balistică, ochea (CZ.2)/ şi prindea nasul Pisicuţii din zbor (CZ.3)/ şi se înfunda, cu iuţeala unei săgeţi, în adâncul uneia din nările ei; (CZ.4)/ atunci Pisicuţa sorbea (P.5)/ şi îşi umfla pieptul său puternic cu jumătate din atmosfera pământească; (P.6)/ iar (P.8)/ când aerul, astfel absorbit, era înapoiat cerului sub forma ruptă şi zgudultoare a unei furtunoase note de trombon (CT.7)/, musca ţâşnea zăpăcită din nasul Pisicuţii, (P.8)/ şi îi trebuia vreme (P.9)/ până să se dezmeticească (CT.10)/ şi să se descurce în ierburile încâlcite (CT.11)/, în care fusese aruncată (AT.12)/, spre a-şi găsi din nou echilibrul de luptă (CT.11)/." (C. Hogaş)

5. „Pierduse toate bucuriile, toată părerea de bine (P.1)/, pe care o simte (AT.2)/ când vede pe acela (CT.3)/ pentru care simte tragere de inimă (AT.4)/ când îi vorbeşte, (CT.5)/ când poate (CT.6)/ să-i facă vreo mulţumire (CD.7)/, când primeşte o vorbă bună de la dânsul (CT.8)/, când se gândeşte la el; (CT.9)/ pierduse mângâierea (P.10)/ ce se revărsa peste sufletul omenesc la vederea podoabelor lumii (AT.11)/ căci nimic nu dă lumii o mai strălucită podoabă decât omul (CZ.12)/ despre care putem (AT.13)/ să ne facem gânduri bune şi plăcute (CD.14)/." (Ioan Slavici)

6. „După ce făcu focul, (CT.1)/ sta acolo (P.1)/ până să se gătească mâncarea, (CT.3)/ când văzu deodată înaintea lui un vulpoi (CT.4)/ care îl rugă (AT.5)/ să-şi lege ogarul (CD.6)/." (Ioan Slavici)

7. „Şi astăzi (P.3)/, când pot (CT.1)/ să judec (CD.3)/ ştiu (P.3)/ ce fericită trebuia (CD.4)/ să fie mama (SB.5)/ când veneam la dânsa (CT.6)/ ca să-mi mărturisesc vinovăţia (CS.7)/ şi înţeleg (P.8)/ de ce nu eram pedepsit de părinţii mei decât atunci (CD.9)/ când le făceam altora vreo durere (CT.10)/ ori când mineam (CT.11)/, mă ascundeam (CT.12)/, mă fâţâream (CT.13)/ şi voiam (CT.14)/ să înşel pe părinţii mei, învinovăţind pe toţi ori dezvinovăţindu-mă pe mine (CD.15)/." (Ioan Slavici)

Recapitulare

Raportul	Elemente introductive	Când? Exemple
An-teri-oritate	până când, până ce, până să, înainte să,	De trei ori am fugit de la el înainte de logodnă şi m-am întors la han, ***până când*** **bătrânul care vrea zor nevoie să mă ginerească, a pus oameni.** (I. L. Caragiale) Şi eu fuga, şi ea fuga, şi eu fuga, şi ea fuga, ***până ce*** **dăm cânepa toată palancă la pământ.** (I. Creangă) În sfârşit, ca să nu uit vorba, toată noaptea cea dinainte de plecare, ***până s-au*** **revărsat zorile, m-am frământat.** (I. Creangă) Pe toţi îi ştia... **cu mult *înainte* ca ea *să* vină pe lume.** (Z. Stancu)

Scanned with OKEN Scanner

Simultaneitate	chiar când tocmai când în timp ce în vreme ce câtă (vreme) (pe) când oricând de câte ori ori de câte ori	... şi ***tocmai când*** **eram hotărât a spune mamei aceste,** iacă şi soarele răsare. (I. Creangă) Vâjâind din urechi... păru să se preschimbe deodată într-o melodie... ***în timp ce*** **biruitoare lovituri de tobă deşteptau la viaţă.** (Nuvela română contemporană) ***Cât*** **a fost legat,** am avut stăpânire şi putere asupra lui. (M. Sadoveanu) ... ***când*** **leşea câte un moment să mai respire,** întreba încet şi cu sfială: „unde e Matei?" (D. Zamfirescu) ... fatalitatea a voit... ce se manifestă în noi ***de câte ori*** **volm să comitem o nelegiuire.** (N. Filimon) ***Ori de câte ori*** **m-am aflat din nou în ţară,** şi marile întunecimi de acolo au venit iarăşi asupra mea, încă o dată am simţit cât de materială le e apăsarea. (G. Bogza)
Posteritate	după ce îndată ce (cum) (de) când imediat ce cum	Şi ***după ce*** **lar a băut,** s-a sculat de la masă. (B. Delavrancea) Acea vreme fu pentru dânsa o vreme fericită, căci, ***îndată cum*** **răsărea soarele,** ea alerga pe câmpii. (V. Alecsandri) ***Când*** **mama nu mai putea de oboseală şi se lăsa câte oleacă ziua să se odihnească.** (I. Creangă) Auzisem eu din oameni, că dacă vrei să nu te muşte câinii şi să te lase în pace, ***cum*** **îi vezi** că sar la tine să te tupilezi. (I. Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

Îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial de mod al unuî verb, adjectiv sau adverb din regentă; arată cum se desfăşoară acţiunea din regentă.

I. Exemple:

1. **Povăţuieşte-o** (P.1)/ **cum o fi mai bine.** (CM.2)/; **Am să fac** (P.1)/ **precum doreşti.** (CM.2)/; **A plătit-o** (P.1)/ **cât a vrut.** (CM.2)/

2. **Mă ridic** (P.1)/ **şi** (P.3)/ **fără să mă uit** (CM.2)/ **ies din odaie.** (P.3)/; **Era nerăbdătoare** (P.1)/ **cum (aşa cum), precum) eşti tu acum.** (CM.2)/; **Ca şi cum i-ar fi venit o înfiorare de spaimă şi de putere** (CM.1)/ **căprioara se ridică.** (P.2)/; **Înfiorate ele scurmă mereu** (P.1)/ **ca şi când ar căuta o comoară.** (CM.2)/.

3. **Cu cât înveţi mai mult** (CM.1)/, **cu atât ştii mai multe.** (P.2)/; **O vedea mai bine** (P.1)/ **pe măsură ce se apropia.** (CM.2)/.

II. Felul:

1. Subordonta circumstanţială de mod **propriu-zisă** (arată cum se desfăşoară

Scanned with OKEN Scanner

acțiunea sau prezintă o însușire sau o stare din regentă).

2. Subordonata circumstanțială de mod **comparativă**: a - **reală**; b - **ireală**.

3. Subordonata circumstanțială de mod **de măsură progresivă** (arată că acțiunea din regentă crește într-un anumit raport față de cea din subordonată).

III. Prin ce se introduce:

1. Adverbe și locuțiuni adverbiale.

2. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale (care, adesea, au corelative în regentă și formează cu ele construcții).

IV. Locul și punctuația: În general, indiferent de locul pe care îl ocupă față de regentă, se desparte prin virgulă.

V. Observații:

1. Adesea, modala propriu-zisă poate avea în regentă un adverb corelativ.

2. Pentru modala comparativă în regentă se găsesc adverbe corelative când se arată un raport de egalitate.

3. Modala introdusă prin **cum** poate fi confundată cu o predicativă.

4. Modala introdusă prin **fără ca să** poate fi înlocuită printr-o construcție infinitivală.

EXERCIȚII APLICATIVE (din opera lui Marin Preda)

1. „Nu prea înțelegea (P.1)/, era adevărat (P.2 incidentă)/ **de ce** Paraschiv (CD.3)/ **în loc să** se bucure (CV.4)/ **că** grâul ieșise (CI.5)/ **cum** nu-și aduceau ei aminte (PR.6)/ **să** se fi făcut vreodată (CI.7)/, arăta mereu posomorât (CD.8)/ **ca și cum ar fi tras la jug** (CM.9)/."

2. „I se dădu (P.1)/ **să** citească o hârtie (SB.2)/ - **după ce** într-adevăr i se spusese (CT.3)/ **că** s-a considerat (SB.4)/ **că** e mai bine (SB.5)/ **să-și** continue studiile și cercetările sale în clinică și la Academie, (SB.6)/ **decât să devină diplomat** (CM.7)/ - cu precizarea (P.1)/ **că** între această hârtie și rechemarea sa de la Roma nu există nici o legătură (AT.8)/."

3. „Paraschiv, Nilă și Achim și-au păstrat pentru ei impresia (P.1)/ **care** le-a făcut-o povestirea tatălui lor (AT.2)/, **dar** (P.5)/ **când** au aflat (CT.3)/ **că** Bălosu a dat totuși porumbul cu șaptezeci de lei (CD.4)/ nu s-au mai mulțumit (P.5)/ **să** observe ca la început, (CI.6)/ **că** tatăl lor n-a făcut mare brânză câștigând o mie de lei (CD.7)/; trebuia (CZ.8)/ **să** câștige o mie cinci sute (SB.9)/ **cum a făcut Bălosu** (CM.10)/."

4. „**Fără să par** (CM.1)/ **că** mă interesează situația din tot dinadinsul (PR.2)/ îi dădui de înțeles (P.3)/."

5. „**Fără să spună patronului** (CM.1), Țurlea intră în vorbă cu acești tineri (P.2)/, află (P.3)/ **că** lucrau într-o uzină (CD.4)/, află cu bucurie (P.5)/ **că** uzina fabrica trenuri (CD.6)/, **că** se lucra opt ore pe zi (CD.7)/, **că** pentru o lună de zile acolo se plătea exact de zece ori mai mult (CD.8)/ **decât plătea Enache al doilea** (CM.9)/."

6. „**Fără să-și dea seama** (CM.1)/ **dacă** se înșela (CI.2)/ **sau** nu (CI.3)/ vecinul lui Moromete se gândește la el, la Bălosu (P.5), **cum s-ar gândi Bălosu la nimic, adică așa** (CM.6)/ **ca și când Bălosu nici n-ar fi** (CM.7)/."

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Tipuri	Elemente introductive	Cum? În ce fel? Exemple
Propriu-zisă	cum după cum precum decât	... s-a culca ş-a adormi cu ochii deschişi, ***cum*** **i-i** **feliuşagul.** (I. Creangă) lar învăţătorul se gândeşte în acelaşi timp nu s-a oprit din drum să-i spună cuvânt de îmbărbătare, ***după cum*** **n-o oprise pe coana Catinca** să-l lovească. (Cezar Petrescu) ... sever, ***precum*** **bine ştii** că sunt şi având pururea grija zilei de mâni, tu crezi. (Augustin Z. N. Pop) ... că n-am putu iubi nici pe mama mea mai mult, ***decât*** **te-am iubit.** (Augustin Z. N. Pop)
Comparativă	ca şi cum ca şi când parcă de parcă de zici că fără să	... ***ca şi cum***, dacă ar fi înşelat-o ochii, **puteau** s-o înşele şi urechile. (Radu Tudoran) Îşi aducea bine aminte cele petrecute peste noapte: dar şi le gândea ***ca şi când*** **le-ar fi visat.** (I. Slavici) ... dar ceva rămâne-n aer, / ***Parc-ar sta*** **din veac întoarse zilele-n al vremii caer.** (Scriitorii noştri) ... mi le amintesc şi astăzi, cu limpezime, ***de parcă*** **toate acestea s-ar fi petrecut abia ieri.** (Nuvela română contemporană) ***Fără să*** **par** că mă interesează situaţia ei cu tot dinadinsul, îi dădui de înţeles. (M. Preda)
De măsură	cât (să) pe cât oricât ce cu cât de ce pe măsură ce până ce	... să mă crezi că n-am avut timp atât ***ca să*** **pot** să scriu. (Augustin Z. N. Pop) Astăzi, când copiii umblă pe toate drumurile şi când visul fiecăruia e să se desfacă ***pe cât*** **poate mai iute** din casa părinţilor. (N. Iorga) Mai mergem ***ce*** **mai mergem.** (I. L. Caragiale) ***Cu cât*** **înaintam pe drumul Sihlei,** cu atât natura devenea mai aspră. (C. Hogaş) Herdelea număra zilele ca şcolarii venirea vacanţelor, dar el, **de ce scădeau zilele,** de aceea se întrista mai mult. (L. Rebreanu) ***Pe măsură*** **ce mergea şi obosea** sufletul i se calma. (G. Călinescu) ... să bem o oală cu vin, să bem două ***pân' ce-oi*** **veda tulbure.** (M. Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC (CL)

Îndeplinește funcția de complement circumstanțial de loc pe lângă un verb din regentă; arată locul unde se petrece acțiunea verbului din regentă.

I. Exemple:

1. **Pe unde trece ea** (CL.1)/ fața pământului se usucă (P.2)/; Merge (P.1)/ **încotro îl mână vijelia.** (CL.2)/.

2. **Se oprea** (P.1)/ **oriunde întâlnea oameni.** (CL.2)/; **Orîncotro te-ai uita** (CL.1)/ vezi culori felurite. (P.2)/.

3. Vine (P.1)/ **din cine știe ce sfere înalte.** (CL.2)/; Ne-am îndreptat (P.1)/ **spre cine ne cheamă.** (CL.2)/; Merge (P.1)/ **la oricine îl strigă.** (CL.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Adverbe relative cu sau fără prepoziție: unde, încotro, de unde.
2. Compuse nehotărâte ale lui unde și încotro: orișiunde, oriunde, oriîncotro.
3. Pronume relative sau nehotărâte cu prepoziție: care, cine, ce, oricine, oricare.

III. Locul și punctuația: După regentă nu se desparte prin virgulă; în fața regentei și intercalată, în general, se desparte prin virgulă.

IV. Observații:

1. Uneori, în regentă, adverbului relativ din circumstanțială îi corespunde adverbul corelativ **acolo**, cu sau fără prepoziție.

2. Se poate confunda cu atributiva introdusă prin adverbul relativ **unde** și compușii lui.

3. Circumstanțiala de loc nu se poate contrage (nu poate fi înlocuită prin construcții gerunziale, participiale sau infinitivale).

EXERCIȚII APLICATIVE

1. „Frumoasă zi a fost aceea (P.1)/; **când**, din balconul casei de la Mircești, am declarat țiganilor adunați (AT.2)/ **că** sunt liberi! (CD.3)/ **că** nu li se vor mai lua copiii pentru a fi crescuți și deprinși ca servitori în casa boierească (CD.4)/ **și că** pot (CD.5)/ **să** meargă (CD.6)/ **unde le place** (CL.7)/ fără împiedicare din partea nimănui (CD.6)/." (V. Alecsandri)

2. „Intrarea n-a plătit-o (P.1)/ **fiindcă**-i mititel (CZ.2)/, **dar** (P.4)/ **unde-i lume multă** (CL.3)/ acolo e și el (P.4)/."(G. Topîrceanu)

3. „Zi de zi telegramele (P.1)/, **în care** unii oameni s-au deprins (AT.2)/ **să** afle o distracție (CI.3)/, **ca și cum** toate aceste lucrări ar fi fost organizate, ca la cinematograf, pentru plăcerea spectatorilor (CM.4)/, ne anunță (P.1)/ **că** de jur împrejurul nostru mii de oameni, tineri și bătrâni, cad în luptă (CD.5)/, **că** populații întregi își lasă avutul pradă focului și jafului (CD.6), că mii de ostatici sunt târâți în țeri streine (CD.7)/ **ca să** lâncezească (CS.8)/ **și să** piară (CS.9)/, **că** (CD.10)/ **unde a fost muncă și bucurie omenească** (CL.11)/, **unde copiii au râs vesel** (CL.12)/ acolo e prăpăd și pustiu (CD.10)/, e iadul revărsat pe pământ (CD.13)/." (N. Iorga)

Scanned with OKEN Scanner

4. „Cum stăteam acolo pe nisip, sub arşiţa soarelui (CT.1)/, mă întrebam (P.2)/ dacă n-ar fi potrivit (CD.3)/ să arunc straiele de pe mine (SB.4)/, să intru în apă (SB.5)/, să înot în larg, departe, cât mai departe (SB.6)/, să ajung acolo (CNS.7)/ **unde nu ajunge nimeni** (CL.8)/, acolo (CNS.7)/ **unde apele mării se topesc în cer** (CL.9)/ să mă afund undeva în adânc (SB.11)/ şi să mă las de buna mea voie pradă vietăţilor niciodată sătule ale mării (SB.12)/." (Zaharia Stancu)

5. „Tocmai într-un târziu îi veni în minte (P.1)/ să se uite în jos (SB.2)/ şi (P.3)/ cum se uita (CT.4)/ dădu de urmele de paşi (P.3)/ care mergeau (AT.5)/ până unde popo-sise căruţa (CL.6)/, şi de aici se vedeau urmele roţilor (P.7)/, că se-ntâmplase (CZ.8)/ de plouase (SB.9)/ şi era pământul moale (CZ.10)." (B. Delavrancea)

Recapitulare

Elemente introductive	Unde? De unde? Exemple
unde, încotro, de unde, orişiunde, oriunde, oriîncotro, care, cine, ce, oricine, oricare	... du-te la tată-tău şi cere să-ţi deie calul, armele şi hainele cu care a fost el mire, şi atunci ai să te poţi duce ***unde*** **n-au putut merge fraţii tăi.** (I. Creangă) ... căci amândoi au mers ***unde*** **îşi ştiau moartea.** (I. Slavici) ... să meargă cu el ***unde*****-l duce.** (*Basme populare*) ... iar de unde nu, îţi pui capul ***unde*****-ţi stau picioarele.** (B. Delavrancea)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ (CŢ)

Exprimă o ipoteză sau o condiţie de a cărei realizare depinde înfăptuirea acţiunii din regentă şi are funcţia de complement circumstanţial condiţional pe lângă un verb sau o locuţiune verbală din regentă.

I. Exemple:

1. **Dacă-mi vei spune** (CŢ.1) voi pricepe. (P.2)/; **De mă voi scula** (CŢ.1)/, pre mulţi am să popesc. (P.2)/; **Să-l văd numai** (CŢ.1)/ aş mai trăi o viaţă. (P.2)/; **În caz că plouă** (CŢ.1)/ nu mai vin. (P.2)/; Să mă asculte (P.1)/, **de unde nu, pâine şi sare nu mai mănâncă în casa mea.** (CŢ.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: dacă, de, să, în caz că, de unde (se foloseşte mai ales, în vorbirea populară, în propoziţii condiţionale negative, eliptice de predicat, reduse la o locuţiune - negativă).

2. Adverb relativ: când (adesea cu nuanţe temporale).

III. Locul şi punctuaţia: În orice situaţie s-ar afla faţă de regentă, se desparte de aceasta prin virgulă, cu unele excepţii.

Scanned with OKEN Scanner

IV. Observaţii:

1. Uneori, regentul condiţional nu este numai un verb, ci o întreagă propoziţie.

2. Poate fi confundată cu subordonata temporală. În temporală acţiunea este sigură, realizată sau în curs de realizare, pe când în condiţională este nerealizată, dar realizabilă.

3. Adesea, în regentă poate exista un adverb corelativ.

4. Circumstanţiala condiţională poate fi juxtapusă cu regenta ei (fără element de relaţie).

EXERCIŢII APLICATIVE (din opera lui Calistrat Hogaş)

1. „– Apăi, dă, cucoane, (P.3)/ - răspunse tot Huţan (P. incid. 1)/ - **pân-om da din sus de Preluce, în dreptul Rotăriei** (CT.2)/, om tot urca (P.3)/ **şi** om tot scoborî (P.4)/, **că până-n sus de Preluce n-om pute mere pe vale** (CZ.5)/, **că-i valea strâmtă şi plină de stânci;** (CZ.6)/ **da'** de-acolo-nainte (P.9)/ **dăc-o da Dumnezeu** (CŢ.7)/ **şi om trece cu lumină peste Tazlău** (CŢ.8)/ apoi merem până-n sat tot drum de hodină (P.9)/."

2. „**Astfel** (P.1)/ **dacă ieşi dimineaţa în medeanul din faţa mănăstirii** (CŢ.2)/, **unde se vinde** (AT.3)/ **şi** se cumpără, (AT.4)/ **dacă străbaţi ziua cărările şi drumurile** (CŢ5)/, **ce se încrucişează** (AT.6)/ **şi** se taie în toate părţile (AT.7)/, **dacă mergi la biserica cea mare la vecernie, utrenie sau liturghie,** (CŢ8)/ **dacă te duci pe la cunoştinţi ziua sau seara,** (CŢ.9)/ nu vei putea întâlni decât figuri paragrafisite, gheburi, zbârciturі, ochelari, cataruri cronice, reumatismuri, gingii goale, dinţi falşi, guri înfundate, bărbi ascuţite, peri albi şi... fătarnica smerenie (P.1)/."

3. „**Şi** (P.1)/, **de m-aş fi luat după mişcarea plină de înţelegere şi în toate părţile a urechilor ei** (CŢ.2)/ ar fi trebuit (P.1)/ **să** cred (SB.3)/ **că** auzul ei, cu mult mai multă **destoinicie** decât al meu, prindea din depărtări nemăsurate, felurite glasuri nehotărâte (CD.4)/."

4. „**Totuşi** (P.1)/, **până ce să**-mi iau măsurile (CT.2)/ **pentru ce** era să fie mai târziu, (AT.3)/ găsii cu cale (P.1)/ **să**-mi aşez în scorbura stâncii tarhatul meu întreg (CD.4)/ **şi să** priponesc pe Pisicuţa într-o aşezătură mai largă şi plină cu iarbă înaltă, de pe povârnişul uneia din prăpăstii (CD.5)/; **căci** (CZ.6)/ **de-aş fi lăsat-o slobodă** (CŢ.7)/, **apoi fantastică** (CZ.6)/ **cum** era (CM.8)/ **şi** iubitoare, ca şi mine, de pribegie, s-ar fi luat **după florile** (CZ.6)/ **ce** scânteiau pe marginea prăpăstiei, la lumina soarelui de amiază (ZT.9)/ **şi** s-ar fi prăbuşit la vale, de pe vreuna din nenumăratele muchii de stâncă (CZ.10)/, **ce** stăteau ascunse cu viclenie, sub adăpostul de umbră neturburată a ierburilor înalte... (AT.11)/."

5. „**Aşa-i, cucoane** (P.1)/ **da'** vezi 'neata, (P.2)/, **că** (CD.3)/ **de-om mere aşa pe-ndelete,** (CŢ.4)/ apoi ne-apucă noapte-n pădure (CD.3)/ **şi** n-om putea trece Tazlăul cu lumină (CD.5)/, **că-i departe** (CZ.6)/ **şi** locurile-s tari (CZ.7)/."

6. „**Măi flăcăi, ziceţi** mai degrabă (P.1)/ **că** vă strânge frica-n spate (CD.2)/, **când** vă uitaţi la schinarea Tazlăului (CT.3)/, **şi că** degeaba vă mai lăudaţi (CD.4)/ **că-i cunoaşteţi** moartea (CI.5)/: iaca, (P.6)/ **dacă voi vă temeţi** (CŢ.7)/, căutaţi-vă de drum înapoi la stână (CD.8)/, **că** eu am să mă trec singur călare (CZ.9)/."

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Elemente introductive	Cu ce condiție? Exemple
dacă de (unde) să când în caz că numai să	... ca şi cum, ***dacă*** **ar fi înşelat-o ochii**, puteau s-o înşele şi urechile. (Radu Tudoran) ... iar ***de unde*** **nu (vei izbuti)** îţi pui capul unde-ţi stau picioarele. (B. Delavrancea) ***În caz că*** **se gândeşte vreunul** să mă prade trebuie să mă dezbrac la piele. (Fănuş Neagu) **Bei**, mori, **nu bei**, tot mori. (Fănuş Neagu) Şi, ***de*** **m-aş fi luat după mişcarea plină de înţelegere şi în toate părţile a urechilor ei**, ar fi trebuit să cred. (C. Hogaş)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ (CZ)

Îndeplineşte funcţia unui complement circumstanţial de cauză; arată cauza unei acţiuni (verb, locuţiune verbală) a unei stări sau a unei însuşiri din propoziţia regentă.

I. Exemple:

1. Aş vrea)P.1)/ **să** plâng de fericit (CD.2)/ **că simt suflarea ta divină**. (CZ.3)/; Am întârziat (P.1)/ **fiindcă te-am aşteptat**. (CZ.3)/; **Dacă eu îs sărac** (CZ.1)/, voi (SB.3)/ trebuie (P.2)/ **să** fiţi hoţi? (SB.3)/; Rămâi (P.1)/ **căci ai vreme**. (CZ.2)/; **Întrucât n-aţi respectat legea** (CZ.1)/, veţi fi amendat (P.2)/.

2. Şi amândoi bătrânii erau albi ca iarna şi posomorâţi ca vremea rea (P.1)/ **din pricină că n-aveau copii**. (CZ.2)/; **Cum nu mai vorbea** (CZ.1)/, Grigore plecă. (P.2)/; **Cum acasă nu se ocupă nimeni de mine** (CZ.2)/, am rămas o vreme singură. (P.2)/; M-am gândit (P.1)/ **că** (CI.3)/ **unde e aproape** (CZ.2)/ **să** vină şi el (CI.3)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: că, căci, deoarece, fiindcă, întrucât, de, dacă, din cauză că, pentru că, de vreme ce, din moment ce, din pricină că, o dată ce.

2. Adverbe relative: cum, unde.

III. Locul şi punctuaţia:

1. Înainte şi după regentă - se desparte prin virgulă.

2. Intercalată - se desparte prin virgulă.

IV. Prin contragere, cauzala devine complement circumstanţial de cauză şi invers, prin **dezvoltare**, complementul circumstanţial de cauză devine propoziţie cauzală. Acest procedeu ne ajută să identificăm corect atât cauzala, cât şi complementul circumstanţial de cauză.

V. Observaţii:

1. Poate fi confundată cu completiva directă, dacă, pentru identificare, se foloseşte

Scanned with OKEN Scanner

doar întrebarea: de ce?

2. Poate fi confundată cu subordonata circumstanţială de scop. Acţiunea din regentă are loc după acţiunea din subordonata cauzală, şi înaintea celei din subordonata finală: Învăţ (P.1)/ deoarece îmi place. (CZ.2)/ - Învăţ (P.1)/ să reuşesc la concurs. (CS.2)/.

3. Poate fi transformată în construcţie participială sau gerunzială: S-a oprit / fiindcă a obosit = S-a oprit de obosit; Obosind s-a oprit.

EXERCIŢII APLICATIVE (din opera lui I. Creangă)

1. „Văleu, cumetre! Nu trage (P.1)/ că-mi rupi piciorul (CZ.2)/."

2 „Harap-Alb (P.1)/, pentru că eşti aşa de bun (CZ.2)/ şi te-ai ostenit (CZ.3)/ de ne-ai făcut adăpost (CS.4)/, vreau (P.1)/ să-ţi fac şi eu un bine în viaţa mea (CD.5)/: na-ţi aripa asta (P.6)/, şi (P.7)/ când îi avea vreodată nevoie de mine (CT.8)/, aprinde-o (P.7)/ şi eu îndată am să-ţi vin întru ajutor (P.9)/."

3. „Na-ţi împrumutul înapoi (P.1)/, căci noi nu avem trebuinţă de bani (CZ.2)/."

4. „Amândoi bătrânii aceştia erau... posomorâţi ca vremea cea rea (P.1)/, din pricină că n-aveau copii (CZ.2)/."

5. „Aşa-i (P.1)/, că (SB.2)/ dacă n-am ţinut seama de vorbele lui (CZ.3)/, am ajuns slugă la dârloagă... (SB.2)/."

6. „Stai (P.1)/, că mai ai şi cu mine oleacă de treabă (CZ.3)/."

Recapitulare

Tipul	Elemente introductive	Din ce cauză? Exemple
Directă	(din cauză) că	... de aici se vedeau urmele roţilor, ***că*** **se întâmplase** de plouase. (Basme populare)
	din pricină că pe motiv că pentru că că căci fiindcă deoarece cum deci juxtapunere	Poate că ***din pricină că*** **nu avea încă un loc al lui, şi numai al lui**, unde să-şi orânduiască, după bunul plac, zilele şi nopţile. (Nicolae Ţic) ... numai atunci să se nască pruncul din tine, ***pentru că*** **ai ascultat de sfaturile altora.** (I. Creangă) Mai ţin apoi minte... că era băiat bun, **căci nu s-a supărat.** (I. Slavici) ... tu să mă tragi de mâneca hainei, ***căci*** **eu îndată voi îndrepta-o după fiinţa adevărului.** (Al. Odobescu) Mai ţin apoi minte, că i-am dat o bucată de plăcintă, că l-am bătut ***fiindcă*** **nu voia** să-mi lase cimpoile. (I. Slavici) ... de se vărsa în Ialomiţa, când putea ***deoarece*** **de cele mai multe ori nu se vărsa nicăieri, fiind sec.** (D. Zamfirescu) .... ***cum*** **însă e uşor** să fii virtuos în tovărăşia urşilor necuvântători. (C. Hogaş)

Scanned with OKEN Scanner

Directă	deci căci	... să fie faptul moral... fiindcă aceasta poate fi, e drept, dar nu numai o singură dată şi ***deci*** **nu se poate închipui dinainte.** (Camil Petrescu) N-aflai loc unde capul în lume să mi-l pun / ***Căci*** **n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun, / *Căci* n-am avut metalul demonilor în vine, / Nici pacinica răbdare a omului de bine, / *Căci* n-am iubit nimica cu patimă şi jind.**/ (M. Eminescu)
Indirectă	(mai ales) că	... să umble mereu cu el pe străzi mărginaşe, ***mai ales că*** **ar putea** să o vadă camarazi de ai ei. (Mihail Sebastian)
Condiţională	dacă, (de vreme) ce, din moment ce, (odată) ce, când, cum	... să ridice până-n zori pe ruinele castelului părintesc, o biserică, pe care, ***de zor mare ce-a*** **avut**, a greşit. (Al. Vlahuţă) Şi ***când*** **pe lume poate** să fie adorată / să facă flori frumoase, dacă-i frumoasă fata./ (Dimitrie Anghel)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP (FINALĂ)

Îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial de scop pe lângă un verb din regentă; arată scopul în vederea căruia se îndeplineşte acţiunea din regentă.

I. Exemple:

1. Se uită prin bordei (P.1)/ **să vadă** (CS.2)/; Stăpânul (P.1)/ **ca să-l îmbărbăteze** (CS.2)/ i-a dat un pumn în ceafă (P.1)/. O rup la sănătoasa (P.1)/ **de se ascund în desişul pădurii** (CS.2)/.

2. A plecat de dimineaţă (P.1)/ **pentru ca să ajungă la** vreme. (CS.1)/; Văzând nişte gâşte în apă, zvâr cu toporul într-însele (P.1)/ **cu chip să ucidă pe vreuna** (CS.2)/ **şi s-o ducă la frăţâne-său** (CS.3)/; A plecat (p.1)/ **ca nu cumva să-l găsească acasă** (CS.2)/.

II. Prin ce se introduce: Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: să, ca să, ca... să, de, cu chip să, nu cumva să etc.

III. Locul şi punctuaţia: În general, în faţa regentei, după regentă şi intercalată se desparte prin virgulă.

IV. Observaţii:

1Se poate confunda cu completiva indirectă, dacă pentru identificare se foloseşte întrebarea **de ce**?

2. Se poate confunda cu circumstanţiala de cauză.

Acţiunea din regentă are loc după acţiunea din subordonata cauzală şi înaintea celei din subordonata finală. Subordonata cauzală nu se introduce niciodată prin **să** sau prin conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale care au în componenţa lor pe **să** (cauzala nu se construieşte cu ajutorul conjunctivului).

3. Subordonata finală poate avea în regentă un corelativ: **de aceea, de aia, de asta,**

Scanned with OKEN Scanner

pentru aceea etc., ca şi cauzala.

4. Subordonata finală poate fi transformată într-o construcţie infinitivală precedată de prepoziţiile **spre, pentru**.

EXERCIŢII APLICATIVE (din opera lui I. L. Caragiale)

1. „Să nu te miri (P.1)/ **când** îţi spun (CI.2)/ **că** dumneata eşti vinovat de toate (CD.3)/ **câte** mi s-au întâmplat (AT.4)/; adu-ţi aminte (P.5)/ **că** te-am rugat (CI.6)/ dacă pleci de dimineaţă (CŢ.7)/ **până** n-oi fi eu deştept, (CT.8)/ **să** închizi uşa de la drum (CD.9)/ şi dumneata n-ai închis-o, (CI.10)/ **ca să** intre duhul necurat (CNS.11)/ **să-mi umple capul cu visul acela** (CS.12)/ **care** (AT.14)/, n-am ce zice (Inc.13)/ era frumos (AT.14)/, **dar** pe urmă numai eu ştiu (AT.15)/ **ce** a tras pielea mea după urma lui (CD.16)/."

2. „Nu-i era de ajuns (P.1)/ **cum** le încornora toate (SB.2)/ **câte** le auzea (AT.3)/ şi le vedea pe ascunsele (AT.4)/; **ca să afle şi mai multe** (CS.5)/ da bacşişuri la slugi (P.6)/ **să-l iscodească** (CS.7)/; ba a mai pus chiar pe un frăţior al ei (P.8)/ **să nu-l slăbească de pe urme** (CS.9)/, **să-i descopere toate «berbantlâcurile dumnealui»** (CS.10)/."

3. „**Cum** s-a răspândit vorba şi despre astea (CT.1)/, au intrat la grijă mare creditorii lui Kir Ianulea (P.2)/ **că** rămâne mofluz (AT.3)/ şi s-au adunat cu toţii la cafeneaua de la Hanul cu Tei, spre a se sfătui (P.4)/ ce-i de făcut (CI.5)/ **ca să-l ţină zi şi noapte sub de aproape pază** (CS.6)/ **nu cumva s-o şteargă înainte de sorocul plăţilor,** (CS.7)/ **cum** au moflujii obicei (CM.8)/."

4. „**După cum** pusese la cale (CM.1)/, Abu-Hasan îşi îngrijea de dimineaţă (P.1)/ **să** cumpere toate trebuincioasele pentru cină (CI.3)/ şi pe seară mergea (P.4)/ **să se aşeze lângă podul Babadagului** (CS.5)/; **cum** vedea un străin, ăl dintâi (CT.6)/ **care**-i ieşea înainte (AT.7)/, **măcar de** orice teapă ar fi fost (CV.8)/, îl poftea politicos (P.9)/ **să**-i facă cinstea a veni (CI.10)/ **să** cineze (CS.11)/ **şi să petreacă noaptea acasă la dânsul** (CS.12)/."

5. „Vecinii au înţeles (P.1)/ că omul înnebuni (CD.2)/, şi (P.3)/, **ca să-l oprească de a face vreo boroboaţă** (CS.4)/, l-au legat de mâini şi de picioare (P.3)/ **dar** tot n-au voit (P.5)/ **să**-l lase numai cu bătrâna (CD.6)/; unul dintre ei a alergat la îngrijitorul balamucului (P.7)/ **să-i dea de ştire** (CS.8)/, şi fără zăbavă s-a întors cu câţiva slujitori (P.9)/, **cari** aduceau cu ei funii, chingi şi vine de bou (AT.10)/."

Recapitulare

Tipul		Elemente introductive	Cu ce scop? Exemple
	Afirmativă	să, ca... să, cu scopul să, pentru ca... să, de, când	... când a veni cerbul aici la izvor ***să*** **bele apă**. (I. Creangă) Îmi întinse mâna ***ca să*** **văd** cât e de rece. (Aug. Z. N. Pop) ... scoală ***de*** **vezi şi Prahova**. (Al. Vlahuţă) ... ca să stai cu mintea trează ***pentru ca*** invederat ***să***-ţi arate. (I. Slavici)

Scanned with OKEN Scanner

Po-si-bi-lă	Ne-ga-ti-vă	să nu, ca nu cumva să, să nu care cumva să	... s-a siluit pe sine şi s-a dus departe, ***ca să nu*** **o mai vadă.** (Basme populare) ... se cuvine să o faci cu destulă artă **pentru ca lucrul *să nu* se observe.** (Diplomaţi iluştri) ... să mă străduiesc ***să nu*** **mă vadă.** (I. Ruse)
Reală			Du-te la boier **de-i spune** cum te-am învăţat. (I. Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

Exprimă un motiv ce ar fi putut împiedica acţiunea din regentă sau însuşirea unui adjectiv, dar nu a împiedicat-o.

I. Exemple:

1. **Cu toate că era frig** (CV.1)/, a rezistat. (P.2)/; **Deşi nu m-ai chemat,** (CV.1)/ am venit. (P.2)/; Calul (1), **că-i cal** (CV.2)/ şi tot mai osteneşte. (P.1)/; **Dacă voi nu mă vreţi** (CV.1)/, eu vă vreau. (P.2)/.

2. Văzând eu o vreme ca asta, am spârlit-o la baltă cu gând rău asupra mamei (P.1)/, **cât mi-era ea de mamă şi de necăjită.** (CV.2)/; **Oricât de tânără era Ileana,** (CV.1)/ înţelesese. (P.2)/; **Orice-ar fi,** (CV.1)/ tot nu mă voi duce. (P.2)/; **Oricât mi-ai spune** (CV.1)/, tot nu voi renunţa(P.2).

II. Prin ce se introduce:

1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: deşi, de, ca, să, dacă, măcar de, cu toate că, fără (ca) să, chiar dacă, chiar de, chit că.

2. Adverbe: cât, oricum, oriunde, oricât.

3. Pronume sau adjective pronominale nehotărâte: orice, oricare.

III. Locul şi punctuaţia: În orice situaţie (în faţa regentei, după aceasta, intercalată), se izolează prin virgulă.

IV. Observaţii:

1. Se poate verifica prin înlocuirea elementului introductiv cu conjuncţia deşi.

2. Uneori în regentă apar adverbe corelative (tot, totuşi).

3. Concesiva poate fi contrasă în adjective sau substantive precedate de prepoziţie sau locuţiuni prepoziţionale.

4. Uneori poate fi juxtapusă cu regenta.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. „**Deşi**, (CV.2)/ dacă mă gândesc bine, (CT.1)/ **ştiam** (CV.2)/ **sau poate** (CV.3)/ că acuma ştiu (SB.4)/ şi mi se pare (SB.5)/ că n-am fost niciodată neştiutor, (SB.6)/ **deşi** (CV.13)/ **când** ne uităm la un copil (CT.7)/ **şi** îl vedem (CT.8)/ **cum** se piteşte după un stâlp (predicativă suplimentară 9)/ **şi** scoate singur nişte răcnete de surpriză (predicativă suplimentară 10)/ **de-ţi** sparge urechile (CNS.11)/ **când** te vede tot el (CT.12)/, **ne dăm seama** (CV.13)/ **cam cum** am fost şi noi (CI.14)/ **când** eram mici (CT.15)/ **şi că**

Scanned with OKEN Scanner

neştiinţa nu e ceva (CT.16)/ care nu ştii (AT.17)/ şi (AT.19)/ dacă îţi spune cineva (CŢ.18)/ ai aflat (AT.19)/, şi e o stare (CI.20)/ pe care o trăieşti cu toată fiinţa ta (AT.21)/ şi nu te poate scoate din ea nici o învăţătură a nimănui (AT.22)/." (M. Preda)

2. „Tot (P.1)/ ce pot (AT.2)/ să-ţi spun (CD.3)/ e (P.1)/ că ţin la femei, (PR.4)/ deşi cuiva i s-ar părea (CV.5)/ că mă feresc de ele (SB.6)/ şi ţin la oameni (PR.7)/, cu toate că unul sau altul ar putea (CV.8)/ să spună (CD.9)/ că (CD.11)/ fiindcă nu umblu cu nici unul din ei de gât (CZ.10)/ nu-mi plac (CD.11)/." (M. Preda)

3. „Cu ani în urmă, în ziua (P.2)/ când venise aici (AT.1)/, Niculae era hotărât (P.2)/ să nu stea în această grădină decât câteva luni, (CI.3)/ până avea să i se piardă urma (CT.4)/ şi să scape de excludere, (CT.5)/ dar clipa (P.7)/ când intrase în seră (AT.6)/ îl hotărâse (P.7)/ să rămână (CI.8)/ şi să nu mai umble în căutarea unui loc bun (CI.9)/, deşi cu studiile sale secundare l-ar fi găsit cu uşurinţă (CV.10)/; un miros dulce de primăvară îl întâmpinase (P.11)/, pe care de atunci munca necalificată la pregătitul răsadurilor, nici condiţia lui de simplu muncitor şi nici durata, anii petrecuţi nu reuşiră (AT.12)/ să i-l smulgă din suflet (CD.13)/." (M. Preda)

4. „Cum ajunse acasă (CT.1)/, strigă pe Ion (P.2)/ şi-i povesti (P.3)/ ce-a auzit (CD.4)/, având grijă (P.3)/ să-i reamintească foarte grav (AT.5)/ că (CD.6)/, orice l-ar întreba comisiunea (CV.7)/ el să spună sus şi tare (CD.6)/ că jalba i-a scris-o un domn de la Bistriţa (CD.8)/ pe care nu ştie (AT.9)/ cum îl cheamă (CD.10)/." (L. Rebreanu)

Recapitulare

Tipul	Elemente introductive	În ciuda cărui fapt? Exemple
Reală	deşi, cu toate că, măcar că, fără să, ori (care, cine, ce, cât, unde, când, cum)	Şi el , care îngiţea în sec, de foame nu-i venea să spuie drept, ***deşi*** **abia era de şase ani**. (B. Delavrancea) Seara... ne simţeam purtaţi de conştiinţă că pusesem temeiurile unui alt timp ***cu toate că*** **n-am făcut** decât să participăm. (L. Blaga) Şi ***măcar că*** **nevasta lui Honcu nu era în casă**, totuşi el vorbea cu dânsa, ca şi cum ar fi fost de faţă. (C. Hogaş) Să n-asculte ***orice*** **să-ţi spuie**. (G. Coşbuc) ***Oricât*** **era de prefăcut** Păturică, tot nu putea să reziste acestor cuvinte. (N. Filimon) ... da' p-asta ba că de!... popa, ***că*** **e popă**, să iertaţi, şi tot nu toacă de două ori pentru o babă surdă. (Basme populare)
Ireală	chiar dacă, şi dacă, nici dacă, măcar dacă (de, să), dacă, să, chit că	Simion Lungu se jură pe copiii lui că-l va trage în judecată şi nu se va lăsa până ce nu-l va vedea în temniţă, ***chiar de*****-ar şti** că-şi cheltuieşte şi opincile. (L. Rebreanu) Cum vedea un străin ăl dintâi care-i ieşea înainte, ***măcar de*** **orice teapă ar fi fost** îl poftea politicos. (I. L. Caragiale)

Scanned with OKEN Scanner

Ire- ală	de, juxtapunere	**Joace unul şi pe patru, / Totuşi tu ghici-vei chipu-i./** (M. Eminescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

Arată rezultatul unei acţiuni, al unei stări sau al unei însuşiri din regentă; răspunde la întrebarea: **care este urmarea faptului că?**, pusă unui verb, unui adjectiv sau unui adverb din regentă.

I. Exemple: Aşa de tari au fost acele lovituri, (P.1)/ **încât trupul balaurului a fost curmat în două**. (CNS.2)/; Ochii îi străluceau aşa de puternic (P.1),/ **că ne orbea parcă** (CNS.2)/; I-oi face eu cumătrului meu **de şi-o muşca labele**. (CNS.2)/; Mi-a dat atât (P.1)/ **cât să** (**de, cât , de să**) **învăţ**. (CNS.2)

II. Prin ce se introduce: Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: încât, că, ca să, cât de, să, aşa încât, încât să, de să, aşa că etc.

III. Locul şi punctuaţia: După regentă, fiindcă arată rezultatul acţiunii din regentă - se desparte prin virgulă; consecutiva introdusă prin **de** nu se desparte prin virgulă dacă stă aproape de predicatul din regentă.

IV. Observaţii:

1. Se poate confunda cu o atributivă sau cu o modală.

2. În regentă se pot întâlni adverbe sau locuţiuni adverbiale corelative: aşa, atât, astfel, aşa de, în aşa măsură, în aşa fel etc.

3. Uneori lipsesc adverbele corelative, dar apar complementele circumstanţiale de mod, atributive etc.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. „Şi afară de acestea, babele (P.3)/ care trag pe fundul sitei în 41 de bobi (AT.1)/, toţi zodierii şi cărturăresele (P.3)/ pe la care căutase pentru mine (AT.2)/ şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate (P.3)/; ba că am să petrec între oameni mari (AT.4)/; ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr (AT.5)/; ba că am glas de înger şi multe alte minunăţii (AT.6)/, **încât mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede** (CNS.7)/ că am să ies un al doilea Cucuzel, podoaba creştinătăţii (CD.8)/. "(I. Creangă)

2. „Şi să nu te miri (P.1)/ **când** îţi spun (CI.2)/ **că** dumneata eşti vinovat de toate (CD.3)/ **câte** mi s-au întâmplat (AT.4)/, adu-ţi aminte (P.5)/ **că** te-am rugat (CI.6)/ **dacă** pleci de dimineaţă (CŢ.7)/, **până** n-oi fi eu deştept (CT.8)/, **să** închizi uşa de la drum (CD.9)/, şi dumneata n-ai închis-o (CI.10)/, **ca să intre duhul necurat** (CNS.11)/ **să**-mi umple capul cu visul acela (CS.12)/." (I. L. Caragiale)

3. „Ţin (P.1)/ **să** vă spun (CI.2)/ **că** dosarul trebuie ţinut într-un loc discret, sugerând celor (CD.3)/ **care** s-ar interesa de el (AT.4)/ **că** e o chestiune (CD.5)/ **în care** sunt interesaţi oameni apropiaţi persoanei (AT.6)/ **pe care** o cunoaştem cu toţii, (AT.7)/ **aşa încât orice curiozitate va fi stinsă imediat** (CNS.8)/." (Eugen Barbu)

Scanned with OKEN Scanner

4. „Aventura este interioară, o aventură spirituală: (P.1)/ eroul este pornit (AT.2)/ să descopere lumea, (CI.3)/ să o cunoască, (CI.4)/ să afle noul (CI.5)/ pe care acesta i-l mai poate oferi, (AT.6)/ iar această căutare a noului, (AT.8)/ după cum însuşi se exprimă undeva, (P. incid.7)/ reprezintă preţul cel mai de seamă, şi poate singurul, al vieţii; (AT.8)/ tendinţa spre cunoaştere nu este deci o acţiune limitată în sfera facultăţilor intelectuale, (P.9)/ ea devine fapt trăit, o experienţă de viaţă, (P.10)/ să mai notăm (P.11)/ că nimic (CD.14)/ din ceea ce el caută (AT.12)/ să cunoască (CD.13)/ nu este dinainte ignorat, cel puţin în aparenţă; (CD.14)/ **astfel încât întreaga experienţă a eroului** (CNS.16)/ **căreia** nu-i putem găsi alt nume mai potrivit decât aventură, (AT.15)/ **are şi semnificaţia unei verificări, a unei redescoperiri a lumii, cu emoţia inertă, dar şi a unei descoperiri dintru început, pe un teren virgin** (CNS.16)/." (T. Arghezi)

5. „Mi se părea (P.1)/ că pământul se scurge în haos (SB.2)/ şi că un nemărginit deşert se deschide sub mine, (SB.3)/ sau mi se părea (P.4)/ că dintr-un punct cât un atom imaginar de mic, nişte negre şi vaste cercuri concentrice se desfac (SB.5)/ şi-şi lărgesc cuprinsul până peste marginile nesfârşitului; (SB.6)/ că se năştea din punctul lor generic, (SB.7)/ şi tot din el se desfăceau aceste cercuri cu o repeziciune atât de ameţitoare (SB.8)/, **încât închipuirea mea, târâtă de mijlocul acesta fantastic, îmi lăsa în creieri urma vie a unui vârtej** (CNS.9)/." (Calistrat Hogaş)

Recapitulare

Elemente introductive	Elemente corelative	Exemple
încât încât să de că să	aşa de, atât de, astfel de	... şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazaconii în cap, care mai de care mai ciudate:... ***încât*** **mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede** (I. Creangă) ... că eu aş putea fi atât de nelegiuit (***încât***) ***să*** **pot veni lângă tine şi (*încât*) *să* nu vreau.** (Augustin Z. N. Pop) ... şi scoate singur nişte răcnete de surpriză ***de***-**ţi sparge urechile.** (M. Preda) ... dar mi se părea atât de greu ***că*** **îmi închipuiam** că o să **treacă mulţi ani** până să învăţ şi eu. (E. Barbu)
ca să pentru ca să	prea	... să potriveşti aşa ***ca să*** **zbori capul dintr-o singură lovitură de sabie.** (I. Creangă) ... să ieşi pe la Văratec (adică la Piatra) ***pentru ca să*** **nu mai gândeşti la mine.** (Augustin Z. N. Pop)
aşa încât	... ţin să vă spun... că e o chestiune... pe care o cunoaştem cu toţii, ***aşa încât*** **orice curiozitate va fi stinsă imediat.** (E. Barbu)	

Scanned with OKEN Scanner

astfel încât	... ***astfel încât*** **întreaga experienţă e eroului,** căreia nu-i putem găsi alt nume mai potrivit decât aventură **are şi semnificaţia unei verificări.** (T. Arghezi)
pentru ca	... să li se pară că-i aud mereu cuvântul lui blând şi înţelept, ***pentru ca*** **toată viaţa să-şi aducă aminte.** (Al. Vlahuţă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ OPOZIŢIONALĂ (CO)

Exprimă opoziţia faţă de predicatul din regentă, un grup de propoziţii etc.

I. Exemple:

1. Se şterse cu grăbire la ochi (P.1)/ şi, **în loc să înştiinţeze pe bunicii săi despre grabnica însănătoşire a Măriei sale** (Opoziţională 2)/ ea se opri lângă uşorul uşii (P.3)/.

2. Tu crezi altceva (P.1)/ **decât cred eu** (Opoziţională 2).

II. De cine e cerută:

În general, de predicatele din regentă, dar şi de alte construcţii sintactice.

III. Prin ce se leagă de regentă:

1. Locuţiuni conjuncţionale: **decât să, în loc de, în loc să, în timp ce, pe când, decât ce, pentru ca să** etc.

2. Adverbe: **decât** (cu element corelativ în regentă), **mai degrabă** sau **mai bine**.

IV. Locul şi punctuaţia:

Stau atât în faţa, cât şi după regentă şi, în general, se despart prin virgulă de acestea.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. „Era o curată hoţie (P.1)/ **să** ia băiatul, (SB.2)/ **pe care** l-a crescut el în şcoală, (AT.3)/ **şi să**-l nenorocească depărtându-l de la dăscălie (SB.4) **pentru ca să-l scoată**, (Opoziţională 5)/ te pomeneşti ce, (P.6 incidentă)/ popă; (5)/ **ba poate chiar advocat** (Opoziţională 7)/." (I. Slavici)

2. „Subiectul odei mele e-atât de îngrozitor (P.1)/ **Că** biata-mi Muză, albă de spaimă şi uimire (4)/ **Când** i-am cerut concursul, (CT.2)/ **în loc să mă inspire** (Opoziţională 3)/ S-a dat pe lângă uşă (CNS.4)/." (G. Topîrceanu)

3. „**Şi de unde mă aşteptam** (Opoziţională 2)/ **ca** fiorii reglementari **să**-mi străpungă inima, (CI.3)/ **dimpotrivă**, o linişte îmi cuprinse fiinţa (P.1)/." (C. Hogaş)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Elemente introductive	Exemple
în loc să	Când a ajuns însă la faţa locului... ***în loc să*** **se bucure pentru schimbare**... s-a întâmplat exact ceea ce a bănuit dintru început. (Damian Stănoiu) ... pot fi crezute, ***în loc să-l*** **dea pe uşă afară, spunându-i tot.** (E. Barbu) Consider că jumătate din decăderea lui cădea în vina oamenilor în mijlocul cărora trăia; **care *în loc să-l* la cu binişorul**... căutau să-i impună. (I. Ruse)
pe când	... mişelul nici chiar prin vis nu poate scăpa de mişelia lui ***pe când*** **omul bine simţitor veghează şi dulce doarme.** (I. Slavici)
decât să	... doarme ***decât să*** **meargă aşa până la Semlin.** (Camil Petrescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE RELAŢIE (CR)

Arată punctul de vedere din care este privită o acţiune sau o calitate.

I. Exemple:

1. Nu doriţi (P.1)/ să vă convingeţi singur (CD.2)/ **că aveţi dreptate** (CI.3)/ **în ceea ce-l priveşte pe Moise**? (Relaţie 4)

2. Îndreptându-se (P.2)/ **că, în fierbinţeala vânătorii, nu va fi văzut tocmai bine,** (Relaţie 1)/ reduse coada vulpii până la doi stânjeni (P.2)/.

3. Spiritele flasc primare sunt atente (P.1)/ **la ceea ce se petrece în zona de umbră a lucrurilor** (Relaţie 2)/.

II. De cine e cerută: De predicatul (verbal sau nominal) din regentă.

III. Prin cine se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: la ceea ce, în ceea ce, în ce, pentru cine.

IV. Locul şi punctuaţia:

Indiferent de locul pe care îl ocupă în frază, în general, se desparte prin virgulă.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. „Cine însă cunoaşte ca noi organele acestui stat şi funcţionarea lui (SB.1)/ se miră acum (P.2)/ nu **de ceea ce** se întâmplă, (CI.3)/ **ci dacă** a existat, (CŢ.4)/ **cum** era îndreptăţit (CM.5)/ **să nu mai crează** (Relaţie 6)/ atâta energie în acele mase, (4)/ **cum** de n-a izbucnit acest enorm scandal public cu mult mai înainte (CI.3)/." (I. L. Caragiale)

2. „**Ca să** fiu dar drept (CS.1)/ **şi să** te pun îndată la adăpost (CS.2)/ **despre orice neajunsuri ar putea** (Relaţie 3)/ **să-ţi** vină după urma cuvintelor mele, (CI.4)/ recunosc, iubite autorule (P.1)/." (Alexandru Odobescu)

Scanned with OKEN Scanner

3. „Mie mi-ar conveni... (P.1)/ **în ceea ce privește invitația, în sfârșit să nu intre în discuție** (Relație 2)/." (M. Preda)

Recapitulare

Elemente introductive	Exemple
de... ce să ce în (ceea) ce cât pentru cine	... îi era rușine ***de*** **cele** ***ce*** **făcuse.** (I. Slavici) ... nu s-au mai mulțumit ***să*** **observe ca la început.** (M. Preda) Glanetașu s-a speriat de citație și l-a cicălit destul să dea fuga la domnul învățător, să se roage ***să***-**l povățuiască.** (L. Rebreanu) Cum s-a răspândit vorba și despre astea, au intrat la grijă mare creditorii lui Kir Ianulea, că rămâne mofluz, și s-au adunat cu toții la cafeneaua de la Hanul cu Tei, spre a se sfătui, ***ce***-**i de făcut.** (I. L. Caragiale)

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE (CE)

Exprimă excepția față de predicatul din regentă.

I. Exemple:

1. Nu știam (P.1)/ să spun (CD.2)/ **decât că l-am văzut pe Ionel** (Excepție 3)/.

II. De cine e cerută:

Este cerută de predicatul din regentă însoțit de complementul direct.

III. Prin cine se leagă de regentă:

Locuțiuni conjuncționale: afară de, decât de , decât că, decât ce.

IV. Locul și punctuația: Indiferent de locul pe care îl ocupă față de regentă, în general, nu se desparte prin virgulă.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. **„Dincolo de ceea ce** au pus la cale diplomații și oamenii politici, ori de argumentele castelor militare, (Cumulativă 1)/ mulțimile au intrat în acest război general, (P.2)/ **fiindcă** de la el se aștepta altceva (CZ.3)/ **decât ceea ce văd socotelile diplomaților** (Excepție 4)/." (Cezar Petrescu)

2. „Și **dacă** intram, trebuia să pleci capul, (Cond. 1)/ apoi aceasta nu înseamnă altceva (P.2)/ **decât că tot părintele Ghermănuță își dăduse ca înălțime, înălțimea făpturii sale înseși cu comănac cu tot** (Excepție 3)/." (C. Hogaș)

3. „Nu știam (P.1)/ să-i spun altceva (CD.2)/ **decât că l-am văzut pe Huțu lui Budulea plimbându-se cu bățul în mână** (Excepție 3)/ **și că acum nu-l va mai chema Huțu, ci Mihai Budulea ca pe taică-său, cel cu cimpoile** (Excepție 4)/." (I. Slavici)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CUMULATIVĂ (CUM)

Cumulul exprimă adăugarea la ceva existent anterior.

I. Exemple:

1. **Dincolo de treburile făcute** (Cumulativă 1)/ acum avea şi altele (P.2)/.

2. **După ce că este astfel**, (Cumulativă 1)/ a ucis şi cântecul (P.2)/.

II. De cine e cerută: Este cerută de predicatul din propoziţia regentă.

III. Prin ce se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: după ce că, dincolo de, afară de, pe lângă.

IV. Locul şi punctuaţia: Indiferent de locul pe care-l ocupă faţă de regentă, în general, se desparte prin virgulă.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. „În anul al IV-lea de şcoală primară, Niţă ajunsese să scrie aşa de frumos (P.1)/ **pe câtă vreme** Ghiţă scria cum nu se poate mai urât (CT.2)/ **fiindcă** (CZ.4)/ **pe lângă că-i era mâna dreaptă şubredă**, (Cumulativă 3)/ n-avea băiatul nici o apucătură din ochi la lucru de piguleală (CZ.4)/. " (I. L. Caragiale)

2. „**Dincolo de ceea ce au pus la cale diplomaţii şi oamenii politici, ori de argumentele castelor militare**, (Cumulativă 1)/ mulţimile au intrat în acest război general, (P.2)/ **fiindcă** de la el se aştepta altceva (CZ.3)/ **decât ceea ce văd socotelile diplomaţilor** (Excepţie 4)/." (Cezar Petrescu)

3. „Firesc ar fi fost să schimb slujba, (P.1)/ **dacă** ţineam să fiu în slujbă, (CT.2)/ **şi să trăiesc** ca un fecior de bani gata, făcând cel mult politică, (P.3)/ **aşa cum** mi-a spus ministrul, fără a şti (AT.4)/ **că** se face ecoul lumii întrgi, (CD.5)/ **a cărei** nedumerire fusese sporită de faptul (AT.6)/ **că** (7)/ **după ce rămăsesem la poliţie**, (CT cu nuanţă Cumulativă 8)/ nu voiam nici să înaintez (AT.7)/." (Mateiu Caragiale)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ INSTRUMENTALĂ (CINS)

Exprimă instrumentul cu ajutorul căruia se realizează acţiunea unui verb din regentă.

I. Exemple:

1. Trăim (P.1)/ **din ce ne-au lăsat părinţii**. (Instrumentală 2)/

2. Luptăm (P.1)/ **cu ce avem la îndemână**. (Instrumentală 2)/

II. De cine e cerută: Este cerută de un vreb din regentă (predicat sau verb la gerunziu, infinitiv) cu formă afirmativă sau negativă.

III. Prin ce se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: prin ce, din ce, prin ceea ce, cu ce.

IV. Locul şi punctuaţia: Indiferent de locul pe care îl ocupă faţă de regentă, în

Scanned with OKEN Scanner

general, se desparte prin virgulă.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. „Familia nu a înţeles acest comportament, (P.1)/ m-a părăsit (P.2)/ şi de atunci trăiesc (P.3)/ **din ce mi-a lăsat mama** (instrumentală 4)/." (Anton Holban)

2. „... conştiinţa certă (P.1)/ că te afli într-un punct mic pe glob, (CD.2)/ **prin ceea ce spiritul francez a ştiut** (Instrumentală 3)/ **şi ştie** (Instrumentală 4)/ **să înfăptuiască** (CD.5)/." (Margareta Sterian)

3. „Dar (P.4)/ **cu ce are ea**, (Instrumentală)/ **cu ce ai dumneata** (Instrumentală2)/ **şi mai ai şi leafa de profesor** (Instrumentală 3)/... puteţi să trăiţi o viaţă (P.4)/." (I. Al. Brătescu-Voineşti)

Recapitulare

Elemente introductive			Cu ce? Exemple
la, cu din prin	+	ce ceea ce cât	... te afli într-un punct mic de pe glob, ***prin ceea ce*** **spiritul francez a ştiut şi ştie.** (Margareta Sterian) ***Cu ce*-avem mai frumos şi / Mai aproape.** (Gr. Vieru)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ SOCIATIVĂ (CSOC)

Exprimă asocierea faţă de subiect împreună cu care face acţiunea verbului.

I. Exemple:

1. El trăieşte (P.1)/**cu ceea ce află din cărţi.** (Sociativă 2)/

2. Ai fost văzut (P.1)/ **cu cine te însoţeşti.** (Sociativă 2)/

II. De cine e cerută:

De asocierea subiectului cu care împreună realizează acţiunea verbului.

III. Prin cine se leagă de regentă: Locuţiuni conjuncţionale: cu cine, cu ceea ce.

IV. Locul şi punctuaţia: Indiferent de locul pe care îl ocupă faţă de regentă, în general, nu se desparte prin virgulă.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. „Ardealul trăieşte clipă de clipă (P.1)/ **cu ceea ce dă chip deosebit în cuprinsul lumii** (Sociativă 2)/." (Geo Bogza)

2. „Mâine, mulţi dintre voi vor fi morţi (P1)/ **pentru că** în nu ştiu ce împrejurare aţi spus un cuvânt (CZ.2)/ **care** a fost consemnat (AT.3)/ **sau** poate aţi fost văzuţi (AT.4)/ **cu cine nu trebuie** (Sociativă 5)/." (Alexandru Ivasiuc)

3. „N-o să ne împăcăm niciodată, (P.1)/ cred eu, (Incidentă 2)/ tu o să te împaci (P.3)/ **cu cine te-ai mai împăcat** (Sociativă 4)/ **şi ţi-a fost prieten** (Sociativă 5)/." (D. R. Popescu)

Scanned with OKEN Scanner

Recapitulare

Elemente introductive	Cu cine? Exemple
cu, împreună cu, fără cine, ce, cât, ceea ce, oricine	Îl tăie în bucăţi ***cu*** **cal cu tot.** (I. Creangă) Cum şedea spânul la ospăţ ***împreună cu*** **moşu-său,** ***cu*** **verele sale şi** ***cu*** **alţii,** câţi se întâmplase, li s-au adus la masă şi nişte salăţi. (I. Creangă) Îl joci în câte ***câţi*** **vrei.** (T. Arghezi)

ELEMENTE DE RELAŢIE ÎN CADRUL FRAZEI

În cadrul frazei se stabilesc:

A. Relaţii de coordonare:

– între propoziţii principale;

– între propoziţii subordonate de acelaşi fel.

B. Relaţii de subordonare:

– între o propoziţie regentă şi una sau mai multe subordonate.

A. Raportul de coordonare poate fi realizat prin:

1. – juxtapunere (alăturare);
2. – prin joncţiune (conjuncţii şi locuţiuni coordonatoare).

B. raportul de subordonare poate fi realizat numai prin conective gramaticale subordonatoare:

1. – conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare;
2. – pronume sau adjective relative (simple sau compuse);
3. – pronume sau adjective pronominale nehotărâte compuse cu **ori**;
4. – adverbe relative simple sau compuse cu **ori**.

A. RAPORTUL DE COORDONARE

COORDONAREA poate fi:

1. **copulativă**, realizată prin:
   a) conjuncţii copulative (**şi, nici, iar**)
   b) locuţiuni conjuncţionale copulative (**precum şi, şi cu**)
2. **disjunctivă**, realizată prin conjuncţii disjunctive (**fie, ori, sau**)
3. **adversativă**, realizată prin:
   a) conjuncţii adversative (**ci, dar, iar, însă, or**)
   b) locuţiuni conjuncţionale adversative (**în schimb**)
4. **conclusivă**, realizată prin:
   a) conjuncţii conclusive (**deci, aşadar**)
   b) locuţiuni conjuncţionale conclusive (**prin urmare, de aceea, pentru aceea**)

Scanned with OKEN Scanner

B. RAPORTUL DE SUBORDONARE

I. Propoziții subordonate necircumstanțiale

1. **subiectiva** se introduce prin:
   a) conjuncții: **ca să, ca... să, dacă, de (dacă), că**
   b) pronume relative: **cine, care, ce, cât, ceea ce, al câtelea**
   c) pronume nehotărâte: **oricare, oricine, orice, oricât, oricâți, oricâte, oricâtă**
   d) adverbe relative: **unde, când, cum, cât, încotro**
2. **predicativa** se introduce prin:
   a) conjuncții: **că, să, ca... să, dacă, de (dacă)**
   b) locuțiuni conjuncționale: **după cum, ca și cum**
   c) pronume relativ-interogative: **care, cine, ce**
   d) adverbe relative: **cum, cât**
3. **atributiva** se introduce prin:
   a) conjuncții: **că, să, dacă, ca... să**
   b) pronume relative: **care...**
   c) adverbe relative: **unde, când, cum, cât**
4. **completiva directă** se introduce prin:
   a) conjuncții: **că, să, dacă, ca... să**
   b) locuțiuni conjuncționale: **cum că**
   c) pronume relative: **ce, care, cine...**
   d) pronume nehotărâte: **orice...**
   e) adverbe relative: **unde, cum, când**
5. **completiva indirectă** se introduce prin:
   a) conjuncții: **că, să, dacă, de (dacă), ca... să**
   b) locuțiuni conjuncționale: **cum că**
   c) pronume relative: **ce, cine, care...**
   d) pronume nehotărâte: **oricine...**
   e) adverbe relative: **cum...**

II. Propoziții subordonate circumstanțiale

1. **circumstanțiala de loc** se introduce prin:
   a) pronume relative: **către ce, spre ce, către care, către cine...**
   b) pronume nehotărâte: **către oricine, spre oricare**
   c) adverbe relative: **unde, de unde, până unde, încotro, dincotro, cât, oriunde, orîncotro**
2. **circumstanțiala de timp** se introduce prin:
   a) locuțiuni conjuncționale: **până să, mai înainte ca (să), îndată ce, imediat ce, cât timp, ori de câte ori, în timp ce, câtă vreme, pe măsură ce...**
   b) pronume relative: **ce, până ce, după ce...**
   c) adverbe relative: **când, cum că, de când, până când, de cum, pe când,**

Scanned with OKEN Scanner

cât, oricând, de câte ori, odată ce

3. circumstanţiala de mod se introduce prin:

a) conjuncţii: **parcă, precum**

b) locuţiuni conjuncţionale: **după cum, ca şi cum, ca şi când, aşa cum, aşa precum, astfel cum, întrucât, fără să, de parcă, în ce chip**

c) adverbe relative: **atât cât, precum, decât**

4. circumstnţiala de cauză se introduce prin:

a) conjuncţii: **căci, că, deoarece, fiindcă, dacă...**

b) locuţiuni conjuncţionale: **din cauză că, din pricină că, de vreme ce, din moment ce, pentru că**

c) adverbe relative: **întrucât, cum**

5. circumstanţiala de scop se introduce prin:

a) conjuncţii: **să, ca să, de**

b) locuţiuni conjuncţionale: **pentru ca să, să nu cumva să, să nu care cumva să, cu scopul să**

6. circumstanţiala condiţională se introduce prin:

a) conjuncţii: **dacă, de (dacă), să**

b) locuţiuni conjuncţionale: **în caz că, ca şi când**

c) adverbe relative: **când (dacă)**

7. circumstanţiala concesivă se introduce prin:

a) conjuncţii: **deşi, de, dacă, să, că**

b) locuţiuni conjuncţionale: **cu toate că, măcar că, măcar dacă, măcar să, chiar de, chiar dacă, chit că, fără să, după ce că, oricât de, în loc să, în vreme ce, pe atâta vreme**

c) pronume nehotărâte: **oricare, oricine, oricum, orice, oricâte**

d) adverbe relative: **cât, cum, oricum, oricât, oriunde**

8. circumstanţiala consecutivă se introduce prin:

a) conjuncţii: **cât, că de, să, ca să, încât**

b) locuţiuni conjuncţionale: **aşa că, aşa încât, astfel încât, astfel că, pentru ca să, încât să, de că, decât că, cât să**

9. circumstanţiala opoziţională se introduce prin locuţiuni conjuncţionale: **decât să, în loc de, în loc să, în timp ce, pe când, decât ce, pentru ca să** etc.

10. circumstnţiala de relaţie se introduce prin locuţiuni conjuncţionale: **la ceea ce, în ceea ce, pentru cine** etc.

11. circumstanţiala de excepţie se introduce prin locuţiuni conjuncţionale: **afară de, decât de, decât ca, decât ce**

12. circumstanţiala cumulativă se introduce prin locuţiuni conjuncţionale: **după ce că, dincolo de, afară de, pe lângă**

13. circumstanţiala instrumentală se introduce prin locuţiuni conjuncţionale: **prin ce, din ce, prin ceea ce, cu ce**

Scanned with OKEN Scanner

14. **circumstanţiala sociativă** se introduce prin locuţiuni conjuncţionale: **ce, cu cine, cu ceea ce**

15. **circumstanţiala instrumentală** se introduce prin:

a) locuţiuni conjuncţionale: **fără (ca) să**

b) pronume relative şi nehotărâte precedate de prepoziţii: **cu, din, prin, datorită, pè baza + cine, ce, care, oricine...**

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN CA SĂ
(conjuncţie compusă subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

„La Crăciun, (P.1)/ **când** tăia tata porcul (CT.2)/, **şi**-l pârlea (CT.3)/, **şi**-l opărea (CT.4)/, **şi**-l învălea iute cu paie (CT.5)/, de năduşea (CNS.6)/, **ca să** se poată rade mai frumos, (CS.7)/ eu încălecam pe porc deasupra paielor (P.1)/, şi făceam un chef de mii de lei, ştiind (P.8)/ **că mie are să-mi dea tata coada porcului** (CD.9)/." (I. Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

„Eu sunt acum bătrână (.1)/ **şi** (P.2)/ **fiindcă** am avut (CZ.3)/ **şi** am atât de multe bucurii în viaţă (CZ.4)/, nu înţeleg nemulţumirile celor tineri (P.2)/ **şi** mă tem (P.5)/ **ca nu cumva, căutând acum la bătrâneţe un noroc nou să** pierd pe acela (CI.6)/ **de care** am avut parte până în ziua de astăzi (AT.7)/ **şi să dau la sfârşitul vieţii mele de o amărăciune** (CI.8)/ **pe care** nu o cunosc decât de frică (AT.9)/." (Ioan Slavici)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

„Tu, Harap-Alb, rămâi aici într-însa toată ziua (P.1)/ **şi** iaca (P.2)/ **ce** ai de făcut: (CD.3)/ pune-ţi obrăzarul (AT.4)/ **cum** se pune (CM.5)/, **iară** sabia să n-o slăbeşti din mână; (AT.6)/ **şi de** amiază (AT.2)/ **când** a veni cerbul la izvor (CT.7)/ **să** beie apă (CS.8)/ **şi** s-o culca (CT.9)/ **şi**-a adormi cu ochii deschişi, (CT.10)/ **cum** i-i feliuşagul, (CM.11)/ tu, (AT.12)/ **îndată ce** li-i auzi horăind (CT.13)/ **să** ieşi încetişor (AT.12)/ **şi să** potriveşti aşa (AT.14)/ **ca să zbori capul dintr-o singură lovitură** (CV.15)/." (I. Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„**Dacă**, dimpotrivă, obiceiul ar fi fost (CŢ.1)/ **ca să se meargă acoperit** (PR.2)/ **iar** el ar fi intrat cu pălăria în mână, cu hainele roase şi lustruite, cu faţa de bolnav nerasă (CŢ.3)/ socoti (P.4)/ **că** ar părea desigur acolo un comisionar (CD.5)/." (Camil Petrescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ FINALĂ SAU DE SCOP (CS)

„Coconul scoase vorba afară (P.1)/ **că** pleacă la moşie peste Olt (AT.2)/ **şi** (P.3)/ **ca**

Scanned with OKEN Scanner

să dea mai mult crezământ acestei născociri (CS.4)/ cheamă un vizitiu (P.3)/." (Nicolae Filimon)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN CĂ
(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„Primise de veste (P.1)/ **că noul inspector se duce** (CD.2)/ **să supravegheze examenele la şcolile** (CS.3)/ **unde i se părea** (AT.4)/ **că nu s-au făcut destule progrese (în limba statului)** (SB.5)/." (Liviu Rebreanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Trebuie (P.1)/ **să fac mărturisirea de credinţă** (SB.2)/ **că poporul este părintele meu literar,** (AT.3)/ **că trecutul pulsează în mine ca un sânge al celor dispăruţi,** (AT.4)/ **că mă simt stejar vânjos cu mii şi mii de rădăcini înfipte în pământul neamului meu** (AT.5)/." (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Aşa află pe rând (P.1)/ **că unul se gândea la o cucoană frumoasă,** (CD.2)/ **că altul se gândea** (CD.3)/ **cam ce linguşeală să ciupească împăratului** (CI.4)/ altul (CD.5)/ **că ce n-ar da el pentru o sticlă de vin** (CI.6)/ altul (CD.7)/ **că bine e** (CI.8)/ **să fii împărat,** (SB.9)/ altul (CD.10)/ **că împăratul e om ca toţi oamenii** (CI.11)/, **numai unul cu fruntea cât toate zilele asculta cuvintele şi întrebările împăratului** (CD.12)/." (B. Delavrancea)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

„**Dar** (P.1)/ **dacă** acel om este lacom din fire (CŢ.2)/ **şi** mai ales, **dacă** are gusturi răsfăţate (CŢ.3)/ el o să se tot plângă (P.1)/ **că nu i-ai dat mezelâcuri şi trufandale** (CI.4)/." (Alexandru Odobescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

„La steaua (P.2)/ **care**-a răsărit (AT.1)/ E-o cale-atât de lungă (P.2) **Că mii de ani i-au trebuit/ Luminii** (CNS.3)/ **să** ne-ajungă (CS.4)/." (Mihai Eminescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„**Şi ţăranii** (P.1)/ **care** sosesc din inima pădurii cu noi trunchiuri de brad (AT.2)/ par (P.1)/ **că s-ar întoarce de la poarta fierăstrăului** (PR.3)/ **dar** nici pentru ei întoarcerea nu mai e cu putinţă (P.4)/." (Geo Bogza)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN CÂT
(adverb relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Dar toţi (P.1)/ **pe câţi îl întreba** (AT.2)/ dădeau din umere, neştiind (P.1)/ **ce să răspundă** (CD.3)/." (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

„Mie se pare mie (P.1)/ **că** şi boierul (SB.3)/, **cât era de boier,** (CV.2)/ luase frica turbincăi (SB.3)/." (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

„**Dacă aş căuta** (CŢ.1)/ **să** motivez întârzierea răspunsului meu, (CD.2)/ nu aş putea (P.3)/ **şi,** cu toate acestea, să mă crezi (P.4)/ **că** n-am avut timp atât (CI.5)/ **cât să pot** (CM.6)/ **să scriu** (CD.7)/." (Augustin Z. N. Pop)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

„**Cât a fost legat,** (CT.1)/ am avut stăpânirea şi puterea asupra lui (P.2)/." (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN CUM
(adverb relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

„... **După ce**-am ieşit cu mare greu din apă, (CT.1)/ **şi** m-am pus pe mal ţiindu-mă cu mâinile de inimă, (CT.2)/ băieţii s-au strâns ciotcă împrejurul meu (P.3)/; **şi** m-au înmormântat în nisip (P.4); **şi** m-au prohodit (P.5)/ **cum ştiu ei** (CM.6)/." (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ (CZ)

„**Şi** de pe bici l-am cunoscut, (P.1)/ **Şi** (3) /**cum** ţeseam, (CZ.2)/ nici n-am ştiut (P.3)/ **Cum** am sărit (CD.4)/ şi m-am zbătut (CD.5)/ **Să** ies de la război (CS.6)/." (G. Coşbuc)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

„**Şi** nu-şi da încă el bine sama (P.1)/ **cum, trecând vremea, ajunsese stăpânit** (CI.2)/, **deşi** era căpetenie a tuturor răzeşilor de la Răut, (CV.3)/ **şi cum mortul cel ucis de buzdugan sub Aron-vodă** (CI.6)/, **deşi** era îngropat (CV.4)/ **şi** putrezise în sicriul lui, (CV.5)/ **se înălţa ca o umbră din mormânt, nesimţită dar stăpânitoare** (CI.6)/." (Mihail Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„... Nici n-am ştiut (P.1)/ **Cum am sărit** (CD.2)/ **şi m-am zbătut** (CD.3)/ **Să ies de la războ**i (CS.4)/." (George Coşbuc)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

„**Cum intra în chilie lumina acelui obraz tinerel** (CT.1)/ (părintele Nicodim) se bucura ridicându-se de la masa lui de pe târfăloagele cele vechi picurate cu ceară (P.2)/." (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN DACĂ

(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Priveam ţintă înaintea mea, (P.1)/ îmi încordam toate puterile, ca în stadion, (P.2)/ şi alergam după sacra fantomă a închipuirii mele, (P.3)/ **dar** nu mă mai întreba, nici o dată (P.4)/ **dacă avântul şi izvorul energiilor dovedite nu au, cumva, afluenţi din stratul inconştientului şi al autoînşelării** (CD.5)/." (Gala Galaction)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ (CŢ)

„**De-ar veni de bună voie** (CŢ.1)/ îi prindem cu tot neamul lor aici, (P.2)/ **iar** (P.3)/ **dacă vor simţi ceva** (CŢ.4)/ **şi-or vrea** (CŢ.5)/ **să** pribegească (CD.6)/ atunci misiţii Măriei sale îi vor aduce ferecaţi (P.3)/." (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN DE

(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„... Totuşi entuziasmul lui N. Bălcescu ca atare ne încălzeşte (P.1)/ **căci** este sincer, adevărat, energic (CZ.2)/, s-arată cu acea şovăire (CZ.3)/ **de care ne minunăm în caracterele antichităţii** (AT.4)/." (Mihai Eminescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

„Împăratul (P.7)/, **de umbla în fruntea oştilor**, (CV.1)/ **de sta la sfat mare**, (CV.2)/ **de se culca**, (CV.3)/ **de se scula**, (CV.4)/ **de mânca**, (CV.5)/ **de-şi mângâia coconii**, (CV.6)/ un gând nu-l mai slăbea (P.7)/." (B. Delavrancea)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ (CŢ)

„**De nu m-ar fi oprit văcarul satului**, (CŢ.1)/ aş fi nimerit desigur şi un graure din cei (P.2)/ care zboară printre vitele din cireadă (AT.3)/." (Alexandru Odobescu)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

„Apoi (P.2)/ **fără să** ne zbatem, (CM.1)/... mi-i da şaisprezece lei (P.2)/ **şi** ţi-oi duce-o... ca pe palmă (P.3)/; **că** (CZ.5)/, **după cum** vezi, (CM.4)/ căruţa acum am adus-o de la încălţat (CZ.5)/ **şi** i-am tras şi o unsoare de cele a dracului, (CZ.6)/ **de are să meargă** (CNS.7)/ **cum** îi sucala (CM.8)/." (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP SAU FINALĂ (CS)

„Pe aici a scăpat Mircea Vodă într-o dimineaţă, (P.1)/ **când** au năvălit turcii pe neaşteptate (AT.2)/ **de-au spart zidurile mănăstirii**, (CS.3)/ **au jefuit-o** (CS.4)/ **şi au dat foc** (CS.5)/." (Alexandru Vlahuţă)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN CEEA CE
(pronume relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„**Ca să-şi poată ţine în voie copiii la şcoală**, (CS.1)/ Zinca Bălcescu a căutat o casă încăpătoare la Bucureşti (P.2)/ şi (P.3)/ **după ce a încercat în două-trei locuri** (CT.4)/ a găsit (P.3)/ **ceea ce îi trebuia** (CD.5)/ cam prin mahalaua Visarionului, (P.3)/ **căci** pe vremuri mahalalele erau foarte întinse (CZ.6)/." (Camil Petrescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„Aşa, mi-am dat seama (P.1)/ **că** (CI.3)/ **ceea ce mi se întâmplase** (SB.2)/ era un lucru (CI.3)/ **care** era al meu (AT.4)/." (Marin Preda)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN CA ŞI CUM
(locuţiune conjuncţională subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

„... Totuşi o nemărginită şi neputincioasă ciudă mă cuprindea (P.1)/, **când** vreuna din ele, cu apucăturile ei de femeie vicleană, mă purta după voie de nas până la hotarele murelor sau ale ciupercilor (CT.2)/, ş-apoi deodată, (CT.4)/ **ca şi cum cineva i-ar fi tăiat capul** (CM.5)/ se curma, (CT.4)/ îşi dădea sufletul (CT.6)/ şi murea (CT.7)/." (Calistrat Hogaş)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„Era (P.1)/ **ca şi cum l-ar fi contrazis cineva în tot** (PR.2)/ ce avea mai sigur (AT.3)/, într-o credinţă (PR.2)/." (Pavel Dan)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **CE**
(pronume relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Omul, începând de la strămoşul Adam, pururea a voit a şti (P.1)/ **ce nu ştie** (CD.2)/." (Mihail Kogălniceanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„**Şi** (P.5)/ **după ce** m-am plecat către toţi (CT.1)/ **şi** i-am binecuvântat, (CT.2)/ văzând (P.5)/ **că** a mai rămas în fundul oalei (CD.3)/ **ce-i mai dulce** (SB.4)/, mă îndrept şi către gazdă (P.5)/." (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Spune tu (P.1)/ ce vei voi (CD.2)/ despre superioritatea vânătorii cu prepelicarul şi despre plăcerile inteligente şi alese (P.1)/ **ce resimte omul în unica societate a unui câine dresat după toate regulile artei** (At.3)/." (Alexandru Odobescu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **SĂ**
(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Felix avea acest sentiment, (P.1)/ **pe care** nu şi-l explica bine, (AT.2)/ **că** legăturile lui de rudenie, oricât de îndepărtate, cu Otilia, şi de veche intimitate îi dădeau dreptul (AT.3)/ **să cenzureze purtările ei** (AT.4)/." (G. Călinescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

„Ar fi bine (P.1)/ **să** cauţi (SB.2)/ **să te încredinţezi** (CI.3)/." (Calistrat Hogaş)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Eu n-am uitat nici pe răposatul Caraiman, veselul şi priceputul staroste al vânătorilor tămădăeni, (P.1)/ **carele** putea (AT.2)/ **să înghită în largile sale pântece atâtea vedre cât şi o butie de la Dealul Mare** (CD.2)/, nici pe iscusitul moş Vlad (P.1)/." (Al. Odobescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

„Aşa de moi şi de slabi i-a simţit în braţele lui de fier pe cei mai zdraveni şi mai falnici flăcăi, (P.1)/ **încât** el a ajuns la credinţa (CNS.2)/ **că** (AT.3)/ **dacă** toată lumea şi-ar da puterea unui singur om (CT.4)/ **şi** omul acesta ar veni asupră-i cu mânie, (CT.5)/ Ion,

Scanned with OKEN Scanner

c-o bleandă şi-o piedică colea, l-ar trimite (AT.3)/ **să se ducă de trei ori de-a berbeleacul** (CNS.6)/." (Alexandru Vlahuţă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„Îmi pare totuşi bine (P.1)/ că am ajuns (SB.2)/ **să** văd oameni de bine (PR.3)/." (Augustin Z. N. Pop)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP (FINALĂ) (CS)

„**Când** mama nu mai putea de obosită (CT.1)/ şi se lăsa câte oleacă ziua (CT.2)/ **să se odihnească** (CS.3)/, noi băieţii tocmai atunci rădicam casa în slavă (P.4)/." (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„E nepotrivit (P.1)/ **să** ai de-a face cu asemenea prieteni şi tovarăşi ticăloşi (SB.2)/." (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

„Cu ani în urmă, în ziua (P.2)/ **când** venise aici (AT.1)/, Niculae era hotărât (P.2)/ **să** nu stea în această grădină decât câteva luni, (CI.3)/ **până** avea **să** i se piardă urma (CT.4) şi să scape (CT.5)/." (Marin Preda)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **UNDE** (adverb relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Ivan însă nici nu se gândea la asta; (P.1)/ el îşi căuta de drum, întrebând din om în om (P.2)/ **unde** şede Dumnezeu (CD.3)/." (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„... Aduseră ştirea (P.1)/ că el trebuie (AT.2)/ să fie chiar la Ineu (SB.3)/ **unde** venise, (AT.4)/ precum se zicea, (P.5 incidentă)/ încă de marţi dimineaţa (AT.4)/, ca să aştepte pe o doamnă de la Arad, (CS.6)/ căreia avea să-i dea preţul unei turme vândute la târgul de la Zărand (AT.7)/, **unde**-i întâlnise pe Săilă şi pe Buză-Ruptă (AT.8)/." (Ioan Slavici)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC (CL)

„Se ştie (P.1)/ că forma (SB.3)/ sub care se anunţă şarlatanii (AT.2)/ este cea mai atrăgătoare (SB.3)/, prin urmare e acolo mai frumoasă (SB.4)/ **unde** scopul e mai urât (CL.5)/." (Mihai Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„Nu se ştia (P.1)/ **unde** (SB.2)/ şi **cine era** (SB.3)/." (Eugen Barbu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN MAI MULTE ELMENTE DE RELAŢIE ÎN FRAZĂ

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT) INTRODUSĂ PRIN:

MAI ALES DUPĂ CE (locuţiune conjuncţională): „... Pentru aceea băieţii râdeau din ce în ce mai puţin (P.1)/ şi (4)/ **mai ales după ce profesorul i-a spus** (CT.2)/ **să** zică lecţia de ieri, (CD.3)/ ei nu mai râdeau deloc (P.4)/." (Ioan Slavici)

PÂNĂ SĂ (locuţiune conjuncţională): „... musca ţâşnea zăpăcită din nara Pisicuţii (P.1)/, şi îi trebuia vreme (P.2)/ **până să se dezmeticească** (CT.3)/ **şi să se descurce din ierburile încâlcite** (CT.4)/." (C.Hogaş)

PÂNĂ CE (locuţiune conjuncţională): „... Dar (P.2)/ **până ce ea deveni totală**, (CT.1)/ simţea (P.2)/ că poate (CD.3)/ să vorbească orice (CD.4)/." (Gib. Mihăescu)

CÂT (adverb relativ): „**Cât a fost legat**, (CT.1)/ am avut stăpânire şi putere asupra lui (P.2)/." (Mihail Sadoveanu)

CUM (adverb relativ cu valoare conjuncţională): „**Cum îi intra în chilie**, (CT.1)/ (părintele Nicodim) se bucura (P.2)/." (Mihail Sadoveanu)

DUPĂ CE (locuţiune conjuncţională): „Se vede (P.1)/ **căci**... mai scoase din doage (CZ.2)/ şi (4)/ **după ce-l bătu bine** (CT.3)/ sări iar înăuntru (CZ.4)/." (Basme populare)

DE CÂTE ORI (locuţiune conjuncţională): „Şi acum încă, (P.1)/ **de câte ori** (CT.2)/ Mihai Vardaru (SB.3)/ **trebuia** (CT.2)/ să ia o hotărâre în viaţă (SB.3)/ şi trecea printr-o criză a sufletului (CT.4)/, se întreba ca ultimă instanţă a conştiinţei (P.1)/." (Cezar Petrescu)

DE ÎNDATĂ CE (locuţiune conjuncţională): „Stavru nu lipsea (P.1)/ să acosteze (CI.2)/ pe orice cunoştinţă îi ieşea în cale (CD.3)/ şi să-i ceară (CI.4)/ să «răsucească» şi el o ţigară (CD.5)/, dar (7)/ **de îndată ce era servit**, (CT.6)/ în loc a înapoia tabachera cu mulţumire, el o băga în propriu-i buzunar (P.7)." (Panait Istrati)

PE CÂND (adverb relativ): „Negreşit, amice, (P.1)/ că (2)/ **pe când te aflai şcolar la Paris** (CT.3)/ vei fi rătăcit uneori duminica (SB.2)/ **când** ploua afară (CT.4)/." (Alexandru Odobescu)

CÂND (adverb relativ): „Un gard trebuia şi încă o portiţă, (P.1)/ **pe care** să intre oamenii (AT.2)/ **când vin la popă** (CT.3)/." (Ioan Slavici)

ÎNDATĂ CE (locuţiune conjuncţională): „Am căutat-o cu toată bunăvoinţa, (P.1)/ **fiindcă** trebuie (CZ.2)/ **să ştii** (SB.3)/ că mi s-a propus (CD.4)/ **îndată ce mi-am luat examenul final** (CT.5)/ **să** încep (SB.6)/ **să** activez (CD.7)/." (Marin Preda)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT) INTRODUSĂ PRIN:

ÎN MIJLOCUL CĂRORA (pronume relativ şi locuţiune prepoziţională): „Considera (P.1)/ **că** jumătate din decăderea lui cădea în vina oamenilor (CD.2)/ **în mijlocul cărora trăia** (AT.3)/." (Ion Ruse)

CU CARE (pronume relativ şi prepoziţie): „Nu se plângea de nimic (P.1)/, ducea o existenţă uşoară, mulţumindu-se numai (P.2)/ **să** facă o vizită pe săptămână rudelor ei, (CI.3)/ **care** se întrebau cu insistenţă (AT.4)/ **ce** se întâmplă cu omul acesta (CI.5)/ **despre care** ea le spusese (AT.6)/ **că** se bucura de o înaltă protecţie (CD.7)/ şi **cu care** încă nu se căsătorise (AT.8)." (Eugen Barbu)

ÎN CARE (pronume relativ şi prepoziţie): „Esenţial este (P.1)/ **că** am descoperit clipele (SB.2)/ **în care, contemplând un arbore, nu eram în stare** (AT.3)/ **să** ştiu (CI.4)/ **dacă** este viu sau mort (CD.5)/." (Ana Blandiana)

ORICÂT (pronume nehotărât cu valoare relativă): „Poate îi era frică (P.1)/ şi face bine (P.2)/ **că** se fereşte, (CI.3)/ îşi spunea Anatol (P.4 incidentă)/, **dar** înţelesese (P.5)/ **că** oamenilor ca ei nu le era frică decât de lucruri neprevăzute (CD.6)/ **şi că** (CD.9)/ **odată ce** avea un adăpost, (CZ.7)/ **oricât de rudimentar ar fi fost** (AT.8)/ liniştea sa creştea (CD.9)/." (Eugen Barbu)

A CĂREI (pronume relativ): „Firesc ar fi fost (P.1)/ **să** schimb slujba, (SB.2)/ **dacă** ţineam (CT.3)/ **să** fiu în slujbă, (CI.4)/ **şi să** trăiesc ca un fecior de bani gata, făcând politică, (CI.5)/ **aşa cum** mi-a spus ministrul, fără a şti (CM.6)/ **că** se face ecoul lumii întregi (CD.7)/ **a cărei nedumerire fusese sporită** (AT.8)/." (Mateiu Caragiale)

UNDE (adverb relativ):

„Aşa zbura în cale Doamna Chiajna, prin codrii din apusul Craiovei (P.1)/ **şi** începuse a înopta (P.2)/ **când** trăsura-i scoborî într-o luncă (CT.3)/ **unde, prin carpeni stufoşi, prin des aluniş, se strecurau apele gălbinace ale unui râu** (AT.4)/." (Alexandru Odobescu)

SUB CARE (pronume relativ şi prepoziţie):

„Se ştie (P.1)/ **că** forma (SB.2)/ **sub care se anunţă şarlatanii** (AT.3)/ este în genere cea mai atrăgătoare (SB.2)/." (Mihai Eminescu)

PE CARE (pronume relativ şi prepoziţie): „Ghiţă dorise numai (P.1)/ **să**-l întrebe în taină, (CD.2)/ **dacă** nu are cumva bani de schimbat, (CD.3)/ **fiindcă** are de gând (CZ.4)/ **să** meargă peste sărbători, neştiut de nimeni, la Pesta, (CD.5) **ca să** schimbe (CS.6)/ **ce** are la dânsul, mai ales galbeni (CD.7)/ **pe care nu îndrăznea** (AT.8)/ să-i dea pe aici în apropiere (CD.9)/." (Ioan Slavici)

CÂND (adverb relativ): „Cu ani în urmă, în ziua (2)/ **când venise aici**, (AT.1)/ Niculae era hotărât (P.2)/." (Marin Preda)

DECÂT SĂ (locuţiune conjuncţională subordonatoare): „Iar Budulea era om cuminte (P.1)/ şi înţelegea (P.2)/ **că** dascălul nu are altă treabă (CD.3)/ **decât să-şi bată capul cu copiii oamenilor** (AT.4)/." (Ioan Slavici)

Scanned with OKEN Scanner

CEEA CE (pronume relativ compus): „Poate (P.1)/ **că** (SB.4)/ **din pricină că** nu avea încă un loc al lui, şi numai al lui, (CZ.2)/ **unde** să-şi orânduiască, după plac, zilele şi nopţile, (AT.3)/ poate şi din pricina asta îl încerca tot mai des în ultima vreme o aprigă nemulţumire faţă de sine, de tot (SB.4)/ **ceea ce făcea el dimineaţa** (AT.5)/." (Nicolae Ţic)

SPRE CARE (pronume relativ şi prepoziţie): „Gândesc la Sfinxul lui Stuck, (P.1)/ **spre care îmi ridicam de atâtea ori ochii** (AT.2)/." (Dimitrie Anghel)

DECÂT CĂ (locuţiune conjuncţională subordonatoare): „Nu ştiam (P.1)/ **să**-i spun altceva (CD.2)/ **decât că am văzut pe Huţu lui Budulea plimbându-se cu bâtul în mână** (AT.3)/." (Ioan Slavici)

CARE (pronume relativ): „Cât despre mine eu rămâi tot bine încredinţat (P.1)/ **că** cele mai dulci mulţumiri ale vânătoarei sunt acelea (CI.2)/ **în care trupul** nu se află osândit la pedepsa jidovului rătăcitor (AT.3)/ **şi** apoi încă acele (CI.4)/ **care izbucnesc cu veselie** (AT.5)/." (Alexandru Odobescu)

CE (pronume relativ): „Vezi (P.1)/ **să** nu paţi şi tu ca singurul (CD.2)/ **şi** (CD.3)/ **de unde**, cu drept cuvânt te aşteptai (Opoziţională 4) **să** fii răsplătit, chiar de la început, prin laude meritate pentru cercetări serioase, pentru toate observaţiile adânci, pentru ostenelile (CI.5)/ **ce ai depus în opera ta** (AT.6)/ **să** nu capeţi de la mine decât un encomion fluturatic şi fără temei, psalmodiat şi acela pe drâng sau cântat din frunză (CD.3)/." (Alexandru Odobescu)

CU CARE (pronume relativ şi prepoziţie): „Doctorul Şober, fără multă ştiinţă de carte, dar cu multă pricepere,... chemat în grabă, a privit-o lung, (P.1)/ a ascultat-o (P.2)/ şi (6)/ **după ce** i-a scris o doctorie, (CT.3)/ **cu care i-a încredinţat** (AT.4)/ **că** se va potoli (CI.5)/ a luat deoparte pe Moldoveanu (P.6)/." (I. Al. Brătescu-Voineşti)

UNDE (adverb relativ): „La Tuchilaţi (P.2)/ **unde era şi pod de şăici la apa Moldovei**, (AT.1)/ fusese în acea zi iarmaroc (P.2)/." (Mihail Sadoveanu)

PE LA CARE (pronume relativ şi prepoziţie compusă): „Şi afară de acestea, babele (P.3)/ **care** trag pe fundul sitei în 41 de bobi (AT.1)/, toţi zodierii şi cărturăresele (P.3)/ **pe la care căutase pentru mine** (AT.2)/ şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazacomii în cap (P.3)/." (Ion Creangă)

CĂ (conjuncţie subordonatoare): „Felix avea acest sentiment (P.1)/, **pe care** nu şi-l putea explica bine, (AT.2)/ **că legăturile lui de rudenie, oricât de îndepărtate cu Otilia, şi de veche intimitate îi dădeau dreptul** (AT.3)/." (George Călinescu)

CÂT (pronume relativ): „Aşa nu şi-a găsit în nimenea potrivă, (P.1)/ aşa de uşor i-a pus la pământ pe toţi (P.2)/**câţi s-au cercat la trântă cu dânsul** (AT.3)/." (Al. Vlahuţă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD) INTRODUSĂ PRIN:

CĂ (conjuncţie subordonatoare): „Abia acum vede (P.1)/ **că au fost aşa întocmai** (CD.2)/." (Mihail Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

CÂT (adverb relativ): „Lăpuşneanul le scrisese în mai multe rânduri (P.1)/ **ca să** vie, (CD.2)/ legându-se prin cele mai mari jurăminţi (P.1)/ **că** nu le va face nimica, (CI.3)/ **dar** ei ştiau (P.4)/ **cât** preţuleşte **jurământul lui** (CD.5)/." (Costache Negruzzi)

CUM (adverb relativ): Şi de pe bici l-am cunoscut, (P.1)/ **şi** (3)/ **cum** ţeseam, (CZ.2)/ nici n-am ştiut (P.3)/ **cum am sărit** (CD.4)/." (George Coşbuc)

DACĂ (conjuncţie subordonatoare): „... Esenţial este (P.1)/ **că** am descoperit clipele (SB.2)/ **în care** contemplând un arbore nu eram în stare (AT.3)/ **să** ştiu (CI.4)/ **dacă era viu sau mort** (CD.5)/, clipele (SB.2)/ **în care** mângâind cu paşii un pământ nu puteam ghici (AT.6)/ **dacă** va mai înverzi vreodată (CD.7)/." (Ana Blandiana)

CEEA CE (pronume relativ compus): „... A găsit (P.1)/ **ceea ce-i trebuia** (CD.2)/ cam prin mahalaua Visarionului (P.1)/." (Camil Petrescu)

UNDE (adverb relativ): „De-cu-Seară şi Miez-de-Noapte răspunseră (P.1)/ că nu se pricep ei la astfel de lucruri (CD.2)/ nici nu ştiu (CD.3)/ **unde e cuprinsul zmeilor** (CD.4)/" (Basme populare)

CE (pronume relativ): „De-ar fi-n lume-un sat de mâţe, (CŢ.1)/ zău (P.2)/ că-n el te-aş face vornic, (CD.3)/ **ca să** ştii şi tu odată, (CS.4)/ **boieria ce-i**, (CD.5)/." (Mihai Eminescu)

PE ORICE (adjectiv pronominal nehotărât şi prepoziţie): „Stavru nu lipsea (P.1)/ **să** acosteze (CI.2)/ **pe orice cunoştinţă îi ieşea în cale** (CD.3)/." (Panait Istrati)

SĂ (conjuncţie subordonatoare): „... Recunosc, iubite autorule, (P.1)/ **că**, (CD.2)/ **deşi** tu n-ai avut de gând ca liricul nostru străbun Oraţiu (CV.3)/ **să arăţi poeţilor din viitorime poteca cea bună**, (CD.4)/ **însă** tot ai ştiut, chiar şi în materie de vânătorie, (CD.2)/ **să** urmezi părinteştile lui poveţe (CD.5)/." (Alexandru Odobescu)

CUM CĂ (locuţiune conjuncţională):

„Oare nu ştiai (P.1)/ **sau** ai uitat (P.2)/ **cum că la vânătorie ca şi la multe altele eu mă pricep cam tot atât** (CD.3)/." (Alexandru Odobescu)

UNDE (adverb relativ): „... El îşi căuta acum de drum, întrebând din om în om, (P.1)/ **unde şede Dumnezeu** (CD.2)/." Ion Creangă)

TESTE REZOLVATE

„Rămânea doar /[1] ca cei de aici **să uite** /[2] mai ales că întrebau şi de Niculae /[3] cum **merge** cu şcoala, /[4] ceea ce se **putea** /[5] să însemne /[6] că într-adevăr **nu** mai **avea** nimic cu nimeni /[7] fiindcă în nici una din scrisorile lor de până atunci nu **puseseră** asemenea întrebări. /[8]" (M. Preda)

Răspuns: 1. – PP, 2.– SB, 3.– CZ, 4.– CD, 5.– Apozitivă, 6.– SB, 7.– PR, 8.– CZ.

„**Nu însemna** asta /[1] că ura lor contra mamei şi a fraţilor vitregi se **stinsese** /[2]" (M. Preda)

Răspuns: 1.– PP, 2.– PR.

Scanned with OKEN Scanner

„Ceea ce mama şi **crezu** după obiceiul multor oameni /[1] care **gândesc** /[2] că /[3] dacă **vezi** lucrurile în bine /[3] chiar dacă ele **sunt rele**, /[4] **să nu fie** pe urmă şi vina ta /[5] că le-**ai luat** aşa /[6] cum **nu sunt**. /[7]"

Răspuns: 1.– Apozitivă, 2.– AT, 3.– SB, 4.– Concesivă, 5.– CD, 6.– CZ, 7.– CM.

„Întristaţi /[1] că au primit o veste aşa de rea /[1] şi impresionaţi /[5] că furtuna îşi **trimitea** semne /[2] **că se va dezlănţui** din nou poate cu mai multă furie decât în zilele precedente, /[3] pescarii, /[5] despre care **am povestit** mai înainte, /[4] îşi **orientară** pânzele în aşa fel /[3] încât **să-şi asigure** o plutire mai rapidă /[6] chiar dacă temerea lor le **spunea** surd, /[7] că efortul le **era** oarecum **zadarnic**. /[8]"

Răspuns: 1.– CI, 2.– CI, 3.– AT, 4.– AT, 5.– PP, 6.– Consecutivă, 7.– Concesivă, 8.– CD.

„Ştia /[1] să scrie /[2] şi să citească, /[3] şi încă să nu fi învăţat carte vreodată. /[4]"

Răspuns: 1.– PP, 2.– CD, 3.– CD, 4.– Concesivă.

„Căci nu mă-**ncântă** azi, /[1] cum mă **mişcară**, /[2] Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri, / Abia-nţelese, pline de-nţelesuri /[1] Ce fruntea-mi de copil o-**nseninară**. /[3]" (M. Eminescu)

Se dă textul: „Această calificare a vieţii noastre de până acum **nu este exagerată** /[1] toţi cei cu experienţă şi cu bună-credinţă o **recunosc** /[2] şi /[3] dacă în rândurile următoare **ne încercăm** /[1] să mai **aducem** un şir de dovezi pentru a o întări /[5] o **facem** din încrederea /[3] că prin chiar aceasta **se va înţelege** cu atât mai lămurit /[6] în ce **consistă** însemnătatea discreţiei celei noui, ca una /[7] ce **s-a produs** mai întâi din trebuinţa instinctivă de a ne scăpa de pe povârnişul /[8] pe care ne-**au lăsat** anteluptătorii cei vechi. /[9]"

Răspuns: 1.–PP, 2.–PP, 3.–PP, 4.–CŢ, 5.–CI, 6.–AT, 7.–SB, 8.–AT, 9–AT.

Alcătuiţi enunţuri care să ilustreze diferenţa de sens a celor două forme de plural a cuvintelor: arc - arcuri (de tras) - arce (de cerc); bandă - bande (de tâlhari) - benzi (de magnetofon); centru - centre (universitare) - centri (nervoşi); raport - rapoarte (a întocmi...) - raporturi (între persoane); timp - timpi („muzicali") - timpuri (grele); subiect - subiecte (de examen) - subiecţi (persoane).

„I-am spus/[1] de cum l-am întâlnit, /[2] să facă aşa /[3] cum trebuie, /[4] că, /[5] de unde nu, /[6] o s-o păţească, /[5] pentru că nu-i de glumă /[7] să te joci cu viaţa unui copil. /[8]"

Răspuns: 1.– PP, 2.– CT(1), 3.– CD(1), 4.– CD(3), 5.– CZ(3), 6.– CT(5), 7.– CZ(5), 8.–SB(7).

Notă: să te joci - aici are un subiect nedeterminat (nehotărât, general). Exemplu: Să stau strâmb şi să judec drept.

„Măi băiete, /[1] ai ceva de spus, /[2] spune acum, pe loc, /[1] că eu /[3] - ştiu prea bine - /[4] am, /[5] n-am treabă, /[6] la ora asta ies în oraş. /[3]"

Răspuns: 1.– PP, 2.– CT(1), 3.– CZ(1), 4.– Incidentă, 5.– CV(3), 6.– CV(3).

Vreau, / nu vreau; fac, / nu fac; am, / n-am treabă sunt construcţii care alternează condiţia cu concesia. Propoziţiile sunt în raport de coordonare juxtapusă.

E rece, /[1] e caldă, /[2] bea-o, /[3] oricum ar fi apa asta, /[1] pentru că sunt sigur /[5] că pe zăpuşeala de acum nu mai găsim nimic de băut în altă parte. /[6]

Scanned with OKEN Scanner

Răspuns: 1.– CT(3), 2.– CV(3), 3.– PP, 4.– CV(3), 5.– CZ(3), 6.– CI(5).

„Lucrul negândit, dragul tatei, /[1] să aud așa vorbe tocmai din gura ta,/[2] zise craiul. /[3] Fraţii tăi au dovedit /[4] că n-au inimă într-înșii, /[5] şi din partea lor mi-am luat toată nădejdea. /[6] Doar tu să fii mai viteaz, /[7] dar parcă tot nu-mi vine a crede. /[8] Însă /[9] dacă vrei /[10] şi vrei numaidecât /[11] să te duci, /[12] eu nu te opresc, /[9] dar mi-i /[13] nu cumva să te întâlnești cu scârba în drum /[14] şi să dai şi tu cinstea pe rușine /[15] c-apoi curat îţi spun /[16] că nu mai ai /[17] ce căuta la casa mea. /[18]" (Ion Creangă)

Răspuns: 1.– PP (-e- lucru), 2.– SB, 3.– PP, 4.– PP, 5.– CD, 6.– PP, 7.– PP, 8.– PP, 9.– PP, 10.– CZ, 11.– CZ, 12.–CD, 13.–PP, 14.– SB, 15.– SB, 16.– CL, 17.– CD, 18.– CD.

Ce fel de propoziţie e: **Dacă voi nu mă vreţi,** (Concesivă) eu vă vreau... (C. Negruzzi)

Ce este morfologic „o" în: De s-o întâmpla cumva /[1] să pleci, /[2] nu uita, /[3] rogu-te, /[4] să mă anunţi şi pe mine, /[5] că nu se ştie /[6] cine s-ar putea /[7] să te caute /[8] cât lipseşti /[9] şi e bine /[10] să ştie omul /[11] pe unde umbli. /[12]

Răspuns: 1.– CT(3), 2.– SB(1), 3.– PP, 4.– Incidentă, 5.– CD(3), 6.– CZ(5), 7.– SB(6), 8.– SB(7), 9.– CT(8), 10.– CZ(5), 11.– SB(10), 12.– CD (11).

ALTE TESTE REZOLVATE

1. Care este pluralul substantivelor: grumaz, mânz, obraz, chinez, francez, vietnamez?

Răspuns: obraz / obraji; mânz / mânji; grumaz / grumaji (La substantivele vechi **z** de la singular devine **j** la plural); chinez / chinezi; francez / francezi; vietnamez / vietnamezi (În cazul neologismelor, **z** de la singular devine **z** neaccentuat la plural).

2. Care sunt formele corecte: **albii** / ălbii; **aripi** / ăripi; **lacrimi** / lăcrimi; **vrăbii** / vrabii; paseri / **păsări**; strachini / **străchini**; **fabrici** / făbrici; **staţii** / stăţii; **fresce** / fresci; **odalisce** / odalişte.

3. Care este rolul vocativului în următoarele texte:

a). – Să nu spargi geamul, **Ionele**! (**Ionele** nu are funcţie sintactică deoarece substantivul în vocativ este total izolat, nu atrage atenţia asupra nici unui cuvânt.)

b). – Să nu fumezi în clasă, **Ionele**! (**Ionele** - vocativul atrage atenţia asupra subiectului, deci se comportă ca o apoziţie.)

c). –Ionele, **puişorule**, vino la masă! (puişorule - apoziţie)

4. Analizaţi predicatele din următoarele texte:

a). Spusele lor constituie dovada cea mai bună. (**constituie** - predicat verbal, exprimat prin verb tranzitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, mod indicativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul plural.)

b). Procesul lor reprezintă un exemplu de justiţie. (**reprezintă** - predicat verbal, exprimat prin verb tranzitiv, conjugarea I, diateza activă, mod indicativ,timp prezent, persoana a III-a, numărul singular.)

c). Predicatul formează (alcătuieşte) tema lecţiei noastre. (**formează** - predicat

Scanned with OKEN Scanner

verbal, exprimat prin verb tranzitiv, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a numărul singular.)

Observaţie: Ele nu sunt predicate nominale deoarece **dovada, un exemplu** şi **tema** nu sunt în cazul nominativ. Dacă inversăm numele predicativ (presupus) cu subiectul obţinem:

a - Dovada o constituie spusele lor. (**dovada** este în cazul Ac.)

b - Un exemplu de justiţie îl reprezintă procesul lor. (**un exemplu** este în cazul Ac.)

c - Tema lecţiei noastre o formează (alcătuieşte) predicatul. (**tema** este în cazul Ac.)

Nu este aceeaşi situaţie ca în: Ionel a devenit inginer sau inginer a devenit Ionel. (inginer, Ionel sunt în cazul N.)

5. Treceţi cuvintele: **bine, rău, frumos** prin toate categoriile gramaticale posibile.

Nu pot uita **binele** pe care mi l-ai făcut. (substantiv)

Am ajuns la Braşov **cu bine**. (adjectiv)

A întâlnit o persoană **bine**. (adjectiv)

Răul este insuportabil. (substantiv)

Am călătorit **rău**. (adverb)

Pavel **cel rău** mi-a rupt creionul. (adjectiv)

Frumosul nu are nevoie de nimic. (substantiv)

Omul **frumos** este plăcut de cei din jur. (adjectiv)

6. Folosiţi contexte cu **înainte, împotrivă, în faţă, în spate**, ca prepoziţii şi ca adverbe. Am plecat acasă **înaintea** ei. (prepoziţie)

El mergea **înainte**. (adverb)

A fost mereu **împotriva** lui Mircea. (prepoziţie)

Nu este **împotrivă**. (adverb)

În faţa mea se simţi mic de tot. (loc. prep.)

S-a aşezat **în faţă**. (loc. adv.)

Îndărătul lăzii de gunoi dormea un câine. (prepoziţie)

S-a aşezat **îndărăt**. (adverb)

În spatele lui Gheorghe nu stă nimeni. (loc. prep.)

S-a aşezat **în spate**. (loc. adv.)

7. Ce greşeală vedeţi?

Sfânta Duminică i-a dat fetei **cea** harnică o ladă, iar băieţilor **cei** harnici altele. (**cea** şi **cei** nu se acordă în caz cu **fetei** şi **băieţilor**, care sunt în cazul D. Formele corecte sunt **celei** şi **celor**.)

8. Ce greşeală se găseşte în construcţiile:

a). Sunt **grei** bătrânii de pornit (**greu**, pentru că este adverb de mod).

b). Intenţii **uşoare** de îndeplinit (**uşor**, pentru că este adverb de mod).

c). Secţia de **noi**-născuţi (**nou**, pentru că este adverb de mod).

Adverbele sunt părţi de vorbire neflexibile.

Scanned with OKEN Scanner

9. Care este predicatul în textele de mai jos:

A se reține acest lucru. (predicat verbal)

De reținut acest lucru. (predicat nominal)

10. Care sunt predicatele?

a). **Ce sunt** aceştia? (predicat nominal)

b). **El a ieşit al doilea** la concurs. (predicat nominal)

c). **Ea nu este aşa**. (predicat nominal)

d). **Cum e** şcoala? (predicat nominal)

e). Cartea **este a ei**. (predicat nominal)

f). Tu **ce mai eşti**? (predicat nominal)

11. Ce reprezintă cuvintele subliniate?

Fiind băiet păduri cutreieram (complement circumstanţial de timp).

Devenit inginer s-a însurat (complement circumstanţial de timp, cu nuanţă cauzală).

TEST PENTRU EXAMEN

1. Care dintre cuvintele de mai jos este adjectiv variabil cu două terminaţii?

tare; **iute**; **frumos**.

2. La ce grad de comparaţie se află textul subliniat?

Era un om **putred de bogat**.

3. Ce funcţie sintactică are cuvântul subliniat?

Băiete, vino aici (subiect logic, subiect, nu are funcţie).

4. În ce caz este cuvântul **graţie** din textul de mai jos?

Am reuşit la examen **graţie** pregătirii.

5. Ce funcţie sintactică are cuvântul **a scrie** din textul de mai jos?

E uşor **a scrie** versuri (subiect, complement direct sau complement indirect?).

6. Câte propoziţii sunt în textul de mai jos?

Voi veni, negreşit, dar, nu ştiu când.

7. Găsiţi sinonimele cuvintelor: **adânc**; **belşug**; **cutremur**; **dovadă**; **izvor**; **năravi**; **noroc**; **copilărie**; **credincios**; **cinstit**; **a şovăi**; **a se umfla** (rana); **a părăsi**; **ambii**.

8. Arătaţi cum s-au format cuvintele: **sărut**; **cuget**; **câştig**; **auz**; **înveţi**; **omor**; **plac**; **răsfeţi**.

9. Analizaţi sintactic şi morfologic rextul:

„A scrie istoria e o datorie pentru omenire, a o adăogi cu ce ai aflat e o obligaţie pentru fiecare, rămânând ca cei care pot scrie să adune ce-au aflat de la cine nu mai poate vorbi, dar mai e ceva care, pentru un anume fel de om poate trebuie să iasă la iveală, anume felul cum din ce a văzut, din ce a citit, din ce s-a prelucrat în el însuşi, pe căi misterioase s-a alcătuit fiinţa lui morală." (N. Iorga)

Precizaţi ce fel de propoziţii sunt următoarele:

„**Am uitat** (PV) un lucru important: /[1] n-am trimis (PV) scrisoarea. /[2]"

Scanned with OKEN Scanner

1.– PP, 2.– Apozitivă.

„**Ne înțelegeam** (PV) bine /[1] ceea ce **era important** (PV) pentru viața noastră. /[2]"

1.– PP, 2.– Apozitivă.

„**El învață** (PV) mult, /[1] adică **citește**, /[2] **își scoate** note, /[3] **își face** (PV) rezumate, /[4] ceea ce /[5] - **cred eu** - /[6] **e un lucru** (PN) foarte bun. /[5]"

1.– PP, 2.– Apozitivă, 3.– Apozitivă, 4.– Apozitivă, 5.– Apozitivă, 7.– Incidentă.

Notă: Propozițiile apozitive sunt caracterizate prin termeni specifici: adverbul explicativ **adică**, conjuncția **ceea ce**. Propozițiile apozitive pot apărea juxtapuse față de propozițiiile cărora le sunt subordonate, această relație marcându-se grafic, de regulă, prin două puncte.

„**Am căutat** (PV) /[1] **să scot la iveală** (PV) deosebitele file ale operei poetice, /[2] și, /[3] dacă întru aceasta am adus mai multe și mai lungi citate /[4] decât **este** (PV) obiceiul /[5] **am făcut-o** (PV) pentru a preciza mai bine caracterul dumitale literar înaintea acelor auditori /[3] care **nu au avut** (PV) timpul /[6] **să se ocupe** (PV) de întreaga noastră mișcare literară /[7] și cărora le **vei fi rămas puțin cunoscut.** /[8]" (T. Maiorescu)

1.– PP, 2.– CD, 3.– PP, 4.– CD, 5.– CM comparativ, 6.– AT, 7.– AT, 8.– AT.

„... și, /[3] dacă întru aceasta am adus mai multe și mai lungi citate /[3]... am făcut-o pentru a preciza mai bine caracterul dumitale literar... /[3]"

Propoziția 4 este reluată și anticipată în propoziția 3, care îi este și regentă, de pronumele personal neaccentuat o - Ce am făcut? Am adus mai multe și mai lungi citate=o.

Notă: Pronumele personal de politețe - **dumitale** - nu are niciodată funcția de atribut adjectival, ci doar de atribut pronominal. Predicatul propoziției 8 - **vei fi rămas cunoscut** - este la modul indicativ, timpul viitor anterior, dar are o nuanță dubitativă.

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTE PROPUSE CANDIDAŢILOR LA ADMITEREA ÎN LICEE
(în perioada 1989 - 1997)

Ministerul Învăţământului, 1989

Se dă textul:

„Agripina... s-ar fi trântit întreagă în omătul ce fierbea la nodurile Iablanicioarei şi ar fi secat şuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit şi osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos." (Gala Galaction – **La Vulturi!**)

Cerinţe: a) Faceţi analiza frazei, arătând felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele.

b) Faceţi analiza morfologică a cuvintelor care au rol de predicat.

Rezolvare: a) şi b)

1. **Agripina s-ar fi trântit întreagă în omătul** – propoziţie principală în raport de coordonare cu propoziţiile 3 şi 4, regentă pentru propoziţia 2; enunţiativă-optativă, afirmativă, dezvoltată.

2. **ce se fiebea la nodurile Iablanicioarei** – propoziţie atributivă în raport de subordonare faţă de propoziţia 1; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

3. **şi ar fi secat şuvoiul dintr-o sorbire** – propoziţie principală în raport de coordonare faţă de propoziţiile 1 şi 4; enunţiativă-optativă, afirmativă, dezvoltată.

4. **dar mai avea atâta minte** – propoziţie principală în raport de coordonare faţă de propoziţiile 1 şi 3, regentă pentru propoziţia 5; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

5. **să cugete** – propoziţie consecutivă în raport de subordonare faţă de propoziţia 4, regentă pentru propoziţiile 6, 7 şi 8; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, simplă.

6. **că ar fi rămas pe loc trăsnită** propoziţie completivă indirectă, în raport de subordonare faţă de propoziţia 5 şi de coordonare cu propoziţiile 7 şi 8; enunţiativ-optativă, afirmativă, dezvoltată.

7. **copiii s-ar fi prăpădit** – propoziţie completivă indirectă, în raport de subordonare faţă de propoziţia 5 şi de coordonare cu propoziţiile 6 şi 8; enunţiativ-optativă, afirmativă, simplă.

8. **şi osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos** – propoziţie completivă indirectă în raport de subordonare faţă de propoziţia 5 şi de coordonare cu propoziţiile 6 şi 7; enunţiativ-optativă, afirmativă, dezvoltată.

Scanned with OKEN Scanner

Analiza morfologică a predicatelor

Predicatele	Felul predicatelor	Analiza morfologică
s-ar fi trântit	verbal	verb, diateza reflexivă, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular.
fierbea	verbal	verb, diateza activă, conj. a III-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular.
ar fi secat	verbal	verb, diateza activă, conj. I, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular.
avea	verbal	verb, diateza activă, conj. a II-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular.
să cugete	verbal	verb, diateza activă, conj. I, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular.
ar fi rămas trăsnită	nominal	format din: 1 – **ar fi rămas** = verb. copulativ, diateza activă, conj. a III-a, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a singular, afirmativ; 2 – **trăsnită** = nume pred. exprimat prin adj., variabil cu două terminaţii, f., sg. (provenit din vb. la part.).
s-ar fi prăpădit	verbal	verb, diateza reflexivă, conj. a IV-a, condiţionl-optativ, perfect, persoana a III-a, plural.
ar fi fost de prisos	nominal	format din: 1 – **ar fi fost** = verb copulativ, diateza activă, conj. a IV-a, condiţional-optativ, perfect, pers. a III-a, singular. 2 – **de prisos** = nume pred., exprimat prin loc. adj.

Sesiunea I, 1990

Se dă textul:

„Când mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă, parcă, de somn, /[1] **băgai de seamă** /[2] că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine, /[3] căci se părea /[4] că se înălţase **pe ceruri**, în vârful degetelor /[5] şi, de peste întărituri, se uita, furiş, la mine, **tocmai în fundul peşterii** /[6]." (C. Hogaş – **Singur**)

Cerinţe:

a) Subliniţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

d) Contrageţi prima propoziţie subordonată în partea de propoziţie corespunzătoare;

e) Alcătuiţi două fraze în care adverbul relativ **când** să introducă o propoziţie subordonată predicativă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă.

Rezolvare:

a) predicatele verbale: **mă deşteptai, băgai de seamă, se părea, se înălţase, se uita**; predicat nominal: **fusese mai harnic**.

Scanned with OKEN Scanner

b) 1– CT, 2– PP, 3– CD, 4– CZ, 5– SB, 6– SB.

c) **băgai de seamă** = P.V., loc. verbală (= observai); vb. tranzitiv. conj. I, activă, ind. perf. simplu, I, sg.;

pe ceruri = c.c.l., subst. com. simplu, n., pl., Ac., preced. de prep. simplă **pe**;

în fundul peşterii = c.c.l., subst. com. simplu, f., sg., G., art. hot. encl. **-i**, preced. de loc. prep. **în fundul**;

d) **La deşteptarea** mea de a doua zi (c.c.t.).

e) Problema este /[1PP] **când** să pornim la drum. /[2PR]

Problema /[1PP] **când** vom ajunge /[2AT] trebuia luată în serios. /[1PP]

Sesiunea a II-a, 1990

Se dă textul:

„Împăraţi /[1] pe care lumea nu putea /[2] să-i mai încapă /[3] Au venit şi-n ţara noastră /[1] de-au cerut pământ şi apă /[4]." (M. Eminescu – **Scrisoarea III**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele; indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile; indicaţi felul lor;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

d) Alcătuiţi o frază în care conjuncţia **de** să introducă un alt fel de propoziţie subordonată; scrieţi în paranteză felul acesteia;

e) alcătuiţi familia de cuvinte a substantivului **pământ**. **(3 puncte)**

Rezolvare:

a) predicate verbale: **nu putea, să încapă, au venit, au cerut;**

b) 1– PP, 2 – AT, 3– CD, 4– CS.

c) **pe care** = c.d., pron. rel., m., pl., Ac., preced. de prep. simplă **pe**;

-i = c.d., pron. pers., III, pl., m., Ac., forma neaccentuată;

noastră = a. adj., adj. pron. posesiv, m. un pos. şi un ob. pos., f., sg., Ac.;

d) Cartea /[1PP] **de** mi-ai împrumutat-o /[2AT] este extraordinară. /[1PP]

e) **pământ**: ***pământean***, ***pământesc***, ***pământiu***, ***pământos***, ***împământare***, ***împământenire***, ***reîmpământare***.

Sesiunea I, 1991

Se dau textele:

1. „Cu îndrăzneală apucă mâna lui Tudor, îl trase spre el şi-l privi în ochi.

– Nu eşti tu, **zise el scurt**, dintre ai lui Ionaşcu, care au pribegit peste Nistru?

– Sunt Tudor, **feciorul lui Ionaşcu**... răspunse mişcat Şoimaru; dintre toţi pribegii, eu singur mă întorc înapoi...

– Atunci eu îţi sunt moş drept, frate cu tatăl tău... strigă bătrânul. Uită-te la mine şi mă cunoaşte!

– Te cunosc, moşule Mihu, îngână Şoimaru." (M. Sadoveanu – **Neamul Şoimăreştilor**)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

a) Transformați vorbirea directă în vorbire indirectă;

b) Indicați felul construcțiilor subliniate și motivați punctuația acestora.

2. „De la holdele din Bărăgan,
Cu spicul greu atârnând sus
În vârful înaltelor lănci
Pierdute cândva de oastea lui Darius,
Am știut /[1] **că** tot /[2] ce ne calcă pământul /[3]
Devine pașnică recoltă /[2] /." (Marin Sorescu – **Astfel**)

Cerințe:

a) Subliniați predicatele și indicați felul lor;

b) Delimitați propozițiile și precizați felul acestora;

c) Analizați sintactic și morfologic cuvântul **atârnând** și transformați această parte de propoziție într-o propoziție subordonată corespunzătoare;

d) Alcătuiți cinci fraze în care să fie următoarele propoziții introduse prin același element de relație - conjuncția **că**: subiectivă, atributivă, completivă indirectă, circumstanțială de cauză și consecutivă;

e) Ilustrați, prin exemple, alte trei sensuri diferite ale verbului **a călca**; precizați aceste sensuri.

Sugestii de rezolvare:

1. **Zise el scurt** – propoziție incidentă, izolată prin virgule;
feciorul lui Ionașcu – apoziție dezvoltată.

2. a) **am știut, calcă** – predicate verbale; **devine recoltă** – predicat nominal.
b) 1– principală, 2– completivă directă, 3– atributivă.
c) **atârnând** - atribut verbal – verb intranzitiv, conjugarea I, gerunziu;
spicul / care atârnă (AT) /.
d) Se știe /[1PP] **că** nu ai fost prezent acolo. /[2SB]
Problema este /[1PP] **că** nu ai dreptate deloc. /[2PR]
Ideea /[1PP] **că** vei fi și tu de față /[2AT] nu-mi surâde. /[1PP]
Gândește-te /[1PP] **că**-ți trebuie mai mult antrenament. /[2CI]
Ți-a spus colegul tău /[1PP] **că** va lua premiul întâi. [2CD]

e) **a nu respecta o anumită lege**: El **a călcat** de mai multe ori legea.
a netezi îmbrăcămintea: Mi-**am călcat** cămașa atât de bine!
a veni fără veste: Vecinul meu **a fost călcat** aseară de hoți.

Sesiunea I, 1992

Se dau textele:

1. „Și după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram dați în seama lui Moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri." (Ion Creangă)

Cerințe:

a) Subliniați predicatele și precizați felul lor;

Scanned with OKEN Scanner

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora;

c) Construiţi două fraze în care pronumele relativ **ce** să introducă alte două propoziţii subordonate diferite; arătaţi felul acestora;

d) Alcătuiţi două fraze cu câte o propoziţie subordonată care să aibă ca element acelaşi verb, **a se întoarce** (diferite faţă de cea din text).

2. „**Aţi auzit**, oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomşei s-a petrecut din lumea **asta** şi-a venit în scaunul ţării Alexandru-Vodă, **pe care** şi noi l-am ajutat şi l-am apărat..." (M. Sadoveanu)

Cerinţe:

a) Justificaţi, pe baza cunoştinţelor de gramatică, folosirea virgulei în textul dat;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

c) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvântul **asta** să-şi schimbe valoarea gramaticală faţă de cea din text;

d) Construiţi două propoziţii în care verbul **a se petrece** poate avea şi alte înţelesuri decât cele din text.

Rezolvare:

1. a) predicate verbale: **aveam, ne-am fi întors, nu eram daţi, ne ruşinam.**

b) P. 1: **Şi, după mintea (...) ne-am fi întors înapoi chiar atunci** = prop. princ. dezv., afirmativă, enunţiativ-optativă neexclamativă;

P. 2: **ce-o aveam** = prop. secundară atributivă, subordonată faţă de subst. **mintea** din prop. regentă 1, introdusă în frază prin pron. rel. **ce**, dezv., afirmativă, enunţiativă propriu-zisă neexclamativă;

P. 3: **de nu eram daţi în seama lui Moş Luca** = prop. secundară circumst. condiţională, subordonată faţă de verbul **ne-am fi întors** din prop. regentă 1, introdusă în frază prin conj. simplă subordonatoare **de** (cu sensul **dacă**), dezv., negativă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 4: **de care ne ruşinam ca şi de părinţii noştri** = prop. secundară atributivă, subordonată faţă de subst. propriu **Luca** din prop. regentă 3, introdusă în frază prin pron. rel. **care**, preced. de prep. simplă **de**, dezv., afirm., enunţiativă propriu-zisă.

c) Se ştie bine /^{1PP} ce mi se cere zilnic /^{2SB} să fac. /^{3CD}

Problema este /^{1PP} ce vom discuta timp de două ore. /^{2PR}

d) **Ne-am întors** /^{1PP} de unde eram plecaţi. /^{2CL}

V-aţi întors din nou /^{1PP} ca să vă luaţi ceva mai mult din bagaj. /^{2CS}

2. a) „Aţi auzit, **oameni buni, grăi**" - virgula desparte un substantiv în cazul vocativ, **oameni**, împreună cu determinantul său, adjectivul **buni**, de restul propoziţiei;

„... buni, **grăi deodată cu glas gros boierul**, că..." - virgulele despart propoziţia principală incidentă de restul frazei;

„... Alexandru-Vodă, **pe care şi noi**..." - virgula desparte atributiva explicativă de regenta ei.

b) **Aţi auzit** = P.V.; vb. predicativ, conj. a IV-a, diateza act., ind., perf. comp., II, pl.

asta = a. adj.; adj. pron. dem. de apropiere (formă a limbii vorbite), se acordă în gen,

Scanned with OKEN Scanner

nr. şi caz cu subst. **lume** (f., sg., Ac.);

pe care = compl. dir., pron. rel., Ac., preced. de prep. simplă **pe**;

c) **Asta** te interesea pe tine? (pron. dem. de aprop., formă a limbii vorbite, funcţie sintactică de subiect);

Asta ai făcut tu astăzi toată ziua? (pron. dem. de aprop., formă a limbii vorbite, funcţie sintactică de compl. direct).

d) **a se petrece** = a suprapune marginile unui obiect de îmbrăcăminte pentru a se putea încheia: **S-a petrecut** bine partea din dreapta peste partea din stânga a rochiei.

a se petrece = a se întâmpla: Ce se **petrece** aici?

Sesiunea a II-a, 1992

Se dă textul: „Împăraţi /[1] pe care lumea nu putea /[2] să-i mai încapă, /[3]...
Au venit şi-n ţara noastră /[1] de -au cerut pământ şi apă /[4]..."
(Mihai Eminescu – Scrisoarea III)

Cerinţe:

a) Identificaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

d) Contrageţi ultima propoziţie printr-o parte de propoziţie corespunzătoare;

e) Alcătuiţi familia lexicală a substantivului **pământ**;

f) Scrieţi două sinonime pentru substantivul **pământ**;

g) Construiţi două propoziţii subordonate introduse prin conjuncţia subordonatoare **de** şi precizaţi felul lor.

Notă: Timpul de lucru este de trei ore, după scrierea şi verificarea subiectelor. Toate subiectele sunt obligatorii.

Rezolvare:

a) **nu putea, să încapă, au venit, au cerut** - predicate verbale.

b) 1 - PP, 2 -AT, 3 - CD, 4 - CS.

c) **pe care** = c.d., pron. rel., m., pl., Ac. prep. simplă **pe**;
nu putea = P.V., vb. pred., conj. II, activă, ind., imperf. (aspect negativ), III, sg.;
-n ţara = c.c.l., subst. com. simplu, f., sg., Ac. + prep. simplă (î)**n**;
noastră = a adj., adj. pron. pos., m. un pos. şi un ob. pos., f., sg., Ac.

d) **pentru a cere** pământ şi apă (c.c.s.)

e) **pământ**: ***pământean***, ***nepământean***, ***pământesc***, ***pământiu***, ***pământos***, ***împământare***, ***împământenire***.

f) **glie, sol**.

g) Du-te /[1PP] de cumpără pâine! /[2CS]
De mă înşeli /[1CT] nu mai vorbesc cu tine. /[2PP]

Barem de corectare şi notare

a) 4x0,15..... 0,60 p.

Scanned with OKEN Scanner

b) 4x0,25..... 1,00 p.
c) 4x0,15..... 0,60 p.
d) 1x0,20..... 0,20 p.
e) 1x0,40..... 0,40 p.
f) 2x0,10..... 0,20 p.
g) 2x0,25..... 0,50 p.
Total 3,50 p.

1993

1. Se dă textul:

„– Mă rog, domnule, dacă eşti bun şi nu te superi... Cu cine am onoarea?

– Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...

– Hm! Şi domnu Trandafir se uită cu coada ochiului la domnul inspector. Nu, fără şagă!... Dar **celălalt** domn?

– Celălalt e domnul ministru!

– Asta e **prea-prea**: şi Domnu începe a râde cu hohot.

– Ei, ştii că ai haz! Nu, că asta e chiar frumos!

– Cum, **dumneata** crezi că glumesc?" (Mihail Sadoveanu – **Domnu Trandafir**")

Cerinţe:

a) Transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

2. Se dă fraza:

„Nu ştiu /^{1PP} cum se cheamă satul acesta, /^{2CD} dar ştiu /^{3PP} că pretutindeni /^{4CD} pe unde m-ai dus , /^{5CL} unde s-a vorbit româneşte, /^{6CL} este pământul Patriei mele... /^{4CD}"

(Barbu Delavrancea – **Patrie şi patriotism**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul acestora;

c) Alcătuiţi o frază în care adverbul relativ **cum** să introducă o propoziţie subordonată circumstanţială de cauză;

d) Scrieţi două sinonime pentru substantivul **pământ**;

e) Daţi antonimele cuvintelor: **pretutindeni, a vorbi.**

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de 3 ore, după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă **1,50 puncte** pentru calitatea exprimării scrise şi **un punct** - din oficiu.

Rezolvare:

1. a) Învăţătorul îl roagă pe domnul străin, dacă este bun şi nu se supără, să-i spună cu cine are onoarea. Acesta îi răspunde că este inspectorul cutare. Domnul Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector şi îi cere să nu glumească. Îl întreabă apoi cine e celălalt domn. Inspectorul îi spune că celălalt e domnul ministru.

Scanned with OKEN Scanner

Aceasta i se păru prea-prea şi domnul Trandafir a început a râde cu hohot, spunându-i inspectorului că are haz şi că asta i se pare chiar frumos. Străinul îl întreabă dacă dumnealui crede că glumeşte.

b) **celălalt** = a. adj., adj. pron. dem. de diferenţiere care arată depărtarea, se acordă în gen, număr şi caz cu subst. **domn** (m., sg., N.)

prea-prea = nume pred., loc. adv. cu sensul de „exagerat";

dumneata = S., pron. pers. de politeţe, II, sg., N.

2. a) predicatele verbale: **nu ştiu, ştiu, ai dus, s-a vorbit, este;**

predicatele nominale: **cum se cheamă.**

b) P. 1: **Nu ştiu** = prop. princ., simplă, negativă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 2: **cum se cheamă satul acesta** = prop. secundară, completivă directă, subord. faţă de verbul **nu ştiu** din prop. regentă 1, introdusă prin adv. rel. **cum**, dezv., afirm., enunţiativă propriu-zisă;

P. 3: **dar ştiu** = prop. princ. coord. adv. cu prop. 1, simplă, afirm., enunţiativă propriu-zisă;

P. 4: **că pretutindeni** (...) **este pământul patriei** mele... = prop. secundară, compl. directă, subord. faţă de verbul tranz. **ştiu** din prop. regentă 3, introd. prin conj.. subordonatoare **că**, dezv., afirm., enunţiativă propriu-zisă;

P. 5: **pe unde m-ai dus** = prop. secundară, circumst. de loc, subord. faţă de adv. **pretutindeni** din prop. regentă 4, introd. prin adv. rel. **de unde**, precedată de prep. simplă **pe**, dezv., afirm., enunţiativă propriu-zisă;

P. 6: **unde s-a vorbit româneşte** = prop. secund. circumst. de loc, subord. faţă de adv. **pretutindeni** din prop. regentă 4, coord. cu prop. 5 prin juxtapunere, introd. prin adv. rel. **unde**, dezv., afirm., enunţiativă propriu-zisă.

c) **Cum** nu ai venit la timp, /^{1CZ} nu te mai aştept. /^{2PP}

d) **pământ** = ***moşie, glie***

e) **pretutindeni** – ***nicăieri***; **a vorbi** – ***a tăcea.***

Barem de corectare şi notare	**Puncte acordate**
Subiectul nr.1	**0,95**
a) Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă	0,50
b) Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate.(0,15x3)	0,45
Subiectul nr.2	**2,80**
a) Sublinierea predicatelor şi indicarea felului acestora 0,05x6=30; 0,1x6=0,60	0,90
b) Delimitarea propoziţiilor şi precizarea felului acestora 0,10x6=0,60; 0,1x6=0,60	1,20
c) Construcţia frazei cu propoziţia subordonată circumstanţială de cauză introdusă prin adverbul relativ **cum**	0,30
d) Două sinonime pentru substantivul **pământ**	0,20
e) Antonimele cuvintelor: **pretutindeni; a vorbi**	0,20

Scanned with OKEN Scanner

Sesiunea I, 1994

Se dă textul:

„Această ştire era destul de veche şi Dănilă o spunea Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat şi mâhnit în inimă-i că veştile cele mari pe care le aştepta nu mai veneau deloc." (Gala Galaction – **La Vulturi!**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **această, spunea, le;**

d) Formaţi familia lexicală a cuvântului **veste** cu ajutorul prefixelor şi al sufixelor;

e) Construiţi două enunţuri în care cuvântul **inimă** să fie folosit cu sens propriu şi cu sens figurat;

f) Daţi sinonimele cuvintelor: **uriaş, splendoare, imens;**

g) Contrageţi ultima propoziţie a frazei în partea de propoziţie corespunzătoare; precizaţi felul părţii de propoziţie;

h) Alcătuiţi o frază în care conjuncţia **că** să introducă o propoziţie subordonată atributivă;

i) Arătaţi care sunt valorile morfologice ale verbului **a fi** şi construiţi enunţuri pentru fiecare;

î) Alcătuiţi câte o propoziţie cu un atribut pronominal exprimat printr-un pronume demonstrativ în acuzativ şi cu un complement exprimat prin pronume posesiv la dativ;

j) Explicaţi titlul nuvelei **La Vulturi!** de Gala Galaction.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verifica-rea subiectelor pe tablă. Se acordă un punct pentru calitatea exprimării scrise şi un punct din oficiu.

Barem de corectare şi notare	**Puncte acordate**
a) Sublinierea predicatelor (0,05x4=0,20) şi indicarea felului lor (0,10x4=0,40)	0,60
b) Delimitarea propoziţiilor; precizarea felului acestora; indicarea raporturilor sintactice (0,20x4=0,80)	0,80
c) Analiza sintactică şi morfologică a celor trei cuvinte (0,15x3=0,45)	0,45
d) Familia lexicală a cuvântului **veste** (0,05x5=0,25)	0,25
e) Construirea corectă a celor două enunţuri cu termenul **inimă** (0,15x2=0,30)	0,30
g) Contragerea ultimei propoziţii a frazei în partea de propoziţie corespunzătoare şi precizarea felului părţii de propoziţie (0,15x2=0,30)	0,30
h) Construcţia frazei cu propoziţia subordonată atributivă introdusă prin conjuncţia **că**	0,30
i) Valorile morfologice ale verbului **a fi** (0,10x3) şi construirea de enunţuri (0,05x3)	0,45

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

î) Alcătuirea corectă a celor două propoziţii cu un atribut pronominal exprimat prin pronume demonstrativ în Ac. şi un complement exprimat prin pronume posesiv în D. (0,25x2)..... 0,50

j). Explicarea titlului nuvelei La Vulturi!..... 0,25

Total 4,50

Sesiunea a II-a, 1994

Se dă textul:

„Dar Păunaş se deşteptase şi începuse să plângă şi i se părea Agripinei că numai vuietul pârâului acoperea destul de bine ţipetele lui." (Gala Galaction – La Vulturi!)

Cerinţe:

a). Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b). Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c). Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: să plângă, vuietul, lui, din fraza dată;

d). Daţi sinonomele cuvintelor: veşnic, splendoare, aprig, prieten;

e). Daţi antonimele cuvintelor: linişte, pretutindeni, a ridica, vesel;

f). Alcătuiţi o frază în care conjuncţia că să introducă o propoziţie subordonată circumstanţială de cauză.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă un punct pentru calitatea exprimării scrise şi un punct din oficiu.

Barem de corectare şi notare — Puncte acordate

a). Sublinierea predicatelor (0,05x5) şi identificarea felului lor (0,10x5) 0,75

b). Delimitarea propoziţiilor (0,05x5); precizarea felului acestora (0,20x5); indicarea raporturilor sintactice (0,10x5) 1,75

c). Analiza sintactică şi morfologică a celor trei cuvinte (0,20x3)..... 0,60

d). Sinonimele celor patru cuvinte (0,10x4)..... 0,40

e). Antonimele (0,10x4)..... 0,40

f). Construcţia frazei cu propoziţia subordonată circumstanţială de cauză introdusă prin conjuncţia că..... 0,35

Total 4,25

Sesiunea I, 1995

Se dă textul:

„Împăraţi[PP1] / *pe care* lumea nu putea[AT2] /să-i mai încapă,[CD3] /
Au venit şi-n ţara noastră / *de*-au cerut pământ şi apă-[CS4] /."

(Mihai Eminescu – Scrisoarea III)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **nu putea, noastră**;

d) Formaţi familia lexicală a cuvântului **pământ** (cel puţin cinci derivate);

e) Scrieţi două sinonime pentru substantivul **pământ** şi un sinonim neologic pentru verbul **a cere**;

f) Precizaţi, prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare: zăcământ **petrolier / petrolifer**; greutăţi **familiale / familiare**; pericol **iminent / eminent**; păcat **original / originar**;

h) Alcătuiţi o frază în care să fie o propoziţie subordonată predicativă introdusă prin conjuncţia **să**;

i) Formulaţi două enunţuri în care cuvântul **de** să aibă alte valori morfologice decât cea din text; precizaţi-le;

j) Alcătuiţi câte o propoziţie în care complementul direct să fie exprimat prin numeral cardinal şi prin adjectiv cu valoare substantivală.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore.

Se acordă: **0,50 puncte pentru aspectul general al lucrării; un punct din oficiu.**

La lectura literară, din cele 4,25 puncte, se acordă **un punct pentru calitatea exprimării scrise.**

Rezolvare:

b)

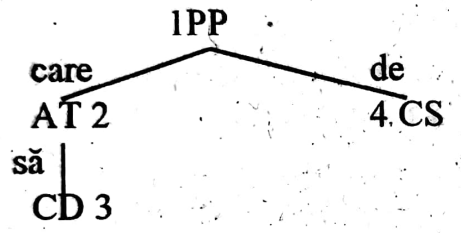

c) **nu putea** = verb predicativ

e) **pământ** = ***glie, ţărână, sol, moşie.***

a cere = ***a solicita, a pretinde.***

g) zăcământ **petrolifer**; greutăţi **familiale**; pericol **iminent**; păcat **originar**.

h) Singura soluţie este **să** aşteptăm.

i) **de** este prepoziţie; zilele **de** vară.

j) complement direct exprimat prin numeral cardinal: Am examinat **douăzeci**.

complement direct exprimat prin adjectiv cu valoare substantivală:

Am văzut-o pe **măiastra**.

Barem de corectare şi notare	**Puncte acordate**
a) Sublinierea predicatelor (0,05x4=0,20) şi indicarea felului lor (0,10x4=0,40)	0,60
b) Delimitarea propoziţiilor; precizarea felului acestora; indicarea raporturilor sintactice. (0,25x4)	1
c) Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor (0,15x2=0,30)	0,30
d) Familia lexicală a cuvântului **pământ** (0,05x5=0,25)	0,25
e) Sinonimele (0,10x3=0,30)	0,30

Scanned with OKEN Scanner

f) Despărţirea corectă în silabe (0,10x5=0,50)..... 0,50
g) Paronimul corect utilizat (0,10x4=0,40)..... 0,40
h) Construcţia frazei cu propoziţia subordonată predicativă introdusă prin conjuncţia **să**..... 0,20
i) Valorile morfologice ale cuvântului **de** (0,10x2=0,20) şi construirea de enunţuri (0,10x2=0,20)..... 0,40
j) Alcătuirea corectă a celor două propoziţii în care complementul direct este exprimat prin numeral cardinal şi prin adjectiv cu valoare substantivală (0,15x2=0,30)..... 0,30
Total 4,25

Sesiunea a II-a, 1995

Se dă textul: „Aş vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!" (George Coşbuc – **Vara**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice, care se stabilesc între ele;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **aş vrea, suflarea, ta, ce**;

d) Scrieţi câte un sinonim pentru cuvintele: **moşie, a plăsmui, suflare, divin**;

e) Despărţiţi în silabe cuvintele: **exemplu, funcţionar, inegal, punctuaţie, subiect**;

f) Precizaţi prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare: **bazin carbonier / carbonifer; reuniune familiară / familială; răspuns oral / orar**;

g) Alcătuiţi o frază în care conjuncţia **că** să introducă o propoziţie subordonată atributivă;

h) Arătaţi care sunt valorile morfologice ale cuvântului **o** şi alcătuiţi enunţuri pentru fiecare;

i) Construiţi enunţuri în care cuvântul **fericit** să fie, pe rând, adjectiv şi adverb, îndeplinind în ambele situaţii funcţia sintactică de nume predicativ.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore.

Rezolvare

a) **aş vrea** = P.V.; **să plâng** = P.V.; **simt** = P.V.; **pot** = P.V.; **să văd** = P.V.; **ai plăsmuit** = P.V.

b) 1 = **Aş vrea** = PP, regentă pentru propoziţia 2;
2 = **să plâng de fericit** = CD, regentă pentru propoziţia 3;
3 = **că simt suflarea ta divină** = CZ, subord. prop. 2, în raport de coordonare cu propoziţia 4;
4 = **că pot** = CZ, subordonată prop. 2 şi în raport de coordonare cu propoziţia 3;
5 = **să văd** = CD, subordonată propoziţiei 4 şi regentă propoziţiei 6;
6 = **ce-ai plăsmuit** = CD, subordonată propoziţiei 5.

Scanned with OKEN Scanner

c) **aş vrea** = P.V., vb. de conj. a II-a, diateza activă, cond.-optativ, prezent, I, sg.;
suflarea = c.d., subst. com. simplu, f., sg., Ac., art. hot. **a**;
ta = a. adj., adj. pron. posesiv, f., sg., Ac.;
ce = c.d., pron. rel., Ac.

d) **proprietate, a urzi, respiraţie, dumnezeiesc.**

e) **e-xem-plu, func-ţi-o-nar, în-e-gal, punc-tu-a-ţi-e, su-bi-ect.**

f) bazin **carbonifer**; reuniune **familială**; răspuns **oral.**

g) Gândul /[1] **că** te-ai supărat pe mine /[2AT] mă neliniştea. /[1]

h) pronume personal: Am aşteptat-o cam mult.
numeral cardinal: Am cumpărat o carte, două caiete şi trei jucării.
articol nehotărât: **O** fată blondă a traversat strada în fugă.
interjecţie: **O**, ce pulover frumos ai!

i) Prietenul meu e **fericit**. (adj.)
De atunci încoace mă simt **fericit**. (adv.)

Pentru subiectul de gramatică se acordă 4,25 puncte.

Sesiunea I, 1996

Se dă textul: „Şi fiindcă Pisicuţa, din iarba înaltă în care stătea înmormântată până la gât, sforăia deznădăjduit, mă dusei s-o dezleg din pripon şi s-o aduc între întărituri." (Calistrat Hogaş – **Singur**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **în care, înaltă, o;**

d) Indicaţi câte un sinonim pentru următoarele cuvinte: **a înmormânta, deznădăjduit, a dezlega;**

e) Formaţi familia lexicală a cuvântului **înalt** (cel puţin cinci derivate)

f) Despărţiţi în silabe cuvintele: **înainte, deznădăjduit, conjuncţie, răsplată, inacceptabil;**

g) Precizaţi, prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare: transcriere **literară / literală**; zonă **petrolieră / petroliferă**; locuinţă **temporală / temporară; original / originar** din Craiova; băi **termice / termale;**

h) Alcătuiţi două fraze în care conjuncţia **să**, pe rând, să introducă o propoziţie subordonată atributivă şi o propoziţie subordonată circumstanţială concesivă;

i) Alcătuiţi două enunţuri în care cuvântul **deasupra** să aibă valori morfologice diferite; precizaţi aceste valori.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verificarea subiectelor pe tablă.

Scanned with OKEN Scanner

Rezolvare:

a) Predicatele: **stătea** = P.V.; **mă dusei** = P.V.; **s- dezleg** = P.V.; **s- aduc** = P.V.

b) P. 1: **Şi fiindcă Pisicuţa, din larba înaltă (...) sforăia deznădăjduit** = prop. secundară circumstanţială cauzală, introdusă în frază cu ajutorul conjuncţiei subordonatoare **fiindcă** (precedată de un **şi** narativ), subordonată prop. 3 prin elementul regent **mă dusei** (verb), afirmativă, dezvoltată, enunţiativă propriu-zisă;

P. 2: **în care stătea înmormântată până la gât** = prop. secundară atributivă, introdusă în frază cu ajutorul pronumelui relativ **care** precedat de prep. simplă **în**, subordonată prop. 1 prin elementul regent **larba** (subst.), afirmativă, dezvoltată, enunţiativă propriu-zisă;

P. 3: **mă dusei** = prop. princ., regentă prop. 1, 4 şi 5, afirmativă, simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 4: **s-o dezleg din pripon** = prop. secundară circumstanţială de scop, introdusă în frază cu ajutorul conjuncţiei suordonatoare **s(ă)**, subordonată prop. 3, coordonată copulativ cu prop. 4, afirmativă, dezvoltată, enunţiativă propriu-zisă;

P. 5: **şi s-o aduc între întăriturî** = prop. secundară circumstanţială de scop, introdusă în frază cu ajutorul conjuncţiei subordonatoare **s(ă)**, subordonată prop. 3, coordonată copulativ cu prop. 4, afirmativă, dezvoltată, enunţiativă propriu-zisă.

c) **în care** = c.c.l., pron. rel. (cu sensul de **unde**), f., sg., Ac. cu prep. simplă **în**;

înaltă = a. adj., adj. propriu-zis, variabil cu două terminaţii, f., sg., Ac., gradul de comparaţie pozitiv;

o = c. direct, pron. pers., III, sg., f., Ac., forma neaccentuată.

d) a înmormânta - **a îngropa**; deznădăjduit - **desperat**; a dezlega - **a desface**.

e) Familia lexicală a cuvântului **înalt**: ***înălţime, înălţător, înălţare, înălţa, înăltuţ***.

f) **î-na-in-te, dez-nă-dăj-du-it, con-junc-ţi-e, răs-pla-tă, in-ac-cep-ta-bil**.

g) transcriere **literală**; zonă **petroliferă**; **locuinţă** temporară; **originar** din Craiova, băi **termale**.

h) Gândul /^{1PP} **să** nu mă mai supăr pe nimeni /^{2AT} mi-a venit ieri după discuţia cu tine. /^{1PP}

Să nu mai am parte de prietenie în vecii vecilor /^{1CV} şi tot nu mă mai împac cu tine niciodată. /^{2PP}

i) Pune cartea aceea **deasupra**! (adverb)

Deasupra blocurilor pluteau nori negri şi mari. (prepoziţie)

Pentru subiectul de gramatică se acordă 4,25 puncte.

Scanned with OKEN Scanner

Sesiunea I, 1997

I. Se dă textul:

„– Vezi ce bine-i şade lui – **zice mam-mare** – cu costumul de marinel?
– Mamiţo, nu ţi-am spus că nu se zice marinel?
– Da cum?
– Marinal...
– Ei! ziceţi voi cum ştiţi; eu zic cum am apucat."

(Ion Luca Caragiale – **D-l Goe...**)

Cerinţe:

a) Transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă;

b) Indicaţi felul construcţiei subliniate şi motivaţi punctuaţia acesteia.

II. Se dă textul:

„– Spune-i şi d-ta băietului, omule, ca să-şi ieie nădejdea şi să-şi caute de drum."

(Ion Creangă – **Amintiri din copilărie**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **omule, ce, se cuvine;**

d) Formaţi familia lexicală a cuvântului **om** (cel puţin cinci derivate);

e) Scrieţi câte un sinonim neologic pentru: **a spune, nădejde, drum;**

f) Indicaţi valorile morfologice ale cuvântului **şi** în textul de mai sus;

g) Construiţi trei enunţuri în care pronumele personal de politeţe **dumneata** să fie, pe rând, nume predicativ, atribut pronominal genitival, complement direct;

h) Alcătuiţi o frază în care pronumele relativ **ce** să introducă o propoziţie subordonată completivă indirectă.

Despărţiţi în silabe cuvintele: **greşeală, impetuos, dezaprobare, atlas.**

Rezolvare:

I. a) Mam-mare zice că micuţului Goe îi şade bine costumul de „marinel". Goe intervine spunând că nu se zice „marinel", ci „marinal". Dându-se bătută, mam-mare îi cere micuţului să zică aşa cum ştiu ei de la şcoală, iar ea va pronunţa în continuare cuvântul respectiv „cum a apucat".

b) Construcţia subliniată este o propoziţie principală incidentă. Ea este încadrată de **linii de pauză** care ţin aici locul virgulelor sau parantezei. Cratima folosită între cuvintele **mam** şi **mare** ţine, de asemenea, locul apostrofului, care marchează absenţa accidentală a sunetului **a**.

II. a) **Spune** = P.V.; **să-şi ieie nădejdea** = P.V.; **se cuvine**= P.V.; **să-şi caute de drum** = P.V.

b) P. 1: **Spune-i şi d-ta băietului, omule** = prop. princ., afirmativă, dezvoltată,

Scanned with OKEN Scanner

enunţiativă propriu-zisă;

P. 2: **ce se cuvine** = prop. secundară, atrib., subord. vb. **spune** din prop. regentă 1, introdusă în frază cu ajutorul pron. rel. **ce**, afirm., simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 3: **ca să-şi lele nădejdea** = prop. secundară, circumst. de scop, subord. verbului **spune** din prop. regentă 1, introdusă în frază cu ajutorul conjuncţiei compuse subord. **ca să**, afirmativă, simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 4: **şi să-şi caute de drum** = prop. secundară, circumst. de scop, subord. verbului **spune** din prop. regentă 1, coordonată copulativ cu prop. 3, introdusă în frază cu ajutorul conj. compuse subord. **ca să**, afirmativă, simplă, enunţiativă propriu-zisă.

c) **omule** = subst. com., simplu, m., sg., V., art. hot. **-le**; fără funcţie sintactică în propoziţie;

ce = S., pron. rel., N.;

se cuvine = P.V., vb. predicativ, impersonal şi unipersonal, conj. a IV-a, activă, ind. prezent.

d) Familia lexicală a cuvântului **om**: ***omuleţ, omenire, neom, omenesc, omeneşte***.

e) Sinonimele: a spune - **a relata**; nădejde - **speranţă**; drum - **itinerar**.

f) Valorile morfologice ale cuvântului **şi**: primul **şi** = adverb; al doilea şi al patrulea **şi** = pronume reflexive în cazul dativ (persoana a III-a); al treilea **şi** (dintre **nădejdea** şi **să**) este conjuncţie simplă coordonatoare.

g) Enunţurile: Cel din dreapta eşti **dumneata**? (nume predicativ)

Speranţele **dumitale** nu sunt zadarnice (atribut pronominal genitival).

Pe dumneata te supără ceva (complement direct).

h) Mă gândesc /^{1PP} ce bine era pe atunci! /^{2CD} .

Despărţirea în silabe: **gre-şea-lă**; **im-pe-tu-os**; **dez-a-pro-ba-re**; **a-tlas**.

Sesiunea a II-a, 1997

Se dă textul: „Şi s-aşază toţi la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul."

(Mihai Eminescu – **Călin, File din poveste**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **toţi, anii, lin**;

d) Indicaţi, printr-un singur cuvânt, sinonimele următoarelor locuţiuni: **a ţine hangul, în faţă, a băga de seamă, în floarea vârstei, mort-copt**;

e) Despărţiţi în silabe cuvintele: **cobză, instinctiv, istorie, dezafecta, iniţial**;

f) Precizaţi, prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare: răspuns **oral / orar**; zonă **petrolieră / petroliferă**; **virtuos / virtuoz** al pianului; carieră **literală / literară**; plecat **temporal / temporar**;

Scanned with OKEN Scanner

g) Indicaţi două forme de plural ale substantivului **masă** şi alcătuiţi propoziţii cu acestea;

h) Alcătuiţi o frază în care propoziţia subordonată circumstanţială de timp să fie introdusă cu ajutorul adverbului relativ **cum**.

Rezolvare:

a) **s-aşază, răsună, ţine hangul** = P.V.; **cum... -s, cum... -i** = P.N.;

b) P. 1: **Şi s-aşază toţi la masă** = prop. princ., afirmativă, dezv., enunţiativă propriu-zisă, regentă pentru prop. 2 şi 3, coordonată prin juxtapunere cu prop. 4 şi 5;

P. 2: **cum li-s anii** = prop. secundară, circumstanţială de mod, subord. verbului **s-aşază** din prop. regentă 1, introdusă în frază cu ajutorul adverbului relativ **cum**;

P. 3: **cum li-i rangul** = prop. secundară, circustanţială de mod, subord. verbului **s-aşază** din prop. regentă 1, introdusă în frază cu ajutorul adverbului relativ **cum**, coordonată prin juxtapunere cu prop. 2, afirmativă, dezvoltată, enunţiativă propriu-zisă;

P. 4: **lin vioarele răsună** = prop. princ., afirm., dezvoltată, enunţiativă propriu-zisă, coordonată prin juxtapunere cu prop. 1şi 5;

P. 4: (iară) **cobza ţine hangul** = prop. princ., afirm., simplă, enunţiativă propriu-zisă, coordonată prin juxtapunere cu prop. 1 şi 4.

c) **toţi** = S., pron. neh., m., pl., N.; **anii** = S., subst. com. simplu, m., pl., N., art. hot. **-i**; **lin** = c.c.m., adv. de mod, grad de comparaţie pozitiv.

d) a ţine hangul = **a acompania**; în faţă = **înainte**; a băga de seamă = **a observa**; în floarea vârstei = **tânăr (tânără)**; mort-copt = **obligatoriu**.

e) **cob-ză**; **ins-tinc-tiv**; **is-to-ri-e**; **dez-a-fec-ta**; **i-ni-ţi-al**.

f) răspuns **oral**; zonă **petroliferă**; **virtuoz** al pianului; carieră **literară**; plecat **temporar**.

g) **mase** şi **mese**: În faţa **maselor** adunate acolo, a vorbit frumos.

Mesele trebuie vopsite urgent.

h) **Cum** m-am ridicat de la masă, /^{1CT} mi-am şi adus aminte totul. /^{2PP}

Scanned with OKEN Scanner

ADMITERE LA ŞCOLI PROFESIONALE

Iulie, 1991

Se dă textul:

„În ziua aceea, **nu era** nici un nor deasupra, şi uriaşii munţi, care atâtea zile frământaseră şi **slobozise**ră din coamele lor **zbârlite** până la cer, ploile, trăsnetele şi şuvoaiele, erau acum **blajini**..."

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic următoarele cuvinte din text: **aceea, munţi, sloboziseră, şuvoaiele, blajini**;

d) Alcătuiţi două fraze în care pronumele relativ **care** să introducă o propoziţie subordonată subiectivă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă.

Iulie, 1994

Se dă textul:

„Când auzeam noi pe moş Luca pomenind cu drag de casă, şi când mai vedeam cum rămân satele şi locurile frumoase în urmă, supărarea noastră creştea la culme!"

(Ion Creangă – **Amintiri din copilărie**)

Se cere:

a) Subliniaţi predicatele şi arătaţi felul lor;

b) Despărţiţi textul în propoziţii şi arătaţi felul lor;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **auzeam, noi, satele.**

3. Indicaţi câte un cuvânt sinonim pentru cuvintele: **cumplit** şi **înfricoşat.**

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru trei ore.

Sesiunea I, 1995

1. Se dă textul:

„Lângă lacul, care-n **tremur somnoros şi lin** se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate.
Căci din **patru** părţi a lumii împăraţi şi-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese."

(M. Eminescu – **Călin, file din poveste**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi arătaţi felul lor;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

2. Despărţiţi în silabe cuvintele: **codru, afla, biografie, cereale, somptuos.**

Scanned with OKEN Scanner

3. Găsiţi antonimele cuvintelor: **bogăţie, a creşte, limpede, linişte, onest, volubil** şi alcătuiţi cu ele enunţuri.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru - trei ore.

Barem de corectare şi notare	**Puncte acordate**
1. a) 0,10x4	0,40
b) 0,10x4	0,40
c) 0,10x5	0,50
2. 0,34x5	1,70
3. 0,25x6	1,50
	Total 4,50

Sesiunea a II-a, 1995

I. Se dă **textul**: „Lecţiile de zbor se făceau dimineaţa spre răsăritul soarelui, când se îngâna ziua cu noaptea..., căci ziua era primejdios din cauza hreţilor, care dădeau târcoale pe deasupra miriştii." (Ioan Al. Brătescu-Voineşti – **Puiul**)

Se cere:

a) Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi arătaţi felul fiecăreia;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **lecţiile, se făceau, dimineaţa**.

II. Alcătuiţi câte trei enunţuri cu sinonime ale cuvintelor: **aprig (aprigă)** şi **zarvă**.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru - trei ore.

Barem de corectare şi notare	**Puncte acordate**
I. a) 4x0,25	1,00
b) 4x0,25	1,00
c) 3x0,25	0,75
II. 6x17	1,02

Iulie, 1996

I. Se dă **textul**: „Limba noastră-**i** foc ce **arde**
Într-un neam ce, fără veste,
S-a trezit din somn de moarte
Ca duşmanul din poveste." (Alexei Mateevici – **Limba noastră**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic versul „Ca duşmanul din poveste".

II. Formaţi familia lexicală a cuvântului **a scrie** (cel puţin cinci derivate). Explicaţi cum s-a format fiecare dintre ele.

III. Găsiţi un sinonim şi un antonim pentru cuvintele: **amic, normal, a (se) trezi**.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru - trei ore.

Scanned with OKEN Scanner

Rezolvare:

I. a) -l foc = P.N.; arde = P.V.; s-a trezit = P.V.

b) P. 1: Limba noastră-l foc = prop. princ., dezv., afirm., regentă pentru prop. 2;

P. 2: ce arde într-un neam = prop. secundară, dezvoltată, afirmativă, subordonată atributivă, regentă pentru prop. 3;

P. 3: ce, fără veste, s-a trezit din somn de moarte ca duşmanul din poveste = prop. secundară atributivă, dezvoltată, afirmativă, subordonată prop. 2.

c) Ca duşmanul = c.c.m., subst. com. simplu, m., sg., Ac., art. hot. encl. -l, precedat de prep. simplă ca;

din poveste = a. subst. prep., subst. com. simplu., f., sg., Ac., precedat de prep. simplă din.

II. Familia lexicală a cuvântului scrie: *scriitor, scriere, nescris, rescris, scriitură*

***scriitor* = radic. scri + sufixul -itor; *scriere* = cuv. de bază scrie + sufixul -re; *nescris* = prefixul ne- + radic. scri + desinenţa de participiu s; *rescris* = prefixul re- + radic. scri + desinenţa de participiu s; *scriitură* = radic. scri + sufixul -itură.**

III.	*sinonime*	antonime
amic	*prieten*	duşman
normal	*firesc*	anormal
a (se) trezi	*a (se) deştepta*	a adormi.

Barem de corectare şi notare	Puncte acordate
I. a) 3x0,20	0,60
b) 3x0,60	1,80
c) 2x0,40	0,80
II. 5x0,10	0,50
III. 3x0,10	0,30

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTE DATE LA FACULTĂȚI

FACULTATEA DE DREPT, 1992

I. Să se identifice şi să se rescrie integral numai propoziţia sau propoziţiile principale din următorul text:

„O, dacă geniul ce scoase / Ca din adâncul unei mări
Din fundul inimii zdrobite / Comoara asta de cântări
Nu te-ar fi ars zvâcnindu-ţi tâmpla / De flăcările-năbuşite
Ce-ţi luminau ale gândirii / Împărăţii nețărmurite
Şi, de-ar fi fost lăsat prin lume / Să treci ca orice om de rând
Ce lesne-ai fi pus frâu durerii / Şi răzvrătitului tău gând!"

(Al. Vlahuţă)

II. 1. Să se facă analiza sintactică a frazei care urmează, rescriindu-se fiecare propoziţie şi arătându-se felul ei (schema nu este necesară);

2. Să se analizeze exclusiv din punct de vedere al sintaxei propoziţiei **cele două segmente subliniate**;

3. Să se identifice derivatele existente în acelaşi text şi să se explice mecanismul lor de formare:

„Mare minunăţie-i să-şi pună cineva obrăjorul pentru unii ca tine şi să te hrănească **ca pe un trântor."** (după Ion Creangă)

III. Să se identifice funcţia sintactică a pronumelui relativ-interogativ **care** din următoarele contexte:

1. „Vino-n codru la izvorul **care** tremură pe prund." (M. Eminescu) 2. Scrie-mi şi mie **care** este numărul tău de telefon. 3. **Care** om nu ţine mai mult la viaţa sa decât la a altora? 4. Există oameni a **căror** experienţă de viaţă este foarte bogată. 5. Ultimul film **pe care** l-am văzut m-a impresionat profund. 6. L-am cunoscut pe omul **căruia** m-ai recomandat atât de călduros.

IV. Să se indice prin sinonime lexicale sau frazeologice (aşadar prin simple cuvinte sau combinaţii stabile de cuvinte) sensul verbului predicativ **a fi** din următoarele contexte: 1. „În lumea asta **sunt** femei cu ochi ce izvorăsc scântei." (M. Eminescu)

2. De două luni de zile **este** în concediu medical.
3. În Piaţa Romană **a fost** un accident care s-a soldat cu doi morţi.
4. Mâine **va fi** un an de la căsătoria lor civilă.
5. Tu **eşti** din Constanţa, iar el **este** din Bucureşti.
6. Orice oră de curs **este** de cincizeci de minute.
7. Anul trecut **a fost** la Paris cu propria maşină.
8. Cât **este** un kilogram şi jumătate de banane?
9. Pe unde **aţi fost** de dimineaţă şi până acum?
10. Ce e când ţi se zbate ochiul stâng?
11. Tot ce ţi-am spus **era** pe la 1400.
12. Cât **vor fi** lumea şi pământul, vor exista şi oameni nefericiţi.

Scanned with OKEN Scanner

V. Să se rescrie următorul text, corectându-se toate greşelile pe care le conţine (indiferent de natura lor):

„Ori, dacă se are în vedere însăşi faptul că în această probă de extremă fineţă câştigarea unui centimetru sau doi se obţin prin eforturi supra-omeneşti, atunci cei şase centimetri peste recordul mondial reprezintă un lucru extraordinar."

VI. Să se arate, prin rescriere, care sunt formele verbale corecte (şi deci potrivite) în următoarele contexte:

1. Justiţia nu poate **să absolve / să absolvească** pe autorul unei crime premeditate. 2.Populaţia de la oraşe **contractă / contractează** mai uşor maladiile infecţioase. 3. Foarte mulţi factori **concură / concurează** la realizarea unui ideal. 4. Astăzi oamenii **manifestă / manifestează** nestingheriţi pentru satisfacerea revendicărilor lor. 5. Literatura nu trebuie **să reflecte / reflecteze** foarte fidel realitatea. 6. În studiourile de la Hollywood **se toarnă / se turnează** un nou western.

VII. Rescrieţi următoarele versuri populare, corectând greşelile de ortografie introduse în text şi adăugând semnele de punctuaţie care lipsesc:

1. Cine a stârnit cătăniia
Mâncaiar casa pustiia
Şi nevasta văduviia
Şi copii sărăcia.

2. Murgule, murguţul meu
Datumitea taicătău
Ca să-mi fii de ajutor
La nevoie şi la zor.

VIII. Rescrieţi forma literară (forma corectă) din următoarele perechi:

Anticameră - antecameră, delicvent - delincvent, decrepitudine - decreptitudine, importuna - inoportuna, oprobiu - oprobriu, repercusiune - repercursiune, spicher - şpicher, bleumarin - bleumaren, divident - dividend, desuetudine - desuetitudine, jurisconsult - juristconsult, percept(e) - precept(e), standard - ştandard, usufruct - uzufruct, corabora - corobora, escalada - excalada, frusta - frustra, muschetar - muşchetar, propietate - proprietate, stres - ştres, vindicativ - vindecativ.

IX. Să se indice câte un singur sinonim neologic pentru următoarele adjective din fondul vechi al limbii: adânc, beţiv, caraghios, cinstit, ciudat, deştept, făţarnic, îngâmfat, lacom, molipsitor, obraznic, răutăcios, trist, veşnic, vinovat, zadarnic şi zgârcit.

X. Indicaţi prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele contexte:

1. Primind o asemenea veste, împăratul a dat imediat **sfoară / sfară** în ţară. 2. Alegerea a fost absolut **arbitrară / arbitrală**. 3. Reuniunile **familiale / familiare** sunt pentru mulţi dintre noi o plăcere. 4. Industria noastră **carboniferă / carbonieră** este în regres. 5. Zăcămintele **petrolifere / petroliere** sunt o importantă bogăţie naţională. 6. Primirea care i s-a făcut a fost destul de **glacială / glaciară**. 7. Domnitorii noştri îi **învesteau / învesteau** pe boieri cu diverse funcţii. 8. Şederea într-o staţiune balneară este **temporară / temporală**. 9. „Acolo... sunt ruinele încă **inveterate / învederate** ale anticei cetăţi." (Al. Odobescu) 10. „Am fost şi voi fi întotdeauna contra nepotismului... o bubă **inveterată / învederată** a societăţii noastre." (I. L. Caragiale)

Rezolvarea probei:

I. Unica propoziţie principală este: **„O,... ce lesne-ai fi pus frâu durerii şi răzvrătitului tău gând"**. Pentru identificarea ei se acordă 6 puncte.

Scanned with OKEN Scanner

Precizări:

a) Interjecţia o este, în cazul de faţă, o simplă exclamaţie, prin care se exteriorizează un sentiment de admiraţie. La segmentarea frazei în propoziţii, ea se grupează cu principala propriu-zisă (**ce lesne-ai fi pus frâu durerii şi răzvrătitului tău gând**), dar nu poate constitui singură o propoziţie, întrucât nu are valoarea unei interjecţii predicative (de felul lui: **hai, na, bravo, zvârrr** etc.)

b) Absenţa unor indicaţii suplimentare (de felul: propoziţie dezvoltată, bimembră, enunţiativă, afectivă, pozitivă etc.) nu atrage după sine depunctarea candidaţilor şi nici prezenţa lor nu influenţează în vreun fel oarecare notarea. Precizările sunt valabile şi pentru fraza următoare.

II. a). Mare minunăţie-i = propoziţie principală;

Să-şi pună cineva obrăjorul pentru unul ca tine = propoziţie subiectivă;

Să te hrănească ca pe un trântor = subiectivă (coordonată copulativ cu propoziţia precedentă).

b). Să-şi pună obrăjorul = predicat verbal locuţional; **cineva** = subiect (exprimat printr-un pronume nehotărât); **ca pe un trântor** = compl. circumst. de mod comparativ.

c). Derivatele existente în text sunt: **minunăţie** (format de la adjectivul **minunat** + sufixul abstract **-ie**) şi **obrăjor** (derivat de la substantivul **obraz** + sufixul diminutival **-jor**). Pentru **subiectul II** se acordă **8 puncte** [3 pentru a); 3 pentru b) şi 2 pentru c)]

III. Răspunsurile corecte sunt următoarele: **1** = subiect; **2** = nume predicativ; **3** = atribut adjectival; **4** = atribut pronominal genitival; **5** = complement (obiect) direct; **6** = complement (obiect) indirect. Se acordă **6 puncte** (câte 1 pentru fiecare răspuns corect).

IV. Sinonimele admise sunt următoarele: 1. **a exista**; 2. **a se afla**; 3. **a avea loc, a se produce**; 4. **a se împlini**; 5. **a fi de loc**; 6. **a dura**; 7. **a se duce**; 8. **a costa**; 9. **a umbla**; 10. **a însemna, a semnifica**; 11. **a se întâmpla**; 12. **a dura, a dăinui, a exista**.

Pentru **subiectul IV** se acordă **12 puncte**.

V. Rescris corect, textul are următoarea formă: „**Or**, dacă se are în vedere **însuşi** faptul că în această probă de extremă **finețe** câştigarea unui centimetru sau doi **se obține** prin eforturi **supraomeneşti**, atunci cei şase centimetri peste recordul mondial reprezintă un lucru extraordinar ". Se acordă maximum **5 puncte**.

VI. Formele verbale corecte sunt: 1 = **să absolve**; 2 = **contractează**; 3 = **concură**; 4= **manifestează**; 5 = **să reflecte**; 6 = **se turnează**.

Precizare: Nu este necesar să se rescrie fiecare enunţ. Indicarea formei corecte este suficientă. Se acordă **6 puncte**.

VII. 1. Cine-a stârnit cătănia
Mânca-i-ar casa pustia
Şi nevasta văduvia
Şi copiii sărăcia.

2. Murgule, murguţul meu,
Datu-mi-te-a taică-tău
Ca să-mi fii de ajutor
La nevoie şi la zor.

Se acordă maximum **9 puncte**.

Scanned with OKEN Scanner

VIII. anticameră, bleumarin, corobora, delincvent, dividend, escalada, decrepitudine, desuetudine, frustra, importuna, jurisconsult, muschetar, oprobriu, precepte, proprietate, repercusiune, standard, stres, spicher, uzufruct şi vindicativ.

Precizare: În eventualitatea că sunt corecte, explicaţiile de ordin etimologic sunt acceptate, dar ele nu sunt şi necesare. Este suficient să se indice grafia şi pronunţarea recomandate de normele în vigoare ale limbii literare. Se acordă maximum **21 de puncte.**

IX. Sinonimele admise pentru cele 17 adjective sunt următoarele:

1 = profund, radical, esenţial, fundamental (ultimele trei în combinaţie cu substantivele: prefaceri, transformări, schimbări; cf. **prefaceri adânci**); **2** = alcoolic; **3** = ridicol (şi în anumite contexte) grotesc şi burlesc; **4** = bizar, extravagant, straniu, curios, excentric, funambulesc, fantasmagoric şi abracadabrant; **5** = onest, prob, loial, franc, leal; **6** = inteligent, ager, abil, ingenios, capabil; **7** = ipocrit, perfid, duplicitar, fals, fariseic; **8** = infatuat, orgolios, vanitos, grandoman, megaloman; **9** = avid, cupid, vorace (eventual şi: gurmand, insaţiabil); **10** = contagios, infecţios şi infectant; **11** = insolent, impertinent (eventual şi arogant); **12** = maliţios (eventual şi caustic, sarcastic); **13** = melancolic, abătut, deprimat, deprimant, dezolant; **14** = culpabil (nu se admite inculpat, care are alt sens); **15** = etern, sempitern, perpetuu, continuu, permánent; **16** = inutil, steril, ineficace, ineficient, oţios; **17** = avar, harpagon, parcimonios (eventual şi meschin).

Pentru **subiectul IX** se acordă maximum **17 puncte**, adică câte un punct pentru fiecare sinonim admis.

X. Paronimele potrivite în cele zece contexte sunt următoarele: **1** = **sfară**; **2** = **arbitrar**; **3** = **familial**; **4** = **carbonier**; **5** = **petrolifer**; **6** = **glacial**;**7** = **învesti**; **8** = **temporar**; **9** = **învederat**; **10** = **inveterat**. Se acordă **10 puncte.**

Precizări suplimentare:

I. Neintegrarea (necuprinderea) în propoziţia principală a interjecţiei **o** se depunctează cu **o unitate.**

II. 3. a) Simpla identificare a derivatelor existente în propoziţiile 1 şi 2 se notează cu **0,50 puncte** pentru fiecare derivat (**minunăţie** şi **obrăjor**).

b) Explicarea greşită sau incompletă a mecanismului derivării se depunctează cu **0,50 puncte** pentru fiecare cuvânt derivat.

c) Verbul **a hrăni** nu este format în limba română de la substantivul **hrană**, ci este un cuvânt împrumutat. Explicarea lui corectă sau greşită nu influenţează notarea.

VII. Acordarea celor 9 puncte se va face după cum urmează:

a) Pentru adăugarea cratimei (în **cine-a**), precum şi a celor trei virgule din **2** (versurile 1 şi 2) se acordă **1 punct** (0,24x4); b) Pentru rescrierea corectă a cuvintelor **cătănia, pustiia, văduviia** şi **sărăciia** se acordă **1 punct** (0,25x4); c) Pentru rescrierea corectă a lui **mâncalar** se acordă **2 puncte**; d) Pentru rescrierea corectă a lui **datumitea** se acordă **3 puncte** (câte un punct pentru fiecare cratimă adăugată); e) Pentru rescrierea corectă a cuvântului **copii** (din 1, versul al IV-lea) se acordă **1 punct**; f) Pentru rescrierea corectă a lui **taicătău** se acordă încă **1 punct**.

Scanned with OKEN Scanner

1993

I. 1. Analizaţi exclusiv din punct de vedere al sintaxei frazei următorul text (Schema nu este necesară, însă rescrierea şi numerotarea propoziţiilor, precum şi indicarea raporturilor între acestea sunt obligatorii):

Chiar adevăruri de-ar fi câte se spun, în unele privinţe, despre tine, este indiscutabil că ai ajuns ceea ce ţi-ai pus în gând şi ai dorit atât de mult numai prin meritele tale, pe care, din păcate, unii ţi le contestă, din când în când, fără motive întemeiate.

2. Extrageţi locuţiunile şi expresiile pe care le conţine fraza de mai sus şi indicaţi felul acestora;

3. Identificaţi derivatele şi compusele existente în acelaşi text şi explicaţi mecanismul lor de formare;

II. Indicaţi ce fel de propoziţii subordonate introduce adverbul relativ **cum** în următoarele fraze:

1. **Cum** îţi vei aşterne, aşa vei dormi.
2. Vremurile actuale sunt **cum** sunt şi e greu să fie schimbate.
3. Prietenul meu este un om **cum** nu se află pe toate drumurile.
4. **Cum** nu mai exista nici o scăpare, armata s-a predat necondiţionat.
5. „Făt-Frumos vedea **cum** înfloreau două stele albastre, ... ochii miresei lui."
(M. Eminescu)
6. „Ea a doua zi se miră, / **cum** de firele sunt rupte,
Şi-n oglind'ale ei buze / vede vinete şi supte-" (M. Eminescu)
7. **Cum** ea pe coate-şi răzima / Visând ale ei tâmple,
De dorul lui şi inima / Şi sufletul se împle. (M. Eminescu)

III. Arătaţi care din cele două forme sau construcţii subliniate este corectă şi rescrieţi-o pe aceasta, păstrând enunţurile de mai jos:

1. I-am telefonat unei prietene **a mele / ale mele**;
2. Ofer o carte interesantă **dragii / dragei** mele colege;
3. Vom mai discuta în ceea ce **priveşte / privesc** examenele;
4. Participanţii la discuţii au fost **puţin / puţini** numeroşi;
5. Am vizitat un salon de **nou-născuţi / noi-născuţi**;
6. Lucrează la catedra de **istoria / istorie** a literaturii române;
7. Am ascultat o conferinţă **al cărei / a cărei** obiect a fost interesant;
8. Din neatanţie **era / eram** să cad pe scări;
9. Familia Ionescu **a făcut / au făcut** o excursie în străinătate;
10. Le **trebulesc / trebuie** bani foarte mulţi pentru a-şi construi o locuinţă.

IV. Rescrieţi următorul text corectând greşelile pe care le conţine:

„Aşadar, cam asta era, în linii mari, imaginea sguduitoare a Bucureştilor de altă dată, când, într-o casă a mahalalii Boteanu, s-a născut la 29 Iunie 1819 acel ce avea să devie gânditorul şi intransingentul revoluţionar Nicolae Bălcescu."

Scanned with OKEN Scanner

V. Rescieţi următoarele versuri populare corectând exclusiv greşelile de ortografie introduse în text: „Dear fi badea pehlivan, / Dăruimilaş cu-n ban, / Dar badeai cioban la oi / Şi tot cântă din cinpoi, / Dar badeai cioban la stână / Ieiel dracii toţi a (la) mână / De trei ori pe săptămână / Ca şi ieu să-mi pot căta / Altul pe potriva mea."

VI. Identificaţi şi rescrieţi neologismele care apar în următorul text fără să daţi şi explicaţii de ordin etimologic sau semantic: „Ceea ce caracterizează mai întâi de toate personalitatea lui Eminescu este o aşa de covârşitoare inteligenţă ajutată de o memorie căreia nimic din ce-şi întipărise vreodată nu-i mai scapă (nici chiar în epoca alienaţiei declarate), încât lumea în care trăia el după firea lui şi fără nici o silă era aproape exclusiv lumea ideilor generale ce şi le avea pururea la îndemână."(Titu Maiorescu)

VII. Urmând modelele indicate între paranteze (culpabil - vinovat; terifiant - îngrozitor), grupaţi adjectivele de mai jos în perechi sinonimice constituite dintr-un neologism şi un termen din fondul vechi al limbii: abominabil; amănunţit; asemănător; biruitor; copilăresc; credincios; detaliat; fidel; inocent; înfiorător; juvenil; nevinovat; pueril; răzbunător; similar; stupefiat; tineresc; uimit; victorios; vindicativ.

VIII. Indicaţi maximum patru sinonime frazeologice ale verbului **a muri** urmând modele ca: a observa - a băga de seamă, a fugi - a lua-o la sănătoasa, a se naşte - a vedea lumina zilei etc. (Sunt admise exemple din toate variantele funcţionale ale limbii.)

IX. Rescrieţi forma corectă (literară) din următoarele perechi:

aliniat – alineat	aversiune – adversiune
avocat – advocat	corigent – corijent
divident – dividend	funeralii – funerarii
filigram – filigran	iredentism – iridentism
întreprindere – intreprindere	juristdicţie – jurisdicţie
plebiscit – plebicist	preşedinţie – preşedenţie
renumeraţie – remuneraţie	revendicare – revindecare
start – ştart	transcedental – transcendental.

X. Arătaţi, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele combinaţii sintactice:

tribunal **arbitral / arbitrar**	a-şi **apropia / apropria** bunurile altuia
primire **glacială / glaciară**	a călători pe **spezele / spetele** statului
transcriere **literală / literară**	a rămâne pe **geantă / jantă**
industrie **minieră / minieră**	a **recuza / refuza** un martor
societate **petrolieră / petroliferă**	a **revela / releva** un secret

Rezolvarea probei:

I. 1. Fraza este construită prin subordonare şi este formată din 7 propoziţii.

P. 1: Chiar adevăruri de-ar fi = concesivă, subordonată regentei 3;

P. 2: câte se spun, în unele privinţe despre tine = subiectivă, subordonată propoziţiei 1 (al cărei subiect este; **adevăruri** e nume predicativ);

P. 3: este indiscutabil = principală şi regentă în raport cu propoziţiile 1 şi 4;

P. 4: că ai ajuns... numai prin meritele tale = subiectivă cerută de expresia impersonală **este indiscutabil**;

P. 5: ceea ce ţi-ai pus în gând = predicativă, subordonată propoziţiei 4 şi în raport de coordonare copulativă cu propoziţia 6;

Scanned with OKEN Scanner

P. 6: **(şi) ai dorit atât de mult** = predicativă, subordonată faţă de 4 şi coordonată cu propoziţia precedentă (verbul **a ajunge** este aici copulativ, sinonim cu **a deveni**);

P. 7: **pe care, din păcate, unii ţi le contestă, din când în când, fără motive întemeiate** = atributivă, subordonată propoziţiei 4 (determină substantivul **merite**).

Precizare: Indicaţiile suplimentare (referitoare la structura propoziţiilor sau la felul acestora după scopul ori conţinutul exprimat) nu sunt luate în consideraţie, întrucât nu au fost cerute. Prezenţa lor în lucrare nu atrage după sine depunctarea candidatului, dar nici acordarea de puncte în plus.

I. 2. Locuţiuni şi expresii.

a) **chiar de** = locuţiune conjuncţională concesivă, echivalentă semantic cu **chiar dacă**;

b) **este indiscutabil** = expresie verbală impersonală (după care urmează o subiectivă);

c) **a-şi pune în gând** = expresie vebală (în **DEX**, s.v. gând, p. 374, col. 2). Se admite şi „locuţiune verbală";

d) **din păcate** = locuţiune adverbială;

e) **din când în când** = locuţiune adverbială, sinonimă cu adv. **uneori, câteodată**.

I. 3. Derivate şi compuse (în ordinea din text):

a) **privinţă** = derivat de la verbul **a privi** + suf. substantival **-inţă**;

b) **despre** = prepoziţie compusă (din **de** + **spre**);

c) **indiscutabil** = împrumut neologic din fr. „indiscutable". Fiind un derivat analizabil în interiorul limbii române, se admite şi explicaţia: pref. **in-** + **discutabil** (împrumutat din fr. „discutable" sau format în româneşte de la verbul **discută** + suf. **-bil**);

d) **ceea ce** = pronume relativ compus, format din demonstrativul **ceea** (aceea) + pronumele relativ **ce**;

e) **dori** = verb derivat de la substantivul **dor**;

f) **numai** = adverb de mod restrictiv (compus din alte două adverbe: **nu** + **mai**);

g) **întemeiat** = adjectiv de origine participială, provenit din verbul **întemeia** (un derivat de la subst. **temei** + pref. **in-**).

II. Subordonatele introduse prin adverbul relativ **cum** sunt următoarele:

1= circumstanţială de mod; 2 = predicativă; 3 = atributivă; 4 = cauzală; 5 = completivă directă; 6 = completivă indirectă; 7 = temporală de simultaneitate.

III. 1. I-am telefonat unei prietene **a mele**;

2. Ofer o carte interesantă **dragei** mele colege;
3. Vom mai discuta în ceea ce **priveşte** examenele;
4. Participanţii la discuţii au fost **puţin** numeroşi;
5. Am vizitat un salon de **nou-născuţi**;
6. Lucrează la catedra de **istorie** a literaturii române;
7. Am ascultat o conferinţă **al cărei** obiect a fost interesant;
8. Din neatenţie **era** să cad pe scări;
9. Familia Ionescu **a făcut** o excursie în străinătate;
10. **Le trebuie** bani foarte mulţi pentru a-şi construi o locuinţă.

Scanned with OKEN Scanner

IV. Aşadar, cam **aceasta** era, în linii mari, **imaginea zgudu**itoare a Bucureştilor de **altădată**, când, într-o casă a **mahalalei** Boteanu, s-a născut la 29 **iunie** 1819 **cel ce** (**acela care**) avea **să devină** gânditorul şi **intransigentul** revoluţionar Nicolae Bălcescu.

V. „**De-ar** fi badea pehlivan, Dar **badea-l** cioban la stână
Dărui-mi-l-aş c-un ban, **Iele-l** dracii toţi la mână
Dar **badea-l** cioban la oi De trei ori pe săptămână
Şi tot cântă din **cimpoi**, Ca şi **eu** să-mi pot căta
Altul pe potriva mea."

VI. Neologisme: **caracterizează, personalitatea, inteligenţă, memorie, epoca, alienaţiei, declarate, exclusiv, ideilor, generale.**

Precizare: Este recomandabil (dar nu şi obligatoriu) ca neologismele să fie rescrise sub forma lor tip, deci aceea sub care apar inserate şi în dicţionare (de exemplu: caracteriza, personalitate etc.).

VII. Cele 10 perechi sinonimice sunt următoarele: **abominabil-înfiorător; amănunţit-detaliat; asemănător-similar; victorios-biruitor; pueril-copilăresc; fidel-credincios; inocent-nevinovat; juvenil-tineresc; vindicativ-răzbunător** şi **stupefiat-uimit.**

VIII. Sinonime frazeologice posibile ale verbului a **muri**: ***a-şi da duhul, a-şi da obştescul sfârşit, a da ortul (a-şi da ortul) popii, a-şi da sufletul, a înceta din viaţă, a-şi da ultimul suspin, a-şi găsi sfârşitul, a trece în nefiinţă*** şi multe altele.

IX. Formele corecte sunt: **alineat, aversiune, avocat, corigent, dividend, escortă, filigran, funeralii, itinerar, iredentism, întreprindere, jurisdicţie, plebiscit, preşedinţie. remuneraţie, revendicare, start** şi **transcendental.**

X. Paronimele potrivite sunt următoarele: **tribunal *arbitral*, primire *glacială*, transcriere *literală*, industrie *minieră*, societate *petrolieră*, a-şi *apropria* bunurile altuia, a călători pe *spezele* statului, a rămâne pe *jantă*, a *recuza* un martor, *a revela*** (adică ***a dezvălui***) **un secret.**

Barem de corectare şi notare	**Puncte acordate**
I	**22,5**
1. Pentru segmentarea corectă a propoziţiilor, pentru identificarea acestora şi pentru indicarea raporturilor existente între ele (7x1,5)	10,5
2. Pentru identificarea şi explicarea locuţiunilor şi expresiilor	5
3.Pentru identificarea şi explicarea derivatelor şi compuselor	7
II	**7**
III	**10**
IV. (9x0,50	**4,5**
V. (8x0,50)	**4**
VI	**10**
VII	**10**
VIII	**4**
IX	**18**
X	**10**
	Total 100

Scanned with OKEN Scanner

1994

I. 1. Analizaţi exclusiv din punct de vedere al sintaxei frazei următorul text (Schema nu este necesară, însă rescrierea şi numerotarea propoziţiilor, precum şi indicarea raporturilor existente între acestea sunt obligatorii):

Adevărul etern, de care nimeni n-ar trebui să se îndoiască, e că orice om care munceşte este supus greşelii, însă tot atât de adevărat e că fiecare dintre noi ar trebui să înveţe din propriile şi fireştile sale greşeli ca şi din erorile altora.

2. Faceţi analiza morfo-sintactică a cuvintelor subliniate în text.

3. Identificaţi derivatele din acelaşi text şi explicaţi mecanismul lor de formare.

4. Recunoaşteţi şi rescrieţi neologismele care există în text, însă fără a le însoţi de explicaţii semantice sau etimologice.

II. Precizaţi ce fel de propoziţii subordonate introduce conjuncţia ***dacă*** în următoarele fraze: 1. ***Dacă*-mi vei scrie câteva rânduri** înseamnă că încă mă iubeşti.

2. Urcând din greu, se gândea ***dacă*** **va rezista până în vârful muntelui.**

3. Nu ştim precis ***dacă*** **strămoşii noştri geto-daci cunoşteau scrierea.**

4. Întrebarea ***dacă*** **vom putea pleca astăzi sau mâine** nu a primit încă răspuns.

5. ***Dacă*** **m-ar ruga şi în genunchi,** tot nu mă mai întorc la el.

6. Problema este ***dacă*** **se mai poate înscrie aşa târziu.**

7. ***Dacă*** **treci mâine pe la mine,** te pot aştepta toată ziua.

8. ***Dacă*** **te-ai prins în horă,** trebuie să joci.

III. Precizaţi categoria lexico-gramaticală (sau valoarea morfologică) a celor patru şi din următoarele versuri:

„Sunt flori care-şi înclină boiul şi mor lipsite de visare,
Mai sunt şi ochi ce plâng în noapte şi-adorm când soarele răsare."

(D. Anghel)

IV. Identificaţi şi extrageţi figurile de stil (inclusiv epitetele) din cunoscutele versuri eminesciene:

„ Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratic
Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic."

V. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte ţinând seama (acolo unde este cazul) de regulile morfologice: **analfabet, august, binoclu, bojdeucă, chintesenţă, duios, flică, inospitalier, mausoleu, subestima, tablă şi transoceanic.**

VI. Indicaţi prin rescriere care dintre cele trei variante grafice este corectă:

1. crea, creea şi creia
2. egzemă, eczemă şi exemă
3. erarhie, ierarhie şi ierarchie
4. dar-mi-te, darmite şi darămite
5. glasvant, glasvand şi glazvand
6. ruxac, rucsac şi rucksac

VII. Precizaţi prin rescriere care este forma corectă din următoarele perechi:

aeropag-areopag	asambla-ansambla	contigent-contingent
escadrilă-excadrilă	fascicol-fascicul	genuflexiune-genoflexiune
inopinat-inopinant	indemnizaţie-îndemnizaţie	jurisprudenţă-juristprudenţă

Scanned with OKEN Scanner

ostatec-ostatic	paliativ-paleativ	preerie-prerie
respectos-respectuos	sacrosant-sacrosanct	siringă-seringă

VIII. Indicaţi câte un singur sinonim neologic pentru următoarele substantive din fondul vechi al limbii:

amănunt; belşug; dovadă; hotărâre; împrejurare; jertfă; moarte; nădejde; părere; pedeapsă; rai; sfetnic; surghiun; urmaş; vârstă; zestre.

IX. Urmând modelul indicat între paranteze (a înceta din viaţă – a-şi găsi moartea), grupaţi expresiile şi locuţiunile de mai jos în perechi de sinonime frazeologice:

apa morţilor	vocabular fundamental
ocluzie intestinală	fata morgana
a-şi face seama	încurcătură de maţe
a trage un perdaf	fond principal lexical
a veni pe lume	a arde gazul (de pomană)
a-şi curma viaţa	a lua la refec
a tăia frunze la câini	a vedea lumina zilei

X. Arătaţi prin rescriere care este paronimul potrivit în următoarele combinaţii sintactice:

bazin carbonifer / carbonier	libret / livret de economii
calotă glacială / glaciară	păcat original / originar
greutăţi familiale / familiare	virtuos / virtuoz al pianului
notaţie literală / literară	a gira / gera o întreprindere

XI. Precizaţi prin rescriere care dintre cele două variante accentuate este admisă de normele ortoepice în vigoare:

avárie – avaríe	ántic –antíc	butélie – butelíe	début – debút
editor – editór	mátur – matúr	precéptor – preceptór	regízor – regizór
scrútin – scrutín	símbol – simból	vérigă – verígă	vátman – vatmán

XII. Corectaţi greşelile (de orice natură) existente în următoarele contexte rescriind în întregime fiecare enunţ:

1. „Ori, după înnăbuşirea rebeliunii, practic nimeni dintre cei aflaţi în interiorul clădirei nu s-au folosit de aceste galerii preferând să iasă de grabă prin uşile principale cu mâinle la ciafă."

2. La solicitarea repetată a fetii sale şi fortuit de unele evenimente neplăcute din ultimile zile, proaspătul Ambasador s-a reîntors în ţară la numai câteva luni de la sosirea sa în străinătate.

3. Mijloacele mass-media au precizat nu odată că Organizaţia naţiunilor unite se conduce după un sumum de principii, care sunt unanim acceptate de către toţi membrii ei.

N.B. Orice greşeală de ortografie se penalizează cu scăderea unui punct din totalul obţinut de candidat pentru fiecare eroare.

Rezolvare:

I. 1. Construită mai ales prin subordonare, fraza este formată din 8 propoziţii:

P. 1: **adevărul etern... e = principală** şi regentă faţă de propoziţiile 2 şi 4;

P. 2: **de care... n-ar trebui = atributivă** (determină substantivul **adevărul** din P. 1);

Scanned with OKEN Scanner

P. 3: **nimeni... să se îndoiască = subiectivă** (cerută de verbul **a trebui** din P. 2);

P. 4: **că orice om... este supus greşelii = predicativă** (subordonată propoziţiei 1, în care verbul **e** are valoare copulativă);

P. 5: **care munceşte = atributivă** (determină subst. **om** din propoziţia 4);

P. 6: **însă tot atât de adevărat e = principală** (în raport de coordonare adversativă cu propoziţia 1 şi regentă faţă de propoziţia 7);

P. 7: **că... ar trebui = subiectivă**, cerută de expresia **e adevărat** (unipersonală şi impersonală) din P. 6;

P. 8: **fiecare dintre noi... să înveţe din propriile şi fireştile sale greşeli ca şi din erorile altora = subiectivă** (cerută de verbul **a trebui** din P. 7).

Precizare: Chiar dacă sunt corecte, eventualele indicaţii suplimentare (referitoare la structura propoziţiilor sau felul acestora după scopul sau conţinutul exprimat) nu sunt luate în consideraţie, întrucât nu au fost cerute.

I. 2. Analiza morfo-sintactică a cuvintelor subliniate (**de care, dintre noi şi altora**)

de = prepoziţie simplă, care se construieşte cu cazul acuzativ;

care = pronume relativ în cazul acuzativ. Împreună cu prepoziţia **de** formează un complement indirect al verbului **să se îndoiască**, chiar dacă acesta face parte din altă propoziţie (şi anume din propoziţia nr.3);

dintre = prepoziţie compusă (formată din **de** + **între**), însă neanalizabilă în elementele ei componente; se construieşte cu cazul acuzativ;

noi = pronume personal, persoana I, numărul plural, cazul acuzativ. Împreună cu prepoziţia care-l precedă formează un atribut pronominal prepoziţional;

altora = pronume nehotărât, nr. plural, cazul genitiv. Din punct de vedere sintactic este un atribut pronominal genitival.

I. 3. Derivatele (în ordinea din text) sunt: **etern, propriu** şi **eroare** (pl. **erori**).

II. Propoziţiile introduse prin conjuncţia **dacă** sunt: 1 = subiectivă; 2 = completivă indirectă; 3 = completivă directă; 4 = atributivă determinativă; 5 = concesivă; 6 = predicativă; 7 = condiţională şi 8 = temporală cu nuanţă cauzală.

Precizare: În cazul ultimei propoziţii sunt admise şi alte soluţii, deşi acestea sunt mai puţin indicate sau recomandabile: temporală, cauzală şi chiar cu nuanţă temporală (deci un **tip mixt de subordonată**, pentru care poate fi consultată **Gramatica Academiei**, ediţia a II-a, vol. II, p. 407).

III. Cei patru **şi** au (în ordinea din text) următoarele valori morfologice:

1. Pronume reflexiv, în cazul dativ, forma scurtă (conjunctă sau neaccentuată);
2. Conjuncţie coordonatoare copulativă, care leagă două propoziţii atributive;
3. Adverb cu valoare modală (care determină subst. **ochi**);
4. Conjuncţie coordonatoare copulativă, care leagă două propoziţii atributive.

IV. În cele două versuri există cinci figuri de stil, şi anume: o comparaţie (**ca o vatră de jăratic**), o metaforă (**rumenind**) şi trei epitete, dintre care unul substantival (**de jăratic**) şi două adjectivale: **jăratic** şi **singuratic**.

Precizare: Textul fiind prea scurt, nu se pretează la un comentariu stilistic mai dez-

Scanned with OKEN Scanner

voltat. Pe de altă parte, limitele dintre figurile de stil (generatoare de expresivitate) sunt, de multe ori, greu de fixat. De aceea admitem că o complinire atributivă cum este **de jăratic** (care este în acelaşi timp, şi o determinare estetică) poate fi interpretată şi ca o metaforă, un **epitet-metaforă** sau (şi mai bine spus) **epitet metaforic**. Pentru teoria metaforei şi a epitetului, aşa cum sunt ele privite aici, conf. Tudor Vianu, **Despre stil şi artă literară**, Bucureşti, 1965 (mai ales paginile 196-200).

V. 1. Se despart în silabe după **regulile fonetice** 6 dintre cele 12 cuvinte: **au-gust, boj-deu-că, du-los, fii-că, mau-so-leu** şi **ta-blă**;

2. Se despart în silabe după **regulile morfologice** cuvintele compuse şi formaţiunile cu prefixe: **bin-o-clu** (lat. bini = „doi"), **chint-e-sen-ţă** (lat. **quinta** = „a cincea"), **an-al-fa-bet, in-os-pi-ta-li-er, sub-es-ti-ma** şi **trans-o-cea-nic**. (ultimele neologisme conţin în structura lor prefixele: **an-, in-, sub-** şi **trans-**).

VI. Grafiile corecte (admise de **Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române**) sunt: **crea, eczemă, ierarhie, darâmite, glasvand** şi **rucsac**.

VII. Sunt admise de normele ortoepice în vigoare:

areopag	fascicul	jurisprudenţă	proroc
asambla	genuflexiune	ostatic	respectuos
contingent	indemnizaţie	paliativ	sacrosanct
escadrilă	inopinat	prerie	seringă

VIII. Sinonimele neologice admise: **amănunt** = detaliu; **belşug** = abundenţă şi (în anumite contexte): opulenţă, profunziune, prosperitate; **dovadă** = probă, argument, act, document, indiciu, testimoniu etc.; **hotărâre** = decizie, sentinţă, verdict, ordin şi dispoziţie; **împrejurare** = circumstanţă, conjunctură, ipostază, postură etc.; **jertfă** = sacrificiu; **moarte** = deces; **nădejde** = speranţă; **părere** = opinie, concepţie, impresie, apreciere, aviz; **pedeapsă** = sancţiune, condamnare, punitiune şi (în anumite contexte) chiar: calvar, canon, supliciu, tortură; **rai** = eden şi paradis; **sfetnic** = consilier; **surghiun** = exil, deportare; **urmaş** = succesor şi descendent; **vârstă**= etate şi **zestre** = dotă.

Precizare: Cu rezervele de rigoare şi de la caz la caz, pot fi admise şi alte sinonime neologice aproximative, însă numai dacă se citează contexte care să justifice presupusa sinonimie (concepută de unii cercetători în sens foarte larg). Pentru echivalentele semantice indicate mai sus pot fi consultate ultimele noastre lucrări lexicografice şi mai ales **Dicţionarul de sinonime al limbii române** de Luiza Seche şi Mircea Seche, Bucureşti, Editura Academiei, 1982).

IX. Cele **14 sinonime frazeologice** se grupează în următoarele perechi: apa morţilor – fata morgana; ocluzie intestinală – încurcătură de maţe; a-şi face seama – a-şi curma viaţa; a trage un perdaf – a lua la refec; a veni pe lume – a vedea lumina zilei; a tăia frunze la câini – a arde gazul; vocabular fundamental – fond principal lexical.

X. Paronimele potrivite sunt următoarele: bazin **carbonifer**, calotă **glaciară**, greutăţi **familiale**, notaţie **literală**, **libret** de economii, păcat **originar**, **virtuoz** al pianului şi a **gera** o întreprindere etc.

XI. Accentuările corecte: avarie, antic, butélie, debút, editór, matúr, preceptór, regizór, scrutín, simból, verígă şi vatmán.

Scanned with OKEN Scanner

XII. Rescrise corect, cele trei fraze se prezintă astfel:

1. „Or, după înăbușirea rebeliunii, practic nimeni dintre cei aflați în interiorul clădirii nu s-a folosit de aceste galerii preferând să iasă degrabă prin ușile principale cu mâinile la ceafă."

2. La solicitarea repetată a fetei sale și forțat de unele evenimente neplăcute din ultimele zile, propaspătul ambasador s-a întors în țară la numai câteva luni de la sosirea sa în străinătate.

3. Mijloacele de informare în masă / mass-media au precizat nu o dată că Organizația Națiunilor Unite se conduce după o sumă de principii care sunt unanim acceptate de către membrii ei (sau care sunt acceptate de către toți membrii ei).

Barem de corectare

I. 1. = **12 puncte** sau 8x1,5 (dintre care 0,50 pentru segmentarea corectă a unei propoziții, 0,50 pentru identificarea ei și 0,50 pentru indicarea raporturilor sintactice);

I. 2. = **4 puncte** (repartizate astfel: 1,50 pentru **de care**, 1,50 pentru **dintre noi** și un punct pentru **altora**);

I. 3. = **3 puncte** (câte unul pentru fiecare derivat);

I. 4. = **3 puncte** (câte unul pentru fiecare neologism);

II. = **8 puncte** (câte unul pentru fiecare propoziție corect identificată);

IV. **5 puncte** (câte unul pentru fiecare figură de stil);

V. = **9 puncte**, dintre care 3 pentru **silabația fonetică** (6x0,50) și 6 pentru **silabația morfologică** (6x1).

Precizare: Candidații care aplică regulile fonetice și cuvintelor din cea de a doua categorie (**analfabet**, **binoclu** etc.) pot beneficia în acest caz, de maximum 3 puncte (6x0,50), cu condiția să aplice în mod corect și consecvent regulile silabației fonetice.

VI. = **3 puncte** (adică 0,50 pentru identificarea fiecărei grafii corecte);

VII. = **8 puncte** (adică 0,50 pentru recunoașterea fiecărei pronunțări literare);

IX. = **3,50 puncte** (adică 0,50 pentru fiecare pereche de sinonime frazeologice);

X. = **8 puncte** (câte unul pentru fiecare paronim corect identificat);

XI. = **6 puncte** (adică 0,50 pentru recunoașterea fiecărei accentuări corecte);

XII. = **8,50 puncte**, dintre care: 3 (adică 6x0,50) pentru 2 și **2,50** (5x0,50) pentru 3.

1995

I. Analizați exclusiv din punctul de vedere al sintaxei frazei următorul text:

Este ușor de înțeles că, din moment ce ți-am făcut atâtea promisiuni, te voi însoți până aproape de vârful muntelui, chiar dacă drumul e cam lung și mai ales anevoios, iar vremea-i rea, caii mici și eu extrem de obosit.

Precizări:

1. Schema frazei **nu este necesară**, dar e absolut obligatoriu ca propozițiile să fie rescrise în ordinea din text indicându-se, de fiecare dată, relațiile existente între ele.

2. Numerotarea propozițiilor se poate face fie în funcție de ordinea sau succesiunea predicatelor, fie ținându-se seama de cuvântul cu care începe o propoziție.

Scanned with OKEN Scanner

3. Indicațiile referitoare la structura propozițiilor identificate sau la felul acestora după scopul ori conținutul exprimat nu sunt necesare.

II. Identificați locuțiunile și expresiile din textul de mai sus, arătați felul acestora și explicați structura sau modul în care sunt formate.

III. Precizați prin rescrierea enunțurilor de mai jos care dintre formele sau construcțiile subliniate sunt corecte:

1. Este recomandabil ca în timpul **verei / verii** să mergem la mare sau la munte.
2. Copilul **sorei / sorii / surorii / surorei** este excepțional de dotat.
3. Înainte de a pleca i-a trimis **mamă-sii / mamă-sei** o lungă scrisoare.
4. **Chibritele / chibriturile** folosite trebuie strânse cu multă atenție.
5. Din vârful Ceahlăului, aveam în fața ochilor o privelişte **pitorească / pitorescă**.
6. Au fost perfecționate mijloacele de explorare **a / ale** aparatului cardio-vascular.
7. Delegația română a fost formată din reprezentanți **a / ai** șase partide politice.
8. Examenul se va termina în ziua de **doisprezece / douăsprezece** septembrie.
9. Anul acesta copilul lor a fost clasificat **al optălea / optulea** din clasă.
10. Nici un om nu poate să **aibe / aibă** tot ce-şi dorește în viață.
11. În țările subdezvoltate mulți copii și adulți **sufăr / suferă** din cauza malnutriției.
12. Fiecare om dorește să fie cunoscut de **cât / câți** mai mulți semeni.
13. Ele **înseși / înșile / însele** sunt responsabile de tot ce s-a întâmplat.
14. Un vecin **al meu / de-al meu / de-ai mei** a fost premiat pentru o nouă invenție.
15. În urma crimei comise, avea **remuşcări / remuşcări de conştiință / mustrări de conştiință**.

IV. Precizați categoria lexico-gramaticală sau valoarea morfologică a lui **tot** și a locuțiunilor care intră ca element constitutiv în următoarele contexte:

1. „Lasă-ți lumea ta uitată, Mi te dă cu totul mie,
   De ți-ai da viața toată, Nime-n lume nu ne știe." (Mihai Eminescu)
2. „Tot mai citesc măiastra-ți carte, Deși ți-o știu pe dinafară." (Alexandru Vlahuță)
3. „A fost un gemet întreit, Din totul inimii pornit." (George Coșbuc)
4. Am primit intact și în timp util tot ce mi-ai trimis.
5. Peste tot au existat și există încă probleme care trebuie rezolvate.
6. Cu toate că ea l-a părăsit, el continuă să o iubească.

V. Înlocuiți fiecare segment subliniat printr-un singur cuvânt, utilizând procedeul contragerii și păstrând neschimbat sensul enunțurilor de mai jos:

1. Fără căldura **pe care o primim de la soare** viața ar fi imposibilă pe pământ.
2. Întors în țară, i-a făcut plăcere să revadă satul **în care s-a născut**.
3. După ani și ani, casa părintească a rămas **cum a fost întotdeauna**.
4. În ultimii ani de viață, era tot mai obsedat de ideea **că va muri**.
5. La câteva minute de la **desprinderea de sol**, avionul s-a prăbuşit în mod inexplicabil.
6. **După ce a ajuns** în străinătate, bunul meu prieten nu a mai dat nici un semn de viață.

Scanned with OKEN Scanner

7. „Într-o vreme (pe Camil Petrescu) l-au pasionat boxul şi **mingea lovită cu bocancul.**" (Tudor Arghezi)

VI. Indicaţi câte un singur sinonim lexical (neologic sau din fondul vechi al limbii) pentru fiecare dintre următoarele unităţi frazeologice verbale:

1. a da foc
2. a da ordin
3. a da sfaturi
4. a-şi da viaţa (pentru cineva / ceva)
5. a depune armele
6. a face legi
7. a-şi ieşi din fire
8. a lua capul (cuiva)
9. a lua parte (la ceva)
10. a se lăsa păgubaş
11. a pune în pericol
12. a sări în ochi
13. a ţine isonul (cuiva)
14. a ţine piept
15. a trece în nefiinţă

VII. Reconstituiţi procesele derivative care au avut loc în cazul următoarelor cuvinte: **ardeleneşte, dărnicie, florărească, moldoveancă, ostăşime, scriitoricesc** şi **sticlozitate.**

Precizare: Lanţul derivativ poate fi refăcut fie procedându-se în sens invers, fie pornindu-se direct de la prima bază derivativă (după modelul: 1. **butoiaş,** format de la ***butoi*** + suf. dimin. ***-aş,*** iar **butoi** de la ***bute*** + suf. augument. ***-oi***; 2. ***bute*** + suf. ***-oi*** → **butoi,** iar ***butoi*** + suf. ***-aş*** → **butoiaş**).

VIII. Ortografiaţi următoarele neologisme scrise aici aşa cum se pronunţă:

1. blömarin
2. cau-boi
3. chici
4. dizain
5. dizel
6. fer-plei
7. hobi
8. intermeţo
9. living-rum
10. marcheting
11. menigiment
12. pic-ap
13. randevú
14. stiuardesă
15. uichend

IX. Arătaţi prin simplă rescriere care este forma corectă din următoarele perechi:

1. antedatată - antidatată
2. cromozon - cromozom
3. exchibiţie - exhibiţie
4. estompa - extompa
5. excapadă - escapadă
6. femenin - feminin
7. dezinterie - dizenterie
8. magazioner - magaziner
9. repercusiune - repercursiune
10. seif (monoşilab.) - seif
11. state (de plată) - ştate
12. topogan - tobogan
13. tumoră - tumoare
14. vilegiatură - viligiatură

X. Identificaţi şi rescrieţi neologismele din următorul text (fără a da explicaţii de ordin semantic şi etimologic): „Nu este cu putinţă să-ţi alegi un domeniu oricât de îngust şi umbrit de istoria română fără să constaţi că Nicolae Iorga a trecut pe acolo şi a tratat tema în fundamentul ei." (G. Călinescu)

XI. Identificaţi şi explicaţi pe scurt confuziile paronimice din următoarele texte caragialeşti (Necesare sunt numai explicaţiile semantice, nu şi cele etimologice):

1. „Nimeni nu trebuia a mânca, de la datoriile ce ne impun solemnaminte pactul nostru fundamentale, sfânta constituţiune." **(Nae Ipingescu)**

2. „Am avut, ţaţo, parte că a sărit nenea Dumitrache şi cu Nae ipistatul! aminteri, mitocanul scosese şicul da la baston pentru ca să mă sinucidă." **(Zîţa)**

3. „Ei! geantă latină, domnule, n-ai ce-i mai zice. De ce a băgat el în răcori, gândeşti, pe toţi împăraţii şi pe Papa de la Roma?" **(Conul Leonida)**

4. „Bravos, bobocule! nu m-aşteptam ca tocmai dumneata să te pronunţi cu aşa iluzii

Scanned with OKEN Scanner

în contra mea." (**Efimița**)

5. „Poftiți, cocoane Nicule, poftiți... și, zău, să pardonați, în considerația misiei mele, care ordonă (serios) să fim scrofuloși la datorie." (**Pristanda**)

XII. Explicați succint de ce sunt pleonastice următoarele construcții și combinații lexicale: **averse de ploale, a se bifurca în două, a convietui laolaltă, cel mai optim** (ca în „cele mai optime condiții" etc.) și **hartă a mapamondului.**

Rezolvare:

I. Fraza este mixtă (cu predominarea subordonării) și conține șapte propoziții:

P. 1: **Este ușor de înțeles** = principală și regentă față de P. 2;

P. 2: **că... te voi însoți până aproape de vârful muntelui** = completivă directă subordonată P. 1 (determină supinul **de înțeles**) și regentă față de P. 3, 4, 5, 6 și 7;

P. 3: **din moment ce ți-am făcut atâtea promisiuni** = cauzală condițională subordonată P. 2. Pentru acest tip de subordonată, vezi **Gramatica Academiei**, ediția a II-a, vol. al II-lea, p. 301-302. Se admite și cauzală cu nuanță condițională sau pur și simplu propoziție cauzală;

P. 4: **chiar dacă drumul e cam lung și mai ales anevoios** = concesivă subordonată propoziției 2 și în raport de coordonare copulativă cu propoziția 5;

P. 5: **iar vremea-i rea** = concesivă subordonată aceleiași regente (2) și coordonată copulativ cu propoziția precedentă (4). Față de P. 6 se află în raport de coordonare prin juxtapunere sau alăturare;

P. 6: **caii (sunt) mici** = concesivă subordonată regentei 2 și coordonată atât prin juxtapunere cu propoziția 5, cât și copulativ cu ultima propoziție (7);

P. 7: **(și) eu (sunt) extrem de obosit** = concesivă subordonată regentei 2 și coordonată copulativ cu propoziția precedentă (6). Ca și în propoziția anterioară, verbul copulativ **a fi** este subînțeles.

II. 1. **este ușor** = expresie verbală unipersonală prin formă și impersonală prin conținut, formată din verbul copulativ **este** + adverbul **ușor**;

2. **din moment ce** = locuțiune conjuncțională cauzală în a cărei structură intră prepoziția **din**, subst. **moment** și pronumele relativ **ce**;

3. **a face promisiuni** = locuțiune verbală (echivalentă semantic cu **a promite**), formată din verbul **a face** + subst. **promisiuni** (pl. lui **promisiune**);

4. **chiar dacă** = locuțiune conjuncțională concesivă (echivalentă semantic cu **deși**), formată din adverbul **chiar** + conj. **dacă**;

5. **mai ales** = locuțiune adverbială (sinonimă cu **îndeosebi**), formată din adv. **mai** + participiul trecut (folosit adverbial) al verbului **alege**. Pentru această valoare a lui **ales** poate fi consultat **Dicționarul Academiei**, tom. I, partea I (A-B), p. 113, col. 1.

III.1. **verii**; 2. **surorii**; 3. **maică-sii**; 4. **chibriturile**; 5. **pitorească**; 6. **a** (pentru că raportul genitival se stabilește între **exploatare** și **aparatul cardio-vascular**); 7. **a șase partide** (genitiv format cu prepoziția **a**); 8. **douăsprezece**; 9. **al optulea**; 10. **să aibă**; 11. **suferă**; 12. **cât** (adverb); 13. **înseși** și **însele**; 14. **al meu** și **ai mei**; 15. **remușcări** și **mustrări de conștiință**.

Scanned with OKEN Scanner

IV. 1. **cu totul** = locuţiune adverbială (al cărei sens este „complet, pe de-a-ntregul, în întregime") formată din prepoziţia **cu** + pronumele nehotărât **tot** substantivizat prin articulare;

1 bis. **toată** (viaţa) = adjectiv nehotărât acordat în gen, număr şi caz cu substantivul pe care îl determină;

2. **tot** = adverb al cărui sens este „încă", „şi acum";

3. **totul** = substantiv provenit din pronumele / adjectivul nehotărât **tot** prin articulare;

4. **tot** = pronume nehotărât (care se opune semantic lui **nimic**);

5. **peste tot** = locuţiune adverbială (cu sensul de „pretutindeni"), formată din prepoziţia **peste** + pronumele nehotărât **tot**;

6. **cu toate că** = locuţiune conjuncţională concesivă (echivalentă semantic cu **deşi**), formată din prepoziţia **cu** + adj. nehot. **toate** + conj. **că**.

V. În urma contragerii, segmentele subliniate ar trebui înlocuite cu următoarele cuvinte: 1 = **solară**; 2 = **natal**; 3 = **aceeaşi** sau **neschimbată**; 4 = (ideea) **morţii**; 5 = **decolare**; 6 = **ajuns**; 7 = **fotbalul**.

VI. Sinonimele lexicale acceptabile sunt următoarele:

1 = **a aprinde, a incendia**;

2 = **a ordona, a porunci**. Se admit: **a dispune şi a comanda**;

3 = **a sfătui, a povăţui şi a consilia**;

4 = **a se sacrifica, a se jertfi**;

5 = **a se preda, a capitula**;

6 = **a legifera**. Se admite şi sinonimul nerecomandabil: **a legisla**;

7 = **a se enerva, a se mânia, a se înfuria**;

8 = **a decapita, a ucide, a omorî** etc.;

9 = **a participa** şi (în anumite contexte) **a asista**;

10 = **a renunţa, a abandona**;

11 = **a periclita, a primejdui, a ameninţa**;

12 = **a frapa, a şoca, a izbi**;

13 = **a acompania, a secunda**;

14 = **a rezista, a se opune, a se împotrivi**;

15 = **a muri, a deceda, a se stinge a pieri** etc.

VII. 1. **ardeleneşte** ← ***ardelean*** + **suf. adverbial** ***-eşte***; ***ardelean*** ← n. pr. **Ardeal** + **suf. -an**;

2. **dărnicie** ← ***darnic*** + suf. ***-ie***; ***darnic*** ← **dat** + suf. adj. **-nic**;

3. **florăresă** ← ***florar*** + suf. moţional ***-easă***; ***florar*** ← **floare** + suf. **-ar**;

4. **moldoveancă** ← ***moldovean*** + suf. moţional ***-că***; ***moldovean*** ← **Moldova** + suf. **-ean**;

5. **ostăşime** ← ***ostaş*** + suf. colectiv ***-ime***; ***ostaş*** ← **oaste** + suf. **-aş**;

6. **scriitoricesc** ← ***scriitor*** + suf. adj. ***-icesc***; ***scriitor*** ← **scrie** + suf. **-tor**;

Scanned with OKEN Scanner

7. **sticlozitate** ← ***sticlos*** + suf. ***-itate***; ***sticlos*** ← **sticlă** + suf. adj. **-os**.

Precizare: Alte indicaţii şi detalii (gen: suf. de nume de agent **-ar**, sufix subst. şi abstract **-itate** etc) sunt, desigur, corecte şi bine venite, însă ele nu sunt indispensabile pentru obţinerea punctelor necesare.

VIII. Grafiile corecte ale neologismalor sunt următoarele: **bleumarin**, **cow-boy**, **kitsch**, **design**, **diesel**, **fairplay** şi **fair-play**, **hobby**, **living-room**, **intermezzo**, **pick-up**, **rendez-vous**, **marketing**, **management**, **stewardesă** şi **week-end**.

IX. Pronunţările admise de normele ortoepice în vigoare sunt următoarele: **antedata**, **cromozom**, **exhibiţie**, **estompa**, **escapadă**, **feminin**, **dizenterie**, **magaziner**, **repercusiune**, **self** (monosilabic), **state** (de plată şi de funcţiuni), **tobogan**, **tumoare** şi **vilegiatură**.

X. Rescrise sub forma lor tip (din dicţionare), care este recomandabilă, nu şi obligatorie, neologismale din text sunt în număr de şase: **domeniu**, **istorie**, **a constata**, **a trata**, **temă** şi **fundament**.

XI. Confuzii paronimice în textele caragialeşti:

1. **A mânca** (verb arhicunoscut) se substituie, în prima frază, barbarismului **manca** „a lipsi", împrumutat din franceză (**manquer**) şi din italiană (**mancare**);

2. **Şiş** (un fel de pumnal cu lamă lungă şi îngustă) este confundat de Ziţa cu franţuzismul **şic** „distincţie, eleganţă, bun-gust" etc.;

3. **Geantă** e folosit de Conul Leonida în locul neologismului **gintă** = „neam, seminţie, rasă umană, grup etnic care descinde din acelaşi strămoş îndepărtat" etc.;

4. Neologismul **aluzii** e confundat de Efimiţa cu **iluzii**, care este tot termen neologic, însă mai vechi şi mai cunoscut decât cel dintâi, întrucât apare în expresiile **a-şi pierde iluziile**, **a-şi face iluzii** şi chiar **iluzii deşarte** (toate trei atestate încă din secolul trecut);

5. **Scrupulos** „care dă dovadă de scrupule, onest, conştiincios, meticulos" etc. e confundat în text cu adjectivul neologic mai cunoscut **scrofulos** = „bolnav de scrofule".

Din aceste confuzii paronimice (care nu sunt singurele existente în opera marelui nostru dramaturg), Caragiale a făcut un mijloc excelent de individualizare a personajelor şi de realizare a comicului de limbaj.

XII. 1. **Aversele** sunt prin definiţie un anumit gen de ploi (abundente şi de scurtă durată). Întrucât acest neologism conţine în el ideea de „precipitaţii abundente", adăugarea determinantului **de ploaie** devine inutilă. Pentru a nu se exprima de două ori acelaşi lucru (pleonasmul este un anumit gen de repetiţie) trebuie spus: **ploi sub formă de averse**, **ploi cu caracter de averse** sau, pur şi simplu, **averse**.

2. Verbul **a se bifurca** înseamnă chiar „a se împărţi în **două** ramuri, direcţii etc." (cum arată şi prima parte a acestui neologism, care este lat. **bis** „de două ori", redus în cazul de faţă la **bi-**).

3. Sensul lui **a convieţui** este de „a trăi (sau a vieţui) laolaltă" ca şi lat. **convivere**, pe care îl traduce sau calchiază. În structura verbului **convieţui** intră prefixul **con-** al cărui sens fundamental este de „asociere" (= împreună cu).

4. **Optim** face parte din categoria adjectivelor neologice fără grade de comparaţie. În

Scanned with OKEN Scanner

latină (de unde am împrumutat acest neologism) **optimus** era el însuşi superlativul lui **bonus** şi însemna „cel mai bun" sau „foarte bun". De aceea este suficient să spunem: „condiţii de viaţă **optime**", „producţie **optimă**" ş.a.m.d.

5. Sensul lui **mapamond** este cel de „hartă a lumii sau a globului pământesc" (lat. **mappa** „hartă" şi **mundus** „lume"). A spune **harta mapamondului** înseamnă a repeta cuvântul **hartă**, care (sub o formă) intră în structura neologismului **mapamond**.

Barem de corectare

I. 10,5 p. sau 7x1,50 (dintre care 0,50 pentru segmentarea corectă a unei propoziţii, 0,50 pentru identificarea acesteia şi 0,50 pentru indicarea raporturilor sintactice);

II. 5 p. [câte unul pentru fiecare locuţiune (expresie). Dacă simpla recunoaştere nu este însoţită de explicaţiile necesare se acordă numai 0,50 p.];

III. 18 p. (adică 1p. pentru fiecare dintre primele 12 întrebări şi câte 2p. pentru numerelele 13, 14 şi 15, unde există două forme / construcţii corecte);

IV. 7p. (repartizate astfel: 2p. la nr. 1 şi câte 1p. la celelalte întrebări);

V. 7p. (câte unul pentru fiecare segment corect substituit sau contras);

VI. 15p. (câte unul pentru fiecare sinonim lexical acceptabil);

VII. 7p. (câte 0,50 pentru fiecare derivat corect şi complet explicat). Dacă în unele cazuri reconstituirea „lanţului derivativ" se realizează parţial ori cu diverse erori, se acordă numai 0,50 p. pentru derivatul respectiv;

VIII. 7,50p. (câte 0,50 pentru fiecare neologism rescris corect);

IX. 7p. (câte 0,50 pentru recunoaşterea fiecărei pronunţări literare);

X. 6p. (câte unul pentru fiecare neologism existent în text);

Precizare: Dacă alături de adevăratele neologisme sunt menţionate şi cuvinte din fondul vechi al limbii, erorile se soldează cu scăderea unui punct pentru fiecare unitate lexicală greşit interpretată.

XI. 5p. (câte unul pentru recunoaşterea şi explicarea fiecărei confuzii paronimice). În eventualitatea că explicaţiile lipsesc ori nu sunt corecte, se acordă numai 0,50 p. pentru simpla identificare a unei atracţii paronimice.

Precizare: Semnalarea altor „confuzii paronimice" decât cele reale (de exemplu: **constituţie sau să mă sinucidă**) atrage după sine depunctarea candidatului cu o unitate pentru fiecare eroare comisă şi legată de cele cinci texte caragialeşti.

XII. 5p. (câte unul pentru fiecare pleonasm corect şi complet explicat, ceea ce nu presupune, în mod obligatoriu şi chiar în toate cazurile, recurgerea la indicaţii de ordin etimologic).

Precizare: Orice greşeală de ortografie sau de exprimare, indiferent de natura ei, atrage după sine depunctarea candidatului cu 0,50 p. sau chiar cu o unitate (în funcţie de gravitatea erorii). La calculul final, se ţine seama de aceste eventuale erori scăzându-se ceea ce trebuie din totalul de 100 de puncte (câte se acordă pentru răspunsuri corecte la toate întrebările).

Scanned with OKEN Scanner

1996

I. 1. Analizaţi exclusiv din punct de vedere al sintaxei frazei următorul text:

„Se afirmă adeseori că nu e posibil să se înfrăţească oameni prin aceleaşi convingeri religioase, care sunt prea numeroase şi înrădăcinate. Este însă de la sine înţeles că oamenii de pretutindeni ar trebui să fie măcar uniţi prin acţiuni paşnice sau constructive şi să rămână întotdeauna însufleţiţi de aceleaşi idealuri umanitare."

2. Identificaţi derivatele care există în text şi care sunt corecte în limba română explicând, totodată, mecanismul lor de formare.

Precizări: a) Nu sunt necesare indicaţiile referitoare la structura propoziţiilor sau la felul acestora după **scopul** şi **conţinutul** exprimat. Schemele celor două fraze sunt facultative, iar segmentarea pe text nu este suficientă. b) Este obligatoriu ca propoziţiile să fie rescrise, după ce au fost identificate, arătându-se, de fiecare dată, relaţiile care există între ele.

II. Găsiţi cinci exemple de substantive cu valoare adverbială şi cu funcţie sintactică de complement circumstanţial de mod, care determină fie un adjectiv (de exemplu: **sănătos tun**), fie un verb (ca în cazul lui **a veni** şi **a se duce puşcă**).

Precizare: Se admite ca toate exemplele să fie numai din prima sau din a doua categorie.

III. Indicaţi clasa morfologică (sau partea de vorbire) căreia îi aparţine **a** din următoarele contexte şi daţi, totodată, explicaţiile de rigoare acolo unde este cazul:

1. „E uşor a scrie versuri când nimic nu ai a spune." (M. Eminescu)
2. „Dragu mi-i badiu din joc, / Că miroase a busuioc." (Jarnik - Bîrseanu)
3. Am cumpărat zece creioane a 200 de lei bucata.
4. Nu mai ţin minte când a fost ultima dată pe la noi.
5. „Care dintre cai a venit la jăratic... acela are să te ducă la împărăţie." (I. Creangă)
6. Din depoziţiile a cinci martori a rezultat că inculpatul era, într-adevăr, vinovat.
7. „N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliţi / În aplauzele grele a canaliei de uliţi... ?" (M. Eminescu)
8. „A! bine că mi-ai venit Făt-Frumos,... acum hai la luptă!" (M. Eminescu)
9. „Şi în fuga lui a mare / Îl prinzi cu mâna călare." (Anton Pann)
10. „Pe amicul nu-l supără gheata... din dreapta, îl supără a din stânga." (I. L. Caragiale)

IV. Înlocuiţi fiecare segment subliniat printr-un cuvânt sau două utilizând procedeul contragerii sau al substituţiei sinonimice şi păstrând neschimbat sensul următoarelor enunţuri:

1. Fără afecţiunea şi grija **pe care o poartă părinţii** mulţi copii ar fi nefericiţi.
2. Aşa-zisa fericire înseamnă, în primul rând, **să fii liniştit din punct de vedere sufletesc**.
3. **Ideea că sufletul este nemuritor** îi obsedează pe foarte mulţi oameni.
4. Orice om **cu dare de mână** ar trebui să fie **un iubitor şi un binefăcător al celor săraci**.

Scanned with OKEN Scanner

5. **Arta de a vorbi în public frumos şi convingător** era foarte preţuită în antichitatea greco-romană.

V. Construiţi zece enunţuri scurte din care să rezulte că aţi înţeles diferenţa semantică existentă între dubletele lexicale: **fascicul şi fasciculă; final şi finală; garderob şi garderobă; grup şi grupă; program şi programă; pantomim şi pantomimă; pendul şi pendulă.**

Precizare: Din cele şapte dublete lexicale trebuie alese numai cinci perechi şi construite apoi zece scurte enunţuri. În mod excepţional sunt admise şi simple sintagme stabile (sau unităţi frazeologice) de tipul: **ax cerebrospinal**, faţă de **axă de rotaţie**, **axa polilor** etc.

VI. Indicaţi, fără a le defini, antonimele următoarelor neologisme: **altruist, benefic, cacofonie, creditor, filantrop, hipotensiune** (arterială), **introvertit, junior, microcosm** (cu varianta **microcosmos**) şi **viciu.**

VII. Indicaţi câte un sinonim neologic pentru următoarele substantive, adjective, verbe şi adverbe din fondul vechi al limbii:

subst.	**adjective**	**verbe**	**adverbe**
1. greutate	4. îndrăzneţ	7. a muri	10. degeaba
2. nenorocire	5. îngrozitor	8. (se) întări	11. destul
3. singurătate	6. lacom	9. a sfârşi	12. înadins

VIII. Explicaţi mecanismul de formare a cuvintelor de mai jos reconstituind exact fiecare etapă a lanţului derivativ: **cetăţenesc, eminescian, neînfrumuseţat, reînfiinţa, sârguincios** şi **ţărăncuţă.**

Modele de urmat: 1. **neînduioşat**, format cu prefixul **ne-** + **înduioşat** (participiul trecut, folosit ca adjectiv, al verbului **înduioşa**). Verbul **înduioşa** este derivat cu prefixul **în-** de la adjectivul **duios** (neanalizabil în limba română); 2. **sticlozitate** este format de la adj. **sticlos** + suf. **-itate**, iar adj. **sticlos** este derivat de la **sticlă** + suf. **-os.**

IX. Ortografiaţi următoarele neologisme scrise aici aşa cum se pronunţă:

1. autsaider	4. brigi	7. cozör	10. iancheu	13. römi	16. statu-cvo
2. bestselăr	5. chici	8. dizör	11. imbrólio	14. spici	17. striptiz
3. biznis	6. cópirait	9. férplei	12. minion	15. sprei	18. şou

X. Rescrieţi corect următoarele nume proprii (de locuri şi de persoane) a căror pronunţare o aveţi aici: **Bordo, B. P. Hajdeu, Al. Filipide, Münhen, C. Negruţi, Niuiorc, Şecspir, Şicago(u).**

XI. Eliminaţi structurile cacofonice pe care le conţin următoarele enunţuri şi apoi rescrieţi-le pe acestea, păstrându-le sensul intact (vezi mai jos modele de urmat!):

1. Majoritatea coincidenţelor se pot explica ca inovaţii paralele.
2. În acelaşi fel a procedat şi fiica, care a cumpărat apartamentul...
3. Derivatele de tipul **curiozitate** sunt justificate, pentru că **curios** nu e derivat.
4. Aşa se explică că, în prezent, N.U. a deschis un restaurant chinezesc...
5. Maiorescu trebuia să ducă mai departe ceea ce era bun la Laurian şi Cipariu...
6. Se uită cu mai multă îndrăzneală la Laura, care se topi de ruşine.

Scanned with OKEN Scanner

7. De câte ori a fost nevoie, în casa sa s-a găsit o cămară pentru Eminescu.

8. Numeroase nave şi ambarcaţiuni au eşuat pe ţărm sau s-au scufundat.

9. Deoarece cei trei martori nu s-au prezentat, instanţa a dispus amânarea procesului.

10. Este, în acelaşi timp, o profesie de credinţă, pe care A.F. a respectat-o toată viaţa.

Modalităţi de evitare a vecinătăţilor cacofonice: **manşa întâi** (în loc de ***prima manşă***), va dispune de **suficienţi** bani (în loc lui ***de destui*** bani) etc.

XII. Rescrieţi următoarele enunţuri corectând greşelile pe care le conţin:

1. „Era, pesemne... nu filozofia din cărţi, ci aceeaşi filozofie a celui ce care, cu ani în urmă, aspirase la tihna eternă în marginea pădurii de la Dobrina. "

2. „Astronauţii au declarat că emoţia primirii este aproape la fel de mare ca cea pe care i-a încercat uneori în diverse faze ale călătoriei lor spre Lună."

3. „Acţiunile organizate de poliţie... s-au soldat cu distrugere a mai multor laboratoare clandestine de fabricarea drogurilor. "

4. „Fostul Ministru (M. S.) i-a dezamăgit pe toţi cei care ne-am bucurat în ziua investirii sale ministeriale."

5. „Justiţia a considerat însă de cuviinţă să-l scoată pe I. S. de sub acuzaţia de gestiune frauduloasă."

6. „Repet încă o dată că acestea sunt conjuncturi, ipoteze ştiinţifice..."

7. „Timp de un an, (I. L. Caragiale) îşi va suma sarcina de girant responsabil al unei gazete politice."

8. „Genialul poet... a citit enorm... nu fără a-şi apropia noţiunile esenţiale de sociologie, economie politică, matematică etc."

Rezolvare:

I. 1. P. 1: Se afirmă adeseori = prop. princ., regentă a P. 2;

P. 2: că nu e posibil = prop. secundară subiectivă, subordonată P. 1, regentă a P. 3;

P. 3: să se înfrăţească oamenii prin aceleaşi convingeri religioase = prop. secund. subiectivă, subordonată P. 2, regentă a P. 4;

P. 4: care sunt prea numeroase şi înrădăcinate = prop. secundară atributivă, subordonată P. 3;

P. 5: Este însă de la sine înţeles = prop. princ., coord. prin juxtapunere cu P. 1, regentă a P. 6;

P. 6: că oamenii de pretutindeni ar trebui = prop. secundară subiectivă, subordonată P. 5, regentă a P. 7 şi 8;

P. 7: să fie măcar uniţi prin acţiuni paşnice sau constructive = prop. secundară subiectivă, subordonată P. 6, coordonată copulativ cu P. 8;

P. 8: şi să rămână întotdeauna însufleţiţi de aceleaşi idealuri umanitare = prop. secundară subiectivă, subordonată P. 6, coord. copulativ cu P. 7.

2. înfrăţească = prefixul **în-** + radicalul **frăţ** + sufixul **-ească**;

înrădăcinate = prefixul **în-** + radicalul **rădăcin** + sufixul **-at** + desinenţa pluralului.

însufleţiţi = prefixul **în-** + cuvântul de bază **suflet** (cu **t** de la sg. schimbat în **ţ** de la pl.) + sufixul **-iţi** (provenit din sufixul **-it** de la sg.);

Scanned with OKEN Scanner

umanitare = cuvântul de bază **uman** + sufixul **-itar** + desinenţa pluralului.

II. Cele cinci substantive cu valoare adverbială (care sunt în propoziţie complemente circumstanţiale de mod): Era sănătos **tun**; Eşti deştept **brici**; E proastă **grămadă**; Eşti deşteaptă **foc**! În ziua aceea eram bucuros **nevoie mare**!

III. Clasa morfologică a lui **a**: 1. (de două ori), 2, 3 şi 6. ***prepoziţie***; 4 şi 5. ***verb auxiliar***; 7. ***articol posesiv*** (genitival), în limba veche; 8. ***interjecţie***; 9. ***articol demonstrativ*** (adjectival), forma populară; 10. ***pronume demonstrativ de depărtare*** provenit din articol demonstrativ (adjectival).

IV. 1. Fără afecţiunea şi grija **purtate** de părinţi mulţi copii ar fi nefericiţi.

2. Aşa-zisa fericire înseamnă, în primul rând, **liniştea sufletească**.

3. Ideea **nemuririi sufletului** îi obsedează pe foarte mulţi oameni.

4. Orice om **darnic** ar trebui **să iubească şi să facă bine** celor săraci.

5. **Arta vorbirii frumoase şi curgătoare în public** era foarte preţuită în antichitatea greco-romană.

V. **Fasciculul** de lumină s-a stins dintr-o dată; ***Fascicula*** trei din cartea aceasta conţine 15 greşeli de ortografie; Actul **final** m-a convins de excelenţa jocului actoricesc; Până la ***finala*** pe aparate mai este! Mi-am reparat ieri **garderobul**; ***Garderoba*** unor fete conţine zeci de rochii de toate culorile; Te-am văzut într-un **grup** gălăgios; ***Grupa*** mea va fi de serviciu mâine; **Programul** de lucru al unora este foarte lejer; Predau limba română după ***programa*** primită de la minister; Profesia de pantomim este grea; Mi-e dor de un spectacol de ***pantomimă***; Îmi fac din acest obiect un **pendul**; ***Pendula*** este un ceas mare de pus pe perete.

VI. **generos, favorabil, greşeală, cămătar, milostiv, slăbiciune, interiorizat, tânăr, microlume, năravi.**

VII. subst	**adjective**	**verbe**	**adverbe**
1. pondere	4. temerar	7. a deceda	10. inutil
2. calamitate	5. terifiant	8. a (se) întrema	11. suficient
3. solitudine	6. cupid	9. a definitiva	12. expres

VIII. **cetăţenesc** adj. format de la radicalul **cetăţean** + sufixul **-esc**;

eminescian, subst. format de la radicalul **eminesc** + sufixul **-ian**;

neînfrumuseţat, adj. (verb part.), format din prefixul **ne-** + prefixul **în-** + radicalul **frumuseţ** + sufixul **-at** (adjectival sau verbal);

reînfiinţa, vb. format din prefixul **re-** + prefixul **în-** + radicalul **fiinţ** + sufixul **-a** (al verbului de la infinitiv);

sârguincios, adj. format din cuvântul de bază **sârg** + sufixul **-uin** + sufixul (adjectival) **-cios**;

ţărăncuţă, subst. format din radicalul **ţăran** + infixul **-c-** + sufixul (diminutival) **-uţă**.

IX. 1. **outsider**	7. **causeur**	13. **roomy**
2. **best-seler**	8. **diseur**	14. **speach**
3. **busines**	9. **fair play**	15. **spray**

Scanned with OKEN Scanner

4. **bridge**	10. **yankeu**	16. **statu quo**
5. **kitsch**	11. **imbroglio**	17. **streep-tease**
6. **copyright**	12. **mignon**	18. **show**

X. Bordeaux, B. P. Hasdeu, Al. Philippide, C. Negruzzi, New-York, Shakespeare, Chicago.

XI. 1. Majoritatea coincidenţelor se pot **discuta** ca inovaţii paralele.

2. În acelaşi fel a procedat şi **fiica lui**, care a cumpărat apartamentul...

3. Derivatele de tipul **curiozitate** sunt justificate, deoarece **curios** nu e derivat.

4. Aşa **motivează că**, în prezent, N. U. a deschis un restaurant chinezesc.

5. Maiorescu trebuia să ducă mai departe ceea ce era bun în **ce-i priveşte pe Laurian** şi pe Cipariu...

6. Se uită cu mai multă îndrăzneală **spre Laura**, care se topi de ruşine.

7. De câte ori a fost nevoie, în **casa lui** s-a găsit o cămară pentru Eminescu.

8. Numeroase nave şi ambarcaţiuni au eşuat pe ţărm **ori s-au scufundat**.

9. Pentru **că toţi cei** trei martori nu s-au prezentat, instanţa a dispus amânarea procesului.

10. Este, în acelaşi timp, o profesie de credinţă, pe care **A. R. a stimat**-o toată viaţa.

XII. 1. „Era, pesemne... nu filozofia din cărţi, ci aceeaşi filozofie a celui care, cu ani în urmă, aspirase la tihna eternă în marginea pădurii de la Dobrina. ”

2. „Astronauţii au declarat că emoţia primirii este aproape la fel de mare ca aceea care i-a încercat uneori în diverse faze ale călătoriei lor spre Lună.”

3. „Acţiunile organizate de poliţie... s-au soldat cu distrugerea mai multor laboratoare clandestine de fabricare a drogurilor. ”

4. „Fostul Ministru (M. S.) i-a dezamăgit pe toţi cei care s-au bucurat în ziua învestirii sale ministeriale.”

5. „Justiţia a găsit însă de cuviinţă să-l scoată pe I. S. de sub acuzaţia de gestiune frauduloasă.”

6. „Repet că acestea sunt conjecturi, ipoteze ştiinţifice...”

7. „Timp de un an, (I. L. Caragiale) îşi va asuma sarcina de responsabil al unei gazete politice.”

8. „Genialul poet... a citit enorm... nu fără a-şi apropria noţiunile esenţiale de sociologie, economie politică, matematică etc.”

Barem de corectare

I. 1. 12 p. sau 8x1,5 (dintre care 0,5 pentru segmentarea corectă a fiecărei propoziţii, 0,5 pentru recunoaşterea sau identificarea acesteia şi 0,5 pentru indicarea raporturilor sintactice existente între o propoziţie regentă şi subordonata sau subordonatele ei)

Precizare: Dacă la stabilirea raporturilor dintre propoziţii răspunsurile conţin şi unele inexactităţi sau sunt incomplete (nu este indicată coordonarea ori subordonarea, precum şi mijloacele de realizare a acestora) se va scădea din totalul subiectului **I. 1.** cel mult un punct.

I. 2. 4 p. (câte 1p. pentru fiecare dintre cele patru derivate)

Scanned with OKEN Scanner

II. 5 p. (Un număr mai mare de exemple decât cele cerute nu antrenează după sine acordarea de puncte în plus).

III. 5 p. (adică 0,5 pentru fiecare răspuns corect şi complet).

IV. 6 p. (sau 4 + 2), pentru că în fraza nr. 4 sunt două segmente substituibile).

V. 10 p. (câte 1p. pentru fiecare enunţ sau sintagmă corectă). Cine citează mai mult de zece enunţuri sau sintagme stabile acceptabile nu beneficiază de nici un punct în plus, întrucât s-ar depăşi punctajul maxim.

VI. 10 p. (adică 1p. pentru fiecare antonim corect identificat)

VII. 12 p. (adică 1p. pentru fiecare sinonim neologic). Dacă se dau mai multe exemple dintre care măcar unul este corect sau mai potrivit, acela singur va fi reţinut.

VIII. 8 p. (adică 6 + 2) repartizate astfel: câte 1p. pentru **cetăţenesc** şi **eminescianism** (în cazul cărora procesul derivativ cunoaşte două etape) şi 1,5p. pentru fiecare dintre celelalte patru cuvinte, în cazul cărora „lanţul derivativ" numără trei etape. Pentru reconstituirea corectă şi completă a fiecărei „verigi" din lanţul derivativ se acordă, aşadar, 0,5p.

IX. 9 p. (deci 0,5p. pentru fiecare neologism rescris corect)

X. 4 p. (adică 0,5p. pentru fiecare nume propriu rescris corect)

XI. 5 p. (adică 0,5p. pentru fiecare structură cacofonică eliminată corect)

XII. 10 p. (sau 6 + 4) repartizate astfel: câte 1p. pentru recunoaşterea greşelilor din frazele nr. 1, 2, 5, 6, 7, 8 şi câte 2p. pentru depistarea erorilor existente în frazele nr. 3 şi 4. (Fiecare dintre acestea conţine câte două abateri de la normele exprimării corecte sau literare).

Precizare: Dacă în enunţurile citate sau în comentariile care însoţesc explicaţiile unor erori se strecoară greşeli de exprimare ori de ortografie, ele se soldează cu depunctarea candidatului (în funcţie de gravitatea erorii săvârşite). La calculul final se ţine seama de aceste eventuale greşeli, scăzându-se 0,5p., 1p. sau chiar mai mult din totalul de 100 de puncte (câte se acordă pentru răspunsuri corecte la toate întrebările).

1997

Subiectele:

I. 1. Analizaţi exclusiv din punctul de vedere al sintaxei frazei următorul text:

E greu ca omul, care este o fiinţă finită sau limitată, să priceapă şi mai ales să conceapă infinitul, care înseamnă ***nemărginirea*** în timp şi spaţiu şi ***pe care*** nu se poate să nu-l admitem, ***chiar dacă*** această viziune asupra universului depăşeşte posibilităţile noastre de înţelegere şi de exprimare.

Precizare: a) Segmenterea corectă a frazei, **rescrierea obligatorie** a propoziţiilor (în ordinea succesiunii lor în text), precum şi simpla calificare a acestora (de exemplu: **principală, completivă directă, subiectivă** etc.) sunt suficiente pentru obţinerea punctajului maxim. b). **Nu sunt necesare**: schema frazei, precizările referitoare la structura propoziţiilor, indicaţiile cu privire la felul acestora după scopul sau conţinutul exprimat etc. c). **Numerotarea propoziţiilor** (în text şi cu ocazia rescrierii lor) se poate

Scanned with OKEN Scanner

face ţinându-se seama de succesiunea predicatelor în frază sau de primul cuvânt al unei propoziţii.

2. Analizaţi din punct de vedere morfo-sintactic (sau sintactico-morfologic) numai cuvintele subliniate în text: ***nemărginire***, ***pe care*** şi ***chiar dacă***.

3. Identificaţi, extrageţi şi rescrieţi toate neologismele existente în textul de mai sus, dar fără a le însoţi de explicaţii semantice sau etimologice.

II. Precizaţi valorile morfologice şi funcţiunile sintactice ale lui **ce** din următoarele contexte: 1. „Şi dacă ochii ce-am iubit / N-or fi de raze plini, / Tu mă priveşte liniştit / Cu stinsele lumini." (M. Eminescu)

2. „Ce-a fost şi ce a devenit Eminescu este rezultatul geniului său înăscut."
(Titu Maiorescu)

3. „De ce ţi-e mai drag în lume, tocmai de aceea n-ai parte." (Ion Creangă)

4. Ce mi-e drag fuge de mine şi urâtul calea-mi ţine.

5. De bun ce este, mulţi dintre cei care îl cunosc îl consideră prost.

6. A stat ce a stat pe gânduri şi apoi a luat marea hotărâre de a pleca definitiv.

7. Ce a ajuns el după terminarea studiilor universitare acum doi ani?

8. Am rămas impresionat când l-am văzut ce frumos cânta din instrumentul lui preferat.

9. Spune-mi ce neplăceri ai mai avut în ultima vreme?

10. Cel ce nu are un ideal în viaţă nu merită să trăiască.

III. Construiţi câte două enunţuri scurte pentru fiecare dintre următoarele perechi de omografe lexicale net diferenţiate semantic:

1. **áugust** şi **augúst**
2. **colónie** şi **coloníe**
3. **compánie** şi **companíe**
4. **comédie** şi **comedíe**
5. **diréctor** şi **directór**
6. **imóbil** şi **imobíl**
7. **mozáic** şi **mozaíc**
8. **típic** şi **tipíc**

Model de urmat: áfin şi **afín**

a) **Áfinul** este un arbust care face fructe comestibile numite **áfine**.

b) În unele ţări există anumite restricţii referitoare la căsătoria între **afini** (sau rude).

IV. Construiţi 10 (zece) enunţuri scurte în care să apară corect întrebuinţate următoarele dublete lexicale specializate semantic în limba română contemporană: **fracţie** şi **fracţiune**, **permisie** şi **permisiune**, **reacţie** şi **reacţiune**, **secţie** şi **secţiune**, **staţie** şi **staţiune**.

Model de urmat: fricţie şi **fricţiune**

a) Este recomandabil ca, după ce te-ai tuns, să-ţi faci şi o **frecţie**.

b) De multe ori intervin **fricţiuni** chiar şi între prieteni foarte buni.

V. Grupaţi în funcţie de cele patru variante funcţionale ale limbii literare (care sunt: **stilul artistic** sau **beletristic**, **tehnico-ştiinţific**, **juridico-administrativ** şi **publicistic**) următoarele unităţi frazeologice:

1. **calculator electronic**
2. **campanie electorală**
3. **circumstanţe atenuante**
4. **conferinţă de presă**

Scanned with OKEN Scanner

5. **în floarea vârstei**
6. **încărcat de ani**
7. **metabolism bazal**
8. **nucleu atomic**
9. **prezumţie de nevinovăţie**
10. **regina nopţii**
11. **sondaj de opinie**
12. **stat de drept**

Precizare: Câteva dintre aceste unităţi frazeologice pot apărea în două dintre stilurile menţionate ale limbii literare. La gruparea lor în cele patru categorii fundamentale se va ţine seama de faptul că ele au apărut, totuşi, într-o anumită variantă funcţională, căreia continuă să-i aparţină prin excelenţă.

VI. Rescrieţi cele două texte de mai jos (A şi B). În primul adăugaţi semnele de punctuaţie şi (orto)grafice care îi lipsesc, iar, în al doilea, corectaţi greşelile de ortografie pe care le conţine: A. „Decât să tot vii la noi,
Mai bin' meri badeo la boi;
Nici l-aceea nu eşti bun
Când li-i sete le dai fân."

B. „Cine-a zice Niţu vine,
Daiaşi tot ce am pe mine;
Cine-a zice ca venit
Daiaşi ce mam juruit."

VII. Corectaţi greşelile de orice natură existente în următoarele contexte rescriind în întregime fiecare enunţ, însă fără explicarea erorilor descoperite:

1. Aceiaşi persoană, asupra căruia s-au găsit acte false, spunea că preţul ouălelor din import s-a scumpit foarte mult în ultima vreme.

2. Noi cercetări medicale, care au fost efectuate în apus, par să crediteze ideea că oamenii scunzi trăiesc mai mult decât cei înalţi.

3. Se pare că mai sunt în vieaţă vreo 30 persoane din cei 750 de supra-vieţuitori ai Titanicului, luxosul pachebot britanic naufragiat la 14 Aprilie 1912, după ciocnirea lui cu un aiceberg.

4. Un candidat la preşedenţie trebuie întrunească un summum de calităţi.

VIII. Identificaţi şi explicaţi pe scurt exclusiv construcţiile pleonastice din următoarele replici ale unor personaje caragialeşti:

1. „Sunt un june tânăr şi nefericit, care sufere peste poate şi iubeşte la nemurire." **(Rică Venturiano)**

2. „Angel radios! De când te-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul raţiunii." (Idem)

3. „Mă întrebi să-ţi spui ce caut... Ingrato! nu mi-ai scris chiar tu însăţi în original?" (Idem)

4. „Apoi zău, nu ştiu ce s-o mai alege de dumneata. Bărbatu-meu sufere grozav de gelozie şi e în stare a fi capabil să te omoare." **(Veta)**

5. „Vai de mine! monşerul meu! mi-l omoară!" **(Zlţa)**

6. „Domnule, musiu, tot aici eşti? E foc mare, trebuie să fugi." **(Spiridon)**

7. „D-apoi ce crezi! chiar el însuşi, în persoană: e băiat bun, d-ai noştri, din popor." **(Nae Ipingescu)**

8. „Onorabile, îndatorează-mă cu o ţigară de tutun." (Idem)

9. „Mai ales noi trei suntem stâlpii puterii: proprietari, membrii Comitetului permanent... ai Comitetului agricol eţetera." **(Zaharia Trahanache)**

Scanned with OKEN Scanner

10. „Bravos naţiune! Halal să-ţi fie! Să trăiască Republica! Vivat Prinţipatele Unite! şi jos iscălit în original «Garibaldi».” **(Conul Leonida)**

Precizare: Citatele au fost date după I. L. Caragiale, **Opere**, vol. I (Ediţie critică de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu şi Liviu Călin), Bucureşti, ESPLA, 1959, în care a fost respectată punctuaţia autorului.

Rezolvare:

I. 1. E greu ca omul, /[1] care este o fiinţă finită sau limitată, /[2] să priceapă /[3] şi mai ales să conceapă infinitul, /[4] care înseamnă ***nemărginirea*** în timp şi spaţiu /[5] şi ***pe care*** nu se poate /[6] să nu-l admitem, /[7] ***chiar dacă*** această viziune asupra universului depăşeşte posibilităţile noastre de înţelegere şi de exprimare. /[8]

P. 1: **E greu ca omul** = prop. princ.;

P. 2: **care este o fiinţă finită sau limitată** = prop. secundară atributivă, subordonată prop. 1 prin elementul regent (care este substantiv) **omul**;

P. 3: **să priceapă** = prop. secundară subiectivă, subordonată prop. 1 prin elementul regent (care este o expresie verbală impersonală şi unipersonală) **e greu**;

P. 4: **şi mai ales să conceapă infinitul** = prop. secundară subiectivă, subordonată prop. 1 prin elementul regent (care este o expresie verbală impersonală şi unipersonală) **e greu**; raport de coordonare copulativă cu prop. nr. 3;

P. 5: **care înseamnă nemărginirea în timp şi în spaţiu** = prop. secundară atributivă, subordonată prop. 4 prin elementul regent (care este un substantiv) **infinitul**;

P. 6: **şi pe care nu se poate** = prop. secundară atributivă, subord. prop. 4 prin elementul regent (care este un subst.) **infinitul**; raport de coord. copulativă cu prop. 5;

P. 7: **să nu-l admitem** = prop. secundară subiectivă, subordonată prop. 6 prin elementul regent (care este o expresie verbală impersonală şi unipersonală) **nu se poate**;

P. 8: **chiar dacă această viziune asupra universului depăşeşte posibilităţile noastre de înţelegere şi de exprimare** = prop. secundară concesivă, subord. prop. 6 prin elementul regent (care este o expresie verbală impersonală şi unipersonală) **nu se poate**.

2. ***nemărginire*** = nume predicativ (împreună cu vb. cop. **înseamnă** formează un predicat nominal), subst. comun simplu, f., sg., N., nearticulat;

pe care = c. direct, pron. rel., n., sg., Ac. cu prep. simplă ***pe***;

chiar dacă = loc. conj. subord. (concesivă); fără funcţie de parte de propoziţie.

3. Sunt 11 neologisme: **finită, limitată, să conceapă, infinitul, spaţiu, admitem, viziune, universului, depăşeşte, posibilităţile şi exprimare**.

II. 1. **ce** = c. direct, pron. rel., Ac. cu prep. simplă **de**;

2. **Ce** = nume pred. (împreună cu vb. copulative **a fost** şi **a devenit** formează predicate nominale), pron. rel., N.;

3. **De ce** = c. indirect, pron. rel., Ac. cu prep. simplă **de**;

4. **Ce** = S., pron. rel., N.;

5. **ce** = c.c.m., pron. rel. cu valoare de adv. de mod (sens de superlativ);

6. **ce** = c.c.m., pron. rel. cu valoare de adv. de mod;

7. **Ce** = nume pred. (împreună cu vb. cop. **a ajuns** formează un predicat nominal), pron. interogativ, N.;

Scanned with OKEN Scanner

8. **ce** = c.c.m., pron. rel. cu valoare de adv. de mod;

9. **ce** = a. adj., adj. pron. interogativ, f., pl., Ac.;

10. **de ce** = c.c.cz., loc. prep. cz. cu val. de loc. adv. de cauză;

11. **Cel ce** = S., pron. rel. compus, N. (pron **ce** este aici element constituent).

III. a) În **áugust** mă duc la mare. b) Profesorul mi se părea o persoană **augústă**.

a) Tu foloseşti apa de **colónie** după bărbierit? b) Marea Britanie are multe **coloníi**.

a) O **compánie** are mai multe plutoane. b) Să mergi cu mine, pentru **companíe**.

a) Ne uităm la ea ca la o **comédie**. b) Aseară am văzut la TV o **comedíe** extraordinară.

a)Funcţia de **diréctor** nu e prea uşoară. b) Comitetul **directór** a intrat în funcţie.

a) **Imóbilul** din Braşov a fost vândut. b) Ai sta **imobíl** pe trotuar toată după-amiaza.

a) Cultul **mozáic** nu e nici mai bun nici mai rău ca alte culte. b) Era acolo un nemaiîntâlnit **mozaíc** de culori.

a) Răspunsul acela mi s-a părut **típic**. Am procedat după **tipíc**, ce mai vrei?

IV. a) E o **fracţie** ordinară sau una zecimală? b) În această **fracţiune** de timp am înţeles.

a) Soldatul a plecat în **permisie**. b) Plec, cu **permisiunea** dumneavoastră.

a) Ce **reacţie** a avut la întrebarea ta? b) **Reacţiunea** se împotriveşte progresului.

a) S-a discutat aceasta la **secţia** a 13-a de poliţie. b) Am participat şi eu la **secţiunea** destinată Relaţiei individ-societate.

a) La prima **staţie** cobor. b) În ce **staţiune** de munte îţi place să te duci?

V. 1. **calculator electronic** = stilul tehnico-ştiinţific; 2. **campanie electorală** = stilul publicistic; 3. **circumstanţe atenuante** = stilul juridico-administrativ; 4. **conferinţă de presă** = stilul publicistic; 5. **încărcat de ani** = stilul artistic (beletristic); 6. **în floarea vârstei** = stilul artistic (beletristic); 7. **metabolismul bazal** = stilul tehnico-ştiinţific; 8. **nucleu atomic** = stilul tehnico-ştiinţific; 9. **prezumţie de nevinovăţie** = stilul juridico-administrativ; 10. **regina nopţii** = stilul artistic (beletristic); 11. **sondaje de opinie** = stilul publicistic; 12. **stat de drept** = stilul juridico-administrativ.

VI. Textele corectate: A. „Decât să tot vii la noi,
Mai bin' meri, badeo, la boi;
Nici l-aceia nu eşti bun
Când li-i sete, le dai fân."

B. „Cine-a zice Niţu vine,
Da-i-aş tot ce am pe mine;
Cine-a zice c-a venit
Da-i-aş ce m-am juruit."

VII. 1. Aceeaşi persoană, asupra căreia s-au găsit acte false, spunea că preţul ouălor de import a crescut foarte mult în ultima vreme.

2. Noi cercetări medicale, care au fost efectuate în apus, par să acrediteze ideea că oamenii scunzi trăiesc mai mult decât cei înalţi.

3. Se pare că mai sunt în viaţă vreo 30 de persoane din cei 750 de supravieţuitori ai Titanicului, luxosul pachebot britanic naufragiat la 14 aprilie 1912, după ciocnirea lui cu un aisberg.

4. Un candidat la preşedinţie trebuie să întrunească o sumă de calităţi.

VIII. 1. **june tânăr** (sunt aici două sinonime; era suficient să se folosească numai unul din ele);

Scanned with OKEN Scanner

2. **întâiaşi dată pentru prima oară** (două locuţiuni adverbiale de timp cu acelaşi sens; trebuia folosită numai una din ele);

3. cuvintele **chiar** şi **în original** sunt inutile; era suficientă exprimarea: **nu mi-ai scris tu însăţi?**

4. cuvintele **a fi capabil** sunt în plus; corect era: **în stare să te omoare; capabil** de asemenea este impropriu aici;

5. **monşerul meu** - pleonasm, pentru că **mon cher** înseamnă deja **dragul meu;**

6. **musiu** - pleonasm; repetă inutil noţiunea de **domn;**

7. **chiar el şi în persoană** - pleonasme; corect era: **D-apoi ce crezi! el însuşi...**

8. **ţigară de tutun** - pleonasm; era suficient cuvântul **ţigară;**

9. **şi eţetera** - pleonasm; **et caetera** înseamnă şi altele (**et** = şi);

10. **iscălit în original** - pleonasm; **iscălit** era suficient.

Barem de corectare

I. 1. 8 p. sau 8x1p. (dintre care 0,50 pentru segmentarea corectă a fiecărei propoziţii şi 0,50 pentru recunoaşterea sau identificarea propoziţiei)

2. 3 p. (dintre care 1p. pentru ***nemărginire***, 1p. pentru ***pe care*** şi 1p. pentru locuţiunea conjuncţională ***chiar dacă***, despre care trebuie să se spună că nu are funcţiunea unei părţi de propoziţie. Dacă analiza morfo-sintactică a cuvintelor subliniate este incompletă ori, parţial, incompletă, se acordă numai 0,50p. pentru fiecare exemplu analizat.

3. 11 p. (adică 1p. pentru fiecare neologism corect identificat). Dacă sunt menţionate neologisme şi alte cuvinte, decât cele menţionate, candidatul este depunctat cu 0,50p. pentru fiecare exemplu greşit.

II. 12 p. (adică 1p. pentru analiza corectă şi completă a fiecărui **ce**, analizat, după împrejurări, singur, împreună cu prepoziţia **de** sau ca element constituent al pronumelui relativ compus **cel ce**). Analiza morfo-sintactică incompletă ori completă, dar nu în întregime corectă, se depunctează cu 0,50p. pentru fiecare exemplu.

III. 16 p. (adică 1p. pentru fiecare enunţ corect construit urmând modelul indicat).

IV. 10 p. (adică 1p. pentru fiecare propoziţie sau frază corect construită).

V. 6 p. (sau 12x1,50). Repartizarea unei unităţi frazeologice în două stiluri diferite nu este admisă decât dacă se face precizarea că aceasta aparţine în primul rând (sau prin excelenţă) unei anumite variante funcţionale a limbii literare.

VI. 8 p. (repartizate astfel: 3p. pentru **punctuaţie** şi 5p. pentru **ortografie**). Pentru fiecare semn de punctuaţie sau (orto)grafie corect adăugat, se acordă 0,50p. (deci 6x0,50 = 3p.). Pentru fiecare greşeală de ortografie corectată se acordă 1p. (deci 6x1 = 6p.). În cazul lui **dalaşi**, care se repetă şi conţine trei greşeli (**da-l-aş**), cele trei puncte se acordă o singură dată.

VII. 16 p. (repartizate astfel: 1= 5p.; 2 = 3p.; 3 = 5p.; 4 = 3p.) sau: 5+3+5+3.

VIII. 10 p. (adică 1p. pentru fiecare pleonasm identificat şi corect explicat). Simpla identificare a unei construcţii pleonastice, neînsoţită de explicaţiile necesare (ori cu explicaţii greşite, insuficiente etc.) se apreciază cu 0,50p.

Precizare: Dacă în enunţurile construite sau în explicaţiile de diverse naturi se constată greşeli de exprimare ori de ortografie, acestea au ca rezultat depunctarea candidatului cu 0,50p. sau chiar mai mult (în funcţie de gravitatea erorilor săvârşite).

Scanned with OKEN Scanner

ACADEMIA DE POLIȚIE, 1992

1. Se dă textul:

„Nu știu **alții** cum sunt, dar eu, când **mă gândesc** la locul **nașterii** mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima **de bucurie**." (Ion Creangă – **Amintiri din copilărie**)

Cerințe:

a) Subliniați predicatele și indicați felul lor; b) Despărțiți textul în propoziții și precizați felul acestora; c) Alcătuiți enunțuri în care adverbul relativ **unde** să introducă alte **patru** feluri de propoziții subordonate, diferite de cea din text; menționați felul fiecăreia; d) Dezvoltați, într-o propoziție subordonată corespunzătoare, partea de propoziție din text, încadrată în chenar; e) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.

2. a) Identificați patru figuri de stil în versurile următoare:

„Pe când oastea se așază, iată soarele apune,
Voind crestetele nalte ale țării să-ncunune
Cu un nimb de biruință; fulger lung încremenit
Mărginește munții negri în întregul asfințit,
Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Și din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna;
Doamna mărilor ș-a nopții varsă liniște și somn."

(M. Eminescu – **Scrisoarea III**)

3. a) Construiți patru enunțuri care să ilustreze caracterul polisemantic al verbului **a ține**; precizați sensul acestuia în fiecare enunț; b) Indicați două perechi de paronime și construiți cu fiecare termen enunțuri adecvate.

4. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: **conjuncție, dezechilibru, ineficacitate, inerent, somptuos, sublinia**;

5. Explicați folosirea semnelor de punctuație și de ortografie în textul de mai jos:

„Moș Luca, de te-a întreba cineva... de ce trag caii așa de greu, să-i spui că aduci niște drobi de sare de la Ocnă și las' dacă nu te-a crede fiecare!..." (Ion Creangă – **Amintiri din copilărie**)

6. Alcătuiți, în cca. jumătate de pagină, o scrisoare de mulțumire, respectând cerințele specifice acestui tip de compunere. (Atenție! Toți candidații vor semna scrisoarea, după caz, cu prenumele **Tudor** sau **Tudora**).

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru 3 ore.

Rezolvare:

1. a) **nu știu** (PV); **cum sunt** (PN); **mă gândesc** (PV); **lega** (PV); **crăpau** (PV); **mă țineam** (PV); **începusem** (PV); **mă ascundeam;** (PV); **ne jucam** (PV); **saltă** (PV).

b) **Nu știu**... = propoziție principală;

alții cum sunt... = propoziție subordonată completivă directă;

dar eu... **parcă-mi saltă și acum inima de bucurie** = propoziție principală;

Scanned with OKEN Scanner

Când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului... la prichiciul vetrei cel humuit... la cuptiorul... şi la alte jocuri pline de hazul şi farmecul copilăresc... = prop. subordonată circumstanţială de timp;

... **unde lega mama o şfară cu motocei la capăt...** = prop. subordonată atributivă;

... **de crăpau mâţele jucându-se cu ei...** = prop. subordonată circumst. consecutivă;

... **de care mă ţineam...** = propoziţie subordonată atributivă;

... **când începusem a merge copăcel...** = prop. subordonată circumstanţială de timp;

... **pe care mă ascundeam...** = propoziţie subordonată atributivă;

... **când ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca...** = prop. subord. circumst. de timp.

c) Vor fi apreciate enunţurile construite de elevi.

d) Mă gândesc la locul / în care m-am născut (propoziţie subordonată atributivă).

e) **alţii** – subiect, exprimat prin pronume nehotărât, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ;

mă gândesc – predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, intranzitiv, diateza reflexivă, conj. a IV-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana I-a, numărul singular;

mă – semn al diatezei reflexive, pron. reflexiv provenit din pronume personal;

de bucurie – complement circumstanţial de cauză, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, cazul acuzativ (precedat de prepoziţia **de**), nearticulat.

.....

semnul exclamării (!) – s-a folosit la sfârşitul unei prop. enunţiative imperative;

6. Scrisoarea: vor fi luate în seamă criteriile de apreciere precizate în baremul de corectură.

Barem de corectare şi notare

1. a) Sublinierea predicatelor –10x0,05=0,5; Indicarea felului predicatelor – 10x0,1=1,00 (1,5); b) Despărţirea textului în propoziţii – 10x0,10=1,00; Felul propoziţiilor – 10x0,10=1,00 (2,00); c) Subordonate introduse prin adverbul **unde** – 4x0,10= 0,40; d) Dezvoltarea părţii de propoziţie în subordonată –1x0,20=0,20; e) Analiza sintactică a cuvintelor subliniate – 3x0,15=0,45 (0,90). 2. Identificarea figurilor de stil – 4x0,25=1,00; 3. a) Enunţuri cu verbul **a ţine** – 4x0,25=1,00; b) Enunţuri cu paronime – 4x0,15=0,60. 4. Despărţirea cuvintelor în silabe – 6x0,10=0,60. 5. Folosirea semnelor de punctuaţie şi de ortografie – 10x0,05=0,50. 6. **Scrisoarea**: locul şi data – 0,10; formula de adresare – 0,10; folosirea virgulei după formulă – 0,10; respectare celor trei părţi (introducere, cuprins, încheiere) – 0,75; formula de încheiere – 0,05; adecvarea conţinutului în raport cu destinatarul – 0,30; corectitudinea exprimării – 0,50; (0,90)

1993, Seria I

I. Se dă textul:

„– Acum, luminate crăişor, ca să vezi cât poate să-ţi ajute milostenia, stai **liniştit**, uită-te drept în ochii mei şi ascultă cu **luare-aminte** ce ţi-oi spune: du-te la tată-tău şi cere să-ţi deie calul, armele şi hainele cu care a fost mire, şi atunci ai să te poţi duce unde n-au putut merge fraţii tăi, pentru că ţie ţi-a fost scris să-ţi fie dată această cinste."

(Ion Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Să se sublinieze predicatele și să se precizeze felul lor.
2. Să se delimiteze propozițiile și să se identifice.
3. Să se contragă propoziția **ca să vezi** în partea de propoziție corespunzătoare.
4. Să se analizeze sintactic și morfologic cuvintele subliniate.
5. Găsiți cel puțin trei sinonime pentru cuvântul **milostenie**.
6. Explicați virgulele din textul dat.

II. Alcătuiți enunțuri în care cuvântul **acesta** să aibă următoarele funcții sintactice: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut adjectival și atribut pronominal.

III. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: **burlan, pehlivan, aspect, peşte, inegal.**

IV. Folosiți în propoziții următoarele perechi paronime: **a învesti - a investi; temporal - temporar; iminent - eminent; emigrant - imigrant.**

V. Alcătuiți o scurtă compunere în care să redați un dialog (o discuție) între doi colegi sau între două persoane cunoscute care nu s-au mai văzut de mult timp.

Rezolvare:

I. „– Acum, luminate crăișor, /^{PP4} ca să vezi /^{F1} cât poate /^{CD2} să-ți ajute milostenia, /^{CD3} stai liniștit, /^{PP4} uită-te drept în ochii mei /^{PP5} și ascultă cu luare-aminte /^{P6} ce ți-oi spune: /^{CD7} du-te la tată-tău /^{PP8} și cere /^{PP9} să-ți deie calul, armele și hainele /^{CD10} cu care a fost el mire, /^{AT11} și atunci ai să te poți duce /^{PP12} unde n-au putut merge frații tăi, /^{CL13} pentru că /^{CZ14} ție /^{I5} a fost scris /^{CZ} să-ți fie dată această cinste /^{SB15} ”.

(I. Creangă)

1. **să vezi; poate; să ajute; uită-te; du-te; cere; deie; să dele; ai să poți; n-au putut; a fost scris; să fie dată** = predicate verbale; **a fost mire** = predicat nominal.

2. ... **pentru a vedea** = complement circumstanțial de scop.

4. **liniștit** = element predicativ suplimentar exprimat prin adj., provenit din verb la participiu.

cu luare-aminte = compl. circumst. de mod exprimat prin loc. adverbială de mod.

tăi = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, genul masculin, numărul plural, cazul N.

5. **milostenie** = milă, compătimire, îndurare, înduioșare, bunăvoință, binefacere, dar, dărnicie, generozitate.

6. Primele două virgule marchează izolarea construcției în vocativ. Cea de-a treia virgulă marchează sfârșitul intercalării subordonatelor 1, 2, 3, în principala regentă 4. Cea de-a patra virgulă marchează raportul de coordonare între propozițiile principale 4 și 5. Cea de-a cincea virgulă marchează raportul de coordonare între două complemente directe. Cea de-a șasea virgulă este cerută de conjuncția **și** cu valoare narativă. Ultima virgulă desparte cauzala 14 de regenta ei 13.

II. Se va urmări corectitudinea enunțurilor formulate (subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut adjectival etc.)

III. bur-lan, pe-hli-van, as-pect, peș-te, in-e-gal.

Scanned with OKEN Scanner

IV. Se va urmări corectitudinea propoziţiilor formulate pentru fiecare cuvânt (a învesti - a investi; temporal - temporar; emigrant - imigrant).

V. Se va urmări aşezarea corectă în pagină, expresivitatea, coerenţa, punctuaţia şi ortografia (Dialog între prieteni).

Barem de corectare şi notare	Puncte acordate
I.	**5,70**
1. (0,10x15)	1,50
2. (0,10x15)	1,50
3.	0,55
4. (0,30x3)	0,90
5. (0,30x3)	0,90
6. (0,05x7)	0,35
II. (0,15x6)	**0,90**
III. (0,16x5)	**0,80**
IV. (0,15x4)	**0,60**
V.	**1**
Aşezarea corectă în pagină	0,40
Expresivitate, coerenţă	0,30
Punctuaţie şi ortografie	0,30
Din oficiu	**1**
	Total 10

1993, Seria a II-a

I. Se dă textul:

„Îi venea să se ducă şi să se tot ducă şi toată lumea să-l uite numai ea singură să-şi aducă aminte în toată clipa că el a voit şi a putut, dar s-a stăpânit, fiindcă atât de mult a iubit-o încât s-a dus pribeag prin lume numai ca dânsa să poată trăi nesupărată."

(M. Preda)

Cerinţe:

1. Să se sublinieze predicatele şi să se precizeze felul lor.
2. Să se delimiteze propoziţiile şi să se precizeze felul lor.
3. Să se contragă propoziţia **toată lumea să-l uite** în partea de propoziţie corespunzătoare.
4. Să se analizeze sintactic şi morfologic cuvintele **toată, -o, dânsa.**
5. Găsiţi cel puţin trei sinonime pentru cuvântul **victorie.**
6. Stabiliţi radicalul cuvântului **nesupărată;** alcătuiţi familia de cuvinte şi precizaţi modul de formare al cuvintelor derivate.

II. Explicaţi semnele de punctuaţie şi ortografie din textul:

„Dom'sublocotenent, strigă Ionescu, ordonaţi să trag numai eu....

– Bine, zise ofiţerul, ochește şi trage." (Marin Preda)

III. Alcătuiţi enunţuri în care cuvântul **patrie** să îndeplineacsă următoarele funcţii sintactice: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut

Scanned with OKEN Scanner

substantival prepoziţional.

IV. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte: **negru, jertfă, inuman, somptuos.**

V. Daţi trei exemple de perechi de paronime şi alcătuiţi propoziţii cu fiecare cuvânt.

VI. Alcătuiţi cinci enunţuri prin care să demonstraţi valoarea polisemantică a cuvântului **a ţine**, precizaţi sensul din fiecare enunţ.

VII. Redactaţi o scrisoare de felicitare şi semnaţi cu numele **Ion.**

Rezolvare:

I. 1. **venea, să se ducă, să se ducă, să se piardă, să uite, să-şi aducă aminte, a voit, a putut, s-a stăpânit, a iubit, s-a dus, să poată** = predicate verbale.

2.PP.1: **Îi venea** – propoziţie principală

SB.2: **să se ducă** – propoziţie subiectivă

SB.3: **să se tot ducă** – propoziţie subiectivă

SB.4: **şi toată lumea să-l uite** – propoziţie subiectivă

SB.5: **numai ea singură să-şi aducă aminte în toată clipa** – prop. subiectivă

CI.6: **că el a voit** – propoziţie completivă indirectă

CI.7: **şi a putut** – propoziţie completivă indirectă

CI. 8: **dar s-a stăpânit** – propoziţie completivă indirectă

CZ.9: **fiindcă atât de mult a iubit-o** – propoziţie cauzală

CNS.10: **încât s-a dus pribeag în lume** – propoziţie consecutivă.

F.11: **numai ca dânsa să poată trăi nesupărată** – propoziţie finală.

3. **Toată lumea uitându-l.**

4. – **toată** – atribut adj., adj. pron. neh., f., sg., N., determină substantivul **lumea.**

– **-o** – compl. direct, pron. pers., pers. a III-a, sg., f., caz Ac., forma neaccentuată.

– **dânsa** – subiect, exprimat prin pron. pers., pers. a III-a, nr. sg., gen feminin, caz N.

5. **victorie**: ***izbândă***, ***reuşită***, ***biruinţă***.

II. „...” – ghilimelele cuprind între ele un citat;

– dom’ – anunţă un personaj care ia parte la discuţie;

– dom’ – apostroful înlocuieşte un grup de litere de la sfârşitul cuvântului;

, strigă..., – cele două virgule cuprind între ele o propoziţie incidentă;

eu... – punctele de suspensie s-au folosit pentru a marca lipsa unui fragment din text;

... **trage.** – punctul s-a folosit după o propoziţie enunţiativă propriu-zisă.

IV. **ne-gru, jert-fă, in-u-man, somp-tu-os.**

Barem de corectare şi notare	**Puncte acordate**
I.	**5,70**
1. (11x0,15)	1,65
2.	3,15
3.	0,50
4. (3x0,10)	0,30
5. (3x0,10)	0,30
6. (4x0,10)	0,40
II. (7x0,10)	**0,70**
III. (5x0,10)	**0,50**

Scanned with OKEN Scanner

IV. (4x0,10)..... 0,40
V. (6x0,10)..... 0,60
VI. (5x0,10)..... 0,50
VII..... 0,90
– data şi locul..... 0,05
– formula de adresare..... 0,10
– virgula după formula de adresare..... 0,05
– frumuseţea şi corectitudinea exprimării..... 0,45
– formula de încheiere..... 0,10
– semnul după formula de încheiere..... 0,10
– semnătura..... 0,05
Din oficiu..... 1
Total 10

1994

I. Identificaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor:

„Acela ce-n fericire
Nu-şi pierde capul şi-i cinstit,
Cel ce rămâne umilit
Când are avere şi mărire,
Şi-acel ce-şi ţine jurământul
Şi faţă de duşmanii săi:
Tu dă-mi tovarăşi pe-aceşti trei
Şi-ţi biruiesc cu ei pământul." (G. Coşbuc)

II. Analizaţi sintactic şi morfologic predicatele din fraza de mai sus.

III. Alcătuiţi cinci enunţuri în care verbul **a tăia** să aibă sensuri diferite.

IV. Construiţi patru propoziţii subordonate diferite introduse prin adverbul relativ **unde**; precizaţi felul fiecăreia.

V. Indicaţi cele două forme de plural ale următoarelor cuvinte şi alcătuiţi câte o propoziţie cu fiecare dintre ele: **arc, bandă, plan, element**.

VI. Alcătuiţi enunţuri prin care să ilustraţi sensurile următoarelor perechi de cuvinte: **comunicare/ comunicaţie; a recuza/ a refuza; a investi/ a învesti; ordinal/ ordinar**.

VII. Rescrieţi următorul text corectând greşelile de ortografie:

„... dece vă miraţi aşa, miravaţi de frumuseţe-vă!" (I. Creangă)

VIII. Identificaţi şi explicaţi abaterile de la normele limbii literare din următoarele texte; rescrieţi corect fiecare text:

a) Trebuie să fim atenţi la efectele pe care consumul abuziv şi neraţional al dulciurilor îl au asupra dentiţiei.

b) Prietenul care îl aşteptăm n-a venit.

c) De multă vreme cei doi cercetători colaborează împreună la scrierea acestei cărţi.

d) „Fă-te om de lume nouă / să furi cloşca după ouă." (N. Filimon)

IX. Formaţi familia cuvântului **pământ** (şase termeni), precizând şi modul de alcătuire.

Rezolvarea:

I. Fraza este alcătuită din şapte propoziţii.

1. **acela... cei... şi-acel... tu dă-mi tovarăşi pe acei trei** – propoziţie principală;
2. **ce şi-n fericire nu-şi pierde capul** – subordonată atributivă;
3. **şi-i cinstit** – subordonată atributivă;

Scanned with OKEN Scanner

4. **ce rămâne umilit** – subordonată atributivă;
5. **când are avere şi mărire** – subordonată completivă circumstanţială de timp;
6. **ce-şi ţine jurământul şi faţă de duşmanii săi** – subordonată atributivă;
7. **şi-ţi biruiesc cu ei pământul** – principală.

II. nu-şi pierde capul, are, -şi ţine, dă, biruiesc = P.V.; **-l cinstit, rămâne umilit** = P.N.

V. Arcuri / arce, bande / benzi, planuri / plane, elemente / elementi.

VII. „... **de ce vă miraţi** aşa, **mira-v-aţi** de frumuseţe-vă!".

VIII. a) Trebuie să fim atenţi la efectele pe care consumul abuziv şi neraţional al dulciurilor îl are asupra dentiţiei. (acordarea incorectă a subiectului cu predicatul)

b) Prietenul **pe care** îl aşteptam să vină, n-a venit.(în propoziţia subordonată pronumele relativ **care** are funcţia de complement direct în acuzativ, fiind obligatorie folosirea prepoziţiei).

c) De multă vreme cei doi cercetători **colaborează** la scrierea acestei cărţi. (pleonasm)

d) „Fă-te om de lume nouă / Să furi cloşca **de pe** ouă." (confundarea prepoziţiilor **de pe şi după**).

Barem de corectare şi notare	Puncte acordate
I	**1,4**
Pentru segmentarea corectă a frazei	0,7
(0,1x7)	0,7
II	**1,4**
Pentru identificarea predicatelor şi precizarea felului lor	0,7
Pentru analiza morfologică	0,7
III. Pentru enunţuri corecte (0,2x5)	**1**
IV	**0,8**
Pentru subordonate corect construite (0,1x4)	0,4
Pentru precizarea felului lor (0,1x4)	0,4
V. Pentru fiecare propoziţie corect alcătuită câte 0,1 puncte (0,1x8)	**0,8**
VI	**0,8**
VII. Pentru fiecare greşeală identificată 0,1 puncte (0,1x4)	**0,4**
VIII. Identificarea, explicarea şi rescrierea corectă se notează, fiecare, cu câte 0,1 puncte	**1,2**
IX. Fiecare termen corect primeşte câte 0,1 puncte; precizarea modului de formare (derivare cu sufixe şi prefixe) primeşte câte 0,1 puncte	**1,2**
Din oficiu	**1**
	Total 10

1995, Seria I

I. Se dă textul:

„Nu ştiu dacă mai e pe lume vreo ţară al cărei pitoresc să se oglindească aşa de limpede şi de puternic în opera unui artist; ceea ce pot spune e că Grigorescu, înfăţişând

Scanned with OKEN Scanner

cum a înfăţişat, pe pânzele lui, podoabele şi sufletul patriei noastre, a făcut, cu aceasta, neamului nostru unul din acele preţioase daruri care iau loc între puterile active ale unei naţiuni." (Alexandru Vlahuţă)

Cerinţe:

a) Scoateţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) Delimitaţi şi numerotaţi propoziţiile; rescrieţi fiecare propoziţie, precizând felul fiecăreia şi raporturile sintactice dintre ele;

c) Identificaţi pronumele şi faceţi analiza sintactico-morfologică a acestora;

d) Construiţi fraze în care adv. rel. **cum** să introducă, pe rând, 5 subordonate diferite.

II. Corectaţi greşelile din următoarele enunţuri; explicaţi forma corectă:

a) Aceiaşi carte am citito azi.

b) Aceeaşi băieţi aleargă prin curte.

c) Foile aceleiaşi cărţi sau îngălbenit.

III. Alcătuiţi enunţuri cu ortogramele: **m-al / mal; ce-a / cea; de-al / deal; să-i / săi.**

IV. Explicaţi semnele de punctuaţie din textul următor:

„– Ce spui, cumnată? Da' că l-aş ucide în bătaie, când aş afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască." (Ion Creangă)

V. Găsiţi două forme de plural pentru următoarele cuvinte: **corn, curent, braţ, colţ.**

VI. Alcătuiţi enunţuri pentru a evidenţia valoarea polisemantică a cuvintelor: **a face, a tăia** (minimum patru pentru fiecare).

VII. Găsiţi omonimele cuvintelor: **liliac, mai, sare, lac.**

VIII. Alcătuiţi enunţuri cu paronimele: **a releva / *a revela;* miner / *minier;* a investi / *a învesti*; eminent / *iminent.***

IX. Formaţi familia lexicală a cuvântului **tânăr** (cinci termeni).

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru trei ore.

Barem de corectare şi notare

I. a) Se acordă 0,40 puncte pentru identificarea predicatelor (8x0,05) şi 0,40 pentru precizarea felului lor (8x0,05). **Total 0,80 p.**

nu ştiu, e, să se oglindească, pot, a înfăţişat, a făcut, iau loc = P.V.; **e** = P.N. incomplet;

b) Fraza este alcătuită din 8 propoziţii. Pentru delimitarea şi numerotarea corectă se acordă 0,80 puncte. Pentru rescrierea şi precizarea felului propoziţiilor şi a raporturilor sintactice se acordă 0,80 puncte. **Total 1,60 p.**

P.1: **Nu ştiu** = prop. princ.., regentă pentru P.2;

P. 2: **dacă mai e pe lume vreo ţară** = prop. compl. dir., subord. faţă de P. 1, regentă pentru P. 3;

P. 3: **al cărei pitoresc să se oglindească aşa de limpede şi de puternic în opera unui artist** = prop. atributivă, subordonată faţă de P. 2;

P. 4: **ceea ce pot spune** = prop. subiectivă, subordonată faţă de P. 5;

P. 5: **e** = prop. princ., regentă pentru P. 4 şi P. 6;

P. 6: **că Grigorescu, înfăţişând... pe pânzele lui, podoabele şi sufletul patriei noastre, a făcut, cu aceasta, neamului nostru unul din acele preţioase daruri** = prop. predicativă, subordonată faţă de P. 5, regentă pentru P. 7 şi P. 8;

Scanned with OKEN Scanner

P. 7: **cum a înfăţişat** = prop. circumstanţială de mod, subordonată faţă de P. 6;

P. 8: **care iau loc între puterile active ale unei naţiuni** = prop. atributivă, subordonată faţă de P. 6.

c) Se acordă pentru identificare (6x0,05) şi pentru analiza sintactico-morfologică a pronumelor (6x0,05). **Total 0,60 p.**

al cărei = atribut pronominal exprimat prin pronume relativ simplu, caz G.

se = pronume reflexiv, persoana a III-a, caz Ac.

ceea ce = complement direct exprimat prin pronume relativ compus, caz Ac.

lui = atribut pronominal exprimat prin pronume pers., pers. a III-a, sg., m., caz G.

cu aceasta = compl. indirect, exprimat prin pron. dem. de apropiere, f., sg., Ac., precedat de prepoziţia simplă cu;

care = subiect exprimat prin pronume relativ simplu, caz N.

d) Se acordă 0,50 puncte pentru construirea corectă a propoziţiilor introduse prin advebul **cum** şi precizarea felului lor. **Total 0,50 p.**

II. Se acordă 4x0,10 p. pentru identificarea şi precizarea greşelilor. **Total 0,40 p.**

a) **aceeaşi** carte... citit-o; b) **acelaşi** băieţi; c) ... **s-au** îngălbenit.

III. Se acordă 0,05 puncte pentru fiecare ortogramă corect folosită. **Total 0,40 p.**

IV. Se acordă un punct (10x0,10) pentru explicaţia semnelor de punctuaţie: ghilimelele, linia de dialog, virgula pentru vocativ, semnul întrebării, apostroful, cratima (l-aş ucide), virgula înaintea circumstanţialei de timp, cratima (s-o chinuiască), punctul.

V. Se acordă 0,10 puncte pentru fiecare formă de plural corect întrebuinţată. **Total 0,80 p.**

VI. Se acordă 0,10 puncte pentru fiecare enunţ corect. **Total 0,80 p.**

VII. Se acordă 0,05 puncte pentru fiecare omonim. **Total 0,20 p.**

VIII. Se acordă 0,20 puncte pentru fiecare enunţ corect. **Total 0,20 p.**

IX. Se acordă 0,06 puncte pentru fiecare derivat. **Total 0,20 p.**

Se acordă un punct din oficiu.

1995, Seria a II-a

Subiectele:

I. Se dă textul: „Când ţi-or pune piedici duşmanii să cazi
Spada ta să fie şi de-acum, române,
Fulger care-aprinde, vânt ce rupe brazi
Şi te-ncrede-a pururi că vei fi şi mâine
Tare cum eşti azi." (George Coşbuc)

Cerinţe:

a) Identificaţi predicatele şi precizaţi felul lor.

b) Delimitaţi şi numerotaţi propoziţiile. Rescrieţi fiecare propoziţie, precizând felul şi raporturile sintactice dintre ele.

c) Analizaţi complementele, arătând felul lor şi partea de vorbire prin care se exprimă.

d) Alcătuiţi cinci fraze prin care adverbul relativ **când** să introducă subordonate diferite; precizaţi felul lor.

Scanned with OKEN Scanner

II. Explicaţi semnele de ortografie şi de punctuaţie din versurile:

„Murgule, murguţul meu, Ca să-mi fii de ajutor
Datu-mi-te-a taică-tău La nevoie şi la zor."

(Folclor)

III. Alcătuiţi enunţuri pentru ortogramele: **a-l / al; cel / ce-l; n-al / nal; l-a / la.**

IV. Construiţi patru enunţuri în care cuvântul **o** să aibă valori morfologice diferite; precizaţi aceste valori.

V. Indicaţi trei sinonime şi trei antonime ale cuvântului **voinic.**

VI. Despărţiţi în silabe cuvintele: **vâslă, cablu, funcţie, subliniere, alcool, aproximaţie, dreptunghi, ureche, inamic, sculptor.**

VII. Alcătuiţi familia lexicală a cuvântului **piatră** (cinci termeni); explicaţi modul de formare a acestora.

VIII. Alcătuiţi enunţuri în care verbul **a cîti** la modul supin să fie, pe rând: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement indirect.

IX. Indicaţi paronimele cuvintelor: **arbitrar, a însera, emigrant;** construiţi enunţuri cu ambele forme ale acestora.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru trei ore.

Barem de corectare şi notare

I. a) Se acordă 8x0,05 p. pentru identificarea predicatelor şi 8x0,05 pentru precizarea felului lor. **Total 0,80 p.**

or pune piedici = P.V.; **să cazi** = P.V.; **să fie fulger, vânt** = P.N.; **aprinde** = P.V.; **rupe** = P.V.; **te-ncrede** = P.V.; **vei fi tare** = P.N.; **cum eşti** = P.N.

b) Fraza este alcătuită din opt propoziţii. Pentru delimitarea şi numerotarea corectă a propoziţiilor se acordă 0,80 p. Pentru rescrierea şi precizarea felului propoziţiilor şi a raporturilor sintactice se acordă 0,80 p. **Total 1,60 p.**

P. 1: **Când ţi-or pune piedici duşmanii** = prop. circumstanţială de timp, subordonată faţă de P. 3 şi P. 6, regentă pentru P. 2;

P. 2: **să cazi** = prop. circumstanţială de scop, subordonată faţă de P. 1;

P. 3: **Spada ta să fie şi de-acum, române, fulger... vânt** = prop. princ., regentă pentru P. 1, P. 4, P. 5 şi coordonată copulativ cu P. 6;

P. 4: **care-aprinde** = prop. atributivă, subordonată faţă de P. 3;

P. 5: **ce rupe brazi** = prop. atributivă, subordonată faţă de P. 3;

P. 6: **Şi te-ncrede-a pururi** = prop. princ., regentă pentru P. 7, coord. cop. cu P. 3;

P. 7: **că vei fi şi mâine tare** = prop. compl. ind., subord. faţă de P. 6, regentă pentru P. 8;

P. 8: **cum eşti azi** = prop. circumstanţială de mod, subordonată faţă de P. 7.

c) Se acordă 0,35 p. (7x0,05) pentru identificarea corectă şi 0,35 (7x0,05) pentru precizarea părţii de vorbire. **Total 0,70 p.**

d) Se acordă 1p. (5x0,20) pentru fiecare frază corect formulată şi pentru precizarea felului subordonatelor. **Total 1,00 p.**

II. Se acordă 0,50 p. (10x0,05) pentru explicaţia corectă a fiecărui semn de ortografie şi de punctuaţie: ghilimelele, linia de dialog, virgula, cratima (datu-mi), cratima (mi-te), cratima (taică-tău), cratima (să-mi), punctul. **Total 0,50 p.**

Scanned with OKEN Scanner

III. Se acordă 0,40 p. (8x0,05) pentru folosirea corectă a ortogramelor. **Total 0,40 p.**

IV. Se acordă 0,80 p. (4x0,20) pentru constituirea enunţurilor şi indicarea corectă a valorilor morfologice. **Total 0,80 p.**

V. Se acordă 6x0,10 pentru fiecare sinonim şi antonim corect indicat. **Total 0,60 p.**

VI. Se acordă 0,50 p. (10x0,05) pentru fiecare cuvânt corect despărţit în silabe. **Total 0,50 p.**

VII. Se acordă 0,50 p. (5x0,10) pentru fiecare derivat şi pentru explicarea modului de formare a acestuia. **Total 0,50 p.**

VIII. Se acordă 1 p. (5x0,20) pentru alcătuirea corectă a fiecărui enunţ. **Total 1,00 p.**

IX. Se acordă 6x0,10 p. pentru constituirea corectă a fiecărui enunţ. **Total 0,60 p.**

Se acordă un punct din oficiu.

1995, Seria a III-a

Subiectele:

I. Se dă textul: „Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă şi plăcinte, şi colaci;
Şi albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meşter faur." (Mihai Eminescu)

Cerinţe:

a) Identificaţi predicatele şi precizaţi felul lor.

b) Delimitaţi propoziţiile din text şi arătaţi felul acestora.

c) Contrageţi prima propoziţie subordonată din text în partea de propoziţie corespunzătoare, precizând felul ei.

d) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **furnici, marii.**

II. Găsiţi sinonime următoarelor cuvinte: **colb, meşter.**

III. Formulaţi enunţuri în care să apară formele: **s-a / *sa*; i-a / *ia*; ne-am / *neam*; v-a / *va*.**

IV. Alcătuiţi familia lexicală a cuvântului **pământ** (cinci derivate)

V. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte: **înnegri, expresiv, soare, tablou, alee.**

VI. Formulaţi enunţuri cu paronimele: **solitar - *solidar*; temporar - *temporal*; complement - *compliment*; pronume - *prenume*.**

VII. Alcătuiţi patru enunţuri în care cuvintele: **inimă, stea** să aibă sens propriu şi figurat.

VIII. Construiţi propoziţii în care cuvântul **pădure** (articulat sau nearticulat) să îndeplinească funcţiile sintactice de: ***subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement indirect.***

IX. Indicaţi patru adjective care nu au grade de comparaţie.

Rezolvare:

I. a) trec ,să coacă, aduc, aduc, să facă = P. V.; -l faur = P.N.;

b) P. 1: Trec furnici ducând în gură de făină marii saci = prop. princ.;

P. 2: Ca să coacă pentru nuntă şi plăcinte, şi colaci = prop. sec. circumst. de scop;

Scanned with OKEN Scanner

P. 3: Şi albinele-aduc miere = prop. princ.;
P. 4: aduc colb mărunt de aur = prop. princ.;
P. 5: Ca cercei din el să facă carlul = prop. secundară circumstanţială de scop;
P. 6: care-l meşter faur = prop. secundară atributivă.
c) Contragerea: Pentru a coace pentru nuntă... (c.c. scop)
d) furnici = subiect exprimat prin subst. com. simplu, pl., f., N., nearticulat;
marii = a. adj., adj. simplu, var., cu o term., m., pl., Ac., art. hot. -i, grad de comparaţie pozitiv.
II. colb = *praf*; meşter = *dibaci*.
III. S-a sfârşit vara. Viaţa *sa* este închinată profesiei sale.
I-a spus adevărul în faţă. *Îa* cu tine şi umbrela.
Ne-am supărat degeaba. Eşti *neam* cu colegul tău de bancă?
V-a cerut cineva acest sacrificiu? *Va* veni odată şi vremea noastră!
IV. *pământean, pământesc, nepământean, pământiu, pământel* (floare).
V. în-ne-gri, ex-pre-siv, soa-re, ta-blou, a-le-e.
VI. Solitar, prietenul meu nu vorbeşte aproape cu nimeni. Sunt *solidar* cu opiniile tale. Temporar, stau în această funcţie neavantajoasă. Este un complement circumstanţial *temporal*. Iată un complement de agent! *Complimentul* de aseară ţi l-am făcut din toată inima. Pronumele personal este cel mai important din toate. *Prenumele* meu este Dănuţ.
VII. Am suportat o operaţie de inimă destul de grea. (sens propriu); Să muncim mai cu *inimă*! (sens figurat); Proxima Centauri este steaua cea mai apropiată de Pământ. (sens propriu); Gina va ajunge în curând o mare *stea* de cinema. (sens figurat);
VIII. Pădurea aceasta este de o frumuseţe inimaginabilă.(S.); Pădurea Petrişorului rămâne pentru mine pădurea din visele copilăriei mele. (nume predicativ); Marginea cealaltă a pădurii nu se vede deloc. (atribut); Eu am văzut acolo o pădure şi două lacuri. (c. direct); Despre pădure ştiu, în amănunt, atât de puţine lucruri! (c. indirect).
IX. Adjectivele fără grade de comparaţie (4): mort, viu, veşnic, pătrat.

Barem de corectare şi notare

I. a) Se acordă 0,30 p. (6x0,05) pentru identificarea predicatelor şi 0,30 p. (6x0,05) pentru precizarea lor. **Total 0,60 p.**
b) Fraza este alcătuită din şase propoziţii. Pentru delimitarea propoziţiilor se acordă 0,60 p. (6x0,10) şi pentru precizarea felului acestora se acordă 0,60 p. (6x0,10). **Total 1,20 p.**
c) Se acordă 0,20 p. pentru contragerea corectă a subordonatei şi precizarea părţii de propoziţie obţinute. **Total 0,20 p.**
d) Se acordă 0,60 p. (2x0,30) pentru analiza sintactico-morfologică a cuvintelor. **Total 0,60 p.**
II. Se acordă 0,40 p. (2x0,20) pentru fiecare sinonim găsit. **Total 0,40 p.**
III. Se acordă 1,60 p. (8x0,20) pentru fiecare formă corect utilizată. **Total 1,60 p.**
IV. Se acordă 0,50 p. (5x0,10) pentru fiecare derivat. **Total 0,50 p.**

Scanned with OKEN Scanner

V. Se acordă 0,50 p. (5x0,10) pentru despărţirea corectă în silabe a fiecărui cuvânt. **Total 0,50 p.**

VI. Se acordă 1,60 p. (8x0,20) pentru fiecare enunţ corect alcătuit. **Total 1,60 p.**

VII. Se acordă 0,40 p. (4x0.10) pentru fiecare enunţ corect. **Total 0,40 p.**

VIII. Se acordă 1 p. (5x0,20) pentru fiecare funcţie sintactică corect indicată. **Total 1,00 p.**

IX. Se acordă 4x0,10 p. pentru fiecare formă adjectivală corectă. **Total 0,40 p.**

Se acordă un punct din oficiu.

1996, Seria I

I. Se dă textul:

„Nimeni nu-l văzuse vreodată întristat ori râzând în hohote, poate chiar nici nu râdea, fiindcă în el bucuria de a trăi nu cobora şi nu urca parcă deloc, ci se instalase undeva sus, în sufletul lui, ca o temperatură care nu mai scădea şi unde era inutil să râzi sau să te întristezi." (Marin Preda)

Cerinţe:

a) Identificaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi şi numerotaţi propoziţiile; rescrieţi fiecare propoziţie, precizând felul şi raporturile sintactice dintre ele;

c) Extrageţi din textul dat două cuvinte derivate şi explicaţi modul lor de formare;

d) Construiţi enunţuri în care cuvântul **de** să aibă alte valori morfologice decât cea din textul dat.

II. Analizaţi sintactic şi morfologic pronumele din proverbul:

„Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face."

III. Alcătuiţi fraze în care conjuncţia subordonatoare **că** să introducă următoarele propoziţii subordonate: atributivă şi consecutivă.

IV. Completaţi spaţiile libere cu formele corespunzătoare ale articolului posesiv (genitival) şi ale pronumelui relativ:

a) Am o colegă..... frate este pictor.

b) Urcăm muntele de pe..... culme vedem o frumoasă privelişte.

c) Ţi-am adus cărţile..... autori te interesează.

V. Formulaţi enunţuri cu sinonimele neologice ale cuvintelor: **amănunt, urmaş, citeţ, îngâmfat.**

VI. Ilustraţi, prin exemple, sensurile paronimelor: **dependenţă - *dependinţă*; a corobora - *a colabora*; echitate - *echitaţie*; prescris - *proscris*.**

VII. Despărţiţi în silabe cuvintele: **sancţiune, altundeva, înota, subiect, acru.**

VIII. Construiţi enunţuri în care să evidenţiaţi valoarea polisemantică a cuvintelor **a petrece, ochi.**

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru trei ore.

Rezolvare:

I. a) nu văzuse, nu râdea, nu cobora, nu urca, se instalase, nu scădea, să râzi, să te întristezi = P.V.; **era inutil** = P.N.;

Scanned with OKEN Scanner

b) P. 1: **Nimeni nu-l văzuse vreodată întristat ori râzând în hohote** = prop. princ.

P. 2: **poate chiar nici nu râdea** = prop. princ., coord. prin juxt. cu P. 1, reg. P. 3;

P. 3: **fiindcă în el bucuria de a trăi nu cobora** = prop. subordonată circumst. cauzală, în raport de subor. față de 2, introdusă prin conjuncția subordonatoare **fiindcă**.

P. 4: **și nu urca parcă deloc** = prop. subord. circumst. cauzală, în raport de subord. față de P. 2 și de coordonare cu P. 3 prin conjuncția coordonatoare copulativă **și**.

P. 5: **ci se instalase undeva sus, în sufletul lui, ca o temperatură** = prop. subord. circumst. cauzală, în raport de subord. față de P. 2 și de coord. cu P. 4 prin conjuncția coordonatoare adversativă **ci**.

P. 6: **care nu mai scădea** = prop. subord. atributivă, în raport de subordonare față de P. 5, introdusă prin pronumele relativ **care**.

P. 7: **și unde era inutil** = prop. subord. atrib., în raport de subord. față de P. 5, introdusă prin adv. rel. **unde**, în raport de coord. cu P. 6 prin conj. coord. copulativă **și**.

P. 8: **să râzi** = prop. subord. sub., în raport de subord. față de 7 prin conj. **să**.

P. 9: **sau să te întristezi** = prop. subord. subiectivă, în raport de subord. față de P. 7, introdusă prin conj. subord. **să**, în raport de coord. cu P. 8 prin conj. disjunctivă **sau**.

c) **întristat** = prefixul **în-** + cuvântul de bază **trist** + sufixul **-at;**

inutil = prefixul **in-** + cuvântul de bază **util**;

d) Cartea **de** ai citit-o este excepțională. (pronume relativ; aici = **pe care**)

De te superi, nu mai vorbesc cu tine. (conjuncție; aici = **dacă**)

Du-te **de** cumpără tot ce trebuie. (conjuncție; aici = **să**)

Dacă ne dă mâna, **de**! (interjecție)

II. **Ce** = S., pron. rel., N.; **ție** = c. ind., pron. pers., II, sg., D., forma accentuată; **-ți** = c. ind., pron. pers., II, sg., D., forma neaccentuată; **altuia** = c. ind., pron. nehot., m., sg., D.; **-i** = c. ind., pron. pers., III, sg., D., forma neaccentuată.

III. Gândul /^{1PP} că mă părăsești /^{2AT} nu-mi dă pace. /^{1PP}

Ploua așa de tare /^{1PP} că nu se vedea la doi pași. /^{2CNS}

IV. a) Am o colegă **al cărei** frate este pictor.

b) Urcăm muntele de pe **a cărui** culme vedem o frumoasă priveliște.

c) Ți-am adus cărțile **ai căror** autori te interesează.

V. Mă interesează fiecare **detaliu** al afacerii; **Succesorul** lui Georgescu a moștenit o avere uriașă; Scrisul tău nu este prea **lizibil**; Colegul tău de cameră e prea **infatuat**.

VI. **Dependența** de droguri este la ordinea zilei. Într-una din ***dependințele*** tale crești un cățel. Ai **colaborat** și tu la acest dicționar? ***Coroborarea*** probelor în justiție este obligatorie. **Echitatea** nu mai este azi atât de actuală. ***Echitația*** fortifică și calul și călărețul. Ce medicamente ți-a mai **prescris** doctorul? După revoluție, cel care a declanșat-o a fost declarat *proscris*.

VII. **sanc-ți-u-ne, alt-un-de-va, î-no-ta, su-bi-ect, a-cru.**

VIII. Ce **se petrece** aici? (= se întâmplă); Ai **petrecut** bine? (= te-ai distrat); **Petrece** ața aceasta prin ac! (= trece, bagă); **Petrecea** o parte peste cealaltă și apoi încheia nasturii. (= punea o parte peste alta).

Mă doare un **ochi**. (= organ de simț); Mănânc un **ochi** cu o roșie. (= ou prăjit). În

Scanned with OKEN Scanner

acest **ochi** de apă fac baie mereu. (= apă stătătoare mică). Ţi s-a rupt un **ochi** de la ciorap. (= nod). Nu-ţi mai funcţionează **ochiul** de pisică. (= obiect de semnalizare). Aprinde la aragaz şi celălalt **ochi**. (= loc de pus vasele pentru gătit pe aragaz).

Barem de corectare şi notare

I. a) Se acordă 9x0,10 p. pentru identificarea predicatelor şi 9x0,10 p. pentru precizarea felului lor. **Total 1,80 p.**

b) Fraza este alcătuită din 9 propoziţii. Pentru delimitarea şi numerotarea corectă a propoziţiilor se acordă 0,90 p. Pentru rescrierea şi precizarea felului propoziţiilor se acordă 0,90 p. Pentru precizarea raporturilor sintactice se acordă 0,90 p. **Total 2,70 p.**

c) Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare cuvânt derivat. **Total 0,20 p.**

d) Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare valoare morfologică (3x0,10). **Total 0,30 p.**

II. Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare pronume analizat. (5x0,20). **Total 1,00 p.**

III. Se accordă câte 0,15 p. pentru fiecare subordonată. **Total 0,30 p.**

IV. Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare formă coreçtă. **Total 0,60 p.**

V. Se acordă câte 0,15 p. pentru fiecare sinonim neologic. **Total 0,60 p.**

VI. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare enunţ corect. **Total 0,80 p.**

VII. Se acordă câte 0,05 p. pentru fiecare cuvânt despărţit corect. **Total 0,25 p.**

VIII. Se acordă câte 0,05 p. pentru fiecare valoare polisemantică a cuvintelor. **Total 0,45 p.**

1996, Seria a II-a

I. Se dă textul: „Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună,
Nunul mare, mândrul soare, şi pe nună, mândra lună.
Şi s-aşază toţi la masă, **cum** li-s anii, **cum** li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul." (Mihai Eminescu)

Cerinţe:

a) Identificaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi şi numerotaţi propoziţiile, rescrieţi fiecare propoziţie, precizând felul şi raporturile sintactice dintre ele;

c) Construiţi enunţuri în care cuvântul **lin** să aibă alte valori morfologice decât cea din textul de mai sus;

d) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

II. Alcătuiţi patru fraze în care pronumele relativ **cine** să introducă propoziţii subordonate diferite.

III. Înlocuiţi punctele de suspensie cu formele corespunzătoare ale adjectivelor pronominale de întărire:

a) Ţie (feminin)..... doream să-ţi aduc ceva.

b) ..... autorul cărţii a participat la întâlnire.

c) Voi (masculin) ..... aţi fost de acord cu această hotărâre.

IV. Formulaţi enunţuri cu câte un sinonim al cuvintelor: **a bănui, belşug, a chibzui, a agonisi, a seca.**

Scanned with OKEN Scanner

V. Precizaţi, prin rescriere, forma corectă din următoarele grupuri de cuvinte: **anticameră / antecameră; ataj / ataş; hambal / handbal; liceean / licean; excortă / escortă; trăsnet / trăznet.**

VI. Construiţi propoziţii în care cuvintele **izvor, oglindă** să fie folosite, pe rând, cu sens propriu şi figurat.

VII. Despărţiţi în silabe cuvintele: **astmă, pâslă, manieră, constructor, neştiinţă.**

VIII. Transcrieţi enunţurile următoare, corectând greşelile: a) Ioane, nu fii rău cu cei ce te-a ajutat! b) Creind opere durabile, ve-ţi avera satisfacţii.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru trei ore.

Rezolvare:

I. a) **roagă, să poftească, să se pună, s-aşază, răsună, ţine hangul** = P.V.; **cum -s** = P.N.; **cum -i** = P.N.

b) P. 1: **Socrul roagă (...) / Nunul mare, mândrul soare, şi pe nună, mândra lună** = prop. principală.

P. 2: **să poftească** = prop. subordonată copletivă directă, în raport de subordonare faţă de P.1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **să**;

P. 3: **-n capul mesei (...) să se pună** = prop. subord. completivă directă în raport de subordonare faţă de P. 2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **să**;

P. 4: **Şi s-aşază toţi la masă** = prop. princ., coordonată cu P. 1 prin conjuncţia coordonatoare copulativă **şi**, regentă pentru P. 5 şi P. 6;

P. 5: **cum li-s anii** = prop. subordonată circumstanţială de mod, în raport de subordonare faţă de P. 4, introdusă prin adverbul relativ **cum**;

P. 6: **cum li-i rangul** = prop. subord. circumst. de mod, în raport de subordonare faţă de P. 4, introdusă prin adverbul relativ **cum**, coordonată prin juxtapunere cu P. 5;

P. 7: **Lin vioarele răsună** = prop. princ., coordonată prin juxtapunere cu P. 4;

P. 8: **iară cobza ţine hangul** = prop. princ., coordonată prin conjuncţia coordonatoare adversativă **iară** cu P. 7.

c) Am mâncat un borş de **lin** nemaipomenit! (subst.)

Pârâul lin susura uşor printre pietre. (adj.)

d) **Nunul** = S., subst. com. simplu, m., sg., art. hot. **-l**; **toţi** = S., pron. nehot., m., pl., N.; **cum** = nume pred. (împreună cu vb. **-s** formează un P.N.), adv. de mod; **li** = c. ind., pron. pers., III, pl., D., forma neaccentuată.

II. Se ştie bine /[1PP] **cine** se face vinovat de aceasta. /[2SB]

Spune-mi /[1PP] **cine** este prietenul tău. /[2CD]

Mă gândesc /[1PP] la **cine** va fi înlocuitorul tău. /[2CI]

Problema era /[1PP] **cine** va fi de planton în schimbul al doilea. /[2PR]

III. a) **Ţie** (feminin) **înseţi** doream să-ţi aduc ceva. b) **Însuşi** autorul cărţii a participat la întâlnire. c) Voi (masculin) **înşivă** aţi fost de acord cu această hotărâre.

IV. **a bănui** = ***a suspecta*** (Individul era ***suspectat*** de crimă.)

belşug = ***opulenţă*** (În faţa acestei ***opulenţe*** de basm, ce să mai zic?)

Scanned with OKEN Scanner

a chibzui = ***a cumpăni*** (Să ***cumpănim*** bine orice soluţie.)

a agonisi = ***a strânge*** (Toată viaţa ***strângem*** şi, totodată, risipim.)

a seca = ***a asana*** (Lacurile acelea au fost ***asanate*** curând.)

V. anticameră, ataş, handbal, licean, escortă, trăsnet.

VI. Acest **izvor** are apa dulce. (sens propriu). Cunosc ***izvorul*** tuturor necazurilor tale. (sens figurat). Gina a spart **oglinda** din sufragerie. (sens propriu). A lustruit ghetele de le-a făcut ***oglindă***. (sens figurat)

VII. ast-mă, pâ-slă, ma-ni-e-ră, con-struc-tor, ne-şti-in-ţă.

VIII. a) Ioane, nu fi rău cu cei ce te-au ajutat!

b) Creând opere durabile, veţi avea satisfacţii.

Barem de corectare şi notare

I. a) Se acordă 0,80 puncte pentru identificarea predicatelor (8x0,10) şi 0,80 puncte pentru precizarea felului lor (8x0,10) **Total 1,60 p.**

b) Fraza este alcătuită din 8 propoziţii. Pentru identificarea şi numerotarea corectă a propoziţiilor se acordă 0,80 p. Pentru rescrierea şi precizarea felului propoziţiilor se acordă 0,80 p. Pentru precizarea raporturilor sintactice se acordă 0,80 p. **Total 2,40 p.**

c) Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare valoare morfologică (2x0,10). **Total 0,20 p.**

d) Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare cuvânt analizat corect (4x0,20) **Total 0,80 p.**

II. Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare subordonată. **Total 0,80 p.**

III. Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare formă corectă. **Total 0,60 p.**

IV. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare sinonim. **Total 0,50 p.**

V. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare formă corectă. **Total 0,60 p.**

VI. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare exemplu corect. **Total 0,40 p.**

VII. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare cuvânt despărţit corect. **Total 0,50 p.**

VIII. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare greşeală corectată (6x0,10). **Total 0,60 p.**

Se acordă un punct din oficiu.

1996, Seria a III-a

I. Se dă textul:

„Ar fi vrut să-i cheme iarăşi **pe toţi** să le amintească de aniversare, dar se gândi că n-avea tăria să-i refuze dacă **vreunul** ar propune să plece **la aceeaşi cabană**, şi nici puterea să reziste fizic." (Augustin Buzura)

Cerinţe:

a) Identificaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi şi numerotaţi propoziţiile; rescrieţi fiecare propoziţie, precizând felul şi raporturile sintactice dintre ele;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

d) Daţi două sinonime pentru cuvântul **tărie**.

II. Alcătuiţi fraze în care conjuncţia subordonatoare **dacă** să introducă următoarele propoziţii subordonate: subiectivă şi completivă directă.

Scanned with OKEN Scanner

III. Formulaţi propoziţii în care un pronume nehotărât să aibă pe rând următoarele funcţii sintactice: a) atribut pronominal; b) complement indirect; c) nume predicativ; d) complement direct.

IV. Construiţi enunţuri în care să apară toate valorile morfologice ale verbului **a fi**; precizaţi-le.

V. Ilustraţi, prin exemple, sensurile paronimelor: **a emigra / a imigra; lacună / lagună; glacial / glaciar; temporal / temporar.**

VI. Completaţi spaţiile libere cu forme corespunzătoare ale adjectivului pronominal demonstrativ: a) I-am spus omului ..... să plece.

b) Fetelor ..... nu le-a plăcut filmul.

c) Atitudinea tânărului ..... ne-a impresionat.

VII. Precizaţi, prin rescriere, forma corectă din următoarele grupuri de cuvinte: **itinerar - intinerar; caserle - casierle; chermesă - chermeză; cox - cocs; panglică - pamblică.**

VIII. Alcătuiţi enunţuri în care să apară trei sensuri diferite ale cuvântului **lume.**

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru trei ore.

Rezolvare:

I. a) ar fi vrut, să cheme, să amintească, se gândi, n-avea, să refuze, ar propune, să plece, să reziste = P.V.

b) P.1: **Ar fi vrut** = prop. princ., regenta P. 2;

P. 2: **să-i cheme iarăşi pe toţi** = prop. subordonată completivă directă, în raport de subordonare faţă de P.1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **să;**

P. 3: **să le amintească de aniversare** = prop. subordonată circumst. de scop, în raport de subordonare faţă de P. 2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **să;**

P. 4: **dar se gândi** = prop. princ. în raport de coordonare cu P. 1 prin conjuncţia coordonatoare adversativă **dar**, regentă prop. P. 5;

P. 5: **că n-avea tăria, ... şi puterea** = prop. subordonată completivă indirectă în raport de subordonare faţă de P. 4, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **că;**

P. 6: **să-i refuze** = prop. subordonată atributivă în raport de subordonare faţă de P. 5, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **să;**

P. 7: **dacă vreunul ar propune** = prop. subordonată condiţională în raport de subordonare faţă de P. 5, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **dacă;**

P. 8: **să plece la aceeaşi cabană** = prop. subordonată completivă directă în raport de subordonare faţă de P. 7, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **să;**

P. 9: **să reziste fizic** = prop. subord. atributivă în raport de subordonare faţă de P. 5 şi de coordonare cu P. 6 prin juxtapunere, introdusă prin conjuncţia subordonatoare **să.**

c) **pe toţi** = c. direct, pron. nehot., m., Ac. cu prep. simplă **pe;**

vreunul = S., pron. nehot., m., sg., N.;

la ...cabană = c.c.l., subst. com. simplu, f., sg., Ac., neart, însoţit de prep. simplă **la;**

aceeaşi = a. adj., adj. pron. dem. de identitate, f., sg., Ac. (ca şi subst. **cabană**).

Scanned with OKEN Scanner

d) **tărie** = ***forță, putere***.

II. Nu se știe /^{1PP} **dacă** ai deplină dreptate. /^{2SB}

Spune-mi /^{1PP} **dacă** mergi și tu în excursie. /^{2CD}

III. **Mofturile unora** mă exasperează. (atribut pron.). Mă gândesc tot timpul **la cineva**. (c. indirect). Fratele tău a ajuns **cineva**. (nume predicativ).

IV. **Erau** toți colegii tăi acolo? (val. predicativă). Ea **este absolventă** a facultății de chimie. (val. copulativă). **Ai fost notată** cu 10 pentru răspunsul tău. (val. auxiliară).

V. Vecinul tău a **emigrat** în America? Sunt mulți străini care au ***imigrat*** în România. Nimeni nu are doar o **lacună** în pregătirea sa. Astă-vară am făcut baie într-o ***lagună*** încântătoare. Prietenul nostru se poartă azi foarte **glacial** cu noi. Când se situează evul ***glaciar*** în istoria umanității? Mă mut la Brașov **temporar**. Analizează corect acest complement circumstanțial ***temporal***!

VI. a) I-am spus omului **acelui**a să plece.

b) Fetelor **acelor**a nu le-a plăcut filmul.

c) Atitudinea tânărului **acelui**a ne-a impresionat.

VII. **itinerar, casierie, chermesă, cocs, panglică.**

VIII. 1. **Lumea** a fost făcută de Dumnezeu. (= toți oamenii de pe pământ)

2. Vorbește ca **lumea**! (= corect, pe înțelesul tuturor)

3. **Lumea** înaripată trăiește o bună parte din timp numai în zbor. (= toate păsările de pe pământ)

Barem de corectare și notare

I. a) Se acordă 0,90 puncte pentru identificarea predicatelor (9x0,10) și 0,90 puncte pentru precizarea felului lor (9x0,10) **Total 1,80 p.**

b) Fraza este alcătuită din 9 propoziții. Pentru delimitarea și numerotarea corectă a propozițiilor se acordă 0,90 p. Pentru rescrierea și precizarea felului propozițiilor se acordă 0,90 p. Pentru precizarea raporturilor sintactice se acordă 0,90 p. **Total 2,70 p.**

c) Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare cuvânt analizat corect. **Total 0,40 p.**

d) Se acordă câte 0,05 p. pentru fiecare sinonim. **Total 0,10 p.**

II. Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare subordonată. **Total 0,40 p.**

III. Se acordă câte 0,15 p. pentru fiecare exemplu corect. **Total 0,60 p.**

IV. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare valoare morfologică precizată. **Total 0,30 p.**

V. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare exemplu corect. **Total 0,80 p.**

VI. Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare formă corectă. **Total 0,60 p.**

VII. Se acordă câte 0,20 p. pentru fiecare formă corectă. **Total 1,00p.**

VIII. Se acordă câte 0,10 p. pentru fiecare sens. **Total 0,10 p.**

Se acordă un punct din oficiu.

Scanned with OKEN Scanner

1997

I. 1. Să se analizeze exclusiv din punctul de vedere al sintaxei frazei următorul text:

„Pesemne că lui i-ar fi convenit mai mult să nu fie penalizat, cu toate că era vinovat, ci numai să se afirme şi despre el că nu e frumos ceea ce a făcut şi cum a procedat, dar că este normal ca omul să mai şi greşească din când în când."

N.B. Analiza sintactică trebuie limitată la segmentare şi la calificarea propoziţiilor.

2. Să se extragă şi să se rescrie cinci neologisme existente în textul de mai sus.

II. Analizaţi din punct de vedere morfo-sintactic cuvintele subliniate din textul:

„Şi soare nu-l să-l plângă risipirea
Eu plâng atunci, că tu-mi răsai în zare." **(O. Goga – Dăscăliţa)**

III. Construiţi enunţuri în care să folosiţi următoarele adjective de întărire: însuţi, înseţi, înşişi. însămi; Precizaţi persoana, numărul, genul şi cazul fiecăruia.

IV. Alcătuiţi scurte enunţuri în care să apară corect folosite următoarele perechi de paronime: 1. familial şi *familiar*; 2. literal şi *literar*; 3. original şi *originar*; 4. petrolier şi *petrolifer*; 5. miner şi *minier*.

V. Construiţi 5 enunţuri în care locuţiunile verbale: a da buzna, a o lua la sănătoasa, a-şi aduce aminte, a-şi da obştescul sfârşit, a face din ţânţar armăsar să fie înlocuite prin verbele sinonime corespunzătoare.

VI. Aplicând principiul sintactic sau logic al ortografiei noastre actuale, construiţi zece enunţuri scurte, în care să apară corect scrise următoarele secvenţe lingvistice omofone (adică la fel pronunţate): 1. odată şi *o dată*; 2. niciodată şi *nici o dată*; 3. devreme şi *de vreme*; 4. încontinuu şi *în continuu*; 5. demult şi *de mult*.

Model de urmat: a) Bineînţeles că nici eu nu sunt de acord (în care bineînţeles este un adverb şi înseamnă „firește, desigur, evident" sau „este de la sine înţeles"); b) Un text citit trebuie bine înţeles (adică „priceput cum trebuie" sau „înţeles în mod corect").

VII. Să se indice câte un sinonim neologic pentru următoarele cuvinte: adânc, belşug, urmare, neatârnare, a hotărî, amănunţit, vină, cerere, veşnic, a născoci.

Rezolvare

I. 1. P. 1: Pesemne = prop. princ., afirmativă, simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 2: că lui i-ar fi convenit mai mult = prop. secundară subiectivă, neg., simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 3: să nu fie penalizat = prop. secundară subiectivă, neg., simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 4: cu toate că era vinovat = prop. secundară concesivă, afirmativă, simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 5: ci numai să se afirme şi despre el = prop. secundară condiţională, afirmativă, dezv., enunţiativă propriu-zisă;

P. 6: că nu e frumos = prop. sec. subiectivă, neg., simplă, enunţiativă propriu-zisă;

P. 7: ce a făcut = prop. sec. subiectivă, afirmativă, dezv., enunţiativă propriu-zisă;

P. 8: şi cum a procedat = prop. sec. subiectivă, afirm., dezv., enunţ. propriu-zisă;

P. 9: dar că este normal = prop. sec. subiectivă, afirm., simplă, enunţ. propriu-zisă;

Scanned with OKEN Scanner

P. 10: **ca omul să mai greşească din când în când** = prop. secundară subiectivă, afirmativă, dezv., enunţiativă propriu-zisă.

2. **convenit, penalizat, să se afirme, a procedat, normal.**

II. **-i** = P.V., vb. predicativ (sensul: **a exista**), conj. a IV-a, activă, indicativ, prezent, III, sg. (formă a limbii vorbite);

risipirea = c. direct, subst. com. simplu, f., sg., Ac., art. hot. **-a**;

atunci = c.c.t., adv. de timp;

-mi = c. indirect, pron. pers., I, sg., D., forma neaccentuată.

III. Tu **însuţi** (II, sg., m., N.) erai de faţă la acea reprezentaţie.

Ţie **înseţi** (II, sg., f., D.) ţi s-au spus toate acestea.

Ei **înşişi** (III, pl., m., N.) s-au convins că nu au dreptate.

Noi **înşine** (I, pl., m., N.) nu am înţeles toate explicaţiile date.

Eu **însămi** (I, sg., f., N.) alerg mult, cum le cer şi altora s-o facă.

IV. 1. Un copil creşte bine numai în mediul **familial.**

Termenul acesta mi se pare ***familiar***.

2. Traducerea **literală** a acestui text nu este recomandată.

Valoarea ***literară*** a acestei proze m-a impresionat.

3. El era **originar** din Cluj. Mi-ai dat un răspuns ***original***.

4. Tancul **petrolier** s-a dovedit neîncăpător. Prahova este un ţinut ***petrolifer***.

5. Îmi place meseria de **miner**. Am vizitat ieri un oraş ***minier***.

V. **a da buzna** = ***a se năpusti***: ***S-au năpustit*** în încăpere în câteva secunde.

a o lua la sănătoasa = ***a fugi***: De teama pedepselor, vinovaţii ***au fugit***.

a-şi aduce aminte = ***a-şi aminti***: ***Ne amintim*** întotdeauna de anii copilăriei noastre.

a-şi da obştescul sfârşit = ***a muri***: Bunicul meu a ***murit*** la 80 de ani.

a face din ţânţar armăsar = ***a exagera***: ***Nu exagera*** şi tu atât de mult!

VI. 1. **Odată** am prins un iepure şi două potârnichi. (**Odată** = adv. „cândva"). Ne vom întâlni la ***o dată*** cât mai apropiată de onomastica ta. (***o dată*** = subst. cu art. nehot.)

2. **Niciodată** nu mi-a plăcut minciuna. (**Niciodată** = adv. „nicicând"). ***Nici o dată*** nu-mi convine din câte mi-ai sugerat. (***Nici o dată*** = subst. preced. de un adv. şi un art. nehot.)

3. Eu mă scol întotdeauna **devreme**. (**devreme** = adv. „din timp"). Nu discut nici de bani, nici ***de vreme***. (***de vreme*** = subst. preced. de prep. ***de***)

4. Copilul a plâns astă-noapte **încontinuu**. (**încontinuu** = adv. „mereu"). Din alternativ, curentul s-a transformat ***în continuu***. (***în continuu*** = adj. preced. de prep. ***în***)

5. **Demult** de tot nu mai ştiu numic despre tine. (**Demult** = adv. „cu mult timp în urmă"). Am avut parte ***de mult*** timp frumos. (***de mult*** = adj. care împrumută aici prep. simplă a subst. ***timp***)

VII. **adânc** - ***profund***; **belşug** - ***opulenţă***; **urmare** - ***succesiune***; **neatârnare** - ***autonomie***; **a hotărî** - ***a decide***; **amănunţit** - ***detaliat***; **vină** - ***culpă***; **cerere** - ***solicitare***; **veşnic** - ***etern***; **a născoci** - ***a plăsmui***.

BIBLIOTECA JUDEŢEANA
„GH. ASACHI"
IAŞI

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

pag.

Listă de abrevieri 5

FONETICA ŞI ORTOGRAFIA

Alfabetul 7
Vocala 7
Semivocala 7
Consoana 8
Silaba 8
Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie 11
Punctul 12
Cratima 12
Apostroful 14
Semnul întrebării 14
Semnul exclamării 15
Virgula 15
Punctul şi virgula 16
Două puncte 17
Semnele citării (ghilimelele) 17
Linia de dialog 17
Parantezele 18

Exerciţii rezolvate şi teste 20

VOCABULARUL 26

Seamantica 29
Mijloace de îmbogăţire a vocabularului 31
Greşeli - abateri gramaticale 37

Exerciţii rezolvate şi teste 39

Addenda 44

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIA 59
Părţile de vorbire 59
Substantivul 60
Articolul 73
Adjectivul 76
Numeralul 82
Pronumele 86
Verbul 105
Adverbul 141
Prepoziţia 146
Conjuncţia 149
Interjecţia 155

SINTAXA PROPOZIŢIEI 158
Propoziţia 158
Subiectul 162
Predicatul 169
Atributul 175
Complementul 179
Exerciţii diverse rezolvate 208

SINTAXA FRAZEI 212
Propoziţia subordonată **subiectivă** (SB) 212
Propoziţia subordonată **predicativă** (PR) 214
Propoziţia subordonată **atributivă** (AT) 216
Propoziţia subordonată **completivă directă** (CD) 218
Propoziţia subordonată **completivă indirectă** (CI) 220
Propoziţia subordonată circumstanţială de **timp** (CT) 222
Propoziţia subordonată circumstanţială de **mod** (CM) 224
Propoziţia subordonată circumstanţială de **loc** (CL) 227
Propoziţia subordonată circumstanţială **condiţională** (CŢ) 228
Propoziţia subordonată circumstanţială de **cauză** (CZ) 230
Propoziţia subordonată circumstanţială de **scop (finală)** (CS) 232
Propoziţia subordonată circumstanţială **concesivă** (CV) 234

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția subordonată circumstanțială **consecutivă** (CNS)..... 236
Propoziția subordonată circumstanțială **opozițională** (CO)..... 238
Propoziția subordonată circumstanțială **de relație** (CR)..... 239
Propoziția subordonată circumstanțială **de excepție** (CE)..... 240
Propoziția subordonată circumstanțială **cumulativă** (CUM)..... 241
Propoziția subordonată circumstanțială **instrumentală** (CINS)..... 241
Propoziția subordonată circumstanțială **sociativă** (CSOC)..... 242
Elemente de relație în cadrul frazei..... 243
Exerciții aplicative după fiecare subcapitol

SUBIECTE PROPUSE CANDIDAȚILOR LA ADMITERE ÎN LICEE perioada 1989 - 1997, **bareme de corectare și notare**..... 262
SUBIECTE PROPUSE CANDIDAȚILOR LA ADMITERE ÎN ȘCOLI PROFESIONALE perioada 1991 - 1997, **bareme de corectare și notare**..... 279
SUBIECTE PROPUSE CANDIDAȚILOR LA ADMITERE ÎN FACULTĂȚI perioada 1992 - 1997, **bareme de corectare și notare**..... 282

Scanned with OKEN Scanner

ERATĂ

În textul aflat la pag. 150, rândul 10, privind felul conjuncțiilor coordonatoare, clasificarea corectă este aceasta:

1. **copulative**: şi, nici, precum şi, nu numai, ci şi;
2. **adversative**: iar, dar, însă, ci, ba, în schimb;
3. **disjunctive**: sau, ori, fie;
4. **conclusive**: deci, prin urmare, aşadar, în concluzie, de aceea.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BOATCĂ, MARIA
Gramatica limbii române explicată şi cu exerciţii /
Maria Boatcă, Silvestru Boatcă, Marcel Crihană. - Bucureşti : Edit Construct 2000, 2001.
p. ; cm.
ISBN 973-98307-5-7

I. Boatcă, Silvestru
II. Crihană, Marcel

811.135.1'36

Scanned with OKEN Scanner

ISBN - 973-98307-5-7

Scanned with OKEN Scanner